

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Arkeoloji Ana Bilim Dalı

DAĞLIK KILIKIA BÖLGESİNDE ÖZKÖY ANTİK YERLEŞİMİ: ARKEOLOJİK
BULUNTULAR, BÖLGESEL YERLEŞİM DÜZENLEMESİ VE TARIMSAL
ORGANİZASYON AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ahmet MÖREL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2010

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Arkeoloji Ana Bilim Dalı

DAĞLIK KILIKIA BÖLGESİNDE ÖZKÖY ANTİK YERLEŞİMİ: ARKEOLOJİK
BULUNTULAR, BÖLGESEL YERLEŞİM DÜZENLEMESİ VE TARIMSAL
ORGANİZASYON AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ahmet MÖREL

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Ümit AYDINOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2010

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Ahmet MÖREL tarafından hazırlanan DAĞLIK KILIKIA BÖLGESİNDE ÖZKÖY ANTİK YERLEŞİMİ: ARKEOLOJİK BULUNTULAR, BÖLGESEL YERLEŞİM DÜZENLEMESİ VE TARIMSAL ORGANİZASYON AÇISINDAN İNCELENMESİ başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından ARKEOLOJİ Ana Bilim / Ana Sanat Dalında YÜKSEK LİSANS / SANATTA YETERLİK / DOKTORA TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başarılı	Başarısız		
☒	☐	Başkan	Yrd. Doç. Dr. Ümit AYDINOĞLU Unvan, Ad Soyadı, İmza (Danışman)
☒	☐	Üye	Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL Unvan, Ad Soyadı, İmza
☒	☐	Üye	Doç. Dr. Efrumiye ERTEKİN Unvan, Ad Soyadı, İmza
☐	☐	Üye	Unvan, Ad Soyadı, İmza
☐	☐	Üye	Unvan, Ad Soyadı, İmza

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylım.

16.07.2010

Prof. Dr. Mustafa AKSAN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖNSÖZ

2006 yılından bu yana Dağlık Kilikia bölgesinde Yrd. Doç Dr. Ümit AYDINOĞLU başkanlığında yürütülen “Erdemli ve Silifke arasında kentleşme ve tarımsal organizasyon arkeolojik yüzey araştırmaları” çerçevesinde ortaya çıkan bu tez çalışması ile Dağlık Kilikia bölgesinin arkeolojisinde eksik kaldığını düşündüğümüz boşlukları tamamlamayı hedefledik. Özköy’deki arkeolojik kalıntıların bugüne kadar incelenmemiş olması yerleşimin arkeolojik olarak kapsamlı incelemesinin gerçekleştirilmesini ve bu incelemeler sonucunda ortaya çıkan sonucun benzer araştırmalara referans oluşturması hedefler arasında yer almaktadır.

Özellikle arazi çalışmaları sırasında birçok kişi bu tezin ortaya çıkmasında katkılar sağladı. Burada bazı isimleri anmak ve onlara teşekkür etmek benim için önem taşımaktadır. Öncelikle danışmanlığımı üstlenen ve tezin malzemesini oluşturan Özköy’ün bölgedeki kırsal yerleşimler için önemli bir yerleşim modeli olabileceği konusunda beni yönlendiren Yrd. Doç. Dr. Ümit AYDINOĞLU’na tezin ilerleyişi ve içerik olarak ortaya çıkmasını sağladığı kadar ciddi seviyedeki maddi manevi katkılarından dolayı teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Aynı zamanda çalışmanın başından itibaren gerek arazi çalışmalarımız sırasında bize eşlik eden gerekse de fikirleri ve yönlendirmeleri ile çalışmanın ilerlemesini sağlayan Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL’e, çalışmanın ilerleyişi sırasında yaptıkları yönlendirmeler nedeniyle Doç. Dr. Murat DURUKAN’a, Prof. Dr. Ayşe AYDIN’a, Yrd. Doç. Dr. Fikret ÖZBAY’a, Prof. Dr. Ayşe AYDIN’a, Okutman Murat ÖZYILDIRIM’a,

Öğretim Görevlisi Ceyhun DORA'ya, çalışmanın ilerleyişi sırasında arazi çalışmalarında her zaman yanımızda olan Arş. Gör. Ercan AŞKIN'a, Arş. Gör. Erkan ALKAÇ'a ve Arş. Gör. Deniz KAPLAN'a, ekip arkadaşlarım Arkeolog Ümit ÇAKMAK'a, Arkeolog Özlem DÜZENLİ'ye, Arkeolog Emin SARIIZ'e ve Arkeolog Didem SÖNMEZ'e teşekkür ederim.

Bu tez çalışması Mersin Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından Yüksek Lisans Tez Projesi olarak değerlendirilmiş ve maddi olarak desteklenmiştir.

16/07/2010

Ahmet MÖREL

ÖZET

Özköy antik yerleşimi, Dağlık Kilikia bölgesinde Helenistik Dönemde Olba Territoriumu olarak adlandırılan ayrıcalıklı bir yönetime sahip bölümde yer almaktadır. Özköy Limonlu beldesinden aşağı yukarı 12 km kuzeyde yer almaktadır. Antik yerleşimin kalıntıları iki tepelik alan üzerinde ve ve bu tepelik alanların yamaçlarında yer almaktadır. Bu tepeler aynı zamanda, tarımsal aktivitelerin rahatlıkla yapılabileceği bir vadi çanağına hakim konumda olmalarıyla da dikkat çekerler.

Yerleşimde yapılan son çalışmalarda birçok yapı tespit edilmiştir. Bu yapılar içerisinde, Kuleli Çiftlikler, Çiftlik Evleri, Kiliseler, konutlar, sarnıçlar, açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres donanımları, zeytinyağı atölyesi, tapınak tipli anıt mezar, beşik tonozlu aedikula mezar ve lahit mezarlar bulunmaktadır.

Tespit edilen yapıların büyük çoğunluğunun ortak bir amaca hizmet ettikleri görülmektedir. Bu ortak amaç yerleşimin sahip olduğu tarımsal alanlarda üretilen ürünün işlenmesi, depolanması ve korunmasıdır. Yerleşim bu amaca yönelik olarak Hellenistik Dönemden itibaren iskan edilmiştir. Özellikle, Kuleli Çiftlik yapıları, sahip oldukları polygonal duvar işçilikleri, kuleli planları ve yakınlarında bulunan tarımsal üretime yönelik donanımları ile bu görüşü desteklemektedir. Bu görünümü ile Özköy bu dönem içerisinde bir çiftlik olarak yerleşim görmektedir.

Yerleşimin Roma döneminde de bu karakterini devam ettirdiği yerleşime bu dönemde eklendiği anlaşılan Çiftlik Evi, lahit mezarlar, tapınak tipli anıt mezar ve beşik tonozlu aedikula mezar anıtı ve çok sayıda konuttan anlaşılmaktadır. Bu yapıların yanı sıra yerleşimde çok sayıda mezar yapısının bulunduğu görülmektedir. Bu mezarlar içerisinde Roma Dönemine tarihlenen lahithler büyük bir yer tutar. Aynı zamanda, yerleşimde bir adet tapınak mezara ait olduğu görülen çok sayıda mimari parça bulunmaktadır. Tapınak mezarın yanı sıra Özköy’de çalışma içerisinde Kilise 1 olarak adlandırılan yapı tarafından tehrip edilmiş olan bir adet beşik tonozlu aedikula mezar anıtının da yer aldığı görülmektedir. Hellenistik Dönemde bir çiftlik olan Özköy’e Roma Döneminde bütün bu yapıların eklenmesi, bu yerleşimin, tarımsal üretim amacını Roma Döneminde de devam ettirdiğine işaret eder. Ayrıca, yerleşimin bu eklenen yapılarla daha kompleks bir çiftlik yapılanması haline geldiği anlaşılmaktadır.

Geç Antik Dönemde yerleşime eklenen kiliseler, çok sayıdaki konut ve yerleşimde tespit edilen ve bu döneme tarihlenen seramik buluntular yerleşimin bu dönem içerisinde gelişerek varlığını sürdürdüğünü ortaya koymaktadır. Bunların yanı sıra Özköy’e bu dönem içerisinde eklendiği anlaşılan Zeytinyağı atölyesi yerleşimin Geç Antik Dönemde yaşanan ekonomik canlanmadan etkilendiğinin ve tarımsal ürünlerin çeşitlendiğini göstermektedir. Bu dönem içerisinde artan yapılanmalar ile Özköy küçük ya da orta boyutlu tarımsal üretime yönelik bir köy haline gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çiftlik, kırsal yerleşim düzenlemesi, Dağlık Kilikia, Olba, zeyinyağı, şarap, pres, tapınak mezar, kilise, seramik, Hellenistik, Roma, Geç Antik.

SUMMARY

The ancient settlement Özköy, in the Rough Cilician region known in the Hellenistic period as the Olba territory is located in a privileged part of administration. Özköy is located 12 km north of Lamos river. These hills attract attention for their particular position dominating the valley in which agricultural activity can be easily done.

In a recent study of this agricultural settlement in the hilly areas many buildings were found on the field. These structures within the farm houses include churches, houses, cisterns, rock cut lever and weights presses, and olive oil production building, a temple tomb, barrel-vaulted aedikula tomb and sarcophagi.

Most of the identified structures appear to serve to a common purpose. This common purpose is the storage and the protection of the agricultural products that the settlement owned. For this purpose settlement was populated from the Hellenistic period. In particular, farms having polygonal masonry, towers, and located near the equipment for agricultural production support this view. From this point of view Özköy is simple farm and settlement of in this period.

In Roman period the settlement continued this character and new structures of this period were added. Farm House, sarcophagi, temple tomb, barrel vaulted aedikula tombs and many houses belong in this period. In this perspective Özköy has become a

more complex farm in the Roman period.

Özköy developed in the Late Antiquity. During this period, olive oil production building, churches and many houses were added to the settlement. Özköy was affected from the economic recovery and diversification of agricultural products in the Late Antiquity. For this reason Özköy has become a village of for small or medium size in this period.

Keywords: Farms, Rural settlements, Rough Cilicia, Olba, olive oil, wine, weight press, temple tomb, church, Late Roman pottery, Hellenistic, Rome, Late Antiquity.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	iii
SUMMARY	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	x
FIGÜRLER LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1
BÖLÜM I ÖZKÖY YERLEŞİMİNDE YAPILAR	
I.1. Çiftlik Evleri	9
I.1.1. Kuleli Çiftlik 1	10
I.1.2. Kuleli Çiftlik 2	12
I.1.3. Çiftlik Evi	15
I.1.4. Antik Kaynaklarda Çiftlikler	17
I.1.5. Diğer Bölge Örnekleri Işığında Özköy Çiftlik Evleri	21
I.2. Tarımsal Üretim Donanımları	32
I.2.1. Zeytinyağı Üretim Donanımları	34
I.2.2. Şarap Üretim Donanımları	35
I.2.3. Antik Çağda Zeytinyağı ve Şarap Üretim Donanımları ve Bölgedeki Kanıtları	37
I.3. Mezarlar	43
I.3.1. Tapınak Mezar	44

I.3.2.	Bölgesel Örnekler Işığında Özköy Tapınak Mezarı	46
I.3.3.	Beşik Tonoğlu Aedikula Mezar	52
I.3.4.	Bölgesel Örnekler Işığında Özköy Beşik Tonoğlu Aedikula Mezarı	54
I.3.5.	Lahit Mezarlar	58
I.3.6.	Bölgesel Örnekler Işığında Özköy Lahitleri	59
I.3.7.	Özköy Lahitlerinin Tarihlemesi	64
I.4.	Kiliseler	67
I.4.1.	Kilise 1	68
I.4.2.	Kilise 2	70
I.4.3.	Bölgesel Örnekler Işığında Özköy Kiliseleri	71
I.5.	Seramik Buluntular ve Bölgesel Örneklerle Karşılaştırılmaları	78

BÖLÜM II YERLEŞİM DÜZENLEMESİ, TARIMSAL ORGANİZASYON VE TARİHLEME

II.1.	Geç Hellenistik – Erken Roma Döneminde Özköy	81
II.2.	Roma İmparatorluk Döneminde Özköy	86
II.3.	Geç Antik Dönemde Özköy	92

BÖLÜM III DAĞLIK KİLİKİA BÖLGESİNDE KIRSAL YERLEŞİMLERİN GELİŞİMİ ÜZERİNDE COĞRAFI-İKLİMSEL ŞARTLARIN VE TARİHSEL SÜRECİN ETKİSİ

III.1.	Dağlık Kilikia Bölgesi'nde Kırsal Yerleşim Düzenlemesi ve Bunu Etkileyen Tarihsel Süreç, Coğrafi ve İklimsel Şartlar	97
		100
	SONUÇ	120
	KAYNAKÇA	126

LEVHALAR

KATALOGLAR

Üretim Donanımları Kataloğu

Mezarlar Kataloğu

Seramikler Kataloğu

KISALTMALAR LİSTESİ

A.g.e. : Adı geçen eser.

Bkz. : Bakınız.

Fig.: Figür.

İ.Ö. : İsa'dan önce.

İ.S.: İsa'dan sonra.

FİGÜRLER LİSTESİ

- Fig. 1 a- Olba Territoriumu haritası b- Bölgenin coğrafi durumu
- Fig. 2 a- Özköy antik yerleşiminin topografik durumu b-c-Tarımsal üretim alanları. (QGIS ve Google Earth programları kullanılarak hazırlanmıştır.)
- Fig. 3 Özköy antik yerleşiminin topografik durumu, lokalizasyonu ve antik yol rotaları üzerindeki durumu. (Google Earth programları kullanılarak hazırlanmıştır.)
- Fig. 4 Özköy antik yerleşiminde yapıların dağılımını gösteren plan çizim
- Fig. 5 Özköy Kuleli Çiftlik 1 plan
- Fig. 6 Özköy Kuleli Çiftlik 1 pencere açıklığı
- Fig. 7 Özköy Kuleli Çiftlik 1 kemerli üst kat destek parçası
- Fig. 8 Özköy Kuleli Çiftlik 1 dıştan görünüm
- Fig. 9 Özköy Kuleli Çiftlik 1 eklenti oda ve kemerli niş
- Fig. 10 Özköy Kuleli Çiftlik 1 avlu duvarı
- Fig. 11 Özköy Kuleli Çiftlik 1 sarnıç
- Fig. 12 Özköy Kuleli Çiftlik 1 tek toplama fıçılı çift ezme düzlemlili açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres
- Fig. 13 Özköy Kuleli Çiftlik 2 a- Plan çizimi b-Dıştan görünüm c-İçten görünüm
- Fig. 14 Özköy Kuleli Çiftlik 2 mazgal deliği
- Fig. 15 Özköy Kuleli Çiftlik 2 anakaya yükseltiden yararlanılan kısım
- Fig. 16 Özköy Kuleli Çiftlik 2 sarnıç
- Fig. 17 Özköy Kuleli Çiftlik 2 tek toplama fıçılı çift ezme düzlemlili açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres
- Fig. 18 Özköy Kuleli Çiftlik 2 ön kısımda yer alan yapı grubunun inşasında devşirme malzeme olarak kullanılan portatif ezme teknesi
- Fig. 19 Özköy Çiftlik Evi dıştan görünüm
- Fig. 20 Özköy Çiftlik Evinin ön cephesi ve giriş kapısının bulunduğu bölüm
- Fig. 21 Özköy Çiftlik Evi ön cephe röleve çizimi
- Fig. 22 Özköy Çiftlik Evi ön cephe ve mazgal deliği

- Fig. 23 Özköy Çiftlik Evi üst kat taşıyıcı kemer nişi
- Fig. 24 Özköy Çiftlik Evi üst kat taşıyıcı kemer konsolu
- Fig. 25 Özköy Çiftlik Evi'nin doğusunda kaçak kazı yapılan toprak dolgu alan kesit çizimi
- Fig. 26 Özköy Çiftlik Evi'nin doğusunda kaçak kazı yapılan toprak dolgu alan
- Fig. 27 Dağlık Kilikia Gücük Kule
- Fig. 28 Hellen adalarında ve anakarasında kule - tarımsal alan ilişkilerini gösteren harita
(Alıntı: Morris ve Papadoupulos, 2005:160 Fig 6)
- Fig. 29 Dağlık Kilikia'daki tahkimli/kuleli çiftlikler a-Keşlitürkmenli b- Çildiremez
(Alıntı: Aydınöglü, 2010)
- Fig. 30 Henscir Sidi Hamdan yerleşiminde tespit edilen villa yapısı (Alıntı: Percival, 1975:65)
- Fig. 31 Tabarka yerleşiminden ele geçen bir mozaik üzerinde kuleli villa rustika betimlemesi
(Alıntı: Percival, 1975:22)
- Fig. 32 Khirbet et-Tinat yerleşimindeki villa rustika yapısı (Alıntı: Hirschfeld, 1997:35)
- Fig. 33 Khirbet er-Rabi'a yerleşiminde bulunan villa rustika yapısı (Alıntı: Hirschfeld, 1997:36)
- Fig. 34 Rujum el-Qasr yerleşiminde bulunan villa rustika yapısı (Alıntı: Hirschfeld, 1997:37)
- Fig. 35 Dağlık Kilikia'daki çiftlikler a-Gökkale b-Üçayak c-Olba d-Şahmurlu Eşkintepe e-Karakabaklı (Alıntı: Aydınöglü, 2010)
- Fig. 36 Gazelin İni'nde bulunan villa yapısı (Alıntı: Bulut 2007b:419)
- Fig. 37 Boscoreale'de bulunan villa yapısı (Alıntı: Percival, 1975:55)
- Fig. 38 Caserta yakınlarındaki San Rocco villa rustikası (Alıntı: Percival, 1975:57)
- Fig. 39 Özköy zeytinyağı atölyesi
- Fig. 40 Özköy üretim donanımları a-Mortar formlu kırma teknesi b-Tekerlek formlu kırma taşı c-Mortar formlu kırma teknesi d-e-f-g-h Açıklanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres
- Fig. 41 Özköy üretim donanımları a-b Açıklanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres c-d-e-f-g Pres ağırlık taşı
- Fig. 42 Kaldıraç prensibine dayanan ezme düzeneği canlandırma
- Fig. 43 Hellen tipi kaldıraç ve vida pres canlandırma

- Fig. 44 Vida pres ezme düzeneği
- Fig. 45 Dağlık Kilikia Öküzlü atölye
- Fig. 46 Dağlık Kilikia Işıkkale atölye
- Fig. 47 Dağlık Kilikia Karakabaklı atölye
- Fig. 48 Dağlık Kilikia Karadedeli Bayamlöhören kırma teknesi
- Fig. 49 Dağlık Kilikia Erdemli Hayrat tekerlek formlu kırma taşı
- Fig. 50 Dağlık Kilikia Şahmurlu Akbaşokağı açık alanda anakayaya oyulmuş çift ezme düzlemlili tek toplama fiçili baskı kollu pres donanımı
- Fig. 51 Dağlık Kilikia Tabureli Sertavul açık alanda anakayaya oyulmuş tek ezme düzlemlili tek toplama fiçili baskı kollu pres donanımı
- Fig. 52 Dağlık Kilikia Ovacıkalanı Kepez çan biçimli pres ağırlık taşı
- Fig. 53 Özköy tapınak mezar taşçı İşareti kabartmalı konsollu korniş alınlık köşe parçası
- Fig. 54 Özköy tapınak mezar çiçek rozeti kabartmalı konsollu korniş alınlık parçası
- Fig. 55 Özköy tapınak mezar Çiçek rozeti kabartmalı konsollu korniş alınlık parçası boğa başı kabartmalı konsollu korniş alınlık parçası
- Fig. 56 Özköy tapınak mezar üç faskiyalı arştirav bloğu a-çizim b- fotoğraf
- Fig. 57 Özköy tapınak mezar “S” Profilli friz parçası
- Fig. 58 Özköy tapınak mezar Faskiyasız profilli alt yapı parçası
- Fig. 59 Özköy tapınak mezar Attik - Ionik plaster sütun kaidesi
- Fig. 60 Özköy tapınak mezar tespit edilen parçalarla oluşturulan tapınak mezarın rekonstrüksiyon çizimi
- Fig. 61 Dağlık Kilikia bölgesi tapınak mezarları a-b-c-d Elaiussa Sebaste T1-T6-T11-T10 (Alıntı: Machatschek, 1967) e- Imbriogon Kome (Alıntı: Machatschek, 1974) f- Hüseyinler (Alıntı: Durukan, 2006)
- Fig. 62 a-b Diokaesereia anıtsal giriş kapısı üzerindeki taşçı işareti kabartmaları
- Fig. 63 Özköy Beşik tonozlu aedikula mezar doğu duvarı
- Fig. 64 Özköy Kilise 1 yapısının beşik tonozlu aedikula mezar yapısını tahrip ettiği bölüm
- Fig. 65 Özköy Beşik tonozlu aedikula mezar “S” profilli kabartma bloğu
- Fig. 66 Özköy Beşik tonozlu aedikula mezar Dor düzeninde sütun parçaları
- Fig. 67 Özköy yuvarlak sunak a-fotoğraf b-çizimi
- Fig. 68 Kümbet yerleşiminde yer alan tonozlu mezar anıtı

- Fig. 69 Özköy beşik tonozlu aedikula mezarının rekonstrüksiyon çizim
- Fig. 70 Özköy lahit mezarlar a-d Khamosorion lahitler e- Kaya lahiti f-h Serbest duran lahitler
- Fig. 71 Özköy Kilise 1, Çiftlik Evi, Beşik Tonozlu aedikula mezar ve Zeytinyağı atölyesi plan çizimleri
- Fig. 72 Özköy Kilise 1 taban döşemesi
- Fig. 73 Özköy Kilise 1 *ambon* parçası
- Fig. 74 Özköy Kilise 1 a-Sütun başlığı b-Sütun parçaları
- Fig. 75 Özköy Kilise 1 devşirme malzeme kullanılan giriş bölümü içten görünüm
- Fig. 76 Özköy Kilise 1 güney duvar
- Fig. 77 Özköy Kilise 1 profilli kapı lentosu ve söveleri
- Fig. 78 Özköy Kilise 1 *nartheks* bölümünde yer alan *kolymbion*
- Fig. 79 Özköy Kilise 1 *Synthirion* bölümü parçası
- Fig. 80 Özköy Kilise 1 ikiz pencere aralığı sütun parçası
- Fig. 81 Özköy Kilise 2 *tribelon* bölümü
- Fig. 82 Özköy Kilise 2 *apsis* bölümü
- Fig. 83 Tapureli A kilisesi *ambon* (Alıntı: Aydın, 2003)
- Fig. 84 Meryemlik kuzey kilisesi *ambon*
(Alıntı: Aydın, 2003)
- Fig. 85 Yanıkan Bazilika B *kolymbion* bölümü (Alıntı: Hellenkemper ve Hild, 1986).

GİRİŞ

Dağlık Kilikia Bölgesinde Özköy Antik Yerleşimi: Arkeolojik Buluntular, Bölgesel Yerleşim Düzenlemesi ve Tarımsal Organizasyon Açısından İncelenmesi" başlıklı Yüksek Lisans tezi çalışması, Dağlık Kilikia bölgesindeki kırsal yerleşim düzenlemesinin incelenmesini hedefleyen bir çalışmadır. Bu çalışma ile bölgesel tarımsal organizasyon ve bununla bağlantılı olarak yerleşim düzenlemesi hakkında veriler elde edilmesi amaçlanmaktadır.

Kilikia bölgesi, Küçük Asia'nın güneyinde Alanya ile İskenderun arasında kalan ve Toros Dağları ile sınırlanan coğrafi bölgeyi ifade eder. Bölge kendi içerisinde Dağlık (Trakheia) ve Ovalık (Pedias) Kilikia olarak iki bölüme ayrılır. Dağlık Kilikia olarak adlandırılan coğrafya doğuda Korakeison'dan batıda Lamas Deresinin bulunduğu alanla sınırlandırılmaktadır. Antik yazarlardan Strabon Dağlık Kilikia bölgesinin doğu sınırını Soloi-Pompeipolis antik kentinin oluşturduğunu belirtmektedir. Olba Teritoriumu (Fig. 1a-b), Lamas ve Kalykadnos nehirleri arasında kalan ve hem coğrafi konum olarak bir merkezi, hem de adı geçen iki nehir arasında bir teritoriumun dinsel yönetime sahip idare merkezini ifade etmektedir¹. Özköy Antik Yerleşimi ise, Mersin ili, Silifke ilçesi Sömek Köyü Özköy Mevkiinde yer almaktadır. Bu çalışmada, Dağlık Kilikia bölgesindeki kırsal yerleşim düzenlemesi ve bunun oluşmasını sağlayan tarihsel sürece değinilmesi hedeflenmektedir. Bu yapılırken de Sömek köyünde bulunan Özköy antik yerleşimi çıkış noktası olacaktır.

Özköy yerleşiminin de içinde bulunduğu Dağlık Kilikia bölgesindeki tarihsel

---

¹ Strabon 14.3.1; Durugönül, 1998b.

süreç içerisinde farklı dönemlerde imar faaliyetlerinin yaşandığı görülmektedir. Bölgede ortaya çıkan yerleşim düzenlemelerinin ve imar faaliyetlerinin temelinde dönemin siyasal durumunun önemli rol oynadığı gözlenmektedir. Özköy yerleşiminin yerleşim düzenlemesi ve buna bağlı tarımsal organizasyonun durumu incelenirken tarihsel sürecin ve tarihsel süreç içerisinde yerleşim düzenlemesinin oluşmasını sağlayan siyasal dönemlerin ve olayların incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Bu süreç içerisinde yaşanan gelişmelerin, bölgedeki yerleşim düzenlemesini derinden etkilediği ve yerleşimlerdeki yapı evrelerini açıklayıcı bilgiler sağlayacağı anlaşılmaktadır.

Özköy'deki arkeolojik kalıntıların bugüne kadar incelenmemiş olması yerleşimin arkeolojik olarak kapsamlı incelemesinin gerçekleştirilmesini bu çalışmanın hedeflerinden biri olmasını sağlamıştır. Yerleşimde farklı kullanım evrelerine ait çok sayıda arkeolojik kalıntı yer almaktadır ve bunlar sahip oldukları özellikleri açısından yerleşimin bir çiftlikten küçük boyutlu bir köye dönüşüm aşamalarını göstermesi açısından önem taşımaktadır. Bu sürecin ortaya çıkarılması, bölgedeki benzer yerleşim düzenlemesi gösteren diğer yerleşimlerin ve bunların oluşturdukları bölgesel yerleşim düzenlemesinin açıklanabilmesi açısından önem taşımaktadır. Ayrıca, bölgedeki üretim organizasyonu ile ilgili yapılanmalar ve bunların tarihsel süreçte geçirdiği aşamalar dikkat çekicidir ve çalışma, bu konuda sağlayabileceği veriler nedeniyle önem taşımaktadır. Dönemler içinde, tarımsal üretim amaçlı yapılanmaların inşa edilmesi ve bunların bir yerleşimde iç içe tespit edilmesi, farklı dönemlere ait tarımsal yapılanmaların, mimari inşa tekniklerinin ve yapı tiplerinin açıklanabilmesi ve bölgedeki benzer örnekler için referans yaratması açısından da önem taşımaktadır ve bu çalışmayla bunların da açığa çıkarılması hedeflenmektedir.

Özköy'ün içerisinde bulunduğu Dağlık Kilikia bölgesinin coğrafi konumunun tanımlanması, tarihi ve coğrafi özelliklerinin açıklanması, bu özelliklerin yerleşimler üzerindeki etkilerinin anlaşılabilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu açıdan, çalışmada öncelikle Özköy yerleşimindeki yapılar ele alınacaktır. Bu bölümde Özköy yerleşiminin coğrafyası ve yerleşimde bulunan kalıntılar tanımlanacak, yapılar tanıtılmaya çalışılacaktır. Üçüncü bölümde ise Özköy yerleşimindeki yapı gruplarının sahip oldukları işlevlerinin açıklanması hedeflenmektedir. Ayrıca, diğer antik bölgelerdeki benzer örnekler ile karşılaştırılarak bu yapıların benzer örnekleri ortaya koyulmaya çalışılacaktır. Bu sayede yerleşimdeki yapıların yerleşim düzenlemesi ve buna bağlı tarımsal organizasyon içerisindeki rolleri açıklanmaya çalışılacaktır. Elde edilecek sonuçların, bölgedeki yerleşim düzenlemesi çalışmaları için önemli veriler sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise Özköy'de bulunan yapıların benzer örnekleri ışığında tarihleme önerilerinde bulunulacak ve Özköy'ün yerleşim gördüğü dönemlere değinilecektir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Dağlık Kilikia bölgesinde kırsal yerleşimlerin ortaya çıkmasını sağlayan etkenlere değinilecektir. Özellikle, Özköy'ün bir kırsal yerleşim olması bölgedeki kırsal yerleşimlerin ortaya çıkmasına neden olan etkenlerin incelenmesini gerekli kılmaktadır. Dağlık Kilikia bölgesinin coğrafi konumu, iklimi, bitki örtüsü ve tarihsel sürecin bölgedeki kırsal yerleşimlerin gelişiminde belirleyici bir etken oldukları görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, bölgenin Doğu Akdeniz'de önemli bir konuma sahip olması, sahil kesiminde doğal liman olarak işlev görebilecek koylarının olması, konum olarak Kıbrıs gibi özellikle Antik Dönem için oldukça önemli ve stratejik olan bir noktaya yakın olması önemlidir. Ancak,

kuzey sınırını oluşturan ve denizin hemen kıyısından yükselerek denize paralel uzanan Toros dağlarının, yerleşimlerin kurulması için en önemli etkenlerden birisi olan geniş alanların oluşmasına izin vermediği görülür. Dağlık Kilikia bölgesi yine bu sebeplerden ötürü Antik Dönemin diğer bölgeleri ile karşılaştırıldığında kentleşme ve bunun sonucunda ortaya çıkacak olan bir yerleşim düzenlemesi açısından farklılıklar taşır. Bu şartlarda, bölgenin sahip olduğu tarihi coğrafya önem kazanmaktadır ve bunun açıklanması, bölgedeki tarımsal organizasyon ve yerleşim düzenlemesinin oluşumu hakkında çalışmaya altyapı oluşturacaktır. Çalışmada ele alınacak yerleşim Dağlık Kilikia bölgesinin özel bir alanı olan Olba Territoriumu sınırları içerisinde yer almaktadır. Çalışmanın işleyişi sırasında bu bölgenin coğrafi özelliklerinin ve tarihsel sürecinin göz önünde bulundurulmasını gerektirmektedir. Tezin konusunu oluşturan Özköy yerleşimi içerisinde Hellenistik Dönem ile birlikte başlayan ve Erken Bizans Dönemine kadar devam eden yapıların tespit edilmesi, bölgenin bu dönemlerdeki tarihini incelemeyi gerektirmektedir. Olba Territoriumunun coğrafi özellikleri, tarihsel süreci ve bu tarihsel süreç içerisinde bölgede görülen programlı bir yerleşim düzenlemesinin olması çalışmanın işleyişi açısından bu bölgenin önemini arttırmaktadır. Bu nedenle bölgenin tarihsel sürecinin incelenmesine, çalışma içerisinde ayrıntılı olarak yer verilmektedir.

Araştırmanın gerçekleştirileceği bölgedeki arkeolojik çalışmaların tarihçesi oldukça eskiye gitmekle birlikte yapılan çalışmaların, ağırlıklı olarak bölgedeki iyi korunmuş yapıların tanıtımı ve yazıtlar üzerine olduğu görülür. Bölgedeki en erken arkeolojik çalışmalar 19. yüzyılın sonunda başlamaktadır. Heberdey ve Wilhelm (*Reisen in Kilikien, 1896*), Keil ve Wilhelm (*Denkmâler aus dem Rahuen Kiliken. MAMA III, 1931*), Hicks (*Inscriptions*

From Western Cilicia, JHS 12, 1891) tarafından yapılan yayınların bölgenin yazıtları hakkında olduğu görülür. Benzer şekilde, Bean ve Mitford (*Journeys in Rough Cilicia, 1964, 1968, 1970*), yakın dönemde yine Kilikia bölgesinin yazıtlarıyla ilgili çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Kilikia bölgesi yerleşimlerini bir katalog halinde inceleyen Hellenkemper ve Hild'in çalışması ise bölge hakkındaki temel kaynaklardan biri olma özelliğini hala korumaktadır (*Kilikien und Isaurien, TIB 5, 1990*). Son dönemde Kilikia'da yapılan çalışmaların yoğun olarak arkeolojik malzemeler üzerinden yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmanın konularıyla bağlantılı, özellikle S. Durugönül (*Türme und Siedlungen im Rauhen Kilikien, Eine Untersuchungen zu den archäologischen Hinterlassenschaften im Olbischen Territorium, Asia Minor Studien Band 28, 1998* – “*Development of Ancient Settlements in Cilicia*”, *ADALYA V, 2002* – “*Dağlık Kilikia Bölgesinde (Mersin ve İlçelerinde) Kent*”, *Mimari ve Malzeme Tarih İçinde Mersin, Kolokyum II, 2005*) ve Ü. Aydınoglu'nun (“*Olba Bölgesi Yol Ağı*”, *Olba I, 1998* – “*The Settlement Patterns of the Olbian Territory in Rough Cilicia in the Hellenistic Period*”, *Olba VIII, 2003* – “*Yerleşim Modeli Oluşturmak Mümkün Müdür? Dağlık Kilikia'dan İki Yerleşim Modeli Denemesi*”, *Olba XII, 2005* - “*Kilikia'da Hellenistik Dönemde Kent Kuruluş Yöntemleri, Kentler ve Kurucuları*” *Tarih İçinde Mersin, Kolokyum II, 2005*, “*Hellenistik dönemde Olba bölgesinde yerleşimler ve yerleşim düzenlemesi*”. *Mersin Arkeolojik Kültür Envanteri, 2007* - *Dağlık Kilikia bölgesinde antik çağda zeytinyağı ve şarap üretimi: Üretimin arkeolojik kanıtları, 2009*, “*The farms in rough Cilicia in the Roman and Early Byzantine Period*”, *Adalya, XII, 2010*) bölgede özellikle mimari yapılanmalar ve yerleşimler üzerinde çalıştıkları görülmektedir. Ayrıca yine çalışmanın yapılacağı alanda M. Durukan'ın (*Hisarkale Garnizonu ve Bu Merkezde Polygonal Teknikte İnşa Edilmiş Olan Mezarlar, Olba II, 1999* - *Olba/Dicaesarea'daki Piramit Çatılı*

Mezar Anıtının Tarihlemesi Üzerine Yeni Bir Görüş”, *Olba VII(Özel Sayı), 2003 - Monumental Tomb forms in the Olba region, Anatolian Studies, Band 55, 2005*) anıtsal mezarlar, mezarlar ve ölü gömme gelenekleri üzerine çalışmalarının çalışılacak olan konu ile bağlantılı olduğu görülmektedir. Bunun yanında M.H. Sayar’ın Dağlık Kilikia bölgesinde ele geçen yazıtlar üzerine çalışmaları bulunmaktadır (*Kilikia’da Tanrılar ve Kültler, Olba II, 1998*). Bölgede çok sayıda yerleşimin bulunmasına karşın, yerleşim düzenlemeleri ve bu yerleşimlerin sahip olduğu işlevler konusunda yapılan çalışmaların ise sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle de yerleşimlerin sahip oldukları tarımsal üretim donanımları ve bununla ilişkili yapılanmalar üzerine yapılmış çalışmaların azlığı dikkat çekicidir. Ü. Aydınöğlü'nun bölgede sürdürdüğü çalışmalar bu boşluğun kapatılmasına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, Mersin Üniversitesi Arkeoloji bölümünün bölgede gerçekleştirdiği çalışmalar da bölgenin Antik Döneminin açıklanabilmesi konusunda önemli yol alınmasını sağlamaktadır. Tezin konusunu oluşturan Özköy yerleşimi ise herhangi bir çalışmaya konu olmamıştır. Sadece yerleşimdeki bir kiliseyi inceleyen A. Aydın’ın (*Silifke, Sömek Köyü Kiliseleri Yüzey Araştırması 2003, Yüzey Araştırması Raporları*) yaptığı çalışma bulunmaktadır. Hellenkemper ve Hild ise (*Kilikien und İsaorien, TIB 5. 1990*) Sömek Köyü sınırları içerisindeki bütün kalıntıları herhangi bir lokalizasyon ayrımı gözetmeksizin genel olarak ele almış, özel olarak Özköy yerleşimine değinmemiştir. Bu sebeplerle, tezin konusunu oluşturan alanda yapılan arkeolojik çalışmaların azlığı yapılacak olan çalışmanın önemini arttırmaktadır.

Tezde ele alınan problemlerin çözümü için arkeolojik araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Öncelikle arazi araştırmaları gerçekleştirilmiş ve tezin konusunu oluşturan arkeolojik materyal belgelenmiştir. Bu çalışmalar, Yrd. Doç. Dr. Ümit Aydınöğlü'nun,

T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığın Kùltür Varlıkları ve Mùzeler Genel Mùdùrlùđùnün izni ve TÙBİTAK destekli Mersin İli Erdemli ve Silifke ilçelerinde yùrùtùlen "Kentleşme ve Tarımsal Organizasyon" konulu bölgede gerçekteşirilen arkeolojik yüzey araştırmaları kapsamında gerçekteşirilmiştir. Antik yerleşimde bulunan ve yukarıda sözü geçen yapıların mimari olarak belgelenmeleri, planlarının oluşturulması ve haritalar üzerine işlenmeleri Total Station kullanılarak gerçekteşirilmiştir ve böylece yerleşimin sahip olduğu plan ortaya çikarılmaya çalışılmıştır. Bu yöntemle, yapıların birbirleri ile olan ilişkileri, işlevleri ve kullanım evreleri açıklanmaya çalışılmıştır. Arazi çalışmalarında, ayrıca yüzeyden seramik malzeme toplanmış ve bunların çizimleri yapılmıştır. Elde edilen verilerin yerleşimin kullanımda olduğu dönemler hakkında bilgiler sağlaması hedeflenmektedir.

Yapılan çalışma içerisinde sadece Özköy yerleşiminin mimari yapılanmalarından, konumundan ve ele geçen buluntulardan yola çıkılarak sınırları belirlenecek Dağlık Kilikia bölgesi yerleşimleri içerisindeki konumu ele alınacaktır. Özköy'de tespit edilen yapılar üzerinden yapılan tarihlenmeler burasının Hellenistik Dönemden itibaren yerleşim gördüğünü ve Geç Antik Döneme kadarda yerleşimin devam ettiğini ortaya koymaktadır. Bu durumda çalışmanın sınırlandırılacağı tarihsel aralığın Hellenistik Dönemden Geç Antik Döneme kadar uzandığı gör÷lmektedir. Çalışma yapılırken Türk Dil Kurumunun yazım kuralları dikkate alınmıştır.

BÖLÜM I

ÖZKÖY YERLEŞİMİNDE YAPILAR

Mersin ilinin, Silifke ilçesi Sömek Köyü Özköy mevkiinde bulunan antik yerleşim, Dağlık Kilikia'nın doğusunda Olba Territorium'un sınırları içerisinde yer almaktadır (Fig. 1a). Kalykadnos (Göksu) ve Lamos (Limonlu) nehir arasında kalan Territoriumun içerisinde, Limonlu beldesinden aşağı yukarı 12 km kuzeyde bulunan yerleşiminin kalıntıları, iki tepe üzerinde ve yamaçlarında izlenebilmektedir (Fig. 2a-b-c). Bu tepeler aynı zamanda, tarımsal aktivitelerin rahatlıkla yapılabileceği bir vadi çanağına hakim konumda olmalarıyla da dikkat çekerler.

Özköy, bulunduğu konum itibari ile Sömek–Veyselli hattını oluşturan rota üzerindedir. Bunun yanında yerleşim, bu rotanın diğer bir kolu olan Sömek–Hüseyinler–Canbazlı-Veyselli (Fig. 3) hattının birbirine bağlayan vadi içi yollarına hakim bir konuma sahiptir. Yerleşimin bu stratejik öneminin yanı sıra sahip olduğu tarımsal üretime uygun alanlar da yerleşimin burada kurulmasının başlıca nedenlerinden birisidir. Yerleşim vadi kenarında tepelik alanda sahip olduğu konum ile bu yolları ve tarımsal alanları kontrol eder durumdadır.

Yerleşimin sahip olduğu arkeolojik kalıntılar arasında, çok sayıda konutun yanı sıra, çiftlik evleri, atölyeler, depo yapıları, farklı dönemlere ait çok sayıda ve farklı tipte mezar yapısı ve iki adet kilisenin var olduğu görülür (Fig. 4).

I.1. Çiftlik Evleri

Özköy'de farklı kullanım evrelerine sahip çok sayıda yapının varlığı bilinmektedir. Buna karşın, yapılanmaların ortak bir amaca hizmet ettikleri anlaşılmaktadır. Bu ortak amaç, bu alanda gerçekleştirilen tarımsal üretim faaliyetleridir. En dikkat çekici yapılar, bu çalışma içerisinde çiftlik evleri olarak adlandırılan ve farklı kullanım evrelerinde yapılmış ve kullanımları devam etmiş yapılardır. Bunlar, buradaki tarımsal alanlara hakim plansal olarak benzer özelliklere sahip, etraflarında çok sayıda üretim donanımları içeren yapılardır.

Yerleşimin erken dönemlerine ait olduğu düşünülen bu yapıların, aynı amaca yönelik olarak sonraki evrelerde de kullanılmaya devam edildikleri görülmektedir. Yapıların bu süreçte onarım gördükleri, yeni odalar ya da yapı gruplarının eklenmesiyle genişletildikleri, yapılarda kullanılan devşirme malzemelerden anlaşılmaktadır. Çiftlik evi olarak tanımlanan bu yapıların yakınlarında, dönemler içerisinde eklenen çok sayıda konut ve depo olarak kullanılmış olması muhtemel yapı da bulunmaktadır

Bu çiftlik evlerinin erken örneklerinin kuleli plana sahip olmaları da bölgedeki çiftlik yapılanmalarının ortak bir özelliği olarak bilinmektedir. Bölgede son yıllarda yapılan çalışmalar ile bu plana sahip çok sayıda çiftlik yapılanması tespit edilmiştir. Kendi içerisinde de farklı yapılanmalara sahip oldukları görülen kuleli çiftlik yapılanmalarının kule bölümlerinin bazı örneklerde çiftlik evini dört köşesinde yer aldığı, bazılarının ise çiftlik evinin etrafını çevreleyen avlu duvarlarının sadece bir köşesinde yer aldıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra çok katlı olarak inşa edilen çiftlik evlerinin yükseklikleri

itibari ile de kule görünümüne sahip oldukları görülmektedir².

I.1.1. Kuleli Çiftlik 1

Yerleşimin yayıldığı tepelik alan üzerinde, batı yamaçta tespit edilen, polygonal duvar işçiliği ile yapılmış yapının kule formunda olduğu ve sahip oldukları özellikler açısından kuleli çiftlik olarak değerlendirilmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu yapının tepelik alanın kuzeyinde ve güneyinde bulunan ve tarımsal üretim yapmaya elverişli geniş alanlara hakim konumda olduğu görülür ve yerleşimdeki iki kuleli çiftlikten birisidir.

Kuleli Çiftlik 1 dikdörtgen bir plana sahiptir (18 metre x 12 metre) (Fig. 5). İnşasında dış ve iç kısımları işlenmeden bırakılmış (rustik) yüzeye sahip polygonal duvar tekniği kullanılmıştır. Yapı taşları arasında harç kullanımına rastlanmamaktadır. Duvarlar 1-1.20 metre kalınlığa sahiptir ve yer yer 2 metre kadar yüksekliğe kadar korunmuştur. Kuleli Çiftlik 1'in ilk evresinin iki odadan oluştuğu ancak sonraki kullanım evresinde güneyine bir oda daha eklendiği anlaşılmaktadır.

Kuleli Çiftlik 1'in erken evresine ait olduğu düşünülen, iki odadan ilki yapının güneyde yer alır. Bu oda dikdörtgen planlıdır ve 45 m²'lik bir oturma alanına sahiptir. Yapıya giriş güney cephede bulunan 1 metre genişliğindeki bir kapı açıklığı ile sağlanmaktadır. Kapının batısında anakayanın şekillendirilmesi ile oluşturulduğu görülen

---

² Aydınoglu, 2010: 251.

bir pencere açıklığı bulunmaktadır (Fig. 6)³. Yapının güney duvarı bir anakaya üzerine oturtulmuştur ve anakayanın yaklaşık 1 metrelik yükseltisinden faydalanılmıştır. Yapının içerisinde sonraki bir evrede eklenmiş olması muhtemel olan, ikinci bir katın varlığına işaret ettiği düşünülen kemerli üst yapı destek parçaları bulunmaktadır (Fig. 7). İlk kullanım evresine ait ikinci oda ise yapının birinci odasının kuzeyinde yer almaktadır ve iki oda arasındaki geçiş 1.20 metre genişliğine sahip bir kapı ile sağlanmaktadır. İkinci oda da dikdörtgen bir plan göstermektedir ve yaklaşık olarak 40 m²'lik kullanım alanına sahiptir. Odanın içerisinde yoğun olarak bitki örtüsü ile kaplı olması nedeniyle odanın iç kesiminin durumu hakkında net bilgiler edinilmesi mümkün olmamaktadır (Fig. 8).

Kuleli Çiftlik 1'in güneyinde, yapıya sonraki dönemlerde eklendiği duvar işçiliklerinden anlaşılan bir diğer oda daha bulunmaktadır. Bu odanın duvarlarının inşasında da polygonal yapı taşlarının kullanıldığı görülmektedir. Ancak, yapıya sonraki kullanım evresine eklenen bu odanın sahip olduğu duvar tekniği ile yapının ilk kullanım evresine ait odaların duvar tekniği arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. Sonraki kullanım evresinde eklenen odanın duvarlarının daha özensiz yapılmış olması, polygonal yapı taşlarının birleşme yerlerindeki özensizlik ve boyut olarak yapının ilk kullanım evresine ait duvarlarda kullanılan polygonal yapı taşlarına oranla daha büyük taşların kullanılması bu farklılıklar arasında yer almaktadır. Bu nedenle, yapının güneyinde yer alan bu oda sonraki bir kullanım evresinde Kuleli Çiftlik 1'e eklenmiş olmalıdır. Dikdörtgen bir plan gösteren (5.70 metre x 13 metre) odanın iç alanı oldukça tahrip olmuştur ve aynı zamanda odanın güney duvarına bitişik şekilde yapılmış bir adet kemerli niş bulunmaktadır (Fig. 9).

---

³ Pencere açıklığının yüksekliği yaklaşık olarak 0.80 metre genişliği ise 0.50 metre kadardır.

Yapının dışında, yapıyı çevreleyen bir avlu duvarı bulunmaktadır (Fig. 10). Bu duvar, yapının kuzey duvarı ile bitişiktir ve onunla aynı aksta batı yöne doğru devam eder. Bu avlu duvarın inşasında kullanılan duvar tekniği ile yapının genelinde kullanılan duvar tekniği arasında büyük benzerlik olması dikkat çekicidir. Dış duvarın takip edilebilen uzunluğu yaklaşık 30 metre kadardır ve büyük bir kısmı tahrip olmuş durumdadır.

Kuleli Çiftlik 1'in dışında, yapıya bitişik şekilde inşa edilmiş, üstü düzgün kesilmiş blok taşlarla örülmüş bir adet sarnıç bulunmaktadır (5m x 5m). Bu sarnıç, yapının etrafını çeviren avlu duvarının dışında kalmaktadır (Fig. 11). Aynı zamanda, yapının hemen yanında yapıyı çevreleyen avlu duvarı içinde, açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu bir pres bulunmaktadır (Fig. 12). Bu pres, yapının batı duvarına bitişik şekilde anakayanının şekillendirilmesi ile oluşturulmuştur. Tek toplama fiçisi ve çift ezme düzlemi olan pres donanımına ait baskı destek deliği görevi gören anakaya blok presin kuzeyine doğru yıkılmış durumdadır.

I.1.2. Kuleli Çiftlik 2

Kuleli Çiftlik 1'in yaklaşık olarak 25 metre kadar kuzey doğusunda, polygonal duvar tekniği kullanılarak yapılmış yapı, yerleşimdeki ikinci kuleli çiftliktir. Yapının bulunduğu alan konum itibari ile tarımsal üretimin yapıldığı alanlara oldukça yakındır.

Kareye yakın bir planlı olan yapı (15 metre x 13 metre) 195 m² lik bir oturma alanına sahiptir ve yapıya giriş güney duvarında bulunan bir kapı açıklığı ile

sağlanmaktadır (1.20 metre x 0.80 metre) (Fig. 13a-b-c). Yapının iki odadan oluştuğu görülür. İlk oda dikdörtgen planlıdır (11 metre x 5,5 metre) ve yaklaşık olarak 56 m²'lik bir oturma alanına sahiptir. İki odayı birbirine bağlayan kapı açıklığı (1,15 metre x 0,81 metre) batı duvara yakın tarafta yer almaktadır ve yapının iki odasını birbirinden ayıran duvarın kalınlığı ise 0,81 metredir. İkinci oda ise (11 metre x 7 metre) 77 m²'lik bir oturma alanına sahiptir ve ilk oda gibi dikdörtgen bir plan göstermektedir. Bu odanın içerisinde batı duvarda bir adet mazgal deliği bulunmaktadır (Fig. 14).

Yapının sürekli kullanım görmesinden dolayı tahrip olduğu anlaşılmaktadır. Yapıya bir sonraki kullanım evresinde eklenen odalar plansal olarak oldukça karmaşık bir yapılanma ortaya çıkarmıştır. Yapıya eklenen diğer yapı gruplarının inşasında kullanılan polygonal duvarların farklı kalitelere işçiliklerle yapıldıkları yapılan incelemeler sonucunda ortaya konmuştur. İlk kullanım evresine ait yapıların inşasında kullanılan polygonal duvarların, diğer yapılardakilere oranla daha iri kesildiği ve daha iyi şekillendirildiği ve harçsız olarak bir araya getirildikleri görülmektedir. Duvar kalınlıkları yer yer 1.10 metredir. Yapının kuzey duvarının yapımında ve batı duvarı ile kuzey duvarının birleştiği alanın inşasında anakayadan yararlanıldığı görülmektedir (Fig. 15).

Yapının dışında bir adet sarnıç bulunmaktadır (Fig. 16). Sarnıcın, yapının güneyinde, yapıya bitişik şekilde inşa edildiği, 3 x 4 metre boyutlarında olduğu ve üzerinin düzgün kesilmiş blok taşlarla örüldüğü görülmektedir. Yapının güney doğusunda ise, bir adet açık alanda, çift ezme düzlemine ve tek toplama fıçısına sahip anakayaya oyulmuş baskı kollu pres bulunmaktadır (Fig. 17).

Yerleşimin batı yamacına yakın alanda inşa edilen kuleli yapıların, yerleşimin bu bölümündeki tarımsal alanlara hakim konumda olduğu görülür. Bu yapılarının duvarlarında mazgal deliklerinin bulunması ve çevrelerinde yer alan avlu duvarlarıyla birlikte sarnıçlar ve presler içermeleri dikkat çekicidir. Yapıların plansal ve inşa tekniği olarak bir kule oldukları ve bu kule bölümünün avlu duvarı ile desteklendiği görülmektedir. Kuleli çiftlik yapıları, plansal açıdan birbirlerine benzer özellikler göstermektedirler. Her iki yapı da, hemen hemen aynı ölçülerde oturma alanına sahiptirler ve her ikisi de iki odalı sahiptirler. Her iki yapının inşasında, anakayadan faydalanılmış olduğu görülmektedir. Yapıların inşasında polygonal duvar tekniği kullanılmış olması da aralarındaki benzerliğe işaret etmektedir ve yerleşimdeki diğer polygonal duvar tekniklerinden görünür bir farklılığa sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bu benzerlikler, yukarıda “kuleli çiftlik yapıları” olarak tanımlanan yapıların aynı süreçte inşa edildiklerine işaret etmektedir. Ayrıca, sahip oldukları konum açısından da tarımsal alanlara hakim olmaları, bunların tarımsal amaçlı yapılar olduklarını göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Kuleli çiftlik yapılarının bulunduğu alanda, inşasında devşirme malzemelerin kullanıldığı görülen ve sonraki kullanım evrelerinde eklendiği anlaşılan bir yapı grubu daha bulunmaktadır (Fig. 18). Yoğun tahribat sebebiyle planları tam olarak anlaşılmayan bu yapı grubunun duvarlarının daha küçük boyutlarda taşlarla ve özensiz bir işçilikle inşa edildiği de görülmektedir. Doğu-batı doğrultusunda 27 metre uzunluğunda ve 1 metre duvar kalınlığına sahip olduğu tespit edilen yapı grubunun duvarlarının inşasında yer yer anakayanın kullanıldığı görülmektedir. Yapı grubunun iki ana odadan oluştuğu ve odaları ayıran duvarın çift ezme düzlemlilikli tek toplama fiçili açık alanda anakayaya oyulmuş baskı

kollu presin tam üzerinden geçtiği tespit edilmiştir. Bu durum, presin ezme düzlemlerinden birinin kullanım dışı kalmasına yol açmıştır ve yapı grubunun presin kullanımda olduğu dönemden sonra inşa edildiğine işaret etmektedir. Ayrıca, açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu presin tek toplama fiçili tek ezme düzlemlerine dönüşmesine rağmen kullanılmaya devam ettiği anlaşılmaktadır. Kuleli Çiftlik 2'nin güneyine ve güney doğusuna doğru eklenen bu yapı grubunun gerek plansan açıdan yeterli bilgiler veriyor olmaması nedeniyle gerekse yapının odalarının içerisinde herhangi bir donanım tespit edilememiş olması bu yapının Kuleli Çiftlik 2'ye sonraki kullanım evresinde eklendiği ve ikamet amacıyla kullanıldığı fikrini akla getirmektedir.

I.1.3. Çiftlik Evi

Özköy yerleşiminde, kalıntıların yayılmış olduğu tepelik alan üzerinde, güney yamaca yakın konumdaki duvar kalıntıları sahip oldukları özenli işçilikle büyük bir yapının ön cephesine işaret etmektedir (Fig. 19-20). Sahip olduğu özellikler açısından bu yapının, yerleşime sonraki kullanım evrelerinden birinde eklenmiş olması muhtemel bir çiftlik evi olduğu anlaşılmaktadır. 0.60 metrelik kalınlığındaki duvarlar, 32 metrelik uzunluğa sahiptir (Fig. 21). Kuzey-güney doğrultusunda uzanan duvar kalıntısı yer yer 2.5 metrelik yüksekliğe kadar korunabilmiştir. Bununla birlikte, eğimli bir alana yapıldığı anlaşılan yapının diğer cephe duvarları ve odalara ait kalıntılar tahrip olmaları sebebiyle takip edilememektedirler.

Yapının inşasında yerel kireç taşının kullanıldığı görülmektedir. Duvarlar, düzgün kesilmiş dikdörtgen blok taşların harçsız olarak bir araya getirilmesiyle

oluşturulmuştur. Duvarın üst kısmı profilli bir silme ile son bulmaktadır. Yapının duvarlarının dış kısımda oldukça iyi korunduğu ve kaliteli bir işçiliğe sahip olduğu gözlenmektedir.

Yapının korunan cephe duvarı üzerinde iki adet kapı açıklığı bulunmaktadır⁴. Bu duvar üzerinde ayrıca üç adet mazgal deliği vardır (Fig. 22). Duvarın iç kısmında yer alan iki adet kemer konsolu ve bir adet kemer konsolu vazifesi gören niş, yapıda kemerli bir konstrüksiyonla desteklenen ikinci katın varlığına işaret etmektedir (Fig. 23-24).

Çiftlik evinin karşısında bulunan zeytinyağı atölyesinin batı duvarı ile Çiftlik evinin doğu duvarı arasında kalan 5 metre genişliğindeki alanda yoğun bir toprak dolgusu bulunduğu gözlenmektedir (Fig. 25). Bu alanda yapılmış bir kaçak kazı neticesinde ise toprak dolgu alanda düzgün kesilmiş parke taşlar ile oluşturulmuş zemin döşemesi ortaya çıkmıştır (Fig. 26). Tespit edilen bu zemin döşemesinin oldukça kaliteli bir işçiliğe sahip olması ve Çiftlik Evi'nin ana giriş güzergahı üzerinde yer alması bu zemin döşemesinin yapının ilk kullanım evresi için Çiftlik Evine ulaşımı sağlayan bir yol olduğu fikrini akla getirmektedir. Ancak, zemin döşemesinin bir sonraki kullanım evresinde yerleşime daha sonra eklenen zeytinyağı atölyesi ve Kilise 1 yapılarının güzergahları üzerinde kaldığı görülmektedir. Bu dönem içerisinde zemin döşemesinin hem Kilise 1'in nartheks bölümüne hem de zeytinyağı atölyesine ulaşımı sağlamak amacıyla kullanıldığı düşünülmelidir.

Çiftlik evinin kurulu olduğu yer, tarımsal üretim alanlarına oldukça hakim bir

---

⁴ Bu ilk kapı açıklığı (1.20 metre genişliğinde ve 0.80 metre derinliğinde) ile ikinci kapı açıklığı arasında (1.20metre genişliğinde 0.60 metre derinliğinde) 7 metre mesafe olduğu ölçülmüştür.

konumdadır. Yapının duvarlarının inşasında düzgün kesilmiş yapı taşlarının kullanıldığı ve isodomik duvar tekniğinde yapılmış duvarların oldukça kaliteli işçiliğe sahip olduğu gözlenmektedir. Plan açısından net bilgiler sunmamasına rağmen ayakta kalan duvarların yapı taşlarının boyutları ve duvar uzunlukları oldukça büyük bir yapının varlığına işaret eder. Yapının günümüze ulaşan duvarlarında giriş seviyesinden çok yüksekte olmayan mazgal deliklerinin bulunması, iç kısmında ikinci bir katın varlığına işaret edebilecek iki adet kemer konsolu ve bir adet kemer konsolu vazifesi gören nişin bulunması dikkat çekicidir. Mazgal deliklerinin savunma amacıyla yapıldıkları gibi, depo amacıyla kullanılan yapılarda da depolanan ürünün bozulmasını önlemek amacıyla yapıldıkları bilinmektedir. Dolayısıyla yapının alt katının depolama amacıyla kullanıldığı düşünülebilir. Yapının üst katının ise ikamet amacıyla kullanılmış olması muhtemeldir. Yapının etrafında dağınık durumda tarımsal üretim amacıyla kullanılan donanımlar ve sarnıçların bulunması ise, bu yapının bir çiftlik evi olduğuna işaret etmektedir. Yapının konumu, çevresinde yer alan yapılanmalar ve tarımsal üretim donanımları ile birlikte yapının inşasında kullanılan duvar tekniği göz önüne alındığında, kuleli çiftlik yapılarından sonraki bir döneme ait olduğu anlaşılmaktadır.

I.1.4. Antik Kaynaklarda Çiftlikler

Kırsal yerleşimlerin, Antik Çağın ekonomik sisteminde önemli rol oynadığı bilinir. Tarımsal üretime yönelik yapılanmalar ve donanımlara sahip küçük yerleşimler genellikle kırsal kesimlerde yer almaktadır. Sahil kesimindeki kent boyutundaki büyük yerleşimler ise, pazar ve liman görevi görmektedir. Kırsal yerleşimlerin, üretilen ürünün pazara sunulmasını amacıyla, kentlere çok uzak olmayan mesafelerde, mutlaka kente

ulaşan yol ağları üzerlerinde yer aldıkları görülmektedir. Bu tip yerleşimlerin kurulurken dikkate alınan diğer bir husus ise burada üretilen ürünleri pazarlama kaygısıdır. Bu durumda, dini merkezlere yakınlık ve askeri güçlerin sürekli olarak bulundurulduğu büyük kentlere yakınlık da göz önünde bulundurulmuştur⁵. Arazi sahiplerinin bu durumları göz önünde bulundurarak çiftlik yerleşimlerini kentten 30 – 32 kilometre kadar uzağa kurdukları görülmektedir⁶.

Antik Dönem yazarları bu kırsal yerleşimler ve içerdikleri yapılar hakkında ayrıntılı bilgiler sunmaktadırlar. Özellikle, İ.S. 1. yüzyılda yaşamış olan Lucius Iunius Moderatus Columella'nın (İ.S. 4-70) *De Re Rustica* adlı eserinde villa yapılarının üç kategori altında toplamıştır⁷. Bunlar; *Villa Urbana*, *Villa Rustica* ve *Villa Fructuaria*'dır. Columella, villa yapılarının odalarının; üretilen ürünün depolanacağı alan, yatak odalarının, mutfakların ve hatta hayvan barınaklarının villa içerisindeki konumları ve bu odaların pencerelerinin güneş ışığını alma oranlarına göre ayarlanması gerekliliğinden bahseder⁸. Aynı zaman da Columella, bir Villa Rustica'da; *Cella Vinariam* (şarap deposu), *Cella Oleariam* (yağ deposu), *Torcularium* (pres odası), *Defrutum* (fermantasyon odası), *Cortinale* (ayırma odası), bölümlerinin bulunduğunu aktarmaktadır⁹. Aynı şekilde Vitruvius, çiftlik yerleşimlerinde bulunan çiftlik yapıların odalarının sahip olduğu pencereler, mazgal delikleri ve kapıların ışıktan ve hava şartlarından korunmaya veya faydalanmaya yönelik olarak ayarlanmaları gerektiği hakkında bilgiler verir¹⁰. Marcus Tarrentius Varro (İ.Ö 116-27) ise, o dönemde bir villanın sahip olduğu güzel bir mutfağın,

⁵ Finley, 2007: 121; Kehoe, 2006: 300.

⁶ White, 1970: 50; White, 1975.

⁷ Columella, *De Re Rustica* 1.4.1.

⁸ Columella, *De Re Rustica*: 1.4.

⁹ Columella, *De Re Rustica*:1.6.19; Martin, 1996: 274.

¹⁰ Vitruvius, 1998: 136; White, 1970: 421.

geniş bir ahırın, sahip olduğu tarım arazisinden elde ettiği şarap ve zeytinyağının tamamını depolayabilecek kadar geniş bir deposunun olmasının övünç kaynağı olduğundan bahsetmektedir¹¹. Columella, Vitruvius ve Varro'nun verdiği bilgilere dayanarak İ.Ö. 1. yüzyılda ve sonraki dönemlerde de tarımsal villa yapılanmalarının farklı işlevlere sahip birçok farklı yapıyı bünyesinde barındırdığı sonucuna ulaşmak mümkündür.

Antik yazarlar, Cato ve Varro, “*De Re Rustica*” adlı eserlerinde kırsal yerleşimlerde bulunan Villaların sahipleri ile kırsal yerleşimlerde yapılan tarımsal üretim hakkında iki önemli sonuca ulaştıkları görülmektedir. Bunlardan birincisi, herhangi özgür bir vatandaş çok fazla parası olmasa da bir villa satın alabilir. Bu durumda toprak sahibinin çok fazla sayıda çalışana ihtiyaç duymadığı kendi üretiminden kendisinin sorumlu olduğu görülmektedir. Böyle bir durumda bile toprak sahibinin kırsal kesimde bulunan Villasında kalmasına rağmen kent yaşantısından da çok uzak kalmadığı bilinmektedir. Plinius ise küçük çiftlik üretimlerini bahçe olarak adlandırmaktadır ve bir bahçeyi fakir bir adamın çiftliği olarak nitelemektedir, alt sınıflardan olanların bu şekilde yaptıkları üretimle pazardan alacakları ürünleri kendi bahçelerinden elde ettiklerini söylemektedir¹².

Cato ve Varro'nun vardıkları ikinci önemli sonuç ise yeterli paraya sahip birçok Roma vatandaşının yaptığı gibi birkaç villa sahibi olabilecekleridir¹³. Bu durumda da çoğunlukla, çiftlik yerleşiminde toprak sahibine ait olan bir Villanın bulunduğu ve bu yapının konaklama yapısı olarak kullanıldığı görülmektedir. Toprak sahibinin özellikle hasat döneminde ve ürünün işlenmesi sırasında burada kaldığı bilinmektedir. Diğer

---

¹¹ Varro, *De Re Rustica*: 13.6.

¹² White, 1970: 49.

¹³ Rivet, 1970: 180.

dönemlerde ise buradan sorumlu olarak bir *Vilicus*'un (kahya) bulunduğu, çalışanlarla ve villanın sahip olduğu üretim alan ile ilgilendiği anlaşılmaktadır. Varro, bu çeşit çiftlik yerleşimlerinde, üretimden sorumlu olarak burayı idare eden kişinin *Vilicus* olduğunu söyler. Columella ise buna ek olarak *Vilicus*'un karısı *Vilica*'nın da bu sorumluluğu paylaştığından bahsetmektedir¹⁴. Bazı antik yazarlar 200 *iuger*lık (500 dönüm) bir araziye, tek bir kahyanın idare edebileceği ideal büyüklükteki bir çiftlik olarak görmektedirler¹⁵.

Antik yazarlar çiftlik yerleşimlerinde, toprak sahibinin ayrı bir konuta ihtiyaç duymasının, zaman içinde ortaya çıkan lüks yaşam ihtiyaçlarından kaynaklandığını aktarmaktadırlar. Varro, eskiden bir villanın en çok övülen bölümlerinin, iyi bir mutfak, bir oda gibi geniş olan hayvan barınağı ve şarap ve yağ depolama yapılarının büyüklüğü iken, son dönemlerde sadece konutun güzelliğinin övgü kaynağı olduğundan bahsederek, zaman içinde değişen lüks ihtiyaçlarının ve gösteriş merakının yansımalarına vurgu yapar¹⁶. Gösterişin, ikamet odalarının konumlarını da etkilediği görülmektedir. Özellikle yaz aylarında sıcaklığın etkisini azaltmak, kış aylarında da soğuktan korunmak için yemek odalarının yönlerinin batıda olması gerektiği antik yazarlar tarafından aktarılmaktadır. Ancak, gösteriş ihtiyacı sebebiyle çoğu zaman yemek odalarının depo yapılarını gören yönlerde oldukları ve toprak sahibinin depolarının büyüklüğü hakkında övünmek amacıyla özellikle bu yönü tercih ettiği bilinmektedir¹⁷.

Bir çiftlik yerleşiminin ve çiftlik yerleşiminde bulunan yapıların konumlarının

---

¹⁴ Rivet, 1970: 179.

¹⁵ Finley, 2007: 126.

¹⁶ White, 1970: 420; Ackerman, 1990: 44.

¹⁷ White, 1970: 420.

da sahip oldukları donanımlar kadar önemli olduğu görülmektedir. Cato, eğer bir çiftlik yerleşimi tepelik bir alanda kurulacaksa tepenin güney yamacının tercih edilmesi gerektiğini söyler¹⁸. Columella, ise tepelik alanda kurulacak çiftlik yerleşimlerinin yağmurdan ve sıcaktan korunmak için tepenin orta kısmında bir yükseltinin üzerinde kurulması gerektiğini önerir¹⁹. Cato ise, çiftlik yerleşimlerinin büyük kentlere, su kaynaklarına, ulaşım yapılabilen ırmaklara ve yollara yakın alanlarda kurulmaları gerektiğini de aktarmaktadır²⁰ ve askeri yollara ya da sık seyahat edilmeye müsait işlek yol ağları üzerinde kurulan çiftlik yerleşimlerinin gelişmeye oldukça müsait olduklarını vurgular²¹.

I.1.5. Diğer Bölge Örnekleri Işığında Özköy Çiftlik Evleri

Özköy sahip olduğu tarımsal üretime oldukça uygun alanlarının yanı sıra, çevresinde yer alan avlu duvarları, tarımsal üretim donanımları ve sarnıçlar ile birlikte kırsal bir yerleşim görünümündedir. Çalışma kapsamında, Kuleli Çiftlik 1 ve Kuleli Çiftlik 2 olarak adlandırılan yapılar ise buradaki kırsal yerleşimin diğer kanıtlarıdır. Bunun yanı sıra yerleşime sonraki bir dönemde eklenen diğer bir Çiftlik Evi ise, isodomik duvar örgüsü, iki katlı yapısı ve çevresinde yer alan tarımsal üretime yönelik donanımları ile buradaki kırsal yerleşimin varlığını sonraki dönemlerde de devam ettirdiğini göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Özköy sahip olduğu tarımsal üretime oldukça uygun alanlarının yanı sıra,

---

¹⁸ White, 1970: 417.

¹⁹ Columella, *De Re Rustica*: 1.4.10.

²⁰ White, 1970: 417.

²¹ White, 1970: 418.

çevresinde yer alan avlu duvarları, tarımsal üretim donanımları ve sarnıçlar ile birlikte değerlendirilen Kuleli Çiftlik 1 ve Kuleli Çiftlik 2 çiftlik evleri burada bir çiftlik yapılanmasına işaret etmektedir. Bunun yanı sıra yerleşime sonraki bir dönemde eklenen Çiftlik Evi, isodomik duvar örgüsü, iki katlı yapısı ve çevresinde yer alan tarımsal üretime yönelik donanımları ile değerlendirildiğinde yerleşimin tarımsal üretime yönelik yapılanmaları olarak görülmektedir. Bu tarımsal üretime yönelik çiftlik evlerinin benzer örneklerine Antik Dönemde bir çok alanda, Küçük Asya'da, Afrika'da, İtalya'da, Suriye'de, Filistin ve İsrail'de, rastlamak mümkündür.

Dağlık Kilikia bölgesinde tarımsal üretime yönelik ilk yapılanmalara Hellenistik Dönemden itibaren rastlamak mümkündür. Kilikia kuleleri olarak bilinen yapılar, yanlarında üretim donanımları içermeleri sebebiyle bölgedeki Hellenistik Dönem tarımsal yapıları arasında değerlendirilmektedirler²². Bunların, buldukları alandaki tarımsal üretim alanını denetleyebilecek derecede yüksek, soygun ve saldırılara dayanabilecek kadar sağlam kule yapılanmaları oldukları bilinmektedir. Korykos'un sınırları içerisinde yer alan Güçük kule (Fig. 27), Dağlık Kilikia bölgesindeki tarımsal kulelere en güzel örneklerden birisidir. Polygonal duvar tekniği ile inşa edilmiş olan kulenin korunan yüksekliği 5.33 metredir. Üzerinde herhangi bir kabartma ya da sembol bulunmayan 5.10 metre x 5.13 metre ebatlarındaki kulenin yanında presin bulunması ve kulenin tarım alanına hakim noktada bulunması, burasının ikamet edilebilen, üretim yapılan ve depo amacıyla kullanılan bir kule olduğunu göstermektedir²³.

Özköy'de tespit ettiğimiz ve kuleli çiftlik yapıları olarak adlandırdığımız

²² Durugönül, 1998b: 89.

²³ Durugönül, 1998b: 25; Aydınoğlu, 2010: 257.

yapılar da, bölgedeki Hellenistik Dönem kuleleriyle benzerlik taşırlar. Bu benzerliğin bölgede bilinen bir gelenekten geldiği anlaşılmaktadır. Bölgedeki tarımsal kulelerin yakınlarında yer alan gerek sarnıçlar ve tarımsal üretim donanımları gerekse etraflarını çevreleyen avlu duvarları ve tarımsal alanlara hakim konumları Özköy'deki kuleli çiftlikler ile benzerlikleri olarak görülmelidir.

Dağlık Kilikia ve Özköy'deki bu tarımsal kulelerin benzer örneklerine Hellen anakarasında ve Hellen adalarında birçok antik yerleşimde rastlamak mümkündür (Fig. 28). Özellikle Klasik Dönemin büyük bir şarap üreticisi ve ihracatçısı olan Thasos adasında çiftliklerin ve tarımsal üretim alanlarının kuleler tarafından korunduğu bilinmektedir²⁴. Ayrıca, Hellen anakarasındaki Attika bölgesindeki Sounion'da tespit edilen altı adet kule üzerinde yapılan çalışmalar bu kulelerin, buradaki teraslarda yapılan tarımsal üretim ve bu üretim sonucunda elde edilen ürünün depolanması amacıyla kullanıldıklarını ortaya koymaktadır. Tespit edilen kuleler plansal açıdan farklılık gösterebilir de²⁵ etraflarında yer alan ev, sarnıç ve üretim donanımları dikkate alındığında benzer bir amaca hizmet ettikleri ortaya çıkmaktadır. Bu benzer amaç – çoğu çalışmacının önerdiği gibi burada tespit edilen kulelerin gözetleme, haberleşme ya da deniz feneri amacıyla kullanılmış olmadığı²⁶- tarımsal teraslarda tarımsal üretim yapılması, üretilen

---

²⁴ Morris ve Papadopoulos, 2005: 17.

²⁵ Sounion'da tespit edilen ve Young tarafından Princess ve Cliff kuleleri olarak adlandırılan iki kule yuvarlak bir plan göstermektedir ve çevrelerinde bir avlu duvarı bulunmaktadır. Bunun yanında, bu kulelerin hemen yakınlarında yer alan ve ev olarak tanımlanan yapının yanı sıra sahip oldukları sarnıçlar ve tarımsal üretim donanımları dikkat çekicidir. Bu kulelerin yanı sıra yine Young tarafından Golden Pig, Yellow, Red ve Hilltop olarak adlandırılan kuleler ise kareye yakın bir plan göstermektedirler ve diğer iki kule gibi çevrelerinde avlu duvarları, ev, sarnıç ve tarımsal üretim donanımları bulunmaktadır, Young, 1956: 124-127.

²⁶ Young burada tespit edilen yapıların tarımsal üretim yapıları olduğunu sonucuna yazılı kaynaklardan ulaşmıştır. Buna göre, İ.Ö. 4. yüzyıla tarihlenen *Poletai* listesinde burası *πυργος και οικια* olarak geçmektedir ve bu ibare bazı araştırmacılar tarafından kule ve ev olarak yorumlanmıştır. Aynı zamanda bu yapıların gümüş madenlerinin sınırlarını korumak amacıyla yapıldıkları söylenmektedir. Ancak, bir papürüde geçen *pyrgoi* kelimesinin papürologistler tarafından çiftlik yapısı olarak kullanılması önermeleri ve

ürünün depolanması ve bu ürünün üretilmesinde çalışanların ikamet etmesidir²⁷. Yapılan çalışmalarda bu alanda tespit edilen kuleli çiftliklerin İ.Ö. 6. yüzyıldan Bizans Dönemine kadar kullanıldıkları sonucu ortaya çıkmaktadır²⁸.

Lykia bölgesinde de benzer kule yapılanmaları olduğu ve bunların da tarımsal üretimle ilişkili oldukları bilinmektedir. Bu kule yapılanmalarından biri olan ve Lyrboton Kome antik yerleşiminde yer alan kule yapısının iki inşa evresi olduğu yapılan çalışmalar neticesinde ortaya konmuştur²⁹. Kule yapısının ilk olarak İ.S. 1. yüzyılda Domitianus Döneminde inşa edildiği ve İ.S. 2. yüzyılda Hadrianus Döneminde onarım gördüğü bilinmektedir ve kulenin kente girişi gözetleme ve savunma rolünün yanısıra tarımsal alanlara hakim konumu ve çevresinde bulunan işlikler dolayısıyla üretilen ürünü depolama amacıyla kullanıldığı önerilir³⁰. Yine Lykia bölgesi sınırları içerisindeki Doyran vadisinde tespit edilen kulenin de tarımsal üretimle ilişkilendirilebilmesi mümkün görünmektedir³¹.

Dağlık Kilikia bölgesinde, kulelerin Roma Dönemindeki çiftlik yapılarında görülmeye devam ettiği anlaşılmaktadır. Bölgede Roma imparatorluğunun hakimiyetinin sağlaştırılması ile birlikte ortaya çıkan imar hareketlilikleri sırasında yeni çiftliklerin

---

aynı zamanda Sounion'da tespit edilen kule yapılanmalarının etraflarında yer alan ev, avlu, sarnıç ve tarımsal üretim donanımları bu yapıların tarımsal üretim amaçlı olarak kullanıldıklarını ortaya koymaktadır, Young 1956: 133.

²⁷ Young yaptığı çalışmalar neticesinde Sounion'da bulunan tarımsal üretim amaçlı kuleli çiftlik yapılarının benzer amaçla kullanılan ve plansal açıdan benzer olan örneklerinin Hellen anakarasında ve Adalarda var olduğu görülmektedir. Bu örnekler, Thasos'daki 5, 6 ve 8 yapıları, Peparethos'daki 4 numaralı yapı, Keos'daki 2 numaralı yapı, Amorgos'daki, Mykonos'daki Naxos'daki Astypalaia'daki 1 numaralı yapılarıdır (Young 1956: 139). Bu örneklerin yanı sıra özellikle, zeytinyağı üretimine yönelik pres ve ağırlık taşı buluntuları, küçükbaş hayvancılık yapıldığına yönelik buluntular olan dokuma ağırlıkları ve şarap presleri gibi buluntuları ile Siphnos, Kalymna, Amorgos, Paros, Attika yakınlarındaki Rhamnous, Nauplia, Epidauros ve Thasos'da bulunan benzer yapılarında aynı amaca hizmet ettikleri sonucuna ulaşmak mümkün olmaktadır, Young 1956: 140

²⁸ Young 1956: 142.

²⁹ Çevik, 2000: 80.

³⁰ Çevik, 2000: 82 vd.

³¹ Bulut, 2007b: 418.

inşa edildikleri bilinmektedir ve bunların bazılarının sahip oldukları kuleleri ile Hellenistik döneme tarihlenen ve tarımsal üretime yönelik olarak kullanılan kule geleneğinden etkilendikleri anlaşılmaktadır. Özellikle çiftlik evlerinin etrafını çevreleyen avlu duvarlarının ve kulelerin varlığı bu plan tipindeki çiftlik yapılarının temel özellikleri olduğu görülmektedir. Özellikle Dağlık Kilikia bölgesinde Keşlitürkmenli³² (Fig. 29a) ve Çildiremez'deki³³ (Fig. 29b) çiftlikler çiftlik evinin etrafını çevreleyen duvarların köşelerinde dört adet kulenin yer alması ile tahkimli bir görünüme büründükleri ortaya koyulmuştur. Bu çiftlik yapılarının yanı sıra Karakabaklı³⁴(Fig. 30c), Sömek Vakıfı³⁵ ve Gacarlar'da³⁶ tespit edilen çiftlik yapılanmalarında ise avlu duvarlarının tek köşesinde birer adet kuleleri olduğu görülmektedir. Bu örneklerin yanı sıra bazı örneklerde kule yapılanmaların olmamasına rağmen çiftlik evinin kendisinin bir kule görünümünde inşa edildiği örnekler de bulunmaktadır. Üçayak³⁷ (Fig. 30c) ve Hayatınbaşı'nda³⁸ bulunan çiftlik evleri bu örnekler arasında yer almaktadır. Özellikle kare plana sahip olan Hayatınbaşı çiftlik evinin bölgenin Hellenistik Dönem kule yapılarında olduğu gibi polygonal duvar tekniği ile inşa edilmiş olduğu görülmektedir. Sahip oldukları konum itibari ile çevrelerindeki tarımsal arazilere hakim tepelik alanlar üzerinde kuruldukları ve yakınlarında çok sayıda tarımsal üretim donanımı bulunduğu tespit edilmiştir³⁹. Bu çiftliklerdeki kulelerin işlevlerinin, tek başına duran tarım kulelerinde olduğu gibi, depolama ve savunma olduğu anlaşılmaktadır⁴⁰.

---

³² Aydınoğlu, 2010: 248.

³³ A.g.e, 2010: 244.

³⁴ A.g.e, 2010: 249.

³⁵ A.g.e, 2010: 247.

³⁶ A.g.e, 2010: 245

³⁷ A.g.e, 2010: 245

³⁸ A.g.e, 2010: 250

³⁹ Aydınoğlu, 1999: 156 – 157.

⁴⁰ Aydınoğlu, 1999:161.

Kuleli çiftliklere Kuzey Afrika'da⁴¹ ve Suriye'de de rastlamak mümkündür. Özellikle Kuzey Afrika eyaletinde tespit edilen birçok çiftliğin, ihtiyaçlara göre geliştiği, bu gelişigüzel yapılanma içerisinde ise standart bir form oluşturmadığı görülmektedir. Henscir Sidi Hamdan yerleşiminde tespit edilen çiftliğin dikdörtgen bir avlu etrafında geliştiği ve etrafının bir dış duvarla çevrelendiği görülmektedir (Fig. 30)⁴². Üretilen ürünün depolanması ve korunması amacıyla kullanılan ve bu dış duvarın köşelerinde yer alan kule benzeri yapılanmalara sahiptir. Çok fazla özel ihtiyaca cevap vermeyen, sadece konaklama odalarına da sahip olan bu çiftliğin odalarının bir grup oluşturacak şekilde bir arada durduğu görülmektedir. Bu plan tipine sahip bir çiftliğin, Tabarka yerleşiminden ele geçen bir mozaik üzerinde de betimlemesine rastlamak mümkündür (Fig. 31)⁴³. Buna benzer çiftlik yapılanmaları Sabratha, Tigura yakınlarındaki Tripolitania ve Tipasa⁴⁴ gibi yerleşimlerde de bulunmaktadır. Bu yerleşimlerin sahil kıyısından çok uzakta olmaması yine bu bölgede tespit edilen bu tür çiftlikler ve sahip oldukları çiftlik villalarının bir özelliği olarak göze çarpmaktadır. Suriye'de ise, Benabil ve Banaqfur yerleşimlerinde tespit edilen kuleli çiftlikler için İ.S. 1 ve 2. yüzyıllar önerilmektedir⁴⁵.

Bununla birlikte, Judea bölgesinde tespit edilen Khirbet et-Tinat (Fig. 32) ve Khirbet er-Rabi'a (Fig. 33) yerleşimlerinde bulunan çiftlikler plansal açıdan incelendiğinde

---

⁴¹ İ.Ö. 146'da Afrika'da Kartaca'nın hakimiyetinin yıkılması ve ardından sağlanan Roma hakimiyeti İ.S. 42 yılında Claudius'un tarafından sağlanmıştır. Bu dönemde Roma'nın Afrika'daki hakimiyeti neredeyse bütün kuzey Afrika'yı kapsamaktadır. Ancak, bundan öncesinde de Afrika'da Roma Cumhuriyet döneminde bir kolonizasyon hareketinden bahsetmek mümkündür. Kurulan bu koloniler dönemin en çok kar getiren ekonomik aracı olan tarımsal üretime yönelik üretim yaptıkları bilinmektedir. Nero döneminde Afrika'da tarımsal üretim yapılan kırsal kesim yerleşimleri oluşturulur. Bu dönem içerisinde kurulan çiftlik yerleşimlerinde, kuru tarım ürünleri olan mısır ve zeytin yetiştiriciliğinin yapıldığı bilinmektedir, Percival, 1976:63.

⁴² Percival 1975: 65

⁴³ McKay, 1975: 235; Percival, 1976: 64 vd.; Raven, 1993: 165.

⁴⁴ Ellis, 1988: 568.

⁴⁵ McKay, 1975: 219.

iki ya da üç odaya sahip dikdörtgen bir plan gösteren, etrafını çevreleyen bir dış duvara sahip oldukça basit plan şemalarına sahip oldukları görülmektedir⁴⁶. Yine Judea bölesinde Rujum el-Qasr (Fig. 34) bölgesinde de kuleli plan gösteren çiftliklere rastlamak mümkün olmaktadır. Çevrelerinde sarnıçlar ve işlikler bulunduğu görülen bu çiftlikler üzerinde yapılan çalışmalarda ele geçen buluntular bu yapıların İ.S. 4. yüzyıl ile İ.S. 7. yüzyıl aralığında kullanıldıklarını göstermektedir⁴⁷.

Bu tezin çalışma konusunu oluşturan Özköy yerleşiminde tespit edilen bir diğer çiftlik evi ise sahip olduğu 32 metrelik isodomik uzun duvarı, yapının ikinci bir katı olduğuna işaret eden kemer konsolları ve kemer nişleri, alt katın depolama amacıyla kullanıldığını gösteren mazgal delikleri yapının sonraki bir dönemde Özköy'e eklenen bir çiftlik evi olduğunu ortaya koymaktadır. Bu tipte kuleye sahip olmayan çok sayıda çiftlik evi örneği de bölgede tespit edilmiştir. Bu çiftlik evlerinin, farklı amaçlara hizmet eden odaları bünyesinde barındırdığı, ürün depolama, tarımsal üretim yapıları ve sarnıçlar gibi temel yapıların bu çiftliklerin içerisinde yer aldıkları anlaşılmaktadır.

Dağlık Kilikia bölgesinde Gökkale (Fig. 35a), Üçayak (Fig. 35b), Olba (Fig. 35c), Şahmurlu Eşkintepe⁴⁸(Fig. 35d), ve Karakabaklı'da⁴⁹ (Fig. 35e), tespit edilen çiftliklerin merkezinde bir çiftlik evinin bulunduğu görülür ve bu alanda ayrıca tarımsal üretim ve depolama yapılarının bulunması çiftliklerdeki yapılanmayı göstermesi açısından dikkat çeker⁵⁰. Bu çiftliklerdeki çiftlik evinin genellikle iki katlı olarak inşa edildikleri ve

---

⁴⁶ Hirschfeld, 1997: 49.

⁴⁷ Hirschfeld, 1997: 50.

⁴⁸ Aydınöglu, 2010: 246

⁴⁹ Çakmak, 2010; Aydınöglu, 2010: 249

⁵⁰ Aydınöglu, 1999: 158.

ikinci katların ikamet amacıyla kullanıldığı anlaşılmaktadır. Alt katların ise depolama amacıyla kullanıldığını gösteren mazgal delikleri bulunmaktadır. Tarımsal üretim alanlarına hakim konumlarda inşa edilmeleri de bölge çiftliklerinin bir diğer ortak özelliği olduğu anlaşılmaktadır⁵¹. Ovalık Kilikia bölgesinde, Pyramos nehrinin yukarı kısımlarında, bugün Domuztepe olarak anılan alanda da, içerisinde pres ağılıkları, pres yatakları, ağırlık taşlarının bulunduğu üretim yapıları ve ikamet odaları birlikte barındıran Villa Rustika'nın varlığı bilinmektedir⁵².

Küçük Asya'nın birçok bölgesinde de benzer çiftliklere rastlamak mümkündür. Lykia bölgesinde, son dönemde yapılan çalışmalarda, Roma Dönemine ait olduğu saptanan birçok çiftlik yerleşimi tespit edilmiştir. Bu çiftliklerin Antik Dönem tarımsal yerleşimlerinin sahip olduğu birçok özelliği bünyelerinde barındırdıkları görülmektedir. Kentten çok uzak olmayan konumlarda bulunmaları, kente bir yol ağı ile bağlı olmaları, çiftliklerin yakınlarında depolama ve üretim amacıyla kullanılan yapıların bulunması bu özellikler arasında gösterilebilir⁵³. Lykia bölgesinde, tarımsal üretim yapıları ve çiftlik yerleşimlerine, Lyrboton Kome⁵⁴, Neapolis⁵⁵ ve Trabenna⁵⁶ antik kentlerinin territoriumlarında bulunan bir çok küçük yerleşimde rastlamak mümkündür. Onobara⁵⁷, Dipsiz Mevkii⁵⁸, Typallia⁵⁹, Hurma⁶⁰, Kocaköy⁶¹, İ n Önü⁶², Kelbessos⁶³, Üç Tepeler⁶⁴,

---

⁵¹ Aydınöglu, 1999: 158,159,160.

⁵² Çambel, 1989: 193.

⁵³ Bulut, 2007a: 24.

⁵⁴ Çevik, 2000.

⁵⁵ Çevik ve Diğerleri, 2007: 92; Çevik ve Diğerleri, 2006: 148; Çevik ve Diğerleri, 2005a: 104 – 105, Bulut, 2007a:30; Çevik, 2007: 29.

⁵⁶ Çevik ve Diğerleri, 2005b.

⁵⁷ Çevik ve Diğerleri, 2003a: 52; Çevik, 2007:22.

⁵⁸ Çevik ve Diğerleri, 2006: 143; Bulut, 2005:192 – 193.

⁵⁹ Çevik ve Diğerleri, 2007: 92; Bulut, 2005:192 – 193.

⁶⁰ Bulut, 2005:192 – 193; Çevik, 1995.

⁶¹ Çevik ve Diğerleri, 2006: 145; Bulut, 2005:192 – 193.

Mersincik⁶⁵, Gedeller⁶⁶, Yalnız Mezar⁶⁷, Gazelin İni⁶⁸, Darıözü/Kastabara⁶⁹, Geyikbayırı⁷⁰, Kessener⁷¹, Doyran Özü⁷², Gökdere⁷³, Kocaköy⁷⁴, Çitdibi⁷⁵ gibi birçok yerleşimde çiftlik yapıları olduğu tespit edilmiştir.

Lykia bölgesinde tespit edilen çiftliklerden birkaçı ayrıntılı olarak tanımlanmış ve yayınlanmıştır. Bunlar arasında, Trabenna antik kentinin territoriumunda yer alan, Gazelin İni'nde tespit edilen çiftlik (Fig. 36) tarımsal alanlara hakim konumda yer almaktadır. Buradaki çiftlikliğin üç ana bölümden oluştuğu görülmektedir. İki katlı olarak inşa edilen çiftlik evinin alt katında birbirleri ile bağlantılı iki oda yer almaktadır. Burada bulunan trapetum ve baskı kolu düzeneği alt katın depolama ve üretim amacıyla kullanıldığını göstermektedir⁷⁶. İkinci katın ise ikamet amacıyla kullanıldığı düşünülmektedir. Gazelin İni'ndeki çiftlik yapısının, Trabenna antik kentinin Roma Döneminde özellikle İ.S. 3. yüzyılda yaşadığı ekonomik kalkınma ile birlikte kentte ve territoriumunda görülen imar faaliyetleri sırasında yapılmış olması ihtimali üzerinde durulmaktadır⁷⁷.

Lykia bölgesinde tespit edilen çiftlik yapıları plansal açıdan büyük farklılıklar

⁶² Çevik ve Diğerleri, 2006: 149–150; Bulut, 2005:192 – 193; Çevik, 2007: 28.

⁶³ Bulut, 2005:192 – 193; Çevik, 2007: 27.

⁶⁴ Bulut, 2007a:32; Bulut, 2005:192 – 193.

⁶⁵ Bulut, 2007a:24.

⁶⁶ Çevik ve Diğerleri, 2006: 142, Bulut, 2007a:24; Bulut, 2007b: 418.

⁶⁷ Bulut, 2007b: 418.

⁶⁸ Çevik ve Diğerleri, 2007: 92; Bulut, 2007b: 419.

⁶⁹ Çevik ve Diğerleri, 2003b: 200.

⁷⁰ Çevik ve Diğerleri, 2003a: 52.

⁷¹ Çevik ve Diğerleri, 2003a: 52; Bulut, 2007b: 418.

⁷² Çevik ve Diğerleri, 2003a: 52.

⁷³ Çevik ve Diğerleri, 2003a: 52.

⁷⁴ Bulut, 2005:192 – 193; Çevik ve Diğerleri, 2006: 142.

⁷⁵ Çevik ve Diğerleri, 2007: 92.

⁷⁶ Çevik ve Diğerleri, 2007: 92; Bulut, 2007b: 419.

⁷⁷ Bulut, 2007b: 421.

göstermezler, üretim donanımları ve çiftlik ile ilgili olan diğer yapıların ya oda içlerinde ya da çiftliği çevreleyen avlu içinde açık alanda oldukları görülmektedir. Mersincik, Gedeller ve Kessener'de tespit edilen çiftliklerde üretim donanımlarının kapalı alanlarda yer aldıkları, Neapolis ve Üçtepeliler yerleşimlerinde bulunan çiftliklerde ise bu donanımların avlu içlerinde açık alanda oldukları görülmektedir⁷⁸. Aynı zamanda, Antalya'nın Hurma köyünde tespit edilen çiftlik yerleşiminde çok sayıda yapı kalıntısı bulunmaktadır⁷⁹. Ancak, tespit edilen yapıların yoğun olarak tahrip edilmiş olması nedeniyle planları ve işlevleri hakkında net bilgiler bulunmamaktadır. Yerleşimde tespit edilen en sağlam yapı kutsal alanın yakınlarında bulunmaktadır. Bu yapı, duvar işçiliğinden ve yüzeyde tespit edilen mimari parçalardan yola çıkılarak Geç Roma-Erken Bizans Dönemlerine tarihlenmektedir. Buna rağmen, araştırmacılar, yerleşimde bulunan çok sayıda kabartmalı ve yazıtlı lahit mezardan yola çıkılarak yerleşimin İ.S. 3. yüzyıl ve öncesinde var olduğu sonucuna varmaktadırlar. Yerleşimin çok büyük boyutlu olmayışı da burasının bir çiftlik olduğu fikrinin ortaya çıkmasını sağlamaktadır⁸⁰.

İtalya yarımadasında da çok sayıda benzer çiftliğe rastlamak mümkündür. Boscoreale'de⁸¹ (Fig. 37) bulunan villa yapısında yapılan kazı çalışmaları sonucunda ortaya çıkarılan depolama yapısı ve depolama kapları üzerinde yapılan çalışmalar bir çiftlik yerleşiminde üretilen ürünlerin miktarını ortaya koyması açısından oldukça önemlidir. Depolama yapısında herbiri 536 litre kapasiteye sahip 175 adet *cule* tespit edilmiştir ve Roma Döneminde ölçü birimi olarak kullanılan *Culeus* hesabından yola

---

⁷⁸ Bulut, 2007a: 24.

⁷⁹ Çevik, 1995: 41

⁸⁰ Çevik, 1995: 42 vd.

⁸¹ Percival, 1976: 55; Rossiter, 1981: 348.

çıkarak bir sezonda üretilen ürünün 93800 litre olduğu hesaplanmaktadır⁸². İtalya'da bulunan tarımsal üretime yönelik kırsal villa yapılanmalarının kuruldukları alanların da genellikle kent merkezine çok uzak olmadıkları görülmektedir. Benzer çiftliklere, Caserta yakınlarındaki San Rocco'da (Fig. 38), Pompeii yakınlarında ve Afrika'daki bazı yerleşimlerde rastlamak mümkündür⁸³.

Geç Antik Dönemde, Roma İmparatorluğunun hakimiyet kurduğu alanlarda görülen çiftliklerdeki tarımsal üretim donanımları ve ikamet odalarının yeniden kullanıldıkları ya da yeni odalar eklenerek büyütüldükleri bilinmektedir. Bu durumun büyük kentleri de etkiledikleri görülmektedir. Özellikle İ.S. 2. ve 3. yüzyıllarda kentlerin sosyal ve politik merkezler oldukları kadar ekonomik merkezler haline de geldikleri ve çevrelerinin pazarlar tarafından çevrelendiği görülmektedir⁸⁴. Geç Antik Dönemde Hellen Anakarasında⁸⁵, Suriye'de, Filistin'de⁸⁶, Kuzey Afrika'da⁸⁷ ve Kilikia'da⁸⁸ - özellikle Dağlık Kilikia bölgesinde- tarımsal üretim yapılanmalarının yeniden inşa edildikleri ya da yenilerinin yapıldıkları görülmektedir.

---

⁸² Adam, 1994: 320.

⁸³ Percival, 1976: 55-57.

⁸⁴ Whittow, 1990: 28.

⁸⁵ Morrisson ve Sodini, 2002, 177.

⁸⁶ A.g.e., 2002, 177.

⁸⁷ A.g.e., 2002, 177.

⁸⁸ Akören yerleşiminde bulunan Kilise yapıları ve yerleşimde bulunan diğer yapılar için ayrıca bkz. Wulf, 2003.

I.2. Tarımsal Üretim Donanımları

I.2.1. Zeytinyağı Üretim Donanımları

Özköy'de tarımsal üretime yönelik çok sayıda tarımsal üretim donanımı tespit edilmiştir. Bu donanımlar içerisinde zeytinyağı üretimine işaret eden donanımlarda özel bir yer tutmaktadır ve bu üretim donanımlarının birlikte değerlendirilmeleri gerekmektedir.

Özköy yerleşiminde, Çiftlik evi ve kilise arasındaki alanda bir zeytinyağı atölyesinin tespit edilmiş olması önemlidir. Bu atölyenin inşasında devşirme malzemenin kullanıldığı anlaşılır. Atölye içerisinde taş destekli baskı kollu pres donanımı bulunmaktadır ve presleme sırasında kullanılan kalasın yerleştirileceği nişin taş plaka levhalar ile oluşturulduğu görülmektedir. Bu taş plaka levhaların kırılmış olması dolayısıyla sağlıklı ölçüleri alınamamaktadır. Ancak, bölgedeki benzer örneklerde kullanılan bu taş desteklerin duvardan mekanın içerisinde doğru 0.40-0.70 metrelik bir çıkıntı yaptığı bilinmektedir⁸⁹. Zeytinyağı atölyesinin baskı destek kollarının üzerinde, presleme sırasında ihtiyaç duyulan ağırlığı sağlamak amacıyla, masif kaya kütlelerinin kullanıldığı görülmektedir (Fig. 39). Aynı zamanda, taş desteklerde devşirme malzeme kullanıldığı da göze çarpmaktadır. Yerleşimde yer alan tapınak tipli anıt mezarın üç faskiyalı arşitrav bloğunun devşirme malzeme olarak zeytinyağı atölyesinde kullanıldığı da görülmektedir.

---

⁸⁹ Aydınöglu, 2009: 45

Bu bu atölyenin içerisinde zeytinyağı üretiminde kullanılan ve zeytinin preslenmesinden önceki aşamada zeytinin çekirdeğini ayırmak amacıyla kullanılan donanımlar da tespit edilmiştir. Bu donanımlar içerisinde mortar formlu kırma teknesi (Fig. 40a-Kat. No. 14) yer almaktadır⁹⁰. Mortar formlu kırma teknesinin hemen yanında kırma teknesi ile birlikte kullanıldığı anlaşılan bir adet tekerlek formlu kırma taşı (Fig. 40b-Kat. No. 15) bulunmaktadır. Kırma taşı kullanılırken destek alınacak olan kalasın yerleştirildiği delik kare formdadır⁹¹. Zeytinyağı atölyesinin bulunduğu alanda yer alan bu donanımların yanı sıra yerleşimde bir adet kırma taşı ve bir adet mortar formlu kırma teknesi daha tespit edilmiştir. Tespit edilen mortar formlu kırma teknesinin (Fig. 40c-Kat. No. 13) merkezi düzdür⁹². Ancak, kırma taşının tahrip olmuş olması gerek formu gerekse boyutları hakkında fikir sahibi olunmasını engellemektedir.

I.2.2. Şarap Üretim Donanımları

Özköy'de şarap üretimine işaret eden üretim donanımlar da tespit edilmiştir. Ele geçen bu donanımlar içerisinde çok sayıda açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres ve bunlarla birlikte kullanılan pres ağırlık taşları yer almaktadır.

Özköy'de tespit edilen açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres donanımlarının kendi içerisinde farklı formlara sahip oldukları görülmektedir. Bu pres donanımları içerisinde çift ezme düzlemi ve bir toplama fıçılı (Fig. 40d-e-f-Kat. No. 6-7-8) ve tek ezme düzlemlili ve tek toplama fıçılı tiplerin (Fig. 40g-h-Fig. 41-a-b-Kat. No. 9-10-

⁹⁰ Mortar formlu kırma teknesinin iç kısmı düz bırakılmıştır ve 1.90 metre çapındadır.

⁹¹ Tekerlek formlu kırma taşı 1.30 metre çapındadır ve tam merkezinde yer alan kare formdaki delik 0.20 metredir.

⁹² Mortar Formlu kırma teknesi 0.60 metre yüküklüğünde ve 0.80 metre çapındadır.

11-12) yer aldığı görülmektedir. Özköy’de tespit edilen çift ezme düzlemlili ve tek toplama fiçili tipteki preslerin ezme düzlemlerinin kısa kenarlarının uzun kenarlarına oranlarının $\frac{3}{4}$ oranında olduğu görülmektedir ve bu oran Dağlık Kilikia bölgesinde tespit edilen açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu presler ile benzerliğe işaret eder⁹³.

Özköy’de tespit edilen bu preslerin toplama fiçileri içerisinde yoğun dolgu malzeme bulunmaktadır. Bu dolgu malzemeler nedeniyle ölçüleri sağlıklı olarak alınamasa da, Dağlık Kilikia bölgesinde bulunan toplama fiçilerinin ölçüleri dikkate alındığında Özköy’deki toplama fiçilerinin da aynı oranlara sahip olduğu düşünülmelidir⁹⁴. Özköy’deki bu preslerin akıtma deliklerinin ezme düzlemlerinin kısa kenarında yer aldığı ve toplama fiçilerinin içerisine doğru uzadıkları görülmektedir. Bu şekilde presleme sonrasında elde edilen sıvının toplama fiçilerine ulaşması sağlanmaktadır. Ayrıca, bu preslerde baskı kolu olarak kullanılan ahşap kalasın girdiği kalas deliklerinin genellikle yerel kiraç taşı malzemedden ve yekpare bloklar şeklinde oluşturulduğu⁹⁵ ve ezme düzlemlerinin uzun kenarında yer aldığı görülmektedir.

Özköy’de, preslerin baskı kolunun ezme işlemi sırasında ağırlığını arttırmak için kullanılan pres ağırlık taşları da tespit edilmiştir (Fig. 41c-d-e-f-g-Kat. No. 1-2-3-4-5). Bu pres ağırlık taşlarının tamamı yukarıdan aşağıya doğru daralan çan biçimli bir forma sahiptirler. Pres ağırlık taşları yerel kiraç taşı kullanılarak oluşturulmuştur ve hepsinin hem yan taraflarında hemde üst kısımlarında ahşap kalasa bağlanmalarını sağlayan halat

---

⁹³ Aydınoglu, 2009: 51

⁹⁴ Dağlık Kilikia bölgesindeki toplama fiçilerinin 0.90 metre ağız çapları ve 1.00 metre derinlikleri olduğu ve bu oranlarla 900 ile 1100 litre sıvı toplama kapasiteleri olduğu ortaya koyulmuştur, Aydınoglu, 2009: 53.

⁹⁵ Dağlık Kilikia bölgesinde tespit edilen açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres donanımlarının kalas deliklerinin farklı formlara sahip oldukları ortaya koyulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz., Aydınoglu, 2009: 55.

oyukları bulunmaktadır. Tespit edilen bir örnekte (Fig. 41d-Kat. No. 2) halat oyuğunun merkezi deliğinin iç kısmının çıkıntı yaptığı görülmektedir.

I.2.3. Antik Çağda Zeytinyağı ve Şarap Üretim Donanımları ve Bölgedeki Kanıtları

Antik Çağın tarımsal ekonomisinde önemli yer tutan birçok ürün bulunmaktadır. Ancak, bu ürünler içerisinde en önemlileri üzüm ve zeytindir. Bu iki üründen elde edilen ticari malzemelerin Antik Çağın pazar ekonomisindeki payı oldukça büyüktür. Bunun yanında, bu iki üründen elde edilen ticari malzemelerin üretimini sağlayan donanımların günümüze daha sağlam ulaşmış olduğu görülmektedir.

Zeytinyağı ve şarap üretiminde kullanılan donanımların, özellikle açık alanda bulunan ezme donanımlarının tarihleme yapabilecek buluntulara rastlanamamış olması ve bunun yanında üretim donanımlarının formlarının hemen hemen hiç değişmeden uzun dönemler boyunca kullanılması tarihleme konusunda sorunların yaşanmasına neden olmaktadır. Ancak, üretim donanımları üzerine son yıllarda yapılan çalışmalarla, Antik Dünyanın geneli için olmasa bile, bölgesel örnekler üzerinden tipolojik bir sınıflandırma ve tarihleme yapmak mümkün olmaktadır.

Bu üretim donanımlarının tipolojik olarak sınıflandırılması ve işlevlerinin belirlenmesi, Özköy'ün tarımsal üretiminin boyutlarını, üretilen ürünlerin çeşitliliğini ve tarımsal organizasyonun yerleşim düzenlemesi üzerindeki etkisini anlaşılması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu açıdan bakıldığında yerleşimde tespit edilen tarımsal üretime yönelik üretim donanımlarının üretilen ürünün cinsine bağlı olarak çeşitlilik gösterdiği gibi

kendi içerisinde de farklılıklara sahip oldukları görülmektedir ve bu üretim donanımlarının ebatlarını bir standartta oturtmak mümkün olmamaktadır⁹⁶.

Zeytinyağı ve şarap üretmek için kullanılan yöntemler temelde birbirine çok benzemektedir. Her iki üründen elde edilecek olan sıvı temini için uygulanan ezme aşamasında ortak bir donanım olan ezme düzleminin ve çıkan sıvıyı toplamak amacıyla oluşturulan toplama fıçısı kullanıldığı bilinmektedir. Bunların dışında kalan üretim donanımları ise üretilen ürünün cinsine göre çeşitlilik göstermektedir. Üzümün ve zeytinin ezme düzlemi üzerinde ezilmesi sırasında da kullanılan diğer bir ortak donanımsa ahşap kalaslardır ve bu ahşap kalaslar kaldıraç prensibine göre çalışmaktadır. Bu yöntemin Geç Bronz Çağdan itibaren, özellikle de Demir Çağında Levant bölgesinde ve Kıbrıs'da kullanıldığına dair kanıtlar bulunmaktadır⁹⁷.

Ezme işlemi için kullanılan bu temel donanımların tarihsel süreç içerisindeki teknolojik gelişmeler hakkında İ. Ö. 1. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış olan Plinius bilgiler sunmaktadır. Plinius ilk olarak kaldıraç prensibine dayanan ezme düzeneğinin (Fig. 42), daha sonra Hellen tipi olarak adlandırılan kaldıraç ve vida presin (Fig. 43), son olarak da direkt olarak ezme işlemini yapan tek bir vida presin kullanıldığından bahsetmektedir (Fig. 44)⁹⁸.

Bu ortak donanımların yanında iki ürün içinde farklı olarak kullanılan çeşitli formlarda donanımlar bulunmaktadır. Ürünlerin işlenmesi sırasındaki temel farklılıksa

---

⁹⁶ Mattingly, 1993: 485.

⁹⁷ Frankel ve diğerleri, 1994: 31.

⁹⁸ Plinius, *Naturalis Historia* 18.74.317.

zeytinin ezilmeden önce çıkarılması gereken sert bir çekirdeğinin olmasıdır. Bu amaçla, zeytinin yağın elde etmek için ezilecek olan ürünün çekirdeklerinin kırılması ve üründen ayrılması gerekmektedir. Üretim sırasındaki bu aşamada düz bir zemin üzerinde dönerek hareket eden bir taş ve yuvarlak bir kırma teknesi donanımları kullanılmaktadır.⁹⁹.

Zeytin kırma donanımları dönemsel ve bölgesel olarak farklı formlarda olabilmektedir. Antik yazarlar Columella ve Cato, zeytin kırma donanımlarını *trapetum*¹⁰⁰ ve *mola olearia*¹⁰¹ olarak adlandırmaktadırlar¹⁰².

Zeytinyağı ve şarap üretimi sırasında kullanılan bu donanımların yanı sıra üretim sırasındaki diğer bir farklılıkta üretim alanları ile ilgilidir. Zeytinyağı ve şarap üretimi sırasında ortaya çıkan bu farklılığın temelinde ise üretilen ürünün güneş ışığına karşı olan duyarlılığı bulunmaktadır. Bu amaçla, şarap üretimi sırasında fermantasyon sürecini hızlandırmak amacıyla, ezilen sıvı ürünün içerisindeki su miktarını azaltmak için güneş ışığına ihtiyaç duyulmaktadır. Şarap üretim alanları bu ihtiyaç göz önünde bulun açık alanlarda bulunmaktadır. Şarap üretimi sırasında ihtiyaç duyulan güneş ışığının aksine

---

⁹⁹ Zeytini kırmak ve çekirdeği üründen ayırmak için kullanılan yuvarlak formlu kırma tekneleri *mortarium* olarak adlandırılmaktadır. Bu forma sahip kırma teknelerinin Hellenistik Dönemden itibaren görülmeye başladığı bilinmektedir. *Mortarium* üzerinde kırma işlemi gerçekleştirilmek için kullanılan ve *mortariumun* ortasında, yukarı doğru yükselen *miliarium* adı verilen bir kırma taşı yer almaktadır. *Miliariumun* ortasındaki delikten geçen yatay çevirme desteği, *Mortariumun* ortasındaki dikey çevirme desteği ile bağlantılıdır. *Miliariumun* ortasından geçen bu ahşap desteğe *cupa* adı verilmektedir, Hadjisavvas 1992, 8; Frankel 1997, 180.

¹⁰⁰ Cato, İ.Ö. 2 yüzyılda *trapetum* üzerine verdiği bilgilerle hem zeytinin nasıl kırılacağını hem de kırma taşının nasıl ve ne kadara satın alınacağını tanımlamaktadır (Cato, *De Re Rustica* 20-22). *Trapetum*, iç bükey kırma teknesi ve *orbes* olarak adlandırılan dış bükey iki kırma taşından oluşan bir donanımı tanımlamaktadır, Frankel 1999, 74; White 1984, 71.

¹⁰¹ Columella ise *mola* olarak tanımladığı donanımın *trapetum*'dan çok daha kullanışlı olduğunu söylemektedir. Columella buna gerekece olarak da *mola* donanımının, yüksekliği ayarlanabilen bir donanım olmasına bağlamaktadır. Yüksekliği ayarlanabilen *mola* donanımında zeytin doğru oranda kırılır ve ürün zarar görmediği için de elde edilen yağın tadı bozulmadığı bozulmaz bu durumda da ürünün kalitesi artar, Columella, *De Re Rustica* 12.52.6-7.

¹⁰² Frankel, 1999: 46.

zeytinyağı üretiminde ise, güneş ışığının üretime alanına nüfuz etmesi üretilen ürünün depolama sırasındaki ömrünü azalttığı bilinmektedir. Ürünün depolama ömrünü uzatmak amacıyla zeytinyağı üretim alanlarının kapalı mekanlar içerisinde olduğu görülmektedir. Birçok bölgede tespit edilen zeytin kırma düzlemlerinin de kapalı mekanlar içerisinde olmaları bu alanların zeytinyağı üretimi için kullanılan atölyeler olduğu fikrini ortaya koymaktadır.

Dağlık Kilikia bölgesinde son yıllarda yapılan çalışmalarda bölgede zeytinyağı ve şarap üretimine yönelik çok sayıda donanım tespit edilmiştir. Zeytinyağı ve şarap üretimine yönelik bu donanımlar; basit presler, açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu presler, baskı kollu basit presler, taş destekli baskı kollu presler, vida pres ağırlık taşları, pres ağırlık taşları, pres yatakları, mortar formlu kırma tekneleri, tekerlek formlu kırma taşları, sıvı toplama tankları, yağ ayırma çukurları ve bu zeytinyağı üretimine yönelik donanımların tespit edildiği zeytinyağı atölyeleridir¹⁰³.

Bölgede tespit edilen zeytinyağı üretim donanımları arasında zeytin meyvesinin kırılıp çekirdeğinden ayrılmasını sağlayan donanımlardan mortar formlu kırma tekneleri ve tekerlek formlu kırma taşları, vida pres ağırlık taşları, sıvı toplama çukurları ve sıvı toplama tankları bulunmaktadır. Bu donanımlar, bölge genelinde atölye olarak tanımlanan kapalı mekanlar içinde yer alırlar ve içlerinde yer alan taş destekli baskı kollu pres ile üretim gerçekleştirildiği bilinir¹⁰⁴. Bu tip pres donanımları kaldıraç prensibine göre çalışmaktadır. Bu tip pres donanımlarında baskı kolu olarak kullanılan ahşap kalas iki

---

¹⁰³ Dağlık Kilikia bölgesindeki zeytinyağı ve şarap üretimine yönelik donanımlar hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Aydınoglu, 2009.

¹⁰⁴ Aydınoglu, 2009: 45.

adet taş blok ile desteklenmektedir ve bu taş bloklar kapalı mekanlarda duvarlara aplike edilerek dirençleri arttırılmaktadır¹⁰⁵. Dağlık Kilikia bölgesinde Öküzlü (Fig. 45) ve Karadedeli Işıkkale (Fig. 46) yerleşimlerinde tespit edilen zeytinyağı atölyelerinde taş destekler aynı duvar hattı üzerinde yer almaktayken Karakabaklı antik yerleşiminde bulunan atölyede (Fig. 47) ise karşılıklı duvarlara çapraz olarak yerleştirildikleri görülmektedir¹⁰⁶. Özköy’de tespit edilen zeytinyağı atölyesi ile birlikte (Fig. 39) bu donanımın hemen yanında bulunan mortar formlu kırma teknesi (Fig. 41a-Kat. No. 15) ve tekerlek formlu kırma taşı (Fig. 41b-Kat. No. 16) bu alanın bir zeytinyağı atölyesi olarak kullanıldığını göstermektedir.

Dağlık Kilikia bölgesinde son dönemlerde yapılan çalışmalarda çok sayıda mortar formlu kırma teknesi tespit edilmiştir. Tespit edilen bu kırma tekneleri üzerinde yapılan çalışmalarda bölge özelinde bir tipolojik sınıflandırma yapılmıştır. Bu tipolojik sınıflandırma *mortarium* üzerinde bulunan ahşap *cupa* desteğinin yerleştiği deliklerin formuna göre yapılmıştır¹⁰⁷. Özköy’de iki adet mortar formlu kırma teknesi tespit edilmiştir. Tespit edilen bu tarımsal üretim donanımlarını düz zeminli kırma tekneleri olarak bilinen tip içerisinde değerlendirmek mümkündür. Bölgede tespit edilen bu formdaki kırma teknelerinin merkezlerinde bir mil yuvası olmamasına rağmen merkezi milin varlığından bahsedilmektedir. Bu tip kırma teknelerinde merkezi mil çevirme desteğini, kapalı mekan şeklinde olan atölyenin çatısından almaktadır¹⁰⁸. Dağlık Kilikia

---

¹⁰⁵ A.g.e., 2009: 31.

¹⁰⁶ A.g.e., 2009: 45.

¹⁰⁷ Bu özelliklerden yola çıkılarak Ü. Aydınoglu tarafından üç ana grup ve bu üç ana grubun alt grupları belirlenmiştir. Bunlar; Tip 1: Merkezi oyuğa/deliğe sahip kırma teknesi tipi, Tip 2: Merkezi çıkıntıya sahip kırma teknesi tipi ve Tip 3: Düz zeminli kırma teknesi tipi’dir. Bu üç ana grup içerisinde sadece Tip 1 kendi içerisinde alt gruplara ayrılmaktadır. Bu alt gruplar; Tip 1a: Merkezi Küçük Oyuklu Tip, Tip 1b: Merkezi Çöküntülü Tip ve Tip 1c: Merkezi Kare Delikli Tip’tir. A.g.e., 2009: 41.

¹⁰⁸ A.g.e., 2009: 40.

bölgesinde bu formda kırma teknelerinin benzer örneklerine, Esenpınar Tepedibi, Erdemli Şahar ve Karadedeli Bayamlıören (Fig. 48) yerleşimlerinde rastlanmaktadır¹⁰⁹. Dağlık Kilikia bölgesi örnekleri dışında Kuzey Afrika'da Tunus'da tespit edilen örnekler sahip oldukları geniş, sıg ve düz zeminli formları ile Dağlık Kilikia ve Özköy yerleşiminde tespit edilen örneklerle benzerlik gösterirler. Bu örneklerin bir çatıdan destek olarak kullanıldıkları ve Roma Dönemine tarihlenmeleri gerektiği önerilmektedir¹¹⁰. Özköy'de tespit edilen mortar formlu kırma teknesi de Şahar, Tepedibi, ve Bayamlıören yerleşimlerinde ki örnekler gibi sıgdır ve düz zeminlidir. Özköy'deki mortar formlu kırma teknesi de benzer örnekleri gibi tavandan destek alınarak kullanıyor olmalıdır.

Bölgede tespit edilen çok sayıdaki kırma taşı ise tekerlek biçiminde bir forma sahiptir. *Cupa* desteğinin geçtiği delik kırma taşının merkezinde yer almaktadır. Dağlık Kilikia bölgesinde tespit edilen bütün kırma taşları aynı forma sahiptir ve yaklaşık olarak aynı ölçülerdedirler¹¹¹. Özköy'de bir adet tekerlek formlu kırma taşı tespit edilmiştir. Bu tarımsal üretim donanımının merkezinde bir adet kare delik bulunmaktadır. Dağlık Kilikia bölgesinde Erdemli Hayrat (Fig. 49), Köşkerli ve Erdemli Şahar yerleşimlerinde tespit edilen tekerlek formlu kırma taşlarının merkezlerinde kare bir deliğe sahip oldukları görülmektedir¹¹². Özköy'deki tekerlek formlu kırma taşı da bölge örnekleri ile benzerlik gösterecek şekildedir. Kırma taşının boyutları ve merkezinde yer alan kare delik bu benzerliklerdir.

---

¹⁰⁹ A.g.e., 2009: 149,152, Figür 72,73,98

¹¹⁰ Mattingly ve Hitchner 1993, 444; Amouretti ve Brun, 1993: 441.

¹¹¹ A.g.e., 2009, 41.

¹¹² Aydınöğlü, 2009: 149 Figür 74,75,76.

Dağlık Kilikia bölgesinde son yıllarda yapılan araştırmalarla şarap üretimine işaret eden çok sayıda üreti donanımı bulunmuştur. Bölgede tespit edilen üretim donanımlarının sayısı bölgenin işlenmeye oldukça müsait kireçtaşı kaynakları bakımından zenginliği ile doğru orantılıdır. Bölgede şarap üretimine işaret eden en önemli üretim donanımı ise açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu presler ve ağırlık taşlarıdır. Tespit edilen bu presler hem kendi içlerinde farklı formlara sahiptir hemde sahip oldukları iç donanımları açısından değişiklikler göstermektedirler¹¹³. Tespit edilen ağırlık taşlarının da kendi içlerinde farklı formlara sahip oldukları da anlaşılmaktadır.

Bölgede tespit edilen açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres donanımlarının farklı formları olduğu görülmektedir. Bu tipolojik sınıflandırma ezme düzlemlerinin ve sıvı toplama çukurlarının konumlarına ve sayısına göre yapılmaktadır¹¹⁴. Özköy'de çok sayıda açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres donanımı tespit edilmiştir. Bu donanımlar içerisinde çift ezme düzlemlili ve tek toplama fiçili tip (Fig. 40d-e-f-Kat. No. 6-7-8) ve tek ezme düzlemlili ve tek toplama fiçili tip (Fig. 40g-h Fig.41a-b-Kat. No. 9-10-11-12) kategorisinde değerlendirilebilecek örnekler bulunmaktadır. Dağlık Kilikia bölgesinde Şahmurlu Akbaşsokağı (Fig. 50), Çatıören, Karadedeli Aşağı Dünya Yonuzlu ve Hüsametli Üçayak yerleşimlerinde çift ezme düzlemlili ve tek toplama fiçili tipte yapılmış açık alanda anakayaya oyulmuş pres donanımlarının farklı uygulamalarla yapılmış olan benzer örneklerine rastlamak mümkündür¹¹⁵. Bununla birlikte, bölgede Karaahmetli (Fig. 51), Ovacıkalanı Dibekli ve Tabureli Sertavul yerleşimlerinde de tek

¹¹³ Dağlık Kilikia bölgesinde tespit edilen açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres donanımlarının sahip oldukları iç donanımların farklılıkları hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz., A.g.e., 2009.

¹¹⁴ Bu ayırma göre bölgede; tek ezme düzlemlili ve tek toplama fiçili tip, çift ezme düzlemlili ve çift toplama fiçili tip, tek ezme düzlemlili çift toplama fiçili tip ve tek ezme düzlemlili ve toplama fiçisi uzun kenarda yer alan tipte presler bulunmaktadır, Aydınöglü ve Alkaç 2008; A.g.e., 2009: 56 vd.

¹¹⁵ Aydınöglü, 2009: 57.

ezme düzlemlili tek toplama fiçılı açık alanda anakaya oyulmuş baskı kollu pres donanımlarının uygulamaların farklı örneklerine rastlanmaktadır¹¹⁶.

Antik dünyada açık alanda bulunan baskı kollu pres donanımları ezme işleminin teknolojik olarak en en basit yolu olduğu için en erken dönemlerden bu yana formunda büyük değişiklikler olmadan kullanılmıştır. Bu durum bu tipteki pres donanımlarının tarihlenmeleri için temel bir problem oluşturmaktadır. Erken Bronz Çağına ait birçok örneğe Girit, Kıbrıs ve Suriye’de rastlamak mümkündür. Filistin’deki en erken örnek ise Demir Çağa tarihlenmektedir¹¹⁷. Ras Shamra-Ougarit’de bulunan örnek, Dağlık Kilikia bölgesi örnekleriyle benzerlik göstermektedir ve Bronz Çağa tarihlenmektedir¹¹⁸. Bu erken örneklerin yanı sıra Filistin’in güney sahillerinde Gaza civarında tespit edilen örnekler ise Geç Antik Dönemde –özellikle İ.S. 5 yüzyıl ve devamına- tarihlenmektedir¹¹⁹. Temel benzer özellikleri olan ezme düzlemleri ve toplama fiçileri dikkate alındığında bu tipteki pres donanımlarına antik dünyada birçok yerde rastlanmaktadır. Kuzey Suriye’de¹²⁰, Kıbrıs adasında¹²¹, Kuzey Afrika’da¹²², İsrail’de¹²³ ve Küçük Asya’da Phrygia’da¹²⁴ bu tipte pres donanımlarının farklı malzemelerle yapılmış, farklı dönemlere tarihlenen ve Dağlık Kilikia bölgesi örnekleri ile temelde benzerlikleri olan örneklerine rastlanmaktadır.

Açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres donanımlarının temel parçalarından birisi baskı kolunun ezme işlemi sırasında ağırlığını arttırmak için kullanılan

---

¹¹⁶ A.g.e., 2009: 57.

¹¹⁷ Dayyeh, 2004: 31.

¹¹⁸ Brun, 2004: 56.

¹¹⁹ Mayerson, 1985: 75.

¹²⁰ Frankel ve diğerleri, 1994: 48.

¹²¹ Hadjisavvas, 1992: 21.

¹²² Rodziewicz, 1999: 29.

¹²³ Frankel, 1999: 153.

¹²⁴ Sivas, 2003: 10 vd.

ağırlık taşlarıdır. Dağlık Kilikia bölgesinde yapılan çalışmalarda Çan biçimli ve Silindir biçimli olmak üzere iki tip pres ağırlık taşı tespit edilmiştir¹²⁵. Özköy’de tespit edilen pres ağırlık taşlarının tamamı Çan biçimli olarak adlandırılan pres ağırlık taşı tipolojisi içerisinde değerlendirilmektedir (Fig. 41j-k-l-m-n-Kat. No. 1-2-3-4-5). Bu tipteki pres ağırlık taşlarının üzerinde ve yan kısımlarında dikdörtgen ya da kare formda olan ve ağırlık taşlarının kalasa bağlanmasını sağlayan oyuklar bulunmaktadır. Ovacıkalanı Kepez (Fig. 52), Şahmurlu Belenseki ve Hüsametli Üstköy gibi yerleşimlerde tespit edilen bu tipteki pres ağırlık taşlarının kalasa bağlama oyukları arasında bazı farklılıklar olmasına rağmen aynı tipte oldukları görülmektedir.

Açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres donanımlarında olduğu gibi, bu tipteki pres ağırlık taşlarının da uzun dönemler boyunca formunun değişmeden kullanıldığı bilinmektedir. Geç Bronz Çağından bu yana İsrail ve Kıbrıs’da bulunan çan biçimli ağırlık taşlarının varlıkları bilinmektedir¹²⁶. Özellikle Kıbrıs’da Maroni de bulunan ve Demir Çağına tarihlenen örnekler Dağlık Kilikia bölgesi örnekleri ile yakın benzerlikler göstermektedir¹²⁷.

I.3. Mezarlar

Özköy’de yerleşimin yayıldığı iki tepelik alanda özellikle yamaçlarda çok sayıda ve farklı tiplerde mezarlar bulunmaktadır. Bu mezar yapılarının büyük bir çoğunluğunu ise lahit mezarların oluşturduğu görülmektedir. Bunların yanı sıra yerleşimde

---

¹²⁵ Aydınöğlü, 2009: 61.

¹²⁶ Frankel, 1999: 99.

¹²⁷ Hadjisavvas, 1992: 21.

iki adet de anıt mezarın varlığı tespit edilmiştir.

I.3.1. Tapınak Mezar

Özköy yerleşiminin yayıldığı tepelik alanda Çiftlik Evinin bulunduğu alanın etrafında yayılmış çok sayıda mimari parçaya rastlanmıştır. Tespit edilen bu mimari parçalar içerisinde profilli alt yapı parçaları, üç faskiyalı arşitrav blokları, plaster sütun kaideleri ve konsollu korniş parçaları bulunmaktadır. Bütün bu parçalar, bu alanda olması gereken bir tapınak tipli mezarın varlığına işaret etmektedir¹²⁸.

Özköy'deki tapınak mezara ait olan çok sayıda mimari parça arasında üç adet alınlık parçası ve konsollu kornişler bulunmaktadır. Alınlık parçaları ile birlikte çalışılmış bu tip konsollu korniş parçalarına bölgedeki tapınak tipli mezarların çatı konstrüksiyonlarında sıklıkla rastlanmaktadır. Konsollar arasında, çiçek rozeti, taşçı işareti ve bir boğa başının bulunduğu kabartmalara rastlamak mümkündür. Ele geçen parçalar içerisinde, konsollu korniş parçasıyla birlikte çalışılmış alınlık köşe parçası üzerinde, bir adet taşçı işareti kabartması bulunmaktadır. 0.70 metre kalınlığında olan alınlık köşe parçası üzerinde, konsollar arasında kabartmaların bulunduğu bölümde, yumurta-ok dizisinin bulunduğu bölüm, silmelerle profillendirilmiştir. Ancak, bu bölümlerde bulunması gereken yumurta-ok dizisi bezemelerine yer verilmediği görülmektedir (Fig. 53).

---

¹²⁸ Ele geçen parçalar ile oluşturulan rekonstrüksiyonda da parçaların aynı yapının farklı bölümlerine ait oldukları görülmektedir (Fig. 59).

Ele geçen diğer bir yatay konsollu korniş parçası üzerinde ise, konsollar arasında çiçek kabartması bulunmaktadır (Fig. 54). Taşçı işareti kabartmasının bulunduğu bölümde rastlanan yumurta-ok dizisinin bulunduğu kısım, yine silme olarak bırakılmış ancak yumurta-ok dizisi işlenmemiştir. Özköy'de bulunan diğer bir yatay konsollu korniş parçası ise ele geçen diğer iki örneğe oranla daha çok yıpranmış durumdadır. Bu konsollu korniş parçası üzerinde de, bitkisel motiflerin ve bir boğa başının yer aldığı görölmektedir (Fig. 55). Konsollar arasında bulunan yumurta-ok dizisi bezemelerinin buradaki konsollar arasında da yer almadığı görölmektedir.

Tespit edilen parçalar arasında üç faskiyalı arşitrav blokları da yer almaktadır. Bu arşitrav blokları, gerek sahip oldukları işçilik gerekse üzerinde bulunan faskiyaların ölçüleri açasından aynı yapıya ait oldukları anlaşılmaktadır (Fig. 56). Bu alanda tespit edilen bir diğer mimari parça ise "S" profilli friz parçasıdır. Bu friz parçası taç kısmı ile son bulmaktadır. Friz yüzeyinin ve taç kısmının mimari süslemelere ile bezeli olmadığı görölmektedir (Fig. 57). Öte yandan, yerleşimden ele geçen diğer profilli blokların üzerinde faskiyalara yer verilmemiş olduğu görölmektedir (Fig. 58). Bu durum, profillere sahip ancak faskiyası bulunmayan bu blokların, aynı yapının alt yapı konstrüksiyonunda kullanıldıklarını göstermektedir.

Özköy'de mezara ait olduğu tespit edilen mimari parçalar içerisinde köşe plasterlerine işaret eden parçalar da vardır. Yaklaşık olarak 0.50 metre yüksekliğinde ve 0.50 metre kalınlığında olan plaster plinteli Attik-Ionik sütun kaidesinin torus, trochilus ve torus sırasını takip ederek profillendirildiği görölmektedir (Fig. 59). Ele geçen bütün parçalar bir arada değerlendirildiğinde bunların aynı yapı üzerinde yer aldıkları ve bir

tapınak tipli anıt mezara ait olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır (Fig. 60).

I.3.2. Bölgesel Örnekler Işığında Özköy Tapınak Mezarı

Dağlık Kilikia Bölgesinde tespit edilen mezar anıtlarının, Hellenistik Dönemden itibaren kendine özgü bir tarzla bölgede görüldüğü bilinmektedir. Dağlık Kilikia bölgesine özgü olan polygonal duvar tekniği ile yapılmış mezar evleri, bölgenin bu dönemdeki karakteristik mezar tipolojisini göstermektedir¹²⁹. Bölgede Roma İmparatorluğunun hakimiyeti ile mezar formlarında bir ortaya çıkan değişimin anıtsal mezarlara da yansıdığı gözlenmektedir. Roma Döneminde de, özellikle İ.S. 2. yüzyıldan sonra görülmeye başlanan tapınak mezar mimarisinde kendine özgü bir niteliğin varlığı görülmektedir. Bununla birlikte, farklı düzenlerdeki mimari unsurların birbirleri ile sentezlenerek tek bir yapı üzerinde kullanıldığı bilinmektedir¹³⁰. Bu mimari tarzın konutlarda ve diğer kamusal yapılarda etkili olduğu kadar mezar yapılarında da etkili olduğu anlaşılmaktadır¹³¹.

Bölgede, Roma Döneminde, tapınak tipli mezar anıtlarının sıklıkla tercih edildiği görülmektedir. Bunların en güzel örneklerine Elaiussa Sebaste, Kanytella ve Korykos antik kentlerinde rastlanmaktadır. Ayrıca, İ mbriogon - Kome, Diokaesereia, Hüseyinler, Canbazlı ve Yenyurt gibi yerleşimlerde tapınak mezar mimarisinin günümüze kadar sağlam olarak ulaşabilmiş örnekleri bulunmaktadır.

¹²⁹ Söğüt, 2006: 20; Tırpan, 1994: 423.

¹³⁰ Durukan, 2006: 126.

¹³¹ Durukan, 2005a: 107; Durukan, 2006: 126.

Elaiussa Sebaste¹³², Korykos'da, Imbriogon-Kome¹³³, Hüseyinler¹³⁴ ve Diokaesereia¹³⁵ antik kentinde bulunan tapınak tipli anıt mezarların yapısal anlamda temel benzerlikleri olduğu gözlenmektedir (Fig. 61a-b-c-d-e-f).

Bu tapınak mezarların bazılarının ön cephe düzenlemelerinde sütun dizilerinin bulunmasını yanı sıra, ante duvarlarında plaster sütunların ve bunlara ait sütun kaidelerin ve sütun başlıklarının birlikte yer aldığı örneklerde bulunmaktadır. Tapınak mezarların ön cephelerinde sıklıkla Korinth¹³⁶ düzenine sahip sütun başlıklarının kullanıldığı, bunun yanı sıra bazı örneklerde de Ion düzenine sahip başlıkların kullanıldığı görülmektedir. Ion düzenine sahip sütun başlıklarının genelde iki katlı tapınak mezarların ön cephelerinde alt katta bulunduğu ve üst katın taşıyıcı elemanı görevini üstlendiği anlaşılmaktadır. Dağlık Kilikia bölgesinde bulunan tapınak mezarların ön cephelerinde iki ya da dört sütun bulundurdukları, bir *pronaosa* sahip oldukları görülmektedir. Bunun yanı sıra ön cephesinde sütun bulundurmayan örneklerde ise *ante* duvarlarında plaster sütunlar bulunmaktadır. Bu örneklerde ise *pronaos* düzenlemelerinin kemer nişli olduğu

---

¹³² Elaiussa Sebaste'de bulunan T 10 ve T 11 mezarları birçok açıdan diğer mezar yapıları ile benzer özellikler göstermektedirler. Ancak T 10 ve T 11 tapınak mezarları ön cephelerinde bulunan sütun dizileri bu mezarların *prostylos* tipli bir tapınak görünümüne sokmaktadır. Aynı zamanda T 11 tapınak mezarı iki katlı olarak inşa edilmesinden dolayı diğer tapınak mezarlardan ayrılmaktadır. Elaiussa Sebaste ve Korykos'un N 4, N 5, N 6, N 7 olarak adlandırılan nekropolis alanlarında bulunan T 1, T 2, T 3, T 4, T 5, T 6, T 7, T 8 ve T 9 mezar anıtlarının benzer özelliklere sahip oldukları ortaya koyulmuştur, Machatschek, 1967: Taf. 38-50.

¹³³ Çift katlı olarak inşa edilen bazı örneklerde üst katta Korinth sütun başlıkları kullanılırken, alt katta bulunan sütun dizilerinde ise Ion düzenine sahip sütun başlıkların kullanıldığı görülmektedir. Bunun yanında üst katın giriş kemer kullanılarak oluşturulduğu gözlenen yapıda kullanılan sütun kaideleri ise Attik-Ionik bir özellik göstermektedir, Machatschek, 1974: 254 fig. 52.

¹³⁴ D 1 mezarı olarak adlandırılan ve Yukarı Hüseyinler köyünde bulunan tapınak mezar, ön cephesinde yer alan dört adet Ion düzenine sahip sütun dizisi ile bir *prostylos* tipli tapınak izlenimi uyandırmaktadır. (Durukan, 2006: 135, res. 10–11–12). D2 mezarı olarak adlandırılan diğer tapınak mezar ise Elaiussa Sebaste ve Korykos arasında kalan vadide tespit edilmiştir. Bu mezar yapısında Dor düzenine sahip sütunların kullanıldığı bir *prostylos* düzenden bahsetmek mümkün olmaktadır. Üçgen bir alınlığı olan mezarın iki faskiyalı arşitrav blokları olduğu çevrede tespit edilen mimari parçalar neticesinde ortaya çıkmaktadır. Mezar odası içerisinde iki adet klinenin kullanıldığı görülmektedir, Durukan, 2006: 127 – 128.

¹³⁵ Wegner, 1974: 576 vd.

¹³⁶ Machatschek, 1967: 89.

görülmektedir¹³⁷.

Dağlık Kilikia bölgesindeki tapınak tipli anıt mezarların büyük bir çoğunluğunun çatı konstrüksiyonlarında tonoz kullanıldığı gözlenmektedir. Bu yapılarda tonoz kullanılan örnekler olduğu kadar üçgen bir form oluşturacak şekilde düz kesme taşlarla çatıların oluşturulduğu görülmektedir. Bu çatıların hemen üzerinde de pişmiş toprak çatı kiremitlerinin (*kalipter* ve *stroter*) taş modelleri bulunmaktadır. Çatı tiplerindeki farklılıklar tapınak mezarların tarihlenmesi için oldukça önemli birer ölçüt olarak ortaya çıkmaktadır. Tapınak mezarların erken örneklerinde ağır yuvarlak tonozların çatı inşalarında kullanıldığı, geç dönemlere ait mezarlarda ise daha hafif ve daha popüler olan kemerli çatıların kullanıldığı bilinmektedir¹³⁸.

Dağlık Kilikia bölgesindeki tapınak mezarların Üçgen bir alınlığa sahip olduğu gözlenmektedir. Bunun yanı sıra alınlık bölümünün alt kısmında bulunan kasetlerdeki bitkisel motifler göze çarpmaktadır¹³⁹. Dağlık Kilikia bölgesinde bulunan tapınak mezarlar, *sima* bölümünde aslan başlı çörtlenlere¹⁴⁰, bitkisel motifler ile bezenmiş frizlere ve genellikle üç faskiyalı arşitrav bloklarına sahiptirler¹⁴¹.

Bu mezarların inşasında kaliteli bir işçilik gösteren dörtgen kesme blok taşların kullanıldığı ve naos bölümünde kesme blok taşlarla bir zemin oluşturulduğu

---

¹³⁷ Machatschek, 1967: 86.

¹³⁸ Durkan, 2005:109.

¹³⁹ A.g.e., 1974: 255 fig. 53.

¹⁴⁰ Machatschek, 1967: 88.

¹⁴¹ Durukan, 2005a:110.

görülmektedir¹⁴².

Bölgedeki tapınak mezarlar genelde tek katlı olarak inşa edilmiş olmalarına rağmen iki katlı olarak inşa edilen örneklerde bulunmaktadır. İki katlı olan tapınak tipli mezarlarda ilk kata giriş genellikle yan duvarlarda bulunan kapı açıklıkları ile sağlanmaktadır. İkinci kata giriş için kullanılan kapı açıklıkları ise sıklıkla ya ön yüzde ya da arka yüzde yer aldıkları görülmektedir¹⁴³. Gömü odası olarak kullanılan alanlarda ise genellikle klinelere rastlanmaktadır. Tapınak mezarların gömü odalarında yer alan klinelerin mezarların duvarlarına applike edildikleri görülmektedir. Sıklıkla gömü odasında her üç duvar üzerinde yer alan klineler ile bir *triclinium* sistemi oluşturulduğu anlaşılmaktadır¹⁴⁴.

Özköy’de ele geçen mimari parçalar ile özellikle Elaiussa Sebaste yerleşiminde bulunan ve ön cephelerinde sütun dizisi bulunmayan tapınak tipli anıt mezarların mimari parçalarının benzerlikler gösterdikleri görülmektedir. Gerek, üç faskiyalı arşitrav blokları, konsollu korniş parçaları üzerinde bulunan kasetler arasında yer alan bitkisel motifler, torus, trochilus ve torus sırasını takip ederek profilendirilmiş olan plinteli plaster Attik-Ionik sütun kaideleri ve gerekse “S” profiline sahip friz parçaları bu benzerlikler arasında gösterilebilmektedir. Aynı zamanda Özköy’deki bir tapınak tipli anıt mezara ait olan üç faskiyalı arşitrav blokları ve alınlıkla birlikte çalışılmış konsollu korniş parçalarının D1 mezarında kullanılan parçalarla benzer özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Dağlık Kilikia bölgesinde tespit edilen tapınak mezarların konsollu korniş kısmında bulunan

---

¹⁴² Machatschek, 1967: 88.

¹⁴³ Schneider, 2003b: 263 – 264.

¹⁴⁴ Durukan, 2005a: 110.

kasetlerdeki kabartmalar çeşitlilik göstermektedir. Genellikle bitkisel bezemeler ve hayvan motiflerine yer verildiği görülen bu kabartmalarda bazı durumlarda taşçı aletlerine rastlamak da mümkün olmaktadır. Ancak, bölgede tespit edilen bu örneklerin sayısı oldukça azdır. Taşçı aletlerinin tespit edilen konsollu korniş kabartmaları, Korykos antik kentinde bulunan sütunlu caddede¹⁴⁵ ve Diokaesereia antik kentindeki Tak üzerinde yer almaktadır¹⁴⁶ (Fig. 62a-b). Dağlık Kilikia bölgesinde taşçı işaretlerine mimari süslemeler üzerinde bulunduğu gibi Olba antik yerleşiminde tespit edilen lahit mezarlar üzerinde de bulunmaktadır¹⁴⁷.

Bunların yanı sıra Özköy'den ele geçen mimari blok parçalar içerisinde yer alan Attik-Ionik özellik gösteren torus, trochilus ve torus sırasını takip eden plaster sütun kaidesinin bölgedeki tapınak tipli anıt mezarların sahip oldukları edilen plaster sütun kaideleri ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Özköy'de bulunan üç faskiyalı arşitrav bloklarının bölgede bulunan üç faskiyalı arşitrav blokları ile benzer faskiya derinliklerine sahip olduğu gözlenmektedir.

Özköy'de de tespit edilen alınlık parçası ile birlikte çalışılmış konsollu korniş parçası tapınak mezarın bir alınlığa sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, Özköy'de ele geçen mimari parçalar içerisinde tapınak mezarın çatı konstrüksiyonu hakkında bilgi verecek herhangi bir buluntu ele geçmemiştir. Yine de bölgedeki tapınak tipli mezarların çatı konstrüksiyonları dikkate alındığında Özköy tapınak mezarının da benzer bir çatı konstrüksiyonuna sahip olduğu düşünülebilir.

---

¹⁴⁵ Kaplan, 2009.

¹⁴⁶ Diokaesereia antik kentindeki anıtsal giriş kapısının tarihlenmesi için ayrıca bkz., Hellenkemper ve Hild, 1990: 240.

¹⁴⁷ Akçay, 2008: 316-317 fig 18 – fig 20.

Özköy tapınak mezarının günümüze ulaşan az sayıdaki, mimari parçasından yola çıkarak bir *triclinium* sistemine sahip olup olmadığı konusunda net bilgiler sunmak mümkün olmamaktadır. Ancak, sahip oldukları diğer benzerlikler göz önüne alındığında bir *triclinium* sistemine sahip olabileceği ihtimali düşünülmelidir. Özköy'deki tapınak mezarın iki katlı mı yoksa tek katlı mı olduğuna dair herhangi bir kanıt günümüze ulaşmamıştır.

Dağlık Kilikia bölgesinde bulunan tapınak mezarların genel özellikler dikkate alındığında yukarıda bahsedilen mimari parçalar burada bir tapınak mezarın varlığına işaret eder. Ancak, tapınak mezarın günümüze sağlam olarak ulaşmamış olması bölgedeki benzer örneklerde bulunan diğer tapınak mezarın diğer elemanları hakkında bilgi sahibi olmamızı engellemektedir. Özellikle çörlenler, ön cephede bulunması muhtemel sütunlar ya da tapınak mezarın içinde yer alan *triclinium* sistemi hakkında bilgiler sunmak mümkün olmamaktadır.

Dağlık Kilikia Bölgesinde bulunan tapınak mezarlar üzerinde yapılan tarihleme çalışmaları daha çok mimari unsurların sahip oldukları süslemeler üzerinden yapılmaktadır. Bu veriler ile birlikte değerlendirilen mezar yazıtları Dağlık Kilikia bölgesindeki tapınak mezarların İ.S. 2. yüzyıl ile birlikte inşa edilmeye başladıkları ve İ.S. 3. yüzyıl içerisinde de inşa edilmeye devam ettikleri sonucu ortaya çıkmaktadır¹⁴⁸. Elde edilen bu veriler ile birlikte, Dağlık Kilikia bölgesinde İ .S. 1. yüzyılın sonunda

---

¹⁴⁸ Durukan, 2006: 111, Machatschek, 1967: 106, Machatschek 1974: 261, Wegner, 1974: 581, Schneider, 2003b: 263, Cormack, 2004: 197-199.

Vespesianus ile birlikte başlayan imar faaliyetleri¹⁴⁹ göz önüne alındığında bu görüşü desteklemek mümkün olmaktadır¹⁵⁰.

I.3.3. Beşik Tonozlu Aedikula Mezar

Yerleşimin batı yamacındaki Kilise 1'in yanında üç sıra halinde korunabilmiş üst duvarın ve profilli kesime sahip kemer konsolları görevini gören yapı taşlarının varlığı, burada beşik tonozlu aedikula tipinde bir mezar anıtı olduğuna işaret etmektedir. Bu mezar anıtı, 4.50 metre uzunluğunda 2 metre derinliğindedir. Mezarın 0.80 metrelik yapı taşları ve 0.20 metrelik tonoz bölümünün taşıyıcı profilli çıkıntısı yapının üst kısmında 1 metrelik duvar kalınlığını oluşturmaktadır (Fig. 63). Ancak, mezarın alt yapı taşlarının kalınlığı 0.80 metredir.

Sonraki kullanım evresinde, mezara bitişik bir şekilde Kilise 1'in inşa edildiği görülmektedir. Kilisenin güney duvarının, mezarın kuzey duvarını ve beşik tonoz bölümünü tahrip ettiği anlaşılmaktadır. Kilise ile mezar arasında bulunan kod farkı nedeniyle, mezar anıtının doğu ve batı duvarlarının korunabildiği görülmektedir. Mezarın formunun, Kilise tarafından tahrip edilmesi ve yapı taşlarının Kilise inşası sırasında kullanılması nedeniyle bozulduğu görülmektedir (Fig. 64). Muhtemelen bu tahribat sebebiyle, bölgedeki beşik tonozlu aedikula mezarların hemen hemen hepsinin içerisinde görülen serbest duran lahitlerin ya da khamosorion tipli lahitlerin Özköy'deki örneğin içerisinde rastlamak mümkün olmamaktadır.

---

¹⁴⁹ Dağlık Kilikia bölgesinde saptanan mezar yazıtları, imar faaliyetleri ve tapınak mezarlar için yapılan tarihleme önerileri hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz., Durukan, 2006.

¹⁵⁰ MacKay, 1969: 141; Mitford, 1980: 124; Sayar, 1992b: 57.

Tahribata karşın, mezara ait olduğu düşünölen çok sayıda buluntunun bu alanda tespit edilmiş olması önemlidir. Bunlar arasında en dikkati çeken, mezarın yakınında tespit edilen, üzerinde başı örtölü bir kadın büstü ile sakallı bir erkek büstünün kabartma olarak resmedildiği görölen “S” profili gösteren forma sahip bloktur (Fig. 65). Bu alanda ayrıca, kaba bir forma sahip yivli sütun tamburlarına rastlanması, bu parçaların Dor düzenine sahip başlık taşıyan bir sütun olduğuna işaret etmesi açısından önemlidir (Fig. 66).

Yerleşimde aynı zamanda bir adet yuvarlak sunak da tespit edilmiştir ve bu sunağın da bu mezar anıtıyla ilişkili olduğu düşünölmektedir (Fig. 67a-b). Özköy’ün batı yamacında yapılan bir kaçak kazının içerisine yuvarlanmış şekilde bulunan sunağın yüksekliği 1.14 metredir. Çapı ise 0.65 metredir. Sunak yerel kireç taşından yapılmıştır, yüksek bir sunu tablasına sahiptir ve sunu tablasından gövdeye geçiş silme profillerle sağlanmaktadır. Aynı şekilde gövdeden kadieye geçiş bölümünde de silme profillerin kullanıldığı görölmektedir. Herhangi bir kabartmaya sahip olmayan sunağın üzerinde;

EIOYΛIC

INBIOY

KYPIA

...YNHA

MNHMHC

XAPIN

“Inbios oğlu Eioulios (?) = Iulios (?) karısı Kuria anısı hoş olsun diye (bu

sunağı diktirdi). yazıtı yer almaktadır¹⁵¹.

I.3.4. Bölgesel Örnekler Işığında Özköy Beşik Tonozlu Aedikula Mezarı

Dağlık Kilikia bölgesinde bulunan anıtsal mezar tipleri arasında yer alan beşik tonozlu aedikula mezarların genellikle iç kısmında bir adet serbest duran lahit ya da khamosorion tipli lahit bulunduğu ve tek bir kişi için yapıldığı görülmektedir. İnşalarında kesme blok taşların kullanıldığı ve tonoz örtüsünün üzerinde kaplama görevi gören herhangi bir harç tabakası bulunmadığı bilinen¹⁵² bu mezarların örneklerine, Elaiussa Sebaste nekropolislerinden N4'de rastlamak mümkündür¹⁵³. Ayrıca, bölgenin iç kesimlerindeki Paslı, Işıkkale, Sömek, Hüsametli, Barakçı, Aslanlı gibi antik yerleşimlerde tespit edilen tonozlu mezarlar da Elaiussa Sebaste örnekleri ile benzerlikler göstermektedir¹⁵⁴. Özköy beşik Tonozlu aedikula mezarı bölge örneklerinde olduğu gibi kesme blok taşlarla oluşturulmuştur ve bu kesme blok taşların bir beşik formunda bir tonoz ile örtüldüğü düşünülmektedir. Özköy beşik tonozlu aedikula mezarın boyutları dikkate alındığında yine bölge örneklerinde olduğu gibi bir adet khamosorion tipli ya da serbest duran lahit olması olasılığı yüksektir. Ancak, yapılan çalışmalarda mezarın içerisinde herhangi bir lahit teknesi tespit edilememesi Kilise 1'in inşası sırasında lahit teknesinin taşınmış ya da tahrip edilmiş olması ile açıklanabilmektedir.

Son dönemlerde yapılan çalışmalarla birlikte bu tipteki mezar yapılarının aynı

---

¹⁵¹ Özköy'de bir kaçak kazı içerisinde tarafımızdan bulunan sunağın üzerindeki yazıtın çevirisi Prof. Dr. Mustafa Hamdi SAYAR tarafından yapılmıştır.

¹⁵² Durukan, 2005a: 119.

¹⁵³ Machatschek, 1967: 84.

¹⁵⁴ Durukan, 2005a: 120.

zamanda önünde genellikle tek parçadan oluşan bir sütun bulunduğu tespit edilmiştir. Sütunun üzerinde bir başlığın yer aldığı ve başlığın üzerinde de "T" formu oluşturacak biçimde bir blok yerleştirildiği görülmektedir. Bu blok üzerinde de mezarın sahibini kahramanlaştırmak adına yapıldığı düşünülen kabartmalara yer verildiği görülmektedir¹⁵⁵. Bu durum Özköy beşik tonozlu aedikula mezarında da karşımıza çıkmaktadır. Mezarın yakınlarında tespit edilen dor düzenine sahip sütun tamburları ve kabartmalı blok bir arada değerlendirildiğinde Özköy beşik tonozlu aedikula mezarının önünde duran "T" formulu anıtsal sütunun bölge örnekleri ile benzerlikleri olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bölgede tespit edilen beşik tonozlu aedikula mezarın önünde bulunan sütunlarda başlık olarak farklı düzenlerin kullanıldığı da görülmektedir. Dağlık Kilikia bölgesinde Kümbet, Yukarı Hüseyinler, Korykion Antron (Cennet-Cehennem), Sakızlı Harman, Sancı Ören ve Tülü yerleşimlerinde tespit edilen örneklerde Dor düzeninde sütun başlıkları kullanıldığı¹⁵⁶, bunun yanı sıra Imbriogon Kome, Direktaş, Kümbet Beleni ve Beyören yerleşimlerinde tespit edilen örneklerde de Korinth düzeninde sütun başlıklarının kullanıldıkları görülmektedir¹⁵⁷.

Dağlık Kilikia bölgesinde tespit edilen beşik tonozlu aedikula mezarların önlerinde duran sütunların üzerindeki kabartmaların çeşitlilik gösterdiği görülmektedir. Kümbet yerleşimlerinde tespit edilen kabartmalarda biri kadın biri erkek iki kişinin büstü yer almaktadır¹⁵⁸. Sancıören yerleşiminde ise iki erkek büstüne kabartmada yer verildiği¹⁵⁹,

---

¹⁵⁵ Sögüt, 2005: 104.

¹⁵⁶ Sögüt, 2005: 106-114.

¹⁵⁷ Sögüt, 2005: 115-119.

¹⁵⁸ A.g.e., 2005: 106.

¹⁵⁹ A.g.e., 2005: 112.

Sakızlı Harman örneğinde ise bir aile mezarı vurgulaması amacıyla kabartmada beş kişiye yer verildiği görülmektedir¹⁶⁰. Kabartmalarda resmedilen kişi sayısı iki ila altı arasında değiştiği elde edilen örneklerden anlaşılmaktadır¹⁶¹. Özköy'deki kabartmalı blok, stilistik açıdan değerlendirilemeyecek kadar yıpranmış durumdadır. Ancak, ikonografik açıdan incelendiğinde bloğun üzerinde yer alan biri erkek diğeri kadın figürünün Kümbet yerleşiminde tespit edilen örnek ile benzer olduğu görülmektedir.

B. Söğüt bu tipteki mezarlara çiftlik yerleşimlerinde sıklıkla yer verildiğini ve tarımsal alanlara hakim konumda yapılan bu mezarlardaki kabartmalar ile çiftlik sahibinin bu alanları sürekli olarak kontrol ettiği izlenimi uyandırmaya çalıştığı önerilmektedir¹⁶².

Bu tip mezarlar üzerinde herhangi bir bezeme ya da yazıta rastlanmadığı durumlarda tarihlendirme yapmak mümkün olmamaktadır. Ancak, bu mezar yapıları ile birlikte kullanılan “T” formlu kabartmalı blok taşıyan anıtsal sütunlar ve lahitler, bu tip mezarları tarihleme için kullanılacak kriterler olarak ortaya çıkmaktadır. Bölgede lahit mezarlar ya da sunaklar üzerindeki kabartmaların büyük bir çoğunluğunun İ.S. 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihleniyor olmaları ve lahit geleneğinin bölgede İ.S. 2. yüzyıldan itibaren başladığı göz önüne alındığında bu tipteki mezarların ilk kullanımlarının da bu zaman dilimi içerisinde olması gerektiği düşünülmelidir¹⁶³.

Bu mezarların erken örneklerine ise Hellenistik Dönemde Pamphylia

---

¹⁶⁰ A.g.e., 2005: 111.

¹⁶¹ A.g.e., 2005: 105.

¹⁶² A.g.e., 2005: 104.

¹⁶³ Durukan, 2005a: 119.

bölgesindeki Lyrboton Kome antik yerleşiminde¹⁶⁴ ve Roma Döneminde de Pisidia bölgesindeki Termessos antik kentinde¹⁶⁵ rastlamak mümkündür. Bununla birlikte, Suriye bölgesinde de benzer plan özellikleri gösteren örnekler bulunmaktadır¹⁶⁶.

Özköy'deki beşik tonozlu aedikula mezarın tonozlu yapısı, içerisinde yer alması muhtemel bir lahit, bunların yanı sıra mezarın önünde duran üzerinde kabartmalı blok taşıyan Dor düzenine sahip sütun ve yazıtlı sunak birlikte değerlendirilmelidir. Özköy beşik tonozlu aedikula mezarı Dor düzenindeki sütunu ile Dağlık Kilikia bölgesinde; Yukarı Hüseyinler, Korykion Antron, Sakızlı Harman, Sancı Ören ve Tülü yerleşimlerinde tespit edilen örnekler ile Sütun üzerinde yer alan kabartmalı bloğu ile de Kümbet yerleşimindeki örnekle benzerlikler göstermektedir (Fig. 68)¹⁶⁷. Yuvarlak sunak üzerindeki yazıtın harf karakterleri ve sunağın tipolojisi üzerinde yapılan çalışmalar sunağın İ.S. 2. yüzyılın sonu 3. yüzyılın başlarına tarihlenmesini mümkün kılmaktadır. Dağlık Kilikia bölgesinde tespit edilen yüksek sunu tablalı ve sunu tablasından gövdeye geçiş kısmında bulunan silme profilleri açısından bakıldığında Özköy'de bulunan sunakla benzerlikler gösterdikleri görülmektedir. Yuvarlak sunakların sahip oldukları kabartmalar üzerinde yapılan çalışmaları neticesinde bu sunakların İ.S. 3. yüzyılda yapılmış olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır¹⁶⁸. Bütün bu veriler dikkate alındığında Özköy'deki beşik tonozlu aedikula mezarının İ.S. 2. yüzyılın sonu 3. yüzyılın başına tarihlendirmek mümkün olmaktadır (Fig. 69).

---

¹⁶⁴ Çevik, 1997: 87-89.

¹⁶⁵ Kubinska, 1968: pl. 17.

¹⁶⁶ Söğüt, 2005: 120-121.

¹⁶⁷ Söğüt, 2005: 106.

¹⁶⁸ Dağlık Kilikia bölgesinde bulunan yuvarlak sunaklar için ayrıca bkz., Kırdemir Diler, 2001: 71; Kırdemir Diler, 2000.

I.3.5. Lahit Mezarlar

Özköy'de yapılan çalışmalarda tespit edilen mezarlar içerisinde en yoğun grubu lahit mezarlar oluşturmaktadır. Tespit edilen bu lahit mezarların büyük bir çoğunluğunu ise khamosorion lahitler oluşturmaktadır. Khamosorion lahitlerin yanı sıra Özköy'de kaya lahitleri ve serbest duran lahitler de tespit edilmiştir. Farklı formlara sahip olan bu lahit mezarlar yerleşimi sınırlandıran yamaçlarda yer almaktadırlar.

Özköy yerleşiminde tespit edilen lahit formlu mezarların on tanesinin khamosorion tipinde olduğu görülmektedir. Bunların iki tanesinin, boyutları itibari ile çocuk mezarları oldukları anlaşılmaktadır (Fig. 70a-b-Kat. No. 28, 29). Yerleşimde tespit edilen khamosorion tipli lahitlerin büyük bir çoğunluğunun üzerinde, tarihlemeye yardımcı olacak herhangi bir kabartmaya rastlanmaz. Ancak iki lahitin kapakları üzerinde kadın büstüne (Fig. 70c-Kat. No. 24) ve çelenk (Fig. 70d-Kat. No. 25) kabartmalarına rastlanması önemlidir.

Özköy yerleşiminde, kaya lahitleri ise tek bir örnekle temsil edilmektedir. Lahitin ön yüzünde bir adet *tabula ansata* ve bir adet sunak kabartması bulunmaktadır. Lahit teknesinin kuzey yüzü işlenmeden bırakılmıştır. Lahit teknesi çan biçiminde derinleşmektedir ve batı tarafında bir adet baş desteği bulunmaktadır (Fig. 70e-Kat. No. 16).

Özköy yerleşiminde dört adet serbest duran lahit tespit edilmiştir. Tespit edilen bu lahitlerin bir teknelerinin profillendirildiği gözlenmektedir. Aynı zamanda bu

mezarların kapakları ve tekneleri üzerinde kabartmalara da rastlanmaktadır. Bu kabartmalar arasında özellikle çatı kiremidi şeklinde şekillendirilmiş bir kapak (Fig. 70f-Kat. No. 17) ve çelenk ve üzüm taşıyan bir başka lahit (Fig. 70g-Kat. No. 19) dikkat çekmektedir. Özköy’de tespit edilen bir başka lahit teknesi üzerinde ise kazıma tekniği ile yapılmış bir adet *tabula ansata* bulunmaktadır (Fig. 70h-Kat. No. 18).

I.3.6. Bölgesel Örnekler Işığında Özköy Lahitleri

Roma İmparatorluğunda Hadrianus Dönemi ile birlikte ölü gömme adetlerinin değiştiği, kremasyon ölü gömme geleneğinin yerine inhüstasyon ölü gömme biçiminin yaygınlaştığı görülmektedir. Bu durum Roma İmparatorluğunun hakim olduğu coğrafyalarda da kabul görür ve lahitlerin kullanımı yaygınlaşır. Bu durum Sarcophagos kelimesinin anlamın genişlemesine ve bir mezar formunun genel adı olarak kullanılmasına neden olur¹⁶⁹. Dağlık Kilikia’da da çok sayıda lahit mezarının varlığı bilinmektedir.

Dağlık Kilikia bölgesinde bulunan lahitler üzerine yapılan en detaylı çalışma A. Machatschek’in *Die Nekropolen Und Grabmäler Im Gebiet Von Elaiussa Sebaste Und Korykos Im Rauhen Kilikien* adlı yayınıdır. A. Machatschek’in 1967 yılında yaptığı bu yayında Dağlık Kilikia Bölgesi lahitlerini arazi üzerindeki duruşlarına göre sınıflandırmıştır¹⁷⁰. Bunun yanı sıra, Elaiussa Sebaste kentindeki lahitler için E.E. Schneider tarafından lahit teknelerinin ağız ve kaide profillerine göre bir gruplandırma

¹⁶⁹Koch, 2001: 25.

¹⁷⁰Machatschek,1967:34; I. Sabit Lahitler 1.Anakayaya Oyularak Yapılan Lahit Kapaklı Mezarlar (Khamosoriumlar) 2.Anakayadan Yapılmış Lahitler (Kaya Lahitleri) II. Serbest Lahitler 1.Alt Yapısı Olmayan Lahitler 2. Alt Yapısı Olan Lahitler (Podyumlu) 3. Alt Yapısında Mezar Odası İçeren Lahitler (Hyposorionlu Lahitler).

daha yapıldığı görülmektedir¹⁷¹.

Özköy'de arazide duruşlarına göre farklı formlara sahip olan lahit mezarların üç formu tespit edilmiştir. Bunlar; khamosorion lahitler, serbest duran lahitler ve kaya lahitleridir. Tespit edilen lahit mezarların arazide duruşları haricinde büyük oranda aynı özelliklere sahip oldukları görülmektedir. Bu temel özellikler; lahit teknelerin boyutları, baş destekleri, lahit kapaklarının formlardır. Lahit mezarların dönemler boyunca yeniden kullanılmış olmaları sebebiyle formları bir tarihleme unsuru olarak görülmemektedir. Bu durumda lahit mezarların tarihlenebilmesi amacıyla kabartmalar ve yazıtlar kullanılmaktadır.

Özköy'de de Khamosorion tipindeki mezarların, Dağlık Kilikia bölgesinde olduğu gibi en sık karşılaşılan lahit formu olduğu görülmektedir. Çalışma içerisinde değerlendirilen ondört adet lahit mezarın dokuz tanesi khamosorion tipindedir¹⁷². Bu mezar formuna sahip mezarların tekneleri üzerinde bir bezemeye rastlamak mümkün olmamaktadır. Ancak, bazılarının kapaklarında çeşitli sembollere ve yazıtlara yer verildiği görülmektedir ve bu durum bu mezarların tarihendirilmesine olanak sağlamaktadır.

Özköy'de bulunan diğer bir lahit formu ise serbest duran lahitlerdir¹⁷³ ve bunların anakayadan kesilerek alınan yerel kireç taşından yapıldıkları görülür. Dikdörtgen bir forma sahip bu mezarların işlenmeye müsait olan birçok yüzü olması nedeniyle, tekneleri üzerlerinde kabartmalara ya da yazıtlara sık rastlanmaktadır. Aynı zamanda, bu

---

¹⁷¹ E.E. Schneider lahitleri A,B,C,D, ve E olmak üzere beş gruba ayırmıştır. Sadece B kendi içinde farklılık göstermektedir, Schneider, 2003a: 436.

¹⁷² Kat. No. 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29

¹⁷³ Kat. No. 17, 18, 19, 20

durum lahit teknesinin alt ve üst kısımlarının silmeli profillerle şekillendirilmesine de olanak sağlamaktadır ve bu özellikler bu mezarların tarihlendirilmesini kolaylaştırmaktadır.

Özköy’de bulunan diğer bir lahit formu da Kaya lahitleridir¹⁷⁴. Lahit teknesinin bir kısmının anakayaya bağımlı olduğu bu tip lahitlerin, Khamosorion lahitlerden farklı olarak, bir ya da birden çok yüzünün işlenebildiği görülmektedir. Dağlık Kilikia bölgesinde de sıkça rastlanan bu formun kaide ve ağız kısımları basit silmelerle profilendirilmektedir, kapaklarında da yazıtlara ve kabartmalara rastlamak mümkündür ve yazıt ve kabartmaların işlenmesine imkan verecek yüzlerinin olması bu tip lahitlerin tarihlendirilmesini kolaylaştırmaktadır. Ancak bu olukların mezar başında yapılan sıvı sunusu ile ilişkili olma ihtimali de bulunmaktadır. Özköy yerleşiminde, kaya lahitleri tek bir örnekle temsil edilmektedir.

Özköy’de tespit edilen lahit formu mezarların arazide duruşlarının yanı sıra sahip oldukları diğer özellikleri açısından Dağlık Kilikia bölgesi örnekleri ile benzerlikler gösterdikleri görülmektedir. Bu benzerlikler lahit mezarların boyutları, lahit teknelerinin sahip oldukları iç düzenlemeler, Lahit kapaklarının formlarıdır. Bunların yanı sıra lahit mezarların tarihlenmelerini sağlayacak olan, gerek lahit kapağı üzerinde gerekse lahit teknesi üzerinde yer alan, kabartmalar ve yazıtlar açısından bölge örnekleri ile Özköy örnekleri arasında büyük benzerlikler bulunmaktadır. Dağlık Kilikia bölgesinin genelinde rastlanan lahit formuna sahip mezarların büyük çoğunluğunun yerel kireç taşından

---

¹⁷⁴ Kat. No. 16. Machatschek, bu lahitleri, dağ tarafından gelen sudan korumak amacıyla 0.10-0.15 metre eninde anakayaya suyun akışını kolaylaştıran oluklar yapıldığını önermektedir, Machatschek, 1967: 36.

yapılmış olması¹⁷⁵ ve bu yerel kireç taşının Özköy'deki lahitlerde de kullanılmış olması bölge örnekleri ile Özköy lahitlerinin benzerlikleri arasında gösterilebilir.

Dağlık Kilikia bölgesi örneklerinde lahit teknelerinin içinde ölünün başının yerleştirilmesi için tabandan biraz yüksek bırakılmış olan dikdörtgen bir yastık bulunur. Lahit teknelerindeki ölü yastıklarının bir kısmının keskin profillere sahip olduğu; bir kısmının ise tabana doğru eğim yaptığı görülebilir¹⁷⁶. Özköy'de bulunan bütün lahit mezarlar içerisinde keskin profile sahip baş destekleri bulunması ve bütün baş desteklerinin tabana doğru eğim yapması da sayılabilir.

Özköy yerleşiminde tespit edilen khamosorion lahitlerden birinin (Kat. No. 27) kapağında tepe akroterine yer verildiğinin tespit edilmesi önemlidir. Dağlık Kilikia lahit mezarlarının kapaklarının genelde kırma (semerdam) çatılı oldukları ve bu kapakların dört köşesine akroterler eklendiği görülmektedir. Köşe akroterleri olan lahit kapakları bulunduğu gibi, daha sade bir form gösteren kırma çatılı lahit kapakları da bulunmaktadır¹⁷⁷. Buna karşın Lykia, Pamphylia ve Pisidia bölgesinde bulunan lahitlerde karşılaşılan tepe akroterine Dağlık Kilikia lahitlerinde sık yer verilmediği bilinir ve bölgede tepe akroterine sahip lahit kapakları sadece birkaç örnek ile temsil edilmektedir¹⁷⁸.

Özköy'deki lahitlerden birinin kapağının kiremitli bir çatı formunda olması

---

¹⁷⁵ Machatschek, 1967: 33.

¹⁷⁶ Dağlık Kilikia bölgesinde lahit formuna sahip mezarların lahit teknelerinin uzunluklarının 2 metre ile 2.5 metre arasında değiştiği, tekne derinliklerinin ise 0.80 metre ile 0.90 metre ölçülerinde olduğu bilinmektedir. Bu durumun farklılık göstermesinin temelinde ise mezarın sahibinin vücut ölçüleri ve mezar sahibinin ekonomik durumu rol oynuyor olmalıdır.

¹⁷⁷ Schneider, 2003a: 436 fig. 413.

¹⁷⁸ Mansel ve Akarca, 1949: 15-22 fig.18-19.

dikkat çekicidir (Fig. 69f-Kat. No. 17) ve lahit mezarın kapağı üzerinde yer alan çatı kiremiti kabartmaları kapağın sadece bir yüzünde işlenmiş ancak diğer yüz sade bırakılmıştır¹⁷⁹. Dağlık Kilikia bölgesinde, sayısı az olmakla birlikte, bu tip lahit kapaklarının varlığı bilinmektedir.

Aile mezarları olarak tanımlanabilecek, birden fazla gömüye uygun tasarlanmış lahit örneklerinden biri de Özköy'de bir khamosorion lahitin teknesinde tespit edilmiştir (Kat. No. 27). Bu tip lahitlerin teknelerinin iç kısımlarında ölülerin yatırıldığı alanın bir yükselti ile iki ya da üç parçaya bölüdüğü ve her bir bölüme ayrı bir bedenin koyulduğu bilinmektedir. Bu lahitler nesiller boyunca kullanıldığı için, kapaklarının istenildiğinde açılması amacıyla, uzun ve kısa kenarlara metal kancalarla kapağın kaldırılabilmesi için bir düzencek applike edilmiştir. Elaiussa Sebaste kentindeki sekiz lahitte bu metal kancalar için oluşturulmuş yuvalar görülebilmektedir¹⁸⁰. Tekne ve kapağın '*pelekinos*' adı verilen demir kenet yuvaları ile birbirlerine tutturulmasının güvenlik için yapıldığı da düşünülmektedir¹⁸¹. Özköy'de *pelekinos* deliğinin bulunduğu bir adet khamosorion tipli lahit mezar bulunmaktadır. Lahit kapağının her iki kısa kenarında yer alan *pelekions* deliği bölgedeki diğer örnekler gibi kare formdadır. (Fig. 70g-Kat. No. 19).

---

¹⁷⁹ Genel olarak lahit teknelerinde karşımıza çıkan lahitin sergilenen yüzünün işlenmesi diğer yüzünün ise sade bırakılması durumu bu lahit kapağında da karşımıza çıkmaktadır. Elaiussa Sebaste antik kentinin kuzey doğu nekropolisinde çatı kiremidi kabartmalarına sahip lahit mezarlara rastlamak mümkündür. Çatı kiremidi kabartmalarına sahip kapakları olan lahit mezarların ortaya çıkmasında, Dokimeion'un öncü olduğu düşünülmektedir, Koch, 2001: 31.

¹⁸⁰ Schneider, 2003a: 433 vd.

¹⁸¹ Çelgin, 1994: 166.

I.3.7. Özköy Lahitlerinin Tarihlemesi

Dağlık Kilikia bölgesinde bulunan lahit mezarların büyük bir çoğunluğu yeniden kullanılmıştır. Bu durum lahit mezarların ilk kullanım evreleri ile ilgili kesin bir tarihleme yapmayı zorlaştırmaktadır. Yine de, tekneleri ya da kapakları üzerinde kabartmalara ya da yazıtlara sahip olan lahitlerin ilk kullanımları için tarihleme önerileri sunmak mümkündür.

Lahit tekneleri ve lahit kapakları üzerinde yer alan bezemeler mezarın sahibinin ekonomik durumuna ve kişisel tercihlerine göre çeşitlenmektedir. Bu çeşitlilik aynı zamanda lahit mezarın kullanıldığı dönemin dinsel özelliklerine ve bölgede hakim konumda bulunan siyasi gücün varlığı ikonografik olarak da yansıtmaktadır. Pagan dinlerin yaygın olduğu dönemlerde kullanılan lahitlerin üzerinde, pagan tanrılarının atribüleri görülürken, bölgede Hıristiyanlığın ve Yahudiliğin yaygınlaşması ile birlikte bu dini temsil eden motiflerin bezeme olarak lahit mezarların üzerinde kullanıldıkları görülmektedir¹⁸².

Dağlık Kilikia bölgesi lahit mezarları üzerinde en çok karşılaşılan bezemeler ise yüksek kabartma şeklinde yapılmışlardır. Çelenk, üzüm, rozet, büst, sunak, *tabula ansata*, girland, pagan dönem tanrılarının atribüleri olan dioskur başlıkları¹⁸³, Medusa

---

¹⁸² Bölgede Hıristiyanlık dininin yaygınlaşmaya başlaması ile birlikte, erken dönemlerde yapılan lahitlerinin yeniden kullanıldıkları anlaşılmaktadır. Lahitlerin üzerine kazıma tekniği ile işlenmiş haç motifleri ya da bir yazıt eklendiği gözlenmektedir. Teknesinde veya daha sık olarak kapaklarda haç motifleri bulunan lahitlere Dağlık Kilikia bölgesinde Takkadın, (Keil-Wilhelm, 1931: 32 vd.), Diokaesareia, (Keil-Wilhelm, 1931: 74 vd. Nr. 79), ve Korasion, (Keil-Wilhelm, 1931: 108-116 Nr. 113-195) gibi yerleşimlerde de rastlamak mümkündür. Dağlık Kilikia bölgesinde olduğu kadar Ovalık Kilikia'da bulunan Hierapolis'te de lahit kapaklarına kazıma tekniği ile işlenmiş "Menorah" motiflerine rastlanmaktadır, Koch, 2000: Levha 214.

¹⁸³ Durugönül, 1998b: 5 vd.

başları¹⁸⁴, Eros figürleri ve lahit kapakları üzerindeki çatı kiremidi bezemelerini bu kabartmalar içerisinde saymak mümkündür. Özköy'de de lahitler üzerinde bu tip kabartmalar vardır ve serbest duran bir lahitin kapağı üzerinde yer alan çatı kiremidi kabartması dikkat çekicidir (Fig. 70f-Kat. No. 17). Çatı kiremidi kabartmalarına sahip kapakları olan lahit mezarların ortaya çıkmasında, Dokimeion'un öncü olduğu bilinmektedir¹⁸⁵. Benzer lahit mezarlara Elaiussa Sebaste antik kentinin kuzey doğu nekropolünde rastlanmaktadır¹⁸⁶ ve bunların İ.S. 2. yüzyıl ile İ.S. 3. yüzyıl aralığına tarihlenmeleri gerektiği önerilmektedir¹⁸⁷.

Lahit teknelerinde ve bazı durumlarda da lahit kapakları üzerinde yazıtlara rastlamak da mümkündür. Yazıtların genellikle lahit teknesinin ön yüzüne direkt işlendiği veya kulplu ya da kulpsuz *tabula ansata*ların içlerinde yer aldıkları görülmektedir. Dağlık Kilikia bölgesi lahitleri üzerinde ise en sıklıkla rastlanan *tabula ansata*ların uzatılmış dikdörtgen bir forma sahip oldukları gözlenmektedir. Özköy'de tespit edilen lahit mezarlar üzerinde bu forma sahip *tabula ansata*lara rastlamak mümkündür (Fig. 70e-h-g-Kat. No. 16-18-19). Uzatılmış dikdörtgen forma sahip *tabula ansata*ların İ.S. 3. yüzyılın ikinci yarısının bir özelliği olduğu ve Iustinianus Dönemine kadar kullanıldığı bilinişinin¹⁸⁸ bu tip lahitlerin tarihlenebilmesi için önemli bir veri sağlamaktadır.

Dağlık Kilikia bölgesinde lahit teknesi üzerinde sunak, yazıt veya hem sunak hem de yazıt bulunan çok sayıda lahit vardır. Lahitler üzerinde yer alan sunak

---

¹⁸⁴ Er Scarborough, 1998: 81 vd.

¹⁸⁵ Koch, 2001: 31.

¹⁸⁶ Schneider, 2003: 450 Fig. 444; Schneider, 2003: 451 Fig. 445.

¹⁸⁷ Schneider, 2003: 453.

¹⁸⁸ Schneider, 2003a: 433 vd.

kabartmalarının lahit kapaklarında yer aldığı gibi lahit tekneleri üzerinde, çoğu zaman bir yön birliği oluşturmak amacıyla lahit teknesinin sağ tarafına yerleştirildiği ve lahit teknesinin ortasında da çoğunlukla bir *tabula ansata* ya da başka bir kabartma olduğu gözlenmektedir. Özköy’de tespit edilen lahit mezarlardan birinin üzerinde merkezde yüksek kabartma şeklinde işlenmiş bir *tabula ansata* ve bunun hemen sağ yanında bir adet sunak kabartması olduğu görülmektedir (Fig. 70e-Kat. No. 16). Lahit teknesi üzerinde teknenin sağ tarafında bir adet sunağa yer verildiği bir örnek de Özköy’de tespit edilmiştir (Fig. 70e-Kat. No. 16).

Bu tip bezemeli lahitler için bazı tarihleme önerileri bulunmaktadır. A. Machatschek sunaklı lahitlerin ilk üretimlerinin Roma Dönemine tarihlenebileceğini öne sürmektedir ve Korykos antik kentindeki bir lahitin sağ alt köşesinde yer alan sunak ve girland kabartmasının işçilik özellikleri nedeniyle İ.S. 2. yüzyılın sonuna ya da 3. yüzyılın başlarını ait olabileceğini önermektedir¹⁸⁹.

Sunak ve yazıt taşıyan bazı lahitlerin iki kullanım evresi olduğu saptanmıştır. Bu örneklerde, sunak betiminin Roma Döneminde lahit üzerine işlendiği ve Erken Hıristiyanlık Döneminde ise yazıtların lahit üzerine kazındığı anlaşılmıştır. Sunak betimleri büyük bir olasılıkla İ.S. 2. yüzyıldan İ.S. 3. yüzyılın ortasına kadar değişen zamanlarda lahitlere işlenmiştir. İ.S. 4. yüzyılın dördüncü çeyreğinden itibaren lahit teknelerine ya da kapaklarına yazıtlar ve haçlar eklenerek tekrar kullanıldığı düşünülmektedir¹⁹⁰.

---

¹⁸⁹ Machatschek, 1967: 46.

¹⁹⁰ Özyıldırım, 2003: 150.

Lahit tekneleri üzerinde ve bazı durumlarda da lahit kapakları üzerinde karşılaşılan diğer bir betimleme ise insan büstleridir. Bu bezemelerde bazen ölen kişinin tek başına resmedildiği, bazen de eşiyile birlikte kabartmalarda yer aldıkları görülmektedir. Lahitler üzerinde yer alan bu kadın ve erkek büstlerinin, ikonografik olarak, bölgedeki yuvarlak sunaklarda ve kaya kabartmalarında yer alan büstler ile aynı olduğu gözlenmektedir. Başlı örtülü olan kadın büstlerinin sağ elleri ile başörtülerini yüzlerine çektikleri, sol ellerinin ise göğüs altında olduğu görülmektedir. Özköy’de tespit edilen bir adet khomasorion lahit mezarın kapağı üzerinde kadın kabartmasına rastlanmaktadır (Fig. 70c-Kat. No. 24). S. Durugönül’ün, Dağlık Kilikia bölgesinde bulunan kabartmalar üzerinde yaptığı çalışmalar, lahitlerin ya da yuvarlak sunaklar üzerinde yer alan büstlerin İ.S. 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilebileceğini göstermektedir¹⁹¹.

Özköy’de bulunan lahitler üzerindeki diğer bir kabartma grubu da çelenk, üzüm ve rozet kabartmalarıdır (Fig. 70g-c-d-Kat. No. 19, 24, 25). Ancak, bu kabartmalar üzerinden hareketle kesin bir tarihleme önerisi sunulamamaktadır. Bu kabartmalar, tekne üzerinde ya da lahit kapağı üzerinde yer alan diğer kabartmalar ile birlikte değerlendirilebilmektedir. Sonuç olarak Özköy’de bulunan lahitlerin İ.S. 2. yüzyılda kullanılmaya başladığı anlaşılmaktadır. Özköy’de bulunan lahitlerin hiçbirinin üzerinde Hıristiyanlığa ait semboller bulunmamıştır.

I.4. Kiliseler

Özköy’de tespit edilen kalıntılar içerisinde iki adet kilise bulunmaktadır. Bu

---

¹⁹¹ Durugönül, 1998a: 71 vd.

kiliseler yerleşimin kurulu olduğu iki farklı tepe üzerinde yer alırlar. Kilise 1 olarak adlandırılan yapı yerleşimin yapı gruplarının yoğun olarak bulunduğu kuzey tepelik alanda, güney yamaca yakın konumda yer almaktadır. Kilise 2 ise güney tepelik alanda güney yamaca yakın olan bir konumdadır.

I.4.1. Kilise 1

Özköy’de yerleşimin bulunduğu alanın güney yamacında bir kilise kalıntısına rastlanmaktadır. Dikdörtgen planlı bu yapı, 16 metre x 12 metre ölçülerindedir (Fig. 71). Üç nefli bazilikal plana sahip olduğu anlaşılan kilisenin içinde yapılan bir kaçak kazı nedeniyle, alanın içerisinde yoğun bir dolgu malzemesi olduğu görülmektedir. Aynı kaçak kazı, kilisenin tabanının düzgün kesilmiş parke taşlarla döşendiğini de açığa çıkarmıştır (Fig. 72). Kilisenin bulunduğu alanda, bir *ambona* ait mimari parçalar (Fig. 73), sütun başlıkları, sütun kaidelerine ait kalıntılar ve sütunlara rastlanmaktadır (Fig. 74a-b). Kaçak kazı içerisinde tespit edilen sütun başlıkları ve kaidelerin, Korinth düzenine sahip olduklarının gösteren bezemelere ve profillere sahip oldukları görülmektedir.

Kilisenin inşasında, farklı duvar tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir. Yapının *naos* bölümüne ulaşılmasını sağlayan batı duvarının inşasında, düzgün kesilmiş blok taşların kullanıldığı ve bunların devşirme malzeme olduğu gözlenmektedir (Fig. 75). Bu bölümdeki duvarın inşasında harç kullanılmamıştır ve duvarlar 12 metre takip edilebilmektedir. Bu duvarda kullanılan kesme blok taşlarının dış yüzeylerinin düzleştirildiği ancak iç yüzlerinin işlenmeden bırakıldığı görülmektedir. Benzer şekilde, yapının kuzey güney doğrultusunda uzanan ve *nartheks* bölümünü oluşturan duvarın

inşasında da, düzgün kesilmiş blok taşların kullanıldığı ve bunların devşirme malzeme olduğu gözlenmektedir. Bu duvarın bir kısmının ise Çiftik Villasının doğu duvarı kullanılarak oluşturulduğu görülür.

Yapının güney duvarının ise, küçük kesme taşların harç ile bir araya getirilerek oluşturulduğu ve çift kabuğa sahip olduğu görülmektedir (Fig. 76). Bu duvar doğu batı doğrultusunda uzanmaktadır ve 7 metre kadar takip edilebilmektedir. İç kabuk ise 16 metre takip edildikten sonra kuzey-güney doğrultusunda uzanan kilisenin doğu duvarı ile birleşmektedir. Bu bölümde duvar kalıntıları temel seviyesinde ancak 0.50 metre kadar korunabildiği görülmektedir.

Kilise 1'in *nartheks* alanına giriş, kuzey cephede bulunan kapı açıklığı ile sağlanmaktadır¹⁹². Günümüze sadece kapı söveleri ulaşabilmiştir. Aynı zamanda, *nartheks* alanından *naos* alanına girişi sağlayan bir kapı açıklığı daha bulunmaktadır¹⁹³. Buradaki kapı lentosu ve söveler profillidir (Fig. 77) ve tek parça blok taşlardan oluşmaktadır. Batı naos duvarı üzerinde bir adet niş bulunmaktadır. *Kolimbiyon* olarak adlandırılan bu niş, 0.56 metre eninde, 0.48 metre boyunda ve 0.25 metre derinliğinde ölçülere sahiptir (Fig. 78)¹⁹⁴.

Yapının doğusunda yarıçapı 2.8 m olan bir apsis bulunmaktadır. Apsis bölümü,

---

¹⁹² Kapı açıklığı 1.20 metre genişliğinde ve 0.60 metre derinliğindedir.

¹⁹³ Kapı açıklığı 1.50 metre genişliğinde ve 0.60 metre derinliğindedir.

¹⁹⁴ *Kolimbiyon* nişinin bir benzerine Yanıkhan antik yerleşiminde, İ.S. 6. yüzyıla tarihlenen Bazilika B yapısında rastlamak mümkündür, Hellenkemper ve Hild, 1986: 84 abb. 111.

dıştan küçük kesme taşlar ile örülmüş bir duvarın içerisinde kalmaktadır. Bu alanda yapılan bir kaçak kazı sonrasında apsisin içerisinde tespit edilen parçalar burada bir *synthirion* (Fig. 79) bölümü olduğunu ortaya koymaktadır. Apsis bölümünde yer aldığı düşünülen ikiz pencerenin, oluşmasını sağlayan pencere sütunları yine kaçak kazının yapıldığı dolgu malzemenin içerisinde bulunmaktadır (Fig. 80).

I.4.2. Kilise 2

Özköy’de tespit edilen ikinci kilise, yerleşimin kurulu olduğu alanın karşısında bulunan diğer tepe üzerindedir ve yerleşime hakim bir konumda bulunmaktadır. Kilise göçebe halk tarafından küçükbaş hayvanların barındırılması amacıyla hala kullanılmaktadır. Bu nedenden dolayı, yapının planı tam olarak anlaşılamamaktadır.

Kilisenin apsisinin yarıçapı 4,35 metredir. Yapının ayakta kalan kısımları ise üç adet kapı açıklığına sahip olan ve *tribelon* olarak adlandırılan giriş kapıları (Fig. 81), apsis (Fig. 82) ve *nartheks* bölümüne ulaşmayı sağlayan güney cephedeki merdiven ve kapı açıklığı kalıntılarıdır. Kilisenin büyük bir kısmının tahrip olmuş olmasına ve plan şeması üzerinde boşluklar bulunmasına rağmen sahip olduğu *tribelon* ve *nartheks* bölümleri dikkate alındığında, bölge kiliseleri ile paralellik gösterdiği ve üç nefli bazilikal bir plana sahip olduğu önerilebilir. Aynı zamanda, kilisenin konumu göz önüne alındığında yerleşime ve tarımsal alanlara hakim olduğu anlaşılmaktadır.

I.4.3. Bölgesel Örnekler Işığında Özköy Kiliseleri

Dağlık Kilikia bölgesinde İ.S. 5. yüzyılın sonu 6. yüzyılın başlarında görülen imar etkinlikleri içerisinde çok sayıda ve farklı boyutlarda kiliselerin yapıldıkları bilinmektedir. Plan açısından bakıldığında ise Hıristiyan kilise yapısının temel şemasını oluşturan Bazilikal¹⁹⁵ planlı küçük boyutlu kiliselerin bölgedeki kırsal yerleşimlerde var oldukları görülür. Özköy yerleşiminde de benzer şekilde iki kilise tespit edilmiştir. Dağlık Kilikia bölgesindeki kiliselerin genel özellikleri kapsamında Özköy'deki kiliselerin incelenmesi, Özköy'ün bu dönem içerisindeki kırsal yerleşim düzenlemesi anlaşılması açısından önem taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu durum Özköy'deki kiliselerin bölgedeki kiliselerin genel özellikleri ışığında değerlendirilmesini gerektirmektedir.

Dağlık Kilikia bölgesinde ve İmparatorluğun geri kalanında olduğu gibi pagan dinlerin tamamen yasaklanmasının ardından, pagan döneme ait tapınakların kiliselere dönüştürülerek kullanıldıkları bilinmektedir¹⁹⁶. Bunların yanı sıra bölgede yaşanan imar hareketlilikleri sürecinde yapılan kiliselerin plan açısından incelendiğinde çeşitlilik gösterdikleri görülür¹⁹⁷. Özellikle, Bazilikal planlı kiliselerin bölgede sıklıkla karşılaşılan

¹⁹⁵ Bazilika kelimesi Latince "*Basilika*" kelimesinden, Hellence olarak da "*Basilike stoa*" kelimelerinden türemiştir. Genellikle çok nefli ve dikdörtgen planlı toplantı mekanları olarak kullanılan bazilika kelimesi Hıristiyanlık Döneminde kilise yapıları için kullanılmıştır, Koch, 2007: 39 vd.

¹⁹⁶ Dağlık Kilikia bölgesindeki kiliseye dönüştürülen tapınaklar hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz., Elton ve diğerleri, 2007; Ceylan, 2003a: 74.

¹⁹⁷ Bazilikal planlı kiliselerin de kendi içlerinde farklı plan tiplerine sahip oldukları bilinmektedir. Bu plan tiplerinin büyük bir kısmını Dağlık Kilikia bölgesinde görmek mümkün olmaktadır. Dağlık Kilikia bölgesinde karşımıza çıkan bazilikal planlı kiliselerin en basit formu, tek nefli bazilikal planlı kiliselerdir. Bu plan tipine sahip kiliseleri Elaiussa Sebaste antik kentindeki tapınak kilisesinde, Deliali yerleşimindeki kilisede, Şahar yerleşimindeki kilisede ve Tapureli A kilisesinde görmek mümkündür, (Hill, 1996: fig 11-30-38-50-51). Dağlık Kilikia kiliseleri içerisinde bazilikal formlu diğer bir kilise grubu ise Transept planlı bazilikal kiliselerdir. Bu forma sahip kiliselere Alahan manastır kompleksinin Batı kilisesinde, (Hugh, 2002: 156; Georg, 1912; Gough, 1985: Figure 19; Hill, 1996: 74), Korykos G. Kilisesinde, (Hill, 1996:124). Kanlıdivane antik yerleşimindeki Kilise 4 yapısında, (Hill, 1996:187), Öküzlü antik yerleşimindeki Kuzey kilisesinde, (Hill, 1996:238) rastlamak mümkündür. Dağlık Kilikia bölgesinde üç nefli bazilikal plan

kilise planı olduğu görülmektedir. İ.S. 4. yüzyıldan 6. yüzyıla kadar Bazilikal planlı kiliseler hem doğuda hemde batıda topluluklar kadar piskoposluk merkezleri ve hatta manastır kompleksleri içerisinde kendine yer etmiştir ve bu dönemde kullanılan yapıların temel plan tipini oluşturmuşlardır¹⁹⁸.

Özköy'de bulunan kiliselerin Dağlık Kilikia bölgesi kiliseleri ile yakın benzerlikler gösterdikleri görülmektedir. Kilise 1'in içerisinde neflerin oluşmasını sağladığı düşünülen çok sayıdaki sütun parçası ve bu sütunlara ait kaide ve başlıkların bulunması, aynı zamanda Kilise 2'nin batı yönünde *nartheks* kısmından *naos* alanına üç adet giriş kapısı ile ulaşılması Özköy'de bulunan kiliselerin üç nefli bazilikal planlı kiliseler grubuna dahil edilmelerini sağlamaktadır. Kilise 1 (Fig. 71) ve Kilise 2'de tespit edilen *nartheks* bölümleri, bu kiliseleri bölge kiliseleri ile birlikte değerlendirme olanağı sunmaktadır. Aynı zamanda, Kilise 2'nin *nartheks* bölümünden *naos* bölümüne ulaşımı sağlayan *tribelon* bölümünün olması da, Özköy kiliselerinin Dağlık Kilikia bölgesi kiliseleri ile plansal açıdan yakın benzerliklerinden biridir.

Dağlık Kilikia bölgesinde en sık karşılaşılan bazilikal formlu kiliselerin çoğunluğunu üç nefli bazilikal planlı kiliselerin oluşturduğu bilinir ve bunların bölgede İ.S. 5. ve 6. yüzyıllarda yoğun olarak yapıldıkları bilinmektedir¹⁹⁹. Bu plana sahip kiliselerde iç mekan düzenlemesinin oluşmasını sağlayan nefleri birbirinden ayıran ve aynı zamanda üst yapının taşınmasını sağlayan taşıyıcı elemanların çeşitlilik gösterdikleri görülmektedir. Bu

---

gösteren kilise yapılarının yanı sıra merkezi planlı yapılara rastlamak mümkün olmaktadır. Ancak, merkezi plan gösteren bu yapıların genelde kilise yapılarına yakın olarak yapılan *Martyrionlar* oldukları görülmektedir. Dağlık Kilikia bölgesindeki merkezi planlı yapılar için ayrıca bkz., Aydın, 2004b; Aydın, 2005.

¹⁹⁸ Mango, 2006: 50.

¹⁹⁹ Aydın, 2002:107.

taşıyıcı elamanlar; sütunlar, arkadlar ya da ayaklardır²⁰⁰ ve nefleri oluşturan sütunların ise genelde Korinth düzeninde sütun başlıklarına sahip oldukları görülmektedir²⁰¹. Dağlık Kilikia bölgesindeki üç nefli bazilikal planlı kiliselerde bazilikal planı tamamlayan, *naos* bölümünün batısında yer alan *nartheks* bölümüdür²⁰². Bölge kiliselerinde *nartheks* bölümünde bulunan ve *naosa* girişi sağlayan kapı açıklıklarının genelde kemerler ile oluşturulan ve *tribelon* olarak adlandırılan üç girişin bulunduğu görülür²⁰³. Yan girişler kiliselerin yan neflerine, orta girişin ise orta nefe ulaşımı sağlamaktadır²⁰⁴.

Özköy kiliselerinin taban döşemelerinin yerel kireç taşı malzemeden oluştuğu görülmektedir. Bu uygulamaya, bölge kiliselerinde sıklıkla rastlanır²⁰⁵. Bununla birlikte, bölge kiliselerinin zemin döşemelerinde dekoratif amaçla yapılan ve *tesseralarla* oluşturulmuş mozaik tabanlar²⁰⁶ ve *Opus Sectile*²⁰⁷ taban döşemelerinin de kullanıldığı tespit edilmiştir.

---

²⁰⁰ Dağlık Kilikia bölgesinde üç nefli bazilikal plan gösteren kiliselerden, Anemurium antik kentinde Bazilika III'de, (Hill, 1996:94; Hellenkemper ve Hild, 1990: 190), Kanlıdivane antik yerleşimindeki Kilise 3'de, (Mietke ve Westphalen, 1999: 518), Canbazlı antik yerleşimindeki bazilikada, (Hill, 1996:107), Çatıören bazilikasında (Hill, 1996:147), Demirciören bazilikasında (Hill,1996:144; Hellenkemper ve Hild, 1990:237), Yanıkhan kuzey kilisesinde, (Hill, 1985: 95; Hill, 1996:261; Hellenkemper ve Hild, 1986:80), Kanlıdivane kilise 1 ve kilise 4'de (Fig. 108), (Hill, 1996:179,187,240), Öküzlü yerleşimindeki güney kilisesinde (Fig. 109), (Hill, 1996:151), Dağpazarı bazilikasında, (Koch, 2007: 243; Aydın,1999:501; Hill,1996:164; Hellenkemper ve Hild, 1990: 249), neflerin oluşumu için sütun dizilerinin kullanıldıkları görülmektedir. Aynı zamanda Emirzeli II kilisesinde ve Işıkkale bazilikasında neflerin arkadlar ile oluşturulduğu bilinmektedir, (Hill, 1996:175). Hasanaliler kilisesinde (Hellenkemper ve Hild, 1986: 65; Hill, 1996: 173; Aydın, 1999-2000: 245-247) ve İmamlı kiliselerinde, (Hill, 1996: 174) ise nef oluşumlarının ayaklar ile sağlandığı görülmektedir.

²⁰¹ Emirzeli I kilisesinde, Işıkkale, Çatıören, Karakabaklı ve Canbazlı kiliselerinde nefleri ayıran sütunların Korinth tipi başlıklara sahip oldukları bilinmektedir, Hill, 1996: 107.

²⁰² Aydın, 2002: 107.

²⁰³ Hill, 1996: 180.

²⁰⁴ Aydın, 2002:107.

²⁰⁵ Hill, 1996: 14.

²⁰⁶ Alahan Batı Kilisesinde, Yanıkhan Güney Kilisesinde, (Hellenkemper ve Hild, 1986: 82; Gough, 1968:457 vd.), Dağpazarı Kilisesinde ve Hagia Thekla kilisesinde rastlamak mümkündür, Hill, 1996: 13.

²⁰⁷ Dağpazarı Bazilikasından, Elaiussa Sebaste antik kentindeki Bazilika yapısından ve Alahan batı kilisesinin neflerinde ve apsis bölümünde edilen *Opus Sectile* taban döşemelerinden anlaşılmaktadır, Elton, 2002: 155.

Özköy'deki Kilise 1'in, apsis bölümün güneyinde ve kuzeyinde yer alan boşlukların kilisenin yan odaları işlevini üstlenmiş oldukları anlaşılmaktadır. Bu özellik bölge kiliselerinde sıklıkla görülür. Dağlık Kilikia bölgesindeki üç nefli bazilikal planlı kiliselerde bir Suriye mimarisi özelliği olarak bema bölümünde kuzey ve güney odalar yer almaktadır. Suriye mimarisinin bir diğer yansıması olarak bölgesi kiliselerinde görülen apsis ve yan odaların dıştan bir duvar ile sınırlandırıldığı da bilinmektedir ve Özköy'deki Kilise 1'in apsis bölümünün dıştan bir duvarla sınırlandırılmış olması da hem bölge kiliseleri ile olan benzerliği göstermesi hem de Suriye etkisi taşıması açısından önemlidir²⁰⁸. Dağlık Kilikia bölgesinde merkezi planlı olarak yapılan *Martyrion* yapılarının yanı sıra üç nefli bazilikal planlı kiliselerin güney yan odalarının *Martyrion* olarak kullanıldıkları da bilinmektedir. Özellikle Suriye bölgesi ile etkileşim içerisinde olan Dağlık Kilikia bölgesinde bir Suriye bölgesi özelliği olarak bu tipteki oluşumlara rastlamak mümkün olmaktadır. Kilise yapılarının güney yan odalarının içine bir ya da daha fazla lahit formunda *röliker* koyulduğu Suriye kiliselerinde görülmektedir. Ancak, Dağlık Kilikia bölgesi kiliselerinde bir *röliker* bulunmamış olsa da güney yan odaların bu amaçla kullanılıyor olmaları muhtemeldir²⁰⁹. Özköy'deki Kilise 1'in apsis bölümünün dıştan bir duvarla çevrili olması bölge kiliseleri ile Kilise 1'in benzer özelliklerinden biridir. Bunun yanı sıra her iki kilisenin de plansal açıdan yan odalara sahip oldukları görülmektedir. Özköy kiliselerinin yan odalarının hangi amaca yönelik kullanıldıkları bilinmemekle birlikte yan odalarının var olması bölge kiliseleri ile Özköy kiliselerinin diğer bir benzerliği olarak görülmektedir.

Özköy kiliseleri dekorasyon malzemeleri açısından da bölge kiliseleri ile yakın

²⁰⁸ Aydın, 2002: 108; Strube, 1996: 32 abb. 56 – 62 – 65 – 76- 78.

²⁰⁹ Aydın, 2002: 109.

benzerlikler göstermektedir. Özellikle, Kilise 1'in içerisinde bulunan *ambon* parçasının benzerlerini de yine Dağlık Kilikia bölgesindeki bazı kiliselerde görmek mümkündür²¹⁰. Bölge kiliselerinde genellikle tek merdivenli *ambon* modellerine rastlanmaktadır²¹¹. Özköy'de Kilise 1'in içerisinden ele geçen *ambon* parçasının tek merdivenli kaşık formuna sahip olduğu görülmektedir. Dağlık Kilikia bölgesinde bulunan *ambon* kuruluşlarının benzer örneklerine Tapureli A kilisesinde (Fig. 83), Işıkkale kilisesinde, Karadedeli kilisesinde ve Meryemlik kuzey kilisesinde (Fig. 84) karşılaşılmaktadır. Tek merdivenli kaşık formu *ambon*lara Kilikia ve İsauria bölgelerinin yanı sıra, Gerasa'da, Hellen Anakarasın'da ve Salona'da rastlamak mümkündür. Bu tip *ambon*lar bu bölgelerde İ.S. 5. yüzyılın sonu ile 7. yüzyılın ortalarına kadar kullanılmışlardır²¹². Tek merdivenli kaşık formu *ambon*ların Kilikia ve Isauria bölgelerindeki örneklerinin de İ.S. 5. yüzyılın sonu ile 7. yüzyılın ortalarına kadar kullanılmış oldukları bilinmektedir²¹³.

Kilise 1'in batı naos duvarında yer alan *kolymbion* oluşumunun benzerlerine ise Dağlık Kilikia bölgesi kiliselerinde rastlamak mümkündür. Bu *kolymbion* oluşumunun en güzel örneklerinden biri ise İ.S. 6. yüzyıla tarihlendiği önerilen bölgedeki Yanıkhan

---

²¹⁰ Dağlık Kilikia bölgesi kiliselerinde sıklıkla karşılaşılan dekoratif amaçlı yapı elemanlarının büyük bir çoğunluğunda mermer malzemenin kullanıldığı görülmektedir. Ancak yapılabilen kazıların azlığından dolayı ele geçen dekoratif malzeme sayısı oldukça azdır. Yine de mermerin komşu bölgelerden ya da daha uzak mermer üreten ve ithal eden merkezlerden ithal edildiği anlaşılmaktadır. Özellikle Dağ Pazarı Bazilikasında bulunan altın ve Seleukeia Kalykadnos'da bulunan tapınak kilisesinin pencere aralıklarında kullanılan sütunların, Isauria bölgesinden ithal edilen kırmızı mermerden olduğu bilinmektedir. Bunun yanında Korykos'da bulunan ve İ.S. 5. yüzyıla tarihlenen Katedral ya da Kilise C ve Kilise A yapılarında ise Prokonnessos mermerinin iç yapı dekorasyonunda kullanıldığı bilinmektedir. Aynı zamanda Korykos antik kentindeki katedral yapısının plaster başlıkları İ.S. 6. yüzyılın başlarına tarihlenir, (Koch, 2007: 273). Buna rağmen kiliselerin dekoratif malzemesi olan mermerin sıklıkla karşılaşılan cinsi ise beyaz mermerdir. Bu cins mermer kullanılarak yapılan dekoratif parçaların, Hagia Thekla bazilikasının iç duvarında, Hagia Thekla mağara kilisesinin içinde bulunan sütunlarda ve sütun başlıklarında ve Yanıkhan'daki Güney Kilisesinin kubbe bölümünde kullanıldığı bilinmektedir. Kiliselerde mermer dekorasyon elemanlarının bulunması imparatorluğun bu kiliseleri maddi olarak desteklediğini göstermektedir, Hill, 1996: 13.

²¹¹ E.Herzfeld, S. Guyer ve H. Hellenkemper bu tip *ambon*ları kaşık tipli *ambon*lar olarak adlandırmaktadırlar, Aydın, 2003: 86.

²¹² Aydın, 2003: 86.

²¹³ Aydın, 2003: 86.

antik yerleşimindeki Bazilika B yapısında görmek mümkündür (Fig. 85)²¹⁴.

Yerleşimdeki, kiliselerin sahip oldukları duvar teknikleri ve kalınlıkları açısından da bölge kiliseleriyle benzerliklere sahip oldukları görülür²¹⁵. Yerleşimdeki Kilise 1'in *naos* bölümünün güney duvarının 0.54 m'lik bir duvar kalınlığına sahip olduğu ölçülmüştür. Yerleşimdeki, her iki kilisenin inşasında kullanılan taş örgülerin işçilikleri ise, bölge kiliselerinin genelinde karşılaşılan taş işçiliği ile benzerlikler göstermektedir. Duvar kalınlıkları, kiliselerin apsis kısımlarında büyük kesme blok taşların kullanılması, yapılarının duvarlarında da küçük kesme blok taşların kullanılması bölge kiliseleri ile Özköy kiliseleri arasındaki benzerlikler olarak ortaya çıkmaktadır.

Dağlık Kilikia bölgesi kiliseleri inşa edilirken, sarımtırak ve gri renkli yerel kireç taşının malzeme olarak kullanıldığı görülmektedir²¹⁶. Yerel kireç taşı malzeme kullanılarak oluşturulan yapıların duvarlarında ise Hellenistik Dönemden bu yana bölgede kullanılan çift kabuklu örgü sisteminin uygulandığı görülmektedir. Ancak Hellenistik Dönemde kullanılan polygonal çift kabuklu duvar sisteminin yerine küçük kesme dikdörtgen blok taşların kullanıldığı gözlenmektedir²¹⁷. Özellikle bu şekilde küçük kesilmiş kireç taşının kiliselerin inşasında kullanılması durumunun ekonomik bir tercih olduğu düşünülmektedir. Bunun yanında büyük kesme blok taşların aynı zamanda aynı yapılarda, özellikle duvarların köşelerinde, apsislerde ve kubbelerde kullanıldıkları

---

²¹⁴ Yanıkhan Bazilika B yapısının H. Hellenkemper ve F. Hild tarafından İ.S. 6. yüzyıla tarihlenmesiyle ilgili olarak bkz., Hellenkemper ve Hild, 1986: 85.

²¹⁵ Hellenkemper, Dağlık Kilikia bölgesinde Geç Roma – Erken Bizans Dönemine ait ev, tahkim duvarları ve kilise yapılarında kullanılan duvarların ortalama olarak 0.58m kalınlığa sahip olduklarını önerir, bkz., Hellenkemper, 1989: 183.

²¹⁶ Hill, 1996: 11.

²¹⁷ Aydın, 2005: 248.

görülmektedir²¹⁸.

Dağlık Kilikia bölgesi kiliselerinin iki katlı olarak inşa edildikleri ve ikinci katın galeri katı görevi gördüğü bilinmektedir. Dağlık Kilikia bölgesinde bulunan bir galeri katına sahip kiliselerin alt katlarında büyük kesme blok taşların, üst katlarında ise küçük kesme blok taşların kullanıldıkları görülmektedir. Bu durum Dağlık Kilikia bölgesi kiliseleri için genel bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır²¹⁹. Ancak, Özköy kiliselerinin oldukça tahrip edilmiş olmaları bu kiliselerin ikinci katlarının varlığına dair herhangi bir fikir edinilmesini engellemektedir.

Özköy’de bulunan kilise yapılarının oldukça tahrip edilmiş olmaları yapıların tarihlenmesini zorlaştırmaktadır. Tarihsel süreç ve bölge kiliselerinin sahip oldukları genel özellikler açısından yapılan karşılaştırmalar, Özköy’deki kiliseler için bazı tarihleme kriterleri yaratmaktadır. Dağlık Kilikia bölgesinde sıklıkla karşılaşılan üç nefli bazilikal planlı kiliselerin İ.S. 5. yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte yapılmaya başlandığı göz önüne alındığında Özköy’de bulunan kilise yapılarında bu süreçte inşa edildiğini öne sürmek mümkün olmaktadır.

---

²¹⁸ Hill, 1996: 11.

²¹⁹ Hill, 1996: 180.

I.5. Seramik buluntular ve Bölgesel örneklerle karşılaştırılmaları

Özköy’de, 2006 ve 2007 yılları arasında yapılan yüzey araştırmalarında Geç Antik Döneme tarihlenen çok sayıda seramik buluntusu tespit edilmiştir. Bu seramik buluntuları, yüzeyden ve yerleşimin batı yamacında yapılan kaçak kazılar neticesinde ortaya çıkmış olan bir seramik depozitinden ele geçmiştir. Bunlar, günlük kullanım kaplarının yanısıra depolama ve ticaret amacıyla kullanılan taşıma kaplarından oluşmaktadır. Buluntular, tipolojik olarak 5 gruba ayrılmıştır. Bu gruplar içerisinde pişirme kapları, geniş mutfak kapları (basinler), Afrika Kırmızı Astarlı seramikleri, Kıbrıs Kırmızı Astarlı seramikleri gibi günlük kullanım kaplarının yanı sıra amphoralar gibi taşıma ve depolama kapları da bulunmaktadır.

Yerleşimde gerçekleştirilen araştırmalarda, 21 adet pişirme kabı ele geçmiştir. Bunlar, ağız, kulp ve gövde parçalarından oluşmaktadır (Kat. No. 39-43). Bu pişirme kapları, literatürde “Kıbrıs Tipi Pişirme Kapları” (Fig. 85a-b) olarak anılmaktadır²²⁰. Kilikia bölgesinde yapılan kazılarda bu pişirme kaplarının benzer örnekleri, Elaiussa Sebaste²²¹ ve Anemurium²²² kentlerinde tespit edilmiştir. Bu kapların üretim tarihi için İ. S. 6. ve 7. yüzyıllar önerilmektedir²²³.

Özköy yerleşiminde ele geçen diğer bir seramik türü Leğen (Basin) kabıdır (Fig. 85c-d). Yapılan çalışmalarda bunlara ait 22 parça tespit edilmiştir (Kat. No. 36-38). Leğenler (Basin), genellikle karıştırma kapları olarak kullanılmıştır. Kilikia bölgesinde bu

²²⁰ Ricci, 2007:172.

²²¹ Ferrazoli ve Ricci, 2007: 673, Fig. 6; Ricci, 2007:172, Fig. 2, No. 10-11.

²²² Williams, 1989: 28.

²²³ Ferrazoli ve Ricci, 2007: 67; Ricci, 2007:173.

kaplar, Elaiussa Sebaste²²⁴ ve Anemurium'da²²⁵ bulunmuştur. Bu kap türü, İ. S. 6. yüzyılın sonu - erken 7. yüzyıla tarihlenen çeşitli kontektstlerden ele geçmiştir²²⁶.

Özköy'de Afrika Kırmızı Astarlı 105 formuna ait 1 adet ağız-gövde parçası bulunmuştur (Fig. 85e-Kat. No. 31). Afrika Kırmızı Astarlı 105 formu, Afrika tipi kapların en geç örnekleri arasında yer almaktadır. Bu kap formu, genellikle dekoratif öğeler taşımamaktadır. Aynı zamanda bu kap formunun erken örneklerinde ince astar kullanıldığı bilinmektedir. Bu formun benzer örnekleri, Antiokheia, Korinth, Aphrodisias, Atina, Apollonia, Bodrum Yassı Ada'da bulunmuştur. Hayes tarafından Afrika Kırmızı Astarlı 105 formunun tarihlenmesi için İ. S. geç 6. yüzyıl önerilmektedir (İ. S. 580/600-660)²²⁷.

Özköy'de Kıbrıs Kırmızı Astarlı seramiklerinin formuna ait 1 adet ağız-gövde parçası ele geçmiştir (Fig. 85f-Kat. No. 30). Kıbrıs Kırmızı Astarlı, Doğu Akdeniz'de bulunan birçok kentte ele geçmiştir. Bu form, İ.S. 6. ve 7. yüzyıllarda üretilmiştir. Bu parçanın benzeri, Anemurium kazılarında İ. S. geç 6. yüzyıla tarihlenmektedir²²⁸.

Özköy'de, farklı formlara sahip amphoralar ait ağız, kulp boyun ve dip parçaları da tespit edilmiştir. Bunlar arasında 3 adet örnek, literatürde Geç Roma amphoraları (Late Roman Amphora-LR) olarak isimlendirilen tiptedir (Fig. 85g-h-1-Kat. No. 32-34). LR amphoraları, Bonifay ve Pieri tarafından Marsilya kazılarında ele geçen tam forma sahip örneklerden yola çıkılarak tipolojik olarak LR 1A ve LR 1B olmak üzere

²²⁴ Ferrazzoli, 2003: 677; Tav. 27, 177-185; Ferrazzoli ve Ricci, 2007:674, Fig. 17, 85-86.

²²⁵ Williams, 1989: 78.

²²⁶ Williams, 1989: 78.

²²⁷ Hayes, 1972: 166-169.

²²⁸ Williams, 1989: 28, Fig. 184.

iki ayrı gruba ayrılmıştır²²⁹. Özköy’de LR 1A ve LR 1B’ye ait örnekler ele geçmiştir. Kilikia bölgesinde yapılan kazılar ve yüzey araştırmaları sonucunda, Tarsus, Soli, Elaiussa Sebaste, Antiokheia ve çevresinde Geç Roma Amphoralarının üretimi tespit edilmiştir²³⁰. LR 1 amphoralarının, Kilikia bölgesi üretimi oldukları önerilmektedir ve yine Kilikia’da üretilen ürünün ticareti için, İ.S. geç 4. yüzyıldan İ.S. 7. yüzyıla kadar kullanıldıkları bilinmektedir²³¹. LR 1A amphoralarının en erken örnekleri, İ . S. 400 yıllarına tarihlenmektedir. LR 1B’nin ise en erken örnekleri İ .S. 6. yüzyıldan önceye verilmemektedir. Bu amphoraların İ .S. 7. yüzyılın sonundan itibaren ticarete kullanılmadığı kazılarda da anlaşılmıştır²³². LR 1 amphoralarının üretiminin İ . S. 7. yüzyılın ortalarında Arap akınlarının başlamasıyla birlikte son bulduğu düşünülmektedir²³³.

Özköy yerleşiminde, 1 adet amphora ayaklığı bulunmuştur (Fig. 85i-Kat. No. 35). Bu ayaklığın benzer örnekleri, Elaiussa Sebaste kazılarında tespit edilmiştir. Elaiussa Sebaste’de bulunan bu tip ayakların İ . S. 5. ve 7. yüzyıllar arasında kullanıldıkları bilinmektedir²³⁴.

---

²²⁹ Bonifay ve Pieri, 1995: 108.

²³⁰ Empereur ve Picon, 1989: 236-243; Ferrazzoli, 2003: 682; Şenol ve Şenol, 2003: 131-133; Doğer, 2004: 175; Ferrazzoli ve Ricci, 2007: 672-673; Ricci, 2007: 171.

²³¹ Elton, 2003: 176.

²³² Şenol, 2000: 201. Kartaca’da İ. S. 425 yıllarına tarihlendirilen Theodosius duvarının dolgusunda yapılan çalışmalarda bu amphoralarının en erken örnekleri bulunmuştur. Kartaca’da bu formun en geç örnekleri ise İ.S. 7. yüzyılın sonlarına tarihlenen tabakalarda az sayıda ele geçmiştir (Riley, 1981: 120). LR 1 amphoralarının en geç örnekleri ise Tacro’da İ.S. 7. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir (Şenol, 2000: 201). Shkodra’da ise İ. S. 6. yüzyıla tarihlenen kontekstlerde ele geçmiştir (Şenol, 2001: 378). Marsilya’da kazılarda ise İ. S. 6. yüzyıl sonu ile 7. yüzyıla tarihlenen kontekstlerde bulunmuştur (Bonifay ve Pieri, 1995: 118-119). Mısır’ın Nil Vadisinde bulunan merkezlerde ise bu amphoralar yoğun olarak İ. S. 5. yüzyıl sonu ile 6. yüzyılın başına tarihlenen tabakalarda ele geçmiştir (Şenol, 2000: 200-201).

²³³ Şenol, 2000: 200-201

²³⁴ Ferrazzoli ve Ricci, 2007:673, Fig. 2b; Ricci, 2007:171, Fig. 1,2.

BÖLÜM II

YERLEŞİM DÜZENLEMESİ, TARIMSAL ORGANİZASYON VE TARİHLEME

Özköy’de farklı yapıların varlığının tespit edilmiş olması, bu alanda dönemler boyunca devam eden bir yerleşimin varlığına işaret eder. Bu alandaki yapılanmanın ortak bir amaca hizmet etmesi, bu evreler boyunca ortaya çıkan yapıların kullanımlarının devam ettiğini göstermektedir. Özköy’ün de içinde bulunduğu Dağlık Kilikia bölgesi genelinde ve Olba Territoriumu özelinde Hellenistik Dönem ile başlayan, Roma Dönemi ve Geç Antik Dönemde devam eden mimari hareketlilik süreci yaşandığı bilinmektedir. Bu süreçte tarımsal ekonomi, yerleşimlerin karakterinin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Hellenistik Dönem kale yerleşimlerinin bulunduğu alanların dışında, Roma Dönemi ve sonrasında bunlarla bağlantılı olmayan yeni yerleşimlerin oluşmaya başladığı ve bunların gelişerek varlıklarını Geç Antik Dönemde de devam ettirdikleri açıkça görülmektedir.

Bölgede yer alan birçok yerleşimin, yaşanan tarihsel süreç içerisinde değerlendirilmesi yerleşimlerin kullanıldıkları dönemlerin belirlenebilmesini sağlayacaktır. Aynı zamanda, bölgede yaşanan tarihsel süreç içerisinde dönemsel farklılık gösteren yapıların işlevleri ve bu yapılar üzerinden yapılan tarihleme önerileri yerleşimin tarihlendirilmesi açısından önem taşımaktadır.

II.1. Geç Hellenistik – Erken Roma Döneminde Özköy

Özköy’de yerleşimin, tespit edilen arkeolojik kanıtlar ışığında Geç Hellenistik Dönemden itibaren iskan gördüğü anlaşılmaktadır. Yerleşimde tespit edilen kuleli çiftlik

yapıları sahip oldukları duvar işçilikleri ve plansal özellikleri açısından bölgedeki Hellenistik Dönem yerleşim düzenlemesinin özelliklerini taşımaktadırlar ve bu yerleşimin en erken arkeolojik verilerini sağlarlar.

Özköy'deki Kuleli Çiftlik 1 ve Kuleli Çiftlik 2 olarak adlandırılan yapılar, yukarıda da ayrıntılarıyla belirtildiği üzere, bu alanda tarımsal üretimle bağlantılı yapılardır. Gerek sahip oldukları konum, gerekse etraflarındaki tarımsal alanlar gerekse de plansal özellikleri bu yapıların işlevleri hakkında ayrıntılı bilgi sağlarlar.

Öncelikle, bu yapıların sahip oldukları duvar işçilikleri bunların, Olba Territoriumunda Hellenistik Dönem inşa faaliyetlerinin karakteristik özelliği olan polygonal duvar işçiliğine sahip olduklarını gösterir. Yerleşimdeki Kuleli Çiftlik yapılarının duvarlarında ve bunları çevreleyen avlu duvarlarında polygonal duvar örgü tekniğinin kullanılmış olduğu görülmektedir. Dağlık Kilikia bölgesinde görülen polygonal duvarlar Hellenistik Dönemde bölge için karakteristik bir duvar örgü sistemidir²³⁵. Bölgede inşa edilen ve Hellenistik Döneme tarihlenen kale yerleşimlerde, kulelerde, yalancı kulelerde ve hatta birçok mezar yapısında bu duvar örgü sistemini görmek mümkündür. Bölgedeki yerel kireç taşına erişimin çok kolay olması bu tarz bir mimari yapılanmanın ortaya çıkmasına olanak tanır²³⁶. Polygonal duvarlar üzerindeki yazıtlar bu işçiliğe sahip duvarların İ.Ö. 3.

---

²³⁵ Olba Territorium'unda kullanılan polygonal işçilikli duvarları birleşme kenarları ve yüzey tiplerine göre alt guruplara ayırmak mümkündür. Ancak, özellikle kullanım şekillerine göre bir düzenleme yapılırken kenar şekillerinden yola çıkmak yanıltıcı olabilmektedir. Bu yüzden yüzey tiplerine göre bu duvarları sınıflandırmak ve kullanım alanlarını belirlemek mümkündür. Bu duvarlarda, kenarları kavisli polygonal duvar sisteminin iç kısımları genelde işlenmez. Ancak, dış kısımları savunma amacıyla uygulanan bu duvar sisteminin bir özelliği olarak caydırıcılığı arttırmak ve duvarların direncini arttırmak amacıyla bosajlı bırakılır. Bu tarz örgü sisteminin büyük ve ağır taşlardan oluşması güvenlik açısından büyük bir avantaj sağladığı gibi, yoğun bir işçilik gerektirdiği için aynı zamanda masraflı bir sistemdir, Durukan, 2004: 43.

²³⁶ Durugönül, 2004: 29.

yüzyılın sonu ve İ.Ö. 2. yüzyılın başına tarihlendirilebilmesine imkan sağlar²³⁷. Hellenistik Döneme tarihlenen bu yazıtların bir bölümü savunma sistemi ile ilgili yapılarda bir kısmının ise dini yapılar üzerinde görülürler. Bölgede bulunan benzer yapılar göz önüne alındığında, aynı işçiliğe sahip ancak yazıtı olmadığı için net olarak hangi tarihte yapıldığı anlaşılmayan yapıları tarihlemekte kullanılabilmek için bu yazıtlardan ve yapılardan yola çıkılarak bir tipolojik karşılaştırma yapmak mümkündür²³⁸.

Kuleli çiftlik yapılarının, bir tepe üzerindeki üretim alanlarına ve yollara hakim konumları da, Territoriumdaki Hellenistik Dönem yerleşim düzenlemesinin karakterini yansıtmaktadır. Bu alan, Sömek–Veyselli hattını oluşturan rota üzerinde yer almaktadır. Bunun yanında Sömek–Hüseyinler–Canbazlı–Veyselli hattının birbirine bağlayan vadi içi yollarına hakim bir konuma sahiptir. Yerleşimin bu stratejik öneminin yanı sıra sahip olduğu tarımsal üretime uygun alanlar da dikkat çekicidir. Yerleşim vadi

---

²³⁷ Kanytella’da bulunan kulenin yazıtlı duvarları ile Emirzeli ve Çatıören kale yerleşimlerinde bulunan kulelerin duvarları işçilik olarak benzerlikler göstermektedir. Kanytella’daki kule üzerinde yer alan her iki yazıt da İ.Ö. 3. yüzyıla tarihlenmektedir. Polygonal duvar işçiliğine sahip yapılar ve bu yapılar üzerindeki yazıtlardan yola çıkılarak yapılan tarihleme önerileri için ayrıca bkz., (Durukan, 2004). Lamos ile Kalykadnos nehirleri arasında kalan alanda tespit edilen ve Olba Tapınak Devletinin yayılım alanını sınırlarını belirlediği ve tarihleme yardımcı olan diğer bir buluntu grubu ise kabartmalardır. Olba Tapınak Devletinin hakim olduğu coğrafyadaki mimari hareketlilik sırasında yapılan mekanların kapı lentolarında ve sövelerinde, kulelerde, sur duvarlarında bu kabartmalara rastlanmaktadır. Herakles’in labutu, Zeus’un şimşegi, Dioskur başlıkları, Hermes’in Fallus’u şeklinde görülen kabartmaların, Hellen tanrılarının atribüleri olmaları, Seleukos’ların İ.Ö. 2. yüzyıl ile birlikte bölgede başlayan akültürasyon sürecine işaret etmektedir, Durugönül, 1998b: 131.

²³⁸ Durukan, 2004: 47. Polygonal duvar örgüsünün yan yana çok farklı çeşitlerinin bir arada görülebilmesi sebebiyle kronolojik bir gelişiminin çıkarılamayacağını söyleyen Durugönül, Hellenistik Dönemde, territoriumdaki polygonal duvarlarla yapılmış kuleler için ancak yazıtlara dayandırarak ve göreceli kronoloji ile tarihleme yapılabileceğini önerir (Durugönül 1998, 119 vd.). Oldukça kaliteli olarak inşa edilen polygonal duvarların yanı sıra özensiz işçilikli polygonal duvar tekniğinin, Hellenistik Dönemde bölgede görülen ve bu dönemin karakteristik özelliği olan polygonal duvar tekniğinin devamı olduğu ve dönemler içinde sürekli kullanımının olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, özensiz polygonal duvarların tarihlenmesi konusunda ciddi problemlere bulunmaktadır. Ancak, bu duvar örgü sisteminin bölgenin kiliselerinde kullanılmayan bir duvar tekniği olmasının yanı sıra (Hill, 1996: 11) polygonal işçilikli duvarların geleneğin bir devamı olarak Roma Döneminde de kullanıldığı bilinmektedir. Özellikle Hellenistik Dönemde bölgede tespit edilen polygonal duvar işçiliğine sahip tarımsal alanlara hakim tarımsal kule yapılarının Geç Hellenistik-Erken Roma Döneminde bölgede görülen kuleli çiftlik yapılarına örnek teşkil ettiği ortaya konmuştur, Aydınoglu, 1999: 161.

kenarında tepelik alanda sahip olduğu konum ile bu yolları ve tarımsal alanları kontrol eder durumdadır. Territoriumda, Hellenistik Dönemde yaşanan imar sürecinde kurulan yerleşimlerin iç bölgeler ile sahil kesimindeki kentler arasındaki ulaşımın kolaylıkla sağlanabileceği vadiler kenarında yer aldığı bilinir ve bu durum territoriumun en önemli coğrafi avantajıdır²³⁹. Ayrıca, dağlık coğrafyalarda, iç kesimler ile kıyı kesimler arasındaki bağlantıların vadi içlerindeki yollar ile sağlandığı ve bu yolların korunması için kurulan yerleşimlerin de bölge yollarını koruyacak stratejik konumlarda buldukları bilinmektedir²⁴⁰. Bu açıdan bakıldığında, Özköy yerleşiminin ilk evresindeki yapılanmanın, Territoriumdaki Hellenistik Dönem yerleşim düzenlemesi ile büyük benzerlikler taşıdığı görülebilir.

Territoriumdaki Hellenistik Dönem yerleşim düzenlemesinin bir diğer özelliği ise, kulelerdir. Bölge geneline yayılmış bu kulelerin farklı işlevlere sahip olduğu ancak temel olarak bölgenin ulaşım yollarının ve toprakların korunması amacı taşıdıkları bilinir. Bu kulelerin işlevleri arasında tarımsal üretim olduğu da önerilmektedir. Bölgede var olan tarımsal kule geleneğinin örneklerinden bazılarının ise Özköy'de bulunduğu anlaşılmaktadır.

Özköy'deki kuleli çiftliklerin etraflarını çevreleyen avlu duvarlarının ve bu duvarlar içinde sarnıç ve üretim donanımlarının bulunması ise bu yapıların tarımsal amaçlarına işaret etmesi açısından önemlidir. Ayrıca, bu kulelerin çok katlı olmaları konut

---

²³⁹ Aydınöğlü, 2003: 252 vd.

²⁴⁰ Paslı, Tapuerli ve Çatıören yerleşimleri Hellenistik dönemde bölgede görülen yerleşim düzenlemesi içerisinde kale yerleşimler olarak adlandırılmaktadır ve bünyelerinde savunmaya yönelik yapılanmaların yanı sıra gündelik yaşama ve tarımsal üretime yönelik yapılanmaları da bulundurmaktadırlar, Aydınöğlü, 2003: 256-257; Aydınöğlü, 2005a: 169; Durugönül, 2002b: 113.

amacıyla da kullanıldıklarına işaret eder.

Benzer örnekler hem Territorium'da hem de Antik Dünyanın diğer bölgelerinde tespit edilmiştir. Olba Territoriumunda yer alan Güçük Kule²⁴¹ ve Dibisulu²⁴² kulenin sahip oldukları konum ve hakim oldukları tarımsal üretim alanlarının yanı sıra çevrelerinde yer alan ve tarımsal üretime işaret eden donanımları bu kulelerin tarımsal amaçlarla kullanıldıklarına işaret eder. Bunun yanı sıra benzer şekilde Küçük Asia'da²⁴³, Hellen anakarasında ve Hellen adalarında yapılan çalışmalar tarımsal üretim alanlarını gözetleyen ve burada üretilen ürünün depolanarak korunduğu kule yapılanmalarının Klasik Dönemden İ.S. 6. yüzyıla kadar kullanıldıklarını ortaya koymaktadır. Özellikle Thasos²⁴⁴ ve Sounion'da²⁴⁵ bulunan kule yapılanmaları çevrelerindeki tarımsal üretim donanımları ile dikkat çekmektedir. Bu örneklerin yanı sıra Kuleli çiftliklere Kuzey Afrika'da²⁴⁶, Suriye'de²⁴⁷ ve Judea²⁴⁸ bölgesinde de rastlamak mümkündür. Bu bölgelerde bulunan çiftlik yapılarının yine aynı şekilde tarımsal üretimin donanımlarına, bir avlu duvarına ve sarnıçlara sahip oldukları ve İ.S. 1 yüzyıldan İ.S. 7 yüzyıla kadar kullanıldıkları görülmektedir.

Kulelerin yanı sıra son dönemlerde Dağlık Kilikia bölgesinde yürütülen çalışmalarda tarımsal üretime yönelik kule geleneğinin çiftlik yapılarında devam ettiği

---

²⁴¹ Durugönül 1998a, 25

²⁴² Durugönül, 1998b, 77

²⁴³ Lykia'da Lyrboton Kome yerleşiminde yer alan kule yapısı ile ilgili ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Çevik, 2000: 80.

²⁴⁴ Morris ve Papadopoulos, 2005: 177.

²⁴⁵ Young, 1956: 124 vd.

²⁴⁶ Percival, 1976: 63.

²⁴⁷ McKay, 1975: 219.

²⁴⁸ Hirschfeld, 1997: 49.

ortaya koyulmuştur. Keşlitürkmenli²⁴⁹, Çildiremez'deki²⁵⁰ Karakabaklı²⁵¹, Sömek Vakıf²⁵², Gacarlar²⁵³ ve Hayatınbaşı'nda²⁵⁴ bulunan çiftlikler gerek sahip oldukları avlu duvarları gerekse çevrelerindeki tarımsal üretim donanımları ve sarnıçlar ile Özköy Kuleli Çiftlik yapılarının sahip olduğu geleneği daha sonraki dönemlerde de devam ettirdikleri anlaşılmaktadır.

Bölgedeki Hellenistik Dönem yerleşim düzenlemesinin ortak özelliklerinin Özköy'de de görüldüğü anlaşılmaktadır. Vadi içi yollara hakim, tepelik bir alan üzerinde kurulmuş bir yerleşim olmasının yanısıra, Kuleli Çiftlik yapılarının polygonal duvar işçiliklerine sahip olması da Hellenistik Dönemin yerleşim düzenlemesiyle olan benzerlikler arasında sayılabilir. Aynı zamanda kuleli çiftlik yapılarının sahip oldukları tarımsal üretim donanımları ve sarnıçlar, yerleşimin tarımsal bir kimliği olduğu sonucu ortaya çıkarmaktadır. Kule geleneğinin Roma Dönemine tarihlenen çiftlik yapılarında da görüldüğü düşünüldüğünde Kuleli Çiftlik yapılarının yerleşimin ilk evresi olan Geç Hellenistik-Erken Roma Dönemine ait oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır. Yerleşimin batı yamacında yer alan bu yapıların konumları tarımsal organizasyonun yerleşim düzenlemesi üzerindeki etkisini de ortaya koymaktadır.

II.2. Roma İmparatorluk Döneminde Özköy

Özköy yerleşiminin İ.S. 2. ve 3. yüzyıllara rastlayan dönem içerisinde varlığını

---

²⁴⁹ Aydınoglu, 2010: 248

²⁵⁰ A.g.e, 2010: 244

²⁵¹ A.g.e, 2010: 249

²⁵² A.g.e, 2010: 247

²⁵³ A.g.e, 2010: 245

²⁵⁴ A.g.e, 2010: 250

devam ettirdiği görülmektedir. Yerleşimde, bu dönem içerisinde hem önceki döneme ait yapılar kullanılmış hem de değişen ve artan ihtiyaçlar dahilinde yeni yapılar eklenmiştir. Bu durum dönem içerisinde değişen teknolojik gelişmeler, toprak düzenlemeleri ve bölgenin de Roma hakimiyetindeki diğer bölgeler gibi yaşadığı tarihsel süreçle bağlantılıdır. Bu dönem içerisinde değişmeyen tek şey ise Özköy'ün sahip olduğu konum, tarımsal üretime yönelik karakteri ve buna bağlı olarak ekonomik potansiyelidir. Bu dönemde, yerleşimin yeni eklenen yapılarla birlikte yayılım alanının doğuya doğru genişlediği görülmektedir. Bu yapıların içerisinde, Roma Dönemine ait yeni bir çiftlik evi, tapınak tipli anıt mezar, beşik tonozlu aedikula mezar ve lahit mezarlar yer almaktadır.

Yerleşimde bu döneme ait en önemli yapı, muhtemelen yerleşimin Hellenistik Dönem karakterini de devam ettiren çiftlik evi olmalıdır. Plan açısından net bilgiler sunmamasına rağmen ayakta kalan duvarların yapı taşlarının boyutları ve duvar uzunlukları bunun, oldukça büyük bir yapı olduğunu göstermektedir. Yapının günümüze ulaşan duvarlarında mazgal delikleri bulunmaktadır ve bunların depo amacıyla kullanılan mekanlarda ürünün bozulmasını önlemek amacıyla yapıldıkları bilinir, iç kısmında tespit edilen kemer nişleri ve kemer konsolları da ikinci bir katın varlığına işaret etmektedir. Dolayısıyla yapının alt katının depolama amacıyla, üst katının ise ikamet amacıyla kullanılmış olduğu düşünülmelidir. Bu, bölge çiftliklerinde yaygın olarak bilinen bir uygulamadır²⁵⁵. Bir ayrıntı olarak, Roma Dönemi Çiftlik Evi'nin yapı taşlarının devşirme malzeme olarak Kilise 1 yapısında kullanıldığı da belirtilmelidir. Bu durumdan yola çıkarak Çiftlik Evi'nin Kilise 1'den önce yapılmış olduğunu söylemek mümkün olmaktadır. Bunun yanı sıra Özköy'de Geç Hellenistik-Erken Roma Dönemine ait kuleli

---

²⁵⁵ Aydınoglu, 2010: 251

çiftlik yapılarının da yerleşimin tarımsal karakterinden dolayı bu dönem içerisinde kullanılmış oldukları düşünülmektedir. Roma Döneminde çiftlik evi geleneğinin değişmesi ve bu döneme ait çiftlik evinin yerleşime eklenmiş olması önceki döneme ait olan kuleli çiftliklerin depolama amacıyla kullanılarak işlevlerini devam ettirdiklerini akla getirmektedir.

Yapının sahip olduğu isodomik duvar örgüsünün de, Roma Döneminde bölgedeki yapılarda yaygın olarak kullanıldığı bilinmektedir. Bölgede bu teknikte inşa edilmiş çiftlik yapıları ve kulelerin varlığı bilinir. Bu teknikte duvar işçiliğine sahip bölgedeki Gökkale, Üçayak, Olba, Şahmurlu Eşkintepe²⁵⁶ ve Karakabaklı'da²⁵⁷ bulunan çiftliklerin İ.S. 2 ve 3 yüzyıllara tarihlenmeleri gerektiği önerilir²⁵⁸. Ayrıca benzer çiftlik yapılarına Akdeniz dünyasında rastlanmaktadır. Lykia bölgesindeki Trabenna antik kentinin territoriumunda yer alan Gazelin İni antik yerleşimindeki çiftlik böyle bir örnektir. Trabenna antik kentinin Roma Döneminde özellikle İ.S. 3. yüzyılda yaşadığı ekonomik kalkınma ile birlikte kentte ve territoriumunda görülen imar faaliyetleri sırasında yapılmış olması ihtimali üzerinde durulmaktadır²⁵⁹. İtalya yarımadasında da benzer örnekler vardır. Boscoreale²⁶⁰, San Rocco²⁶¹ ve Pompeii'deki villalar araştırmacılar tarafından İ.S. 1 ve 2. yüzyıllara tarihlendirilmektedir²⁶².

Yerleşimde tespit edilen mezar anıtları da, buradaki Roma Dönemi

---

²⁵⁶ Aydınoglu, 2010: 246

²⁵⁷ Çakmak, 2010, Aydınoglu, 2010: 249

²⁵⁸ Aydınoglu, 1999:166.

²⁵⁹ Bulut, 2007b: 421.

²⁶⁰ Percival, 1976: 55; Rossiter, 1981: 348.

²⁶¹ Percival, 1976: 55-57.

²⁶² Percival, 1976: 55-57.

yerleşiminin diğer kanıtları olarak karşımıza çıkar. Yerleşimde iki anıt mezar tespit edilmiştir. Bunlardan ilki mimari parçaları tespit edilen bir tapınak mezardır ve oluşturulan rekonstrüksiyonda bu parçaların bu yapının farklı bölümlerine ait oldukları görülmektedir. Dağlık Kilikia bölgesinden ele geçen mezar yazıtlarının birlikte değerlendirilmesi neticesinde, bu tip tapınak mezar yapılarının İ.S. 2. yüzyıl ile birlikte inşa edilmeye başladıkları ve İ.S. 3. yüzyıl içerisinde de inşa edilmeye devam ettikleri sonucu ortaya çıkmaktadır²⁶³.

Benzer şekilde, yerleşimdeki beşik tonozlu aedikula mezar anıtı da buradaki Roma Dönemi yerleşiminin bir kanıtı olarak görülmelidir. Bölgede bu mezar tipinin İ.S. 2. yüzyıldan itibaren kullanıldığı önerilmektedir²⁶⁴. Özköy'deki bu mezar, bölgedeki Kümbet²⁶⁵ yerleşiminde bulunan tonozlu mezarla benzerlikler gösterir. Her iki yerleşimdeki mezarların yanı sıra "S" profiline sahip kabartma bloğu üzerinde kadın ve erkek büstleri olması ve bu parçayı taşıyan sütunun da Dor düzeninde yapılmış olması dikkat çekicidir. Her iki yerleşimde de tonozlu mezar anıtlarının ve bu mezar anıtlarının yakınlarında bu parçaların bulunduğu görülmektedir. Özellikle yine her iki yerleşimde

²⁶³ Dağlık Kilikia bölgesinde bulunan tapınak tipli anıt mezarlarla ilgili tarihlendirme önerileri bu yapıların mimari unsurlarının sahip oldukları bezemeler üzerinde yapılan incelemelerinin arkeolojik veriler ile birlikte değerlendirilmesi neticesinde ortaya çıktığı görülmektedir. Bu veriler ile birlikte, bu görüşü destekleyen diğer bir veri ise konsollu korniş kısmında yer alan taşçı işareti kabartmasıdır. Dağlık Kilikia bölgesinde tespit edilen taşçı işareti örneklerin sayısı oldukça azdır, (Durukan, 2006: 111; Machatschek, 1967: 106; Machatschek 1974: 261; Wegner, 1974: 581; Schneider, 2003b: 263; Cormack, 2004: 197-199). Taşçı aletlerinin tespit edilen konsollu korniş kabartmalarına, Korykos antik kentinde bulunan sütunlu caddede (Kaplan, 2009) ve Diokaesereia antik kentindeki anıtsal giriş kapısı üzerindeki konsollu korniş parçalarında yer alan kasetler arasındaki kabartmalarda rastlamak mümkündür. Diokaesereia antik kentine bulunan anıtsal giriş kapısı Hellenkemper ve Hild tarafından İ.S. 2. yüzyıla tarihlenmektedir. Dağlık Kilikia bölgesinde taşçı işaretlerine mimari süslemeler üzerinde rastlandığı gibi Olba antik yerleşiminde tespit edilen ve İ.S. 2. ve 3. yüzyıllara tarihlenen lahit mezarlar üzerinde de rastlanmaktadır, Akçay, 2008: 316-317 fig 18 – fig 20.

²⁶⁴ Bu tip mezarların üzerinde herhangi bir bezeme ya da yazıtla rastlanmadığı durumlarda tarihlendirme yapmak mümkün olmamaktadır. Ancak, bu mezar yapıları ile birlikte kullanılan lahitler, bu tip mezarları tarihlendirme için kullanılacak kriterlerden biri olarak ortaya çıkmaktadır. Lahit geleneğinin bölgede İ.S. 2. yüzyıldan itibaren başladığı düşünüldüğünde bu tipteki mezarların ilk kullanımlarının bu zaman dilimi içerisinde oturtulması mümkün görünmektedir, Durukan, 2005a: 119.

²⁶⁵ Söğüt, 2005:106.

tespit edilen “S” profiline sahip kabartma bloğu üzerinde kadın ve erkek büstleri olması ve parçayı taşıyan sütununda Dor düzeninde yapılmış olması açısından da benzerlik göstermektedir. S. Durugönül, Dağlık Kilikia bölgesinde bulunan kabartmalar üzerinde yaptığı çalışmalarda büst kabartmalarını İ .S. 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirmektedir²⁶⁶. Bu noktadan hareketle Tonoğlu mezar anıtının sahip olduğu kabartmalardan yola çıkarak mezar anıtını bu tarih aralığında değerlendirmek mümkün olmaktadır.

Özköy’de tespit edilen lahit mezarlar ise kendilerine özgü tarihleme zorluklarına sahip olsa da tespit edilen on dört adet lahit üzerinde yer alan kabartmalar üzerinde yapılan çalışmalar bu lahit mezaların İ .S. 2. yüzyıl ile birlikte kullanılmaya başlandığını ortaya koymaktadır²⁶⁷. Bu durum yerleşimdeki Roma Dönemi yerleşim düzenlemesinin varlığını desteklemesi açısından önem taşımaktadır.

Bölgenin sahip olduğu tarihsel süreci de, Özköy’deki Roma Dönemi yerleşiminin varlığını destekler niteliktedir. Dağlık Kilikia bölgesinde Roma

²⁶⁶ Durugönül, 1998a: 71 vd.

²⁶⁷ Kat. No. 16 ve 19 numaralı lahit mezarlar üzerinde sunak kabartmalarına rastlanmaktadır. A. Machatschek sunaklı lahitlerin ilk üretimlerinin Roma Dönemine tarihlenebileceğini öne sürmektedir. Bu görüşe destek olarak da Korykos antik kentindeki girlandlı ve sunaklı bir lahiti göstermektedir. Bu lahitin sağ alt köşesinde yer alan sunak ve girland kabartmasının işçilik özellikleri incelendiğinde aynı dönemde yapıldığı anlaşılmaktadır. A. Machatschek, daha kesin bir tarihleme ile bu lahitin İ.S. 2. yüzyılın sonuna ya da 3. yüzyılın başlarını ait olabileceğini önermektedir (Machatschek, 1967: 46). Özköy’deki Kat. No. 16, 18 ve 19 numaralı mezarlar üzerinde *tabula ansatar* bulunmaktadır. Uzatılmış dikdörtgen forma sahip *tabula ansatar*ların İ.S. 3. yüzyılın ikinci yarısının bir özelliği olduğu ve Iustinianus Dönemine kadar kullanıldığı bilinmektedir, (Schneider, 2003a: 433 vd.) Özköy’de tespit edilen Kat. No. 24 numaralı khamasorion lahit mezarın kapağı üzerinde kadın kabartmasına rastlanmaktadır. S. Durugönül’ün, Dağlık Kilikia bölgesinde bulunan kabartmalar üzerinde yaptığı çalışmalar, lahitlerin ya da yuvarlak sunaklar üzerinde yer alan büstlerin İ.S. 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilmesini mümkün kılmaktadır, (Durugönül, 1998a: 71 vd.) Bölgede tespit edilen ve lahit kapağı üzerinde çatı kiremiti kabartmalarına sahip lahit mezarlar bulunmaktadır. Özköy’de bulunan bir lahit mezarın kapağı üzerinde (Kat. No: 17) çatı kiremiti kabartması yer almaktadır. Çatı kiremiti kabartmalı lahitlerin ilk kullanım evresi için İ.S. 2. yüzyılın ortası önerilmektedir, Karaüzüm, 2005: 88 Katalog Numarası: 46 Lev. 50, 51; fig. 78 a ve b.

imparatorluğunun hakimiyeti ile başlayan *Pax Romana* ile barış ve refah dönemini yaşamanması, kentlerin ve kent yaşamının gelişmesine öncü olmuştur. Bu dönemle birlikte, bölgede ciddi bir mimari hareketliliğin başladığı da bilinmektedir. İ.S. 74 yılında Vespasianus'un Kilikia eyaletini kurması ile birlikte Roma'nın bölgedeki egemenliği kesinleşir. Bölgede, Roma egemenliğinin propagandasını yapma amacı güden farklı imar faaliyeti dönemlerine rastlanır. Bölgede İ.S. 1. yüzyılın ortasından sonraki tarihlerde kıyı şeridinde kentler kurulduğu ve erken dönemlerde kurulan kentlerde de hızlı bir gelişme görüldüğü bilinir²⁶⁸. Bölgedeki bir diğer imar faaliyeti dönemi, İ.S. 2. yüzyılın sonlarında görülür. Bu dönemde çok sayıda yolun inşa edildiği ya da tamir edildiği görülmektedir. Olba-Diokaesareia arasında İ.S. 197/198 yılına tarihlenen iki mil taşı bulunmaktadır²⁶⁹. Korykos antik kentinden Canbazlı'ya giden yol üzerindeki bir başka mil taşı ise Ramsay tarafından İ.S.197 yılına tarihlenmektedir²⁷⁰. Aynı zamanda bölgede bu imar hareketlilikleri sırasında yapıldığı bilinen tak²⁷¹, tapınak²⁷², lahit mezarlar²⁷³, anıtsal mezarlar²⁷⁴, su kemerleri²⁷⁵, sütunlu caddeler²⁷⁶, hamamlar²⁷⁷, yol ağları²⁷⁸, tiyatro²⁷⁹ ve çeşme²⁸⁰ yapılarının inşa edilmesi bu süreçte yürütülen imar faaliyetlerinin en açık

---

²⁶⁸ Sayar, 1992a: 175. Vespasianus bu dönemde kıyı şeridinde bir yol ve Kalykadnos (Göksu) nehri üzerinde bir köprü inşa ettirir. Aynı zamanda, Diokaesareia-Olba arasındaki yolda Vespasianus Dönemine tarihlenen bir mil taşı bulunmuştur (İ.S.75-76), (MacKay, 1968: 41). Bu aynı zamanda, bölgedeki antik yollarla ilgili bilinen en erken kanıttır.

²⁶⁹ MacKay, 1968: 41.

²⁷⁰ MacKay, 1968: 50.

²⁷¹ Kaplan, 2006: 97

²⁷² Durugönül, 2002a:158 vd.; Söğüt, 1999: 309; Kaplan, 2006: 91; Kaplan, 2008: 238; Borgia, 2008: 267, Kaplan, 2009: 28

²⁷³ Koch, 2001: 25; Schneider, 2003: 453; Machatschek, 1967: 46.

²⁷⁴ Durukan, 2003:234;Durukan, 2005a:109; Durukan, 2006: 111; Durukan, 2007; Machatschek, 1967: 106, Machatschek 1974: 261, Wegner, 1974: 581, Schneider, 2003b: 263, Cormack, 2004: 197 -199; Söğüt, 2005: 130 vd.

²⁷⁵ Özbay 1998: 121; Özbay, 2001: 145

²⁷⁶ Kaplan, 2006: 97, Peschlow, 1975: 389; Güven, 2003: 48. Fischer, 1990: 42;

²⁷⁷ Spanu, 2003: 12; Hellenkemper ve Hild, 1990: 162,294,380; Keil ve Wilhelm, 1931:7

²⁷⁸ Aydınoglu, 1998: 139

²⁷⁹ Spanu, 1999: 420

²⁸⁰ Spanu, 1999: 10

göstergeleridir.

Territoriumdaki tarihsel sürecin kanıtlarına Özköy yerleşiminde de rastlanması, sağladığı veriler açısından önem taşımaktadır. Özköy’de tespit edilen Çiftlik Evi, tapınak tipli anıt mezar, beşik tonozlu aedikula mezar yapısı ve lahit mezarlar üzerine yapılan çalışmalar Roma Döneminde Özköy’de bir imar sürecinin yaşandığına işaret eder. Aynı zamanda bu dönem içerisinde de kullanılan tarımsal üretim donanımları yerleşimin Hellenistik Dönemdeki tarımsal karakterini devam ettirdiğinin göstergesidir. İ.S. 1 ve 2. yüzyıllarda bölgede yaşanan imar hareketliliği süreci de göz önüne alındığında, Özköy’ün bu süreç içerisinde bu hareketlilikten etkilendiğini söylemek mümkündür. Aynı zamanda yerleşimden ele geçen yazıtlı yuvarlak sunağın İ.S. 2. ve 3. yüzyıllara tarihlenmesi ve sunağın üzerindeki yazıtta yer alan Romalı isimleri Özköy’ün Roma Döneminde değişen toprak düzenlemeleri çerçevesinde geliştiği ve değişerek yerleşim gördüğünün kanıtları olarak görülmelidir.

II.3. Geç Antik Dönemde Özköy

Geç Antik Dönem hem Territorium hem de bu Territorium içerisinde yer alan Özköy için farklı bir sürece işaret eder. Özköy yerleşiminin bu dönem içerisinde Hellenistik ve Roma Dönemlerinde sahip olduğu tarımsal kimliğini koruyarak geliştirdiği görülmektedir. Hellenistik ve Roma Dönemlerinde bir çiftlik görünümünde olan Özköy’e bu dönem içerisinde eklenen çok sayıdaki konut ve dinsel yapılar Özköy’ün tarımsal üretime yönelik küçük ya da orta boyutlu bir köy yerleşimi halini aldığını göstermektedir. Aynı zamanda yerleşime bu dönem içerisinde eklenen zeytinyağı atölyeleri de yerleşimin

tarımsal üretime yönelik karakterini geliştirdiğinin ve çeşitlendirdiğinin kanıtları olarak görülmektedir. Yerleşimin tarımsal üretime yönelik gelişmesi bölgede yaşanan tarihsel süreç ve bununla bağlantılı olarak ekonomik gelişme ile doğru orantılıdır.

Özköy'ün Geç Antik Dönemde de yerleşim gördüğü çalışmalar sırasında tespit edilen arkeolojik kanıtlarla desteklenmektedir. Özellikle bu dönem içerisinde yerleşime eklenen kilise yapıları Özköy'ün bu dönem içerisinde yerleşim gördüğünün en belirgin kanıtıdır. Bu dönem içerisinde yerleşim eklenen yeni yapılarla doğuya doğru genişlemeye devam eder. Önceki dönemlere ait mekanların kullanımlarına devam edildiği de anlaşılmaktadır. Antik yerleşimin yayılım alanını doğu kısımda sınırlayan anakaya yükseltilerinin, gelişmekte olan yerleşim için yeni alanları aranmasına yol açtığı anlaşılmaktadır. Yerleşimin güneyinde kalan ve güneydeki bir diğer tepelik alan üzerinde mekanlara, üretim donanımlarına, lahit mezarlara ve kiliseye rastlanması yerleşimin bu alanlara doğru genişlediğine işaret eder.

Yerleşimdeki kiliseler, burada Geç Antik Dönemdeki yerleşimin arkeolojik kanıtları olarak karşımıza çıkar. Bunlar üç nefli bazilikal planlı kiliselerdir. Dağlık Kilikia bölgesinde en sık karşılaşılan bazilikal formlu kiliselerin çoğunluğunu üç nefli bazilikal planlı kiliseler oluşturmaktadır ve bu forma sahip kiliselerin bölgede İ.S . 5. ve 6. yüzyıllarda yoğun olarak yapıldıkları bilinmektedir²⁸¹. Bunun yanısıra çok sayıdaki diğer benzerlikler de yerleşimdeki bu kiliselerle bölge kiliselerini bir arada değerlendirme

---

²⁸¹ Aydın, 2002: 107. Kilise 1'in içerisinde neflerin oluşmasını sağladığı düşünülen çok sayıdaki sütun parçasının bulunması, aynı zamanda Kilise 1 ve Kilise 2 yapılarının batı yönünde *nartheks* bölümünün bulunması bölge kiliseleriyle benzerliklere işaret eder. Kilise 2'nin *naos* alanına üç adet giriş kapısı ile ulaşılması da Dağlık Kilikia bölgesinde bulunan üç nefli bazilikal planlı kiliseleri ile plansal açıdan bir benzerlik olarak görülmektedir.

imkanı sunar ve İ .S. 5. yüzyıl içerisinde inşa edildikleri ve İ .S. 7. yüzyıla kadar kullanıldıkları sonucu ortaya çıkar.

Aynı dönem içerisinde Kilise 1'in kuzeyine bir adet zeytinyağı atölyesi yapılır. Atölyenin giriş kısmı bu kiliseye yakın olan güney tarafta bulunmaktadır. Bu atölyenin yapımında, İ.S. 2. yüzyılın sonuna İ.S. 3. başlarına ait olan tapınak mezar anıtının baştaban malzemelerinin devşirme olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu durum atölyenin inşa tarihi için bir sınır yaratması açısından önemlidir. Benzer devşirme malzeme kullanımı, yerleşimdeki birçok yapıda karşımıza çıkar. Roma Dönemi Çiftlik Evi'nin doğu duvarının Kilise 1'in *nartheks* alanına girişi sağlayan yürüme yolunun çevre duvarı olarak kullanılmasının yanısıra, aynı duvarın kilisenin *nartheks* kısmının oluşturulmasında da kullanıldığı görülmektedir. Aynı zamanda kilisenin inşasında Çiftlik Evi'nin yapı taşlarının bir kısmının da devşirme malzeme olarak kullanıldığı izlenmektedir. İ .S. 5. yüzyıl başından itibaren Dağlık Kilikia'daki kırsal yerleşimlerde görülen kiliselerin inşasında, sıklıkla devşirme malzeme kullanıldığı sıklıkla göze çarpmaktadır. İ .S. 397 yılına kadar Roma Dönemine ait anıtsal yapıların yapı taşlarının sökülerek yeni yapılacak yapılarda kullanılması yasaktır. Ancak ilk kez İ .S. 397 yılında, su yollarının ve surların acilen onarılması için, alınan yapının yıkılmış olması şartıyla devşirme malzeme kullanılmasına izin verilir. Bunu takip eden bir dizi kanun, terkedilmiş yapıların da mimari malzemelerinin devşirme malzeme olarak alınabileceğini ancak bu malzemelerin dekoratif parçalar olmamaları gerektiğini vurgulamaktadır. Ancak bu kanunların çıkarılmasından sonra kanunların düzenli olarak denetlenmemesinden dolayı İ .S. 5. yüzyıldan sonra devşirme malzemenin dönem mimarisinde yoğun olarak kullanılmaya başlandığı

görülmektedir²⁸².

Özköy yerleşiminin Geç Antik Dönemde ki son kullanım evresine ait kanıtları ise, yüzeyde tespit edilen seramikler sağlamaktadır. Yerleşimde yapılan yüzey araştırmaları sırasında tespit edilen seramik malzemeler üzerinde yapılan çalışmalar, günlük kullanım kaplarının yanı sıra ticaret amacıyla kullanılan seramik parçalarının da varlığına işaret eder. Bu parçalar içerisinde, Kıbrıs tipi pişirme kapları, geniş mutfak kapları, Afrika kırmızı astarlı 105 formu, Kıbrıs kırmızı astarlı seramiği ve ticaret amacıyla kullanılan LR 1 amphoralarının İ . S. 6. ve 7. yüzyıllar²⁸³ arasında üretildikleri düşünüldüğünde Özköy'ün bu dönem içerisinde yerleşim gördüğünü söylemek mümkündür.

Dağlık Kilikia bölgesinde yaşanan tarihsel süreç de Özköy'ün bu dönem içerisindeki yerleşiminin varlığını destekler niteliktedir. Dağlık Kilikia bölgesinde İ.S. 4. yüzyıl her alanda bir duraklama dönemidir. Bu duraklamanın temelinde yatan sebep ise bölgede yaşanan siyasi boşluk, bölgenin işgal edilmesi ve yağmalanması sırasındaki kaos durumudur. Ancak, bu dönemden sonra özellikle İ.S. 5. yüzyılda Dağlık Kilikia bölgesini de doldurulan siyasi boşluk ve bölgenin ekonomik yaşamının büyük ölçüde durmasını sağlayan yağmacı güçlerin kontrol altına alınmasının, bölge ekonomisinin yeniden canlanmasını sağladığı görülmektedir²⁸⁴. Bu ekonomik canlanma durumu bölgedeki imar faaliyetlerinin artmasını sağlar. Özellikle İ.S. 5. yüzyılda bölgede görülen imar sürecinden Özköy'ün de etkilendiği görülmektedir.

---

²⁸² Ceylan, 2003a: 81.

²⁸³ Ferrazzoli ve Ricci, 2007: 67; Ricci, 2007: 173; Ferrazzoli, 2003: 677; Tav. 27, 177-185; Ferrazzoli ve Ricci, 2007: 674, Fig. 17, 85-86; Williams, 1989: 78; Hayes, 1972: 166-169; Williams, 1989: 28, Fig. 184.

²⁸⁴ Hill, 1996: 7.

Bu dönemde bölgedeki ekonomik hareketliliğe ait çok sayıda arkeolojik ve epigrafik kanıt bulunmaktadır. Korykos antik kentinin nekropolisinde bulunan çok sayıda mezar yazıtı, bölgenin Geç Antik Dönemdeki ekonomik hayatının canlılığı hakkında bilgi vermesi açısından önem taşımaktadır²⁸⁵. Bölgede özellikle İmparator Zenon Döneminde (474-491), yeni bir yapılanma sürecinin başlamış olduğu bilinmektedir ve bu dönemde, bölgedeki dikkat çekici bazilikalardan inşa edildiği de görülmektedir²⁸⁶.

Bu dönem içerisindeki ekonomik hareketlilik yerleşime çok sayıda yapının eklenmesine yerleşimin gelişerek büyümesinde etken olur. Yerleşimdeki yaşamsal mekanların, tarımsal üretim donanımlarının, dinsel yapıların sayısında oldukça yoğun bir artış olduğu görülmektedir. Yerleşime bu dönem içerisinde eklenen zeytinyağı atölyesi ve açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres donanımlarının bu dönem içerisinde de kullanılmaları, aynı zamanda Kuleli Çiftlik yapılarına eklenen odalar ile bu yapıların kullanılmalarının devam etmesi yerleşimin sahip olduğu tarımsal kimliğini koruduğunu ve geliştirdiğini göstermektedir. Özellikle yerleşimde tespit edilen, gerek kilise yapıları gerekse seramik buluntular üzerinde yapılan çalışmalar yerleşimin İ.S. 5. yüzyıl ile 7. yüzyıl arasında yerleşim görmeye devam ettiğinin ve bölgenin İ.S. 7 yüzyıl ile birlikte Arap hakimiyetine girmesi ile terk edildiğinin en açık göstergeleridir²⁸⁷.

---

²⁸⁵ Trombley, 1987: 16.

²⁸⁶ Hill, 1996: 7-8.

²⁸⁷ Schneider, 2008: 18-19

BÖLÜM III

DAĞLIK KİLİKİA BÖLGESİNDE KIRSAL YERLEŞİMLERİN GELİŞİMİ ÜZERİNDE COĞRAFI-İKLİMSEL ŞARTLARIN VE TARİHSEL SÜRECİN ETKİSİ

Dağlık Kilikia bölgesi genelinde kırsal yerleşimlerin önemli bir rol oynadığı ve bölgedeki yerleşim düzenlemesinin şekillenmesindeki ana etmenler arasında yer aldığı bilinmektedir. Buna ek olarak kırsal yerleşimlerin ortaya çıkmaları ve gelişimlerinde de bölgede yaşanan sosyal ve siyasi sürecin önemli bir rol oynadığı anlaşılmaktadır. Kırsal yerleşimlerin gelişim ve yerleşim düzenlemesini etkileyen şartlar içerisinde bölgenin iklimsel ve coğrafi durumu da büyük yer tutmaktadır. Özköy'deki yerleşim düzenlemesinin açıklanabilmesi bu konuların ele alınması ile mümkün olacaktır ve elde edilecek verileri bölgenin geneli için de kullanmak mümkün olacaktır. Bu kapsamda, Özköy'ün bir kırsal yerleşim olması kırsal yerleşim kavramının ne olduğu, bölgedeki kırsal yerleşimlerin hangi karaktere sahip olduğu ve bu kırsal yerleşimlerin ortaya çıkmasını sağlayan nedenlerin ne olduğu sorularının cevaplanması gerekmektedir.

Son dönemde yapılan çalışmalar kırsal yerleşimlerin sahip oldukları mimari yapılanmalara göre farklı formlarda olduklarını ortaya koymaktadır. Bu dönem içerisinde kentleri ekonomik anlamda besleyen kırsal yerleşimlerin *kome* ve *khora* olarak adlandırıldıkları görülmektedir. *Komeler*²⁸⁸ sahip oldukları mimari yapılarının sayısına bağlı olarak birer köy olarak adlandırılmaktadır. *Khoralar*²⁸⁹ ise *Komelere* oranla sahip

---

²⁸⁸ Κομη yerleşimleri hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Schuler, 1998: 17

²⁸⁹ κωρα yerleşimleri hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz. Schuler, 1998: 53

oldukları mimari yapılanmaları ile ayrılmaktadır ve tarımsal üretime yönelik daha küçük yerleşimler olarak adlandırılmaktadır. Antik dönemde tarımsal ve ekonomik birer birim oldukları görülen bu yerleşimlerin antik kentlerin art alanlarında yer almaları bu kentlerin *khoralar* ve *komeler* tarafından ekonomik olarak beslendikleri sonucunu ortaya çıkarmaktadır²⁹⁰.

Dağlık Kilikia bölgesinde son yıllarda kırsal yerleşimler üzerinde yapılan çalışmalar bunların ortak bir sistem içerisinde geliştiklerini ortaya koymaktadır. Buradaki kırsal yerleşimlerin ortaya çıkmasında en önemli pay hiç şüphesiz bölgenin sahip olduğu iklimsel şartlar ve coğrafi durumdur. Bölgede, kıyıda yükselmeye başlayan ve denize paralel olarak uzanan dağların varlığı kıyı şeridinde yerleşimlerin kurulmasını zorlaştırmaktadır. Bu durum Antik Dönem ekonomisinin temelini oluşturan tarımın yapılabileceği alanları da sınırlamaktadır. Buna karşın, bölgenin territoriumundaki tarımsal üretime elverişli küçük düzlüklerin ve terasların değerlendirildiği görülmektedir. Bölgede tespit edilen kırsal yerleşimlerin çoğunun dağlık coğrafyada tarımsal üretim yapmaya izin veren geniş çöküntü düzlükler etrafında ve bu çöküntü düzlüklere hakim tepelik alanların yamaçlarında kuruldukları görülmektedir²⁹¹. Bölgenin coğrafi durumunun yanı sıra iklimsel şartları da bölgenin territoriumunda kırsal yerleşimlerin gelişmesinde rol oynadığı görülmektedir. Bölgenin sahip olduğu Akdeniz ikliminin avantajlarının yanısıra, dağların kıyıya paralel gitmesi sonucu kıyıya yakın kesimleri nemli bir iklime sahip olması –ki bu durum sahile yakın alanların zeytin üretimi için oldukça kullanılır kılar- ve yüksek rakımlardaki iklimsel şartların da özellikle üzüm yetiştiriciliğine elverişli olması, bu

---

²⁹⁰ Schuler, 1998:1

²⁹¹ Aydınoğlu, 2010: 265. Ayrıca, tarımsal üretim yapmaya elverişli bu tür karstik çöküntü alanların Dolin olarak adlandırılmasıyla ilgili olarak bkz. Erten ve Özyıldırım, 2008: 52

bölgeyi tarımsal üretime elverişli hale getirir²⁹².

Bölgede yaşanan siyasi süreç ise bu kırsal yerleşimlerin karakterlerinin ortaya çıkmasında ve değişip gelişmesinde rol oynamaktadır. Bölgede farklı tarihsel süreçler içerisinde kırsal yerleşimlerin farklı karakterlere büründükleri görülmektedir. Hellenistik Dönem ile birlikte başlayan süreçte bölgede görülen kırsal yerleşimlerin oluşturdukları yerleşim düzenlemesi hakkında veriler henüz yetersizdir. Bununla birlikte, bölgede çiftlik karakterine sahip kırsal yerleşimlerin sayısının Roma Dönemi ile birlikte arttığı ve Geç Antik Dönem ile birlikte de bu artışın devam ettiği görülmektedir. Roma Döneminde, Hellenistik Dönemde de kullanılan yerleşimlerin kullanılmaya devam ettikleri görülür. Bu dönem içerisinde yerleşimlere anıtsal mezar yapılarının, çiftlik evlerinin ve lahit mezarlar gibi yeni yapıların eklendikleri ve bu yerleşimlerin kompleks çiftlikler halini aldıkları görülmektedir. Bu dönemde yerleşimlerin gelişmesinin bir önemli nedeninin de tarihsel süreç içerisinde toprak kullanım düzenlemelerinin farklılaşmasıdır. Geç Antik Dönem ile birlikte de bu yerleşimlere eklenen konutların ve kiliselerin sayısında artış olduğu yerleşimlerin daha da büyüyerek bir çiftlik yerleşiminden tarımsal üretime yönelik bir köy yerleşimine dönüştükleri ortaya koyulmuştur²⁹³.

---

²⁹² Bölgede yapılan çalışmalarda tespit edilen kırsal yerleşimlerin 0 – 1400 metre yükseklikler arasında tespit edildiği ortaya koyulmuştur, Aydınöglü, 2010: 253

²⁹³ Aydınöglü, 2010; 255 vd.

III.1. Dağlık Kilikia Bölgesi'nde Kırsal Yerleşim Düzenlemesi ve Bunu Etkileyen Tarihsel Süreç, Coğrafi ve İklimsel Şartlar

Coğrafi ve İklimsel Şartlar ve Yerleşimler Üzerine Etkisi

Dağlık Kilikia bölgesinde, bu çalışmanın araştırma alanını oluşturan bölge, sahip olduğu coğrafi ve iklimsel özellikleri sebebiyle kırsal yerleşimlerin kurulması ve gelişmesi açısından önemli avantajlara sahiptir. Bölgede, dağların denize paralel gitmesi ve iç bölgelerle sahil arasındaki ulaşımın imkan sağlayan çok sayıda vadinin varlığı, Hellenistik Dönemden itibaren bölgedeki yerleşim düzenlemesinin özelliklerinden biri olmuştur. Sahilde büyük kentlerin kurulması ya da kurulan kentlerin gelişmesine imkan sağlayacak şartların kısıtlı olması, bu kentlerin ihtiyaçlarını arka alanlarından sağlamalarına yol açmış olmalıdır. Dağlık bir alan olsa da sahip olduğu tarımsal üretime nispeten uygun alanlara sahip olması ve uygun iklimsel şartlar, bu dağlık alanda kırsal yerleşimlerin oluşturduğu bir yerleşim düzenlemesine imkan sağlamıştır. Bölgenin iç kesimlerinde bulunan yerleşimler ile sahildeki kentler arasındaki ulaşımın, bu dağlık coğrafyada, sadece vadi içlerinde ve vadi üstlerinde bulunan yollar ile sağlandığı görülmektedir. Bu yerleşimlerin, vadileri ve bu yolları korudukları gibi aynı zamanda tarımsal alanlara da hakim oldukları görülmektedir. Bölgenin bu coğrafi durumunun Hellenistik Dönem yerleşim düzenlemesini şekillendiren ana etmenlerden biri olduğu, yerleşimlerin vadi kenarlarında, akropol görünümünde ve işlevinde kuruldukları bilinmektedir. Roma Döneminde ise bölgedeki yerleşim düzenlemesinin şekli değişmiş olmalıdır. Roma imparatorluğunun barış ve refah dönemini yaşaması kentlerin ve kent yaşamının gelişmesine öncü olmuştur. Roma'nın elindeki güçlü ordunun sağladığı

güvenlik sayesinde artık kentlerin kurulacağı alanların seçiminde savunma faktörü önemli bir kaygı olmaktan çıkar. Sınır bölgelerinde kurulan kentlerin dışında kurulan kentlerin kent suruna ihtiyaç duymadıkları bunun yerine bu durumun ayrıcalık ve gösteriş unsuru olarak kullanıldığı görülmektedir²⁹⁴. Bölge coğrafyasının oldukça dağlık olması Roma Döneminde düzenli kentleşmenin yapılmasını engellemektedir. Roma kent planlamacılığının temelini oluşturan iki ana hattın akslarına yerleştirilen kamusal yapıların arazinin düzlük olmamasından dolayı kolaylıkla uygulanamadığı görülmektedir. Kentlerin bu kent planlamacılığı sistemine karşı gösterdiği mukavemet ve düzenli parsellerin bulunmayışına rağmen düzenli kentler ortaya çıkmıştır. Özellikle Dağlık Kilikia'nın kıyı kentlerinden olan Elaiussa Sebaste kentinin planlamacılığında kentin arazi şartlarının Roma kent planlamacılığı sistemine göre uydurulmasının en güzel örneklerinden birisi olduğu görülmektedir. Roma Döneminde savunma ihtiyacının ikinci plana düşmesi bölgede yer alan kısıtlı tarımsal alanların değerlendirilmesi olanağını doğurur. Bu dönem içerisinde Hellenistik Dönemde kurulan küçük yerleşimlerin Roma Döneminde ile birlikte savunmaya yönelik kimliklerinin aksine daha çok tarımsal üretime yönelik yerleşimlere dönüştüğü göze çarpmaktadır²⁹⁵.

Bölgenin iklimsel şartlarının da, bölgenin tarımsal faaliyetleri ile üretilen ürünlerin kalitesini ve çeşitliliğini etkilediği görülmektedir. Bölgenin coğrafi durumunun kıyı kesimler ile iç kesimler arasındaki iklimsel farklılıklar yarattığı görülmektedir. Bölgede yüksek rakıma sahip olmayan alanlarında sıcak havayı ve nemli toprağı seven

---

²⁹⁴ Aşkın, 2006: 62.

²⁹⁵ Bölgede, Ü. Aydınoglu tarafından yürütülen çalışmalar neticesinde elde edilen arkeolojik veriler bu sürecin varlığını destekler. Bu arkeolojik verilen büyük bir çoğunluğunu tarımsal üretim donanımları ve üretilen ürünün depolandığı mekanlar olduğuna işaret eden yapılanmalar oluşturmaktadır. Bu üretim donanımları ve depolama mekanlarının yoğun olarak buldukları alanların ise çevrelerinde tarımsal üretime müsait geniş alanların olduğu dikkati çeker, Ümit Aydınoglu ile yapılan görüşmeler.

zeytin yetiştiriciliği yapıldığını gösteren üretim donanımlarına rastlanmaktadır²⁹⁶. Özellikle, sahile yakın kesimlerde yer alan Öküzlü, Karadedeli Bayamlıören, Karkabaklı, Köşkerli, Işıkkale, Erdemli Hayrat ve Erdemli Şahar gibi sahile yakın ve yüksek rakımlı olmayan kırsal yerleşimlerde zeytinyağı atölyelerinin bulunması bu görüşü destekler niteliktedir²⁹⁷. Yüksek kesimlerde ise daha çok üzüm üretimine uygun iklim koşullarının olduğu görülmektedir. Bu iklim koşullarına sahip alanlarda kurulan kırsal yerleşimlerde de şarap üretimine sırasında kullanıldığı bilinen, açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu presler ve çan biçimli pres ağırlık taşları gibi donanımların bulunduğu yapılan araştırmalarla ortaya koyulmuştur²⁹⁸.

Antik yazarlar ve epigrafik kaynaklar da bölgede önemli bir üretimin olduğunu ortaya koymaktadır. İ.Ö 3. yüzyılın ortalarına tarihlenen bir Mısır papirüsünde; Korakeison (Alanya) yerleşimine 12 km uzaklıkta lokalize edilen Leartes kentinden şarap ithalatı yapıldığından bahsedilmektedir²⁹⁹. İ.Ö. 257 yılına tarihlenen diğer bir yazılı kaynakta da, bölgede bulunan Ptolemaios yöneticisi Apollonius'un çeşitli bağ ve meyve ağaçlarının aşılınması amacıyla II. Ptolemaios Philadelphos'a gönderdiği papirüsler bilinmektedir³⁰⁰. Dağlık Kilikia bölgesinin ekonomik durumu hakkında bilgi veren antik yazarlar bölgede özellikle şarap üretiminin ve üretilen ürünün ticaretinin yapıldığına işaret etmektedir. Yaşlı Plinius³⁰¹ *passum* ya da kuruz üzüm şarabı olarak bilinen şarabın antik dünya için oldukça ünlü bir şarap olduğundan bahsetmektedir. Kilikia bölgesinin şarap üretimi ile ilgili bilgiler İ.S. 79'dan önce Yaşlı Plinius ile başlayıp İ.S. geç 2. yüzyıl yazarlarından Gallen ile

²⁹⁶ Aydınoglu, 2009: 48

²⁹⁷ A.g.e., 2009: 49 vd.

²⁹⁸ Aydınoglu, 2009: 25 vd.; Aydınoglu, 2010: 251 vd.

²⁹⁹ Rauh ve diğerleri, 2006:5.

³⁰⁰ Rauh ve diğerleri, 2006:5.

³⁰¹ Plinius, *Naturalis Historia XIV.81-82*.

devam eder ve Geç Antik Döneme gelindiğinde, İ .S. 4. yüzyılda Expositio Totius Mundi'nin³⁰² verdiği bilgiler bir arada değerlendirildiğinde, Kilikia bölgesinde şarap üretiminin erken dönemlerden bu yana başladığı ve Geç Antik Dönemde de devam ettiği sonucuna ulaşılabilmektedir. İ.S. 4. yüzyılda Kilikia bölgesi birçok farklı tada sahip şarap merkezi anlamına gelen *reggio* olarak adlandırılmaktadır³⁰³.

Geç Antik Dönemde bölgede şarap ve zeytinyağı üretiminin kanıtlarına yazıtlardan da ulaşılmaktadır. Bu dönemde, zeytinyağı ve şarap üretimin bölgede bir monokültür halini aldığı ve İ.S. 6. yüzyıla kadar yoğun bir biçimde yapıldığı epigrafik kaynaklarla açıklanmaktadır. Özellikle Korasion antik kentinden ele geçen yedi mezar yazıtı ve Korykos antik kentinden elde edilen şarap üreticilerine ait dört, şarap esnaflarına ait onbeş mezar yazıt bu görüşü destekler niteliktedir³⁰⁴. Korykos antik kentinden ele geçen on yedi adet yazıtta ise şarap ihracatçılarının isimleri yer almaktadır³⁰⁵.

Dağlık coğrafi durum ve iklimsel şartlar, bölgenin pastoral ekonomisini de şekillendirmektedir. Bölgede, coğrafyaya ve iklim şartlarına uyum sağlaması oldukça kolay olan keçi üretimi bölge ekonomisinde, Antik Dönemde olduğu gibi günümüzde de önemli bir yer tutmaktadır. Bölgenin ekonomisinin ticari boyutta üretilen diğer ürünleri ise safran³⁰⁶ ve styrax³⁰⁷ olduğu bilinmektedir. Strabon, Korykos antik kenti yakınlarında ki Korykion-Antron mağarasında safran üretimi yapıldığından bahsetmektedir. Aynı zamanda

---

³⁰² Rauh ve diğerleri, 2006: 9-10.

³⁰³ Aydınoglu ve Alkaç, 2008: 279.

³⁰⁴ Hellenkemper ve Hild, 1990: 109.

³⁰⁵ Trombley, 1987:19.

³⁰⁶ Strabon XIV. V.5; Özellikle Dağlık Kilikia bölgesinde Korykos antik kentinde yetişen Safran bitkisi için ayrıca bkz. Özbayoğlu 2003: 164.

³⁰⁷ Elton, 2003: 176.

antik dünyada böcek ilacı olarak kullanıldığı bilinen styrax ağacı da Kilikia bölgesinin ekonomisinde önemli ihraç ürünleri arasında gösterilmektedir³⁰⁸.

Tarihsel Süreç ve Yerleşimler Üzerine Etkisi

Yerleşim arkeolojisi çalışmalarında arkeolojik verilerin en önemlisi mimari yapılanmalardır. Dağlık Kilikia bölgesinde, özellikle de Olba Territoriumu olarak adlandırılan ve bu çalışmanın inceleme alanını oluşturan bölgede Hellenistik Dönem öncesine ait taş mimari buluntu söz konusu değildir. Bu durumun temel sebebi, bölgedeki mimaride ahşap ve kerpiç gibi malzemelerin kullanıldığının düşünülmesidir³⁰⁹. Bununla birlikte Hellenistik Dönemle birlikte başlayan ve sonrasındaki dönemlerde de devam eden imar hareketlerinin varlığına ait çok sayıda arkeolojik kanıtın bölgede tespit edilmiş olması, tarihsel sürecin ne denli önemli olduğunu göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Hellenistik Dönem, Özköy'ün de içinde yer aldığı Olba Territoriumu için oldukça önemlidir. Bu dönemde, Olba Territoriumunda görülen imar hareketliliğinin yerleşimler üzerindeki etkisi oldukça büyüktür ve bunun yerleşim düzenlemelerini etkilediği kadar dönemin ekonomisini ayakta tutan tarımsal üretime de şekil verdiği yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur.

Olba Territoriumu olarak adlandırılan bu alan, Hellenistik Dönemde bir Rahip Krallık yönetimi altındadır. Burası Kalykadnos (Göksu) ve Lamos (Limonlu) nehirleri

---

³⁰⁸ Hellenkemper ve Hild, 1990: 110.

³⁰⁹ Durugönül, 2004: 28.

arasında kalan ve bugün Silifke ve Erdemli ilçeleri arasındaki alandır (Fig. 1) ve bölgenin tarihsel süreci içerisinde önemli bir role sahiptir. Dağlık Kilikia bölgesinde bu dönemde ortaya çıkan mimari yapıların bölgede dönemin baskın gücü olan Seleukosların maddi desteği ile inşa edildikleri ve dönemin siyasi durumu ile yakından ilişkili olduğu bilinmektedir³¹⁰. Bu dönemde bölgede ortaya çıkan ve bünyelerinde askeri olduğu kadar sivil yaşama yönelik her türlü ihtiyaca cevap veren yapıları barındıran yerleşimlerin varlığı bilinmektedir³¹¹. Özellikle dağlık coğrafyalarda, iç kesimler ile kıyı kesimler arasındaki bağlantıların vadi içlerindeki yollar ile sağlandığı ve bu yolların korunması için kurulan yerleşimlerin bölge yollarını koruyacak stratejik konumlara sahip oldukları görülmektedir.

³¹⁰ Bu süreçte, Dağlık Kilikia bölgesi, hem Akdeniz ile Küçük Asia arasında hem de doğu ile batı arasında askeri amaçlı bir köprü olarak öne çıkması sebebiyle önemli bir bölgedir. Birbirini kontrol etmek zorunluluğu bulunan Seleukoslar ve Ptolemaioslar bu sebeple sık sık karşı karşıya gelir ve bölge, dönemin iki önemli gücü arasında sık sık el değiştirir, bkz. (Durukan, 2005b:7; Wheatley, 1998; Mitchell, 2004: 131). Antigonos'un oğlu Demetrios İ.Ö. 299'da Kilikia'ya saldırarak Seleukosların da yardımıyla bölgeyi ele geçirir, (Durukan, 1998: 88). Hatta Antigonos donanması için bölgede bir tersane kurar ve gerekli olan keresteyi de Dağlık Kilikia'dan sağlar, (Özbay, 2001:146). Ancak İ.Ö. 296'da Seleukoslar ile aralarında çıkan bir problem yüzünden, Seleukoslar Kilikia'ya girer. İ.Ö. 286'da Demetrios tekrar bölgeyi ele geçirir. Ancak İ.Ö. 283'te Demetrios ve Seleukos arasında yapılan savaşta, Demetrios esir düşer ve I. Seleukos Nikator Kilikia'yı geri alır. İ.Ö. 283 sonrasında Küçük Asia'da ilerleyen I. Seleukos Nikator, İ.Ö. 281'de Lysimakhos ile yaptıkları Kurupedion savaşı sonrasında hemen bütün Küçük Asia'yı ele geçirir, Durugönül, 2004: 30. Bölgede, Olba Territoriumu olarak adlandırılan alanın öne çıkması ise, Seleukosların, İ.Ö. 190 yılında Roma İmparatorluğu ve müttefiklerine karşı Magnesia savaşından yenik ayrılması sonrasında olduğu görülür. İ.Ö. 188 yılında Romalılar ile Apemia Antlaşması imzalanır (McDonald, 1967: 1). Bu antlaşma ile Küçük Asia'daki egemenlikleri büyük ölçüde sona eren Seleukoslar, bugün Taşucu civarında lokalize edilen Sarpedon burnuna kadar geri çekilir, (Arslan, 2003a: 91; McDonald, 1967: 4). Bu sınır aynı zamanda Olba Territoriumunun da sınırına işaret eder. Apamea antlaşmasının ardından Kilikia bölgesi için karışıklıklar yaşanacağı bir dönem başlar. İ.Ö. 188 yılında yapılan Apamea antlaşmasının Kilikia bölgesi için stratejik ve politik önemini arttıracak olan önemli hükümler içermektedir. Bu hükümlerden en önemlisi Seleukosların donanma gücünün sınırlandırılmasına yönelik getirilen kısıtlamadır. Antlaşma hükmüne göre, Seleukoslar on iki savaş teknesi dışında kalan donanmasını Romalılara bırakır ve elinde kalan donanmayı ise Sarpedon (Taşucu) burnundan daha batıya geçiremez, (Özsait, 1985: 354). Bu sebepten dolayı Seleukoslar Kalykadnos (Göksu) ve Lamos(Limonlu) nehirleri arasında kalan bu bölgeye büyük önem verir. Olba Bölgesi, Seleukosların aynı zamanda batı sınırınıdır. İki nehir arasında kalan topraklar, özellikle Sertavul geçidinden dolayı büyük önem taşımaktadır. Burada yaşayan yerli halklara bazı imtiyazlar verilir, imar faaliyetlerine girişilerek bölge güvenlik altına alınır, (Durugönül, 1999: 113). Bu durum, bölgenin koruma altında bulundurulması amacıyla kurulan yerleşimlerin askeri nitelikli olmasına yol açar, (Durugönül, 2002b: 109 vd). Bu şekilde yerleşimlerin ortaya çıkmasının temel nedeni ise, batı sınırını kontrol altında tutmak olmalıdır. Bu alan aynı zamanda bir tapınak devlet konumundadır ve sahip olduğu bu ayrıcalıklı bir durum bulunmaktadır. Antik yazarlardan Strabon, Dağlık Kilikia'da da bir tapınak devlet yönetimi bulunduğundan bahseder. Strabon, *Geographika* adlı eserinde, Teukros oğlu Aias'ın kurduğu Zeus Tapınağı'nın rahibi, Kilikia Trakheia'nın da hükümdarı olduğunu belirtir, (Strabon, XIV.5.10). Olba Territoriumunu kontrolü altında bulunduran Teukros hanedanlığının, Seleukoslar tarafından maddi olarak desteklendikleri bilinmektedir, Aydınoglu 2005: 169.

³¹¹ Aydınoglu, 2003: 257 -258.

Bu korumayı sağlayabilmek için de yerleşimlerin etraflarının sur sistemi ile çevrelendiği ve bu sur sistemlerinin kulelerle desteklendiği görülmektedir³¹². Ayrıca, yerleşimler arasındaki ulaşımın da planlı geliştirilen yollarla sağlandığı görülmektedir. Bu durum Seleukosların bölgede bilinçli bir imar politikası yürüttüklerini göstermesi açısından önem taşımaktadır³¹³. Hellenistik Dönemde bu kadar yoğun bir imar faaliyetinin görüldüğü Olba Territoriumunda inşa edilen yapıların duvarlarının ise yoğun olarak polygonal duvar tekniği ile inşa edildikleri görülmektedir³¹⁴. Bölgede inşa edilen ve Hellenistik Döneme tarihlenen kale yerleşimlerde³¹⁵, kulelerde ve yalancı kulelerde³¹⁶ ve hatta birçok mezar yapısında³¹⁷ bu duvar örgü sistemini görmek mümkündür³¹⁸.

---

³¹² Dağlık Kilikia bölgesinde bu amaçla imar edilen çok sayıda yerleşim bulunmaktadır. Bu yerleşimler içerisinde Paslı, Tapureli ve Çatıören yerleşimleri ön plana çıkmaktadır. Paslı kale yerleşimi bugün Yenibahçe deresi vadisine hakim konumdaki bir tepelik alanda yer almaktadır. Bu yerleşimin Korasion kentinden, territoriumun dini merkezi olan Diokaesareia'ya giden vadi yolunu korumak amacıyla kurulduğu konumundan anlaşılmaktadır. Tepenin batı kısmında koruna gelmiş olan Hellenistik dönemin için Dağlık Kilikia'nın tipik duvar örgü sistemi olan polygonal duvarlar 47m boyunca uzanmaktadır. Tepenin kuzey yamacı ve güney yamacında takip edilebilen tahkim duvarı bir kule ile desteklendiği görülmektedir, (Aydınoglu 2003, 256). Tapureli kale yerleşimi ise Lamos vadisine hakim yüksek bir tepelik üzerinde yer almaktadır, (Hellenkemper ve Hild 1990, 428). Yerleşimin kurulduğu Doğu tepesinin güney yamacı üzerindeki 4m yüksekliğinde bir kule bulunmaktadır ki bu kulenin başlı başına duran bir kuleden daha çok sur sisteminin bir parçası olduğu görülmektedir. Yine doğu tepesi üzerinde bulunan ve inşasında polygonal duvar işçiliğinin kullanıldığı sivil yaşam alanlarında Hellenistik Dönem yerleşimlerinin Territoriumda tarihlenmesini sağlayan Olba sembollerine rastlanılmaktadır. Yerleşimin etrafını çevreleyen sur sistemi ve bu sur sistemini destekleyen kulenin bulunmasının yanında yerleşimde tespit edilen sivil yerleşim alanlarının varlığı, yerleşimin, dönem içerisinde territoriumda çokça görülen kale yerleşimlerden biri olduğunu göstermektedir. Hellenistik dönem içerisinde Olba territoriumu sınırlarında bulunan kale yerleşimlerden bir diğeri ise Çatıören yerleşimidir. Çatıören kale yerleşimi Elaiussa – Sebaste antik kentinin 8 Kilometre kuzeyinde yer almaktadır, (Hellenkemper ve Hild 1990, 224). Yerleşimin etrafını çevreleyen sur yapılanması bulunmaktadır ve bu sur yapılanmasının içinde yer alan ve güney doğuda konumunda bulunan kule polygonal duvar tekniği ile inşa edilmiştir. Yerleşimin askeri olduğu kadar sivil karakterini yansıtan en önemli yapılardan birisi ise Hermes'e adanan tapınaktır. Tapınağın duvarlarının aynı zamanda polygonal duvar tekniği ile yapıldığı görülmektedir. Yerleşimin içerisinde aynı zamanda sivil yaşama yönelik yapılanmaların olduğu gözlenir. Genellikle iki katlı olarak inşa edildiği anlaşılan yapıların konut olarak kullanıldığı önerilir. Ayrıca yerleşimin içerisinde yerleşime su sağlayan büyük bir sarnıç da bulunmaktadır, Durugönül 1998a, 28; Durugönül 2002, 113; Aydınoglu 2003, 257.

³¹³ Aydınoglu 2005, 169.

³¹⁴ Polygonal duvar işçiliğine sahip yapılar ve bu yapılar üzerindeki yazıtlardan yola çıkılarak yapılan tarihlendirme önerileri için ayrıca bkz. Durukan, 2004.

³¹⁵ Aydınoglu, 2005: 165 vd.

³¹⁶ Durugönül, 1998b: 79 vd.

³¹⁷ Durukan, 1999: 80.

³¹⁸ Kabaca yontulmuş irili ufaklı polygonal taşlardan inşa edilmiş duvar sistemlerine her dönemde her alanda rastlanmak mümkündür, (Akarca 1987, 113). Ancak, bölgede taş mimarinin Hellenistik Dönem ile birlikte görülmeye başlaması ve bu döneme tarihlenen birçok yapıda bu duvar tekniğini kullanılması polygonal

Olba Territoriumunda Hellenistik Dönemle birlikte savunma amaçlı bu yerleşimlerin yanısıra, bu düzenlenimini bir diğer unsuru olan tek başına duran kule yapılanmaları da ortaya çıkar³¹⁹. Bu kulelerin gözetleme amacının dışında tarım arazilerini kontrol altında tutması, hemen yanlarında açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres donanımlarının yanı sıra tarımsal üretime yönelik diğer donanımlara sahip olması ve kulelerin çok katlı yapılanması hem konut amacıyla kullanıldıklarını hem de üretilen ürünün saklandığı depo işlevini üstlendiği ortaya koymaktadır³²⁰. Dağlık Kilikia bölgesinden son yıllarda yapılan çalışmalar bu tür kulelerin bazı örneklerinin çiftlik evleri olarak kullanıldıklarını ortaya koymaktadır. Özellikle Hayatınbaşı'nda yer alan kule formu çiftlik evinin gerek sahip olduğu ölçüler ile gerekse de inşasında kullanılan duvar işçiliği bölgedeki kuleler ile paralellik içerisindedir³²¹. Aynı zamanda bu alanda tespit edilen tarımsal üretim donanımları da bu yapının kule formu bir çiftlik evi olduğunu ortaya koymasından önem taşımaktadır. Yine son yıllarda yapılan çalışmalar Korykos antik kentin çevresinde ve art alanında Hellenistik Dönemin karakteristik özelliklerine sahip bu tür çok sayıda çiftliğin bulunduğunu ortaya koymaktadır³²². Bunun yanı sıra

---

duvarları Hellenistik Dönem için Dağlık Kilikia bölgesinin karakteristik duvar örgü sistemi yapmaktadır, Durugönül, 1998b.

³¹⁹ Durukan 2005, 48

³²⁰ Bugün Ovacık yerleşimi içerisinde yer alan ve Hançerli kule polygonal duvar tekniği ile inşaa edilmiştir. Girişi güney yönünde bulunan kulenin kapı lentosu üzerinde; kalkan, Herakles labutu, kılıç ve dioskur takkesi yer almaktadır. Kulenin güney ve kuzey duvarları üzerinde birer adet mazgal deliği bulunmaktadır. Kulenin içinde ise, merdiven ve balkon yapılanmalarına işaret eden hatıl delikleri yapının ikinci bir katının olduğuna ve tarımsal üretim alanlarını gözetlediğine işaret eder, (Durugönül 1998a, 14; Durugönül 1998a,126). Bugün Kızkalesi ilçesinde yer alan Güçük kulenin girişi güney yönündedir. Kule polygonal duvar tekniği ile inşa edilmiştir. Kuzey yönündeki duvarında büyük bir pencere bulunan kuleden yaklaşık olarak 50 metre kadar uzakta bulunan açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres donanımları bu kulenin hem hakim olduğu tarım alanını gözetleyen aynı zamanda da konut ve depo amacıyla kullanılan bir kule olduğunu ortaya koymaktadır, Durugönül 1998a, 25.

³²¹ Aydınöğlü, 2010: 250.

³²² Korykos'taki tarımsal yapıların polygonal duvar işçiliğine sahip kuleler oldukları ve yakınlarında açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres donanımlarına sahip oldukları görülmektedir. Bunların yanı sıra yine bu kulelerin yakınlarında yer alan ve polygonal duvar tekniği ile inşa edilmiş olan mezar yapılarının

bölgede Hellenistik Döneme tarihlenen ve bölgede zeytinyağı ve şarap üretimi yapıldığına işaret eden çok sayıda nümizmatik kanıtın olması da tarımsal üretimin ve bununla bağlı bir organizasyonun bu dönem içerisinde olduğunu kanıtlaması açısından önemlidir³²³.

Eldeki sınırlı sayıdaki örnekler ışığında değerlendirildiğinde, Hellenistik Dönemin tarımsal üretime yönelik çiftliklerinin üretilen ürünü, tarımsal alanları ve ulaşımı sağlayan vadilerin korunmasına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum bölgede yaşanan Hellenistik Dönemin tarihsel süreci ile de yakından ilişkilidir. Seleukos'ların bölgeyi bir sınır olarak korumak zorunda oluşları bölgede görülen kale yerleşimlerin ve tarımsal üretim yapılan çiftliklerin korumaya yönelik bir karakter geliştirmelerine sebep olmuştur. Bölgede, Seleukos hakimiyetinde görülmeye başlayan savunmaya yönelik yerleşimlerin ve bu tür kırsal yerleşimlerin Seleukos hakimiyetinin kırılmasının ardından da savunmaya yönelik karakteriyle birlikte varlıklarını devam ettirdikleri görülmektedir. Bu durum Roma İmparatorluğu'nun bölgede tam bir hakimiyet kurmasına kadar devam etmektedir. Özellikle, Seleukosların bölgedeki hakimiyetinin kırılmasının ardından Roma hakimiyetinin kurulmasına kadar bölgede korsanların³²⁴ aktif bir şekilde yer almaları

---

varlığı dikkat çekicidir. Açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres donanımlarının istisnasız olarak her kule yapısının hemen yanında yer alması kuleler ile pres donanımlarının aynı dönem içerisinde kullanıldıklarını ortaya koymaktadır, Aşkın, 2010: 36-40.

³²³ Aşkın, 2010: 40.

³²⁴ Dağlık Kilikia bölgesinde yaşanan bu iktidar boşluğunun Dağlık Kilikia'nın sahil kesimlerinde olduğu kadar iç kesimlerde yaşayan halkı da olumsuz etkiler ve bölgede bir gerilimin doğmasına neden olur, (Hill, 1996: 5). Bu dönemde bölgede yaşanan korsanlık faaliyetlerinin Doğu Akdeniz ticaretini ve bu bölgede yer alan yerleşimlerin durumunu etkileyen diğer bir gelişme olduğu görülmektedir. Roma'nın Rhodos'un gücünün sınırlandırılması ve Rhodos limanlarına karşı Delos adasının açık bir liman haline getirilmesinin ardından, Rhodos iyice güçsüzleşir ve kendi içine kapanık bir ada haline alır. Seleukoslar'ın da bölgede baskın bir güç oluşturacak askeri yapılanmaya sahip olmadığı görülmektedir, (Özsait, 1985: 358). Bu durumda Küçük Asia'nın Güney Akdeniz kıyılarında hiçbir askeri-siyasal yapılanmanın bulunmaması ve Roma'nın bu bölgenin öneminin farkında olamaması, Pamphylia, Dağlık Kilikia ve Lykia üs olmak üzere bu bölgelerde birçok küçük çapta korsan prensliklerin kurulmasına neden olur, (Özsait, 1985: 359). Bu bakımdan Küçük Asia'nın güney sahillerinde bölgede baskın güç tarafından desteklenmeden tarım ve ticaret yapamayan, dağlık alanlarda yaşayan insanlar, korsanlığı güçsüzleri beslemenin ve zenginleşmenin bir yolu olarak görür ve gelirlerinin büyük bir kısmını korsanlıktan sağlamaya başlar. Böylelikle korsanlık kısa süre

savunmaya yönelik yapıların yer aldığı kırsal yerleşimlerin karakterlerini korumalarının nedenleri olarak görülmelidir.

Bununla birlikte, Hellenistik Dönemde bölgede yönetimi elinde bulunduran Rahip Krallık hanedanlığının yönettiği Tapınak Devletin tarımsal üretimin büyük çoğunluğuna sahip olduğu görülmektedir³²⁵. Bu durumda bölgede kısıtlı olan tarım arazilerinin yakınlarında inşa edilen kule formundaki çiftliklerin ve bunların sahip oldukları tarım arazilerinin tapınağa ait tapınak köleleri³²⁶ tarafından işletildiğini ve elde edilen gelirin ve ürünün tapınak devlet yönetimine aktarıldığını düşündürür³²⁷. Ancak, Hellenistik Döneme ait arkeolojik ve epigrafik verilerin eksikliği Dönemin tarımsal organizasyonu hakkında ayrıntıya girilmesine engel olmaktadır.

Roma İmparatorluğunun bölgede hakimiyet kurması ile birlikte Olba Territoriumu'nun sahip olduğu stratejik önemi de artar. Özellikle Doğu seferleri sırasında

---

içinde halkın yaşam biçimi haline gelir, (Arslan, 2003a: 92.; Arslan, 2003b: 195 vd.) İ.Ö. 139'da Antiokheia'da taht kavgası yaparak Dağlık Kilikia bölgesine kaçan Diodotos önderliğinde güçlü idari ve askeri bir yapılanmaya kavuşur, (Durukan, 2005b: 10). Sayıları en az yirmi bin civarında olan bu korsanlar, nerdeyse küçük bir devlet oluşturacak konuma gelir, (Ulansey, 1998: 105). İ.Ö. 102 yılında *praetor* Antonius, Kilikia korsanlarına karşı bir sefer düzenler, (Sherwin White, 1977, 69; Ormerod, 1922: 35; Berger, 1999: 455). Bu durum korsanlık faaliyetleri büyük bir yükseliş göstererek Roma'nın Akdeniz'deki ticaretini yoğun olarak etkilemesi de bu müdahaledeki temel nedenlerden birisi olarak gösterilebilir, Arslan, 2003a: 107.

³²⁵ Tapınak Devlet; genelde tapınağa ait kült organizasyonundan bağımsız sivil kurumların olmadığı, bir territoriuma sahip ve ekonomisinin temelini tarımsal faaliyetlerin oluşturduğu, tapınak devlete bağlı tapınak kölelerine sahip, yönetimin başında bir başrahibin bulunduğu organizasyonu tanımlamak için kullanılır, (Trampedach, 2001: 280). Bu dönem içerisinde Küçük Asia'da çok sayıda tapınak devletin bulunduğu görülmektedir. Bu tapınak devletlerin aynı hiyerarşik düzende oldukları ve tamamının arazilerinde çalışan Hierodulları (tapınak köleleri) oldukları bilinmektedir, (Olshausen 1987, 187; Gotter, 2001: 305). Tapınak Devlet sisteminde halk, Tapınağa bağlı ve tapınak köleleri olarak adlandırılan Hierodullardan oluşur. Hierodullar tapınak kölesi olarak adlandırılırsa da diğer kölelerden farklı olarak alınıp satılamazlar, Aydınöglü, 2002: 116.

³²⁶ Dağlık Kilikia bölgesinde Hellenistik Döneme tarihlenen yazıtların hiçbirinde yerel halktan kişilerin isimlerine yer verilmediği görülür. Elde bulunan yazıtların daha çok Rahip Krallık hanedanlığına mensup olan isimler olmaları bu dönem içerisinde halkın toprak üzerinde herhangi bir mülkiyeti olmadığını göstergeleri olarak görülmelidir, Durugönül, 1998a: 72.

³²⁷ Durugönül, 1995: 79 vd.

bölgenin sahip olduğu geçitlerin varlığı Roma imparatorluğunun bölgeye ayrı bir önem vermesine neden olur. Bu durumun bir sonucu olarak bölgede bir imar hareketliliğinin yaşandığı arkeolojik kanıtlarla desteklenmektedir. Bu imar hareketliliği sırasında sahil kesimindeki yerleşimler kadar kırsal yerleşimlerde de ticarete ve tarımsal üretime yönelik yapılanmaların arttığı görülmektedir. Bu durum Roma İmparatorluğunun sağladığı refah dönemi sırasında azalan savunma ihtiyacı ile doğru orantılıdır. Bu dönemde bölgede Roma İmparatorluğu'nun hakimiyet kurması ile başlayan Pax Romana sürecinin sağladığı huzur ve güven ortamının kırsal yerleşimlerin gelişmelerinde etkili olduğu görülmektedir. Hellenistik dönemde ihtiyaç duyulan savunma ihtiyacının bu dönem içerisinde sağlanan güven ortamı ile azalması yerleşim düzenlemesinde bir takım değişikliklere gidilmesi ve kırsal yerleşimlerin gelişmesi sonucuna yol açmıştır. Bu açıdan bakıldığında Roma İmparatorluğunun bölgede hakimiyet kurması ile başlayan tarihsel sürecin, Romalılaştırma politikasının ve Romalılaştırma sürecinin Dağlık Kilikia bölgesinde yer alan kırsal yerleşimlerin yerleşim modelleri üzerinde rol oynaması açısından, oldukça önemli olduğu düşünülmektedir.

Bölgenin Roma Dönemi içerisinde yaşadığı tarihsel süreç bölgedeki kırsal yerleşimlerin artması ve gelişmeleri hakkında veriler sağlamaktadır³²⁸. Özellikle Dağlık

---

³²⁸ Kilikia bölgesindeki Roma İmparatorluğunun ilk izleri bölgenin *PROVINCIA CILICIA* olarak adlandırılmasıdır. Bu süre Roma'nın Geç Cumhuriyet döneminine denk gelir. Bu dönemde Provincia terimi sınırları belli bağımsız bir yönetim alanından çok Magistratus'ların eylem alanlarını, özellikle de Praetor ve Consullerin savaş hareket alanlarını tanımlamaktaydı, (Kaya, 2009: 208). Bu dönem içerisinde Kilikia bölgesi Provincia Cilicia (Provincia Militaris) olarak ilk kez İ.Ö. 102'de Marcus Antonius'un yönetim alanı olarak tanımlanmaktadır. Bu dönem de Kilikia'nın bir provincia olarak adlandırılmasındaki temel neden ise bölgede süren korsanlık faaliyetlerine son verme çabasıdır. İ.Ö. 92 yılında Marcus Antonius'dan sonra ise bölgeye Provincia'sı Kilikia olarak belirlenen ve Praetor olarak atanan diğer bir isim ise Sulla'dır. Ancak bölgede korsanlığa asıl son veren isim bölgede Romalılaştırmanın ilk temellerini atacak olan Gnaeus Pompeius Magnus'tur. Bu amaçla, İ.Ö. 67 yılının ilk aylarında Aulus Gabinius'un hazırladığı ve denizlerin korsanlardan temizlenmesi için yürürlüğe konulan yasa ile (Lex Gabinia) Gnaeus Pompeius üç yıllığına

Kilikia bölgesinin Roma İmparatorluğunun hakimiyetine girmesi ile birlikte sosyal yaşamda ve ekonominin Romalılaşma sürecine dahil olduğu görülmektedir. Bölgedeki kentlerde bu süreçte tak³²⁹, tapınak³³⁰, lahit mezarlar³³¹, anıtsal mezarlar³³², su kemerleri³³³, sütunlu caddeler³³⁴, hamamlar³³⁵, yol ağları³³⁶, tiyatro³³⁷ ve çeşme³³⁸ yapılarının yapıldığı bilinmektedir³³⁹. Bu durum Romalılaştırma sürecinin kentlerde mimari formlarla kimlik bulduğuna işaret eder³⁴⁰.

---

büyük yetkilerle korsanlık faaliyetlerini bitirmek amacıyla Akdeniz’de hazırlıklara başlar, (Arslan, 2003a: 109). Gnaeus Pompeius hazırlamış olduğu plan neticesinde kısa sürede Akdeniz’deki korsanlık faaliyetlerini bitirir, Arslan, 2003a: 110 vd. Bunun ardından Kilikia Bölgesi Ovalık ve Dağlık bölümlerini de içine alacak şekilde provincia olarak adlandırıldı. Bu sürecin sonunda ise Romanın bölgede sağlayacağı egemenliği pekiştirecek olan kentleşme politikasının bir sonucu olarak Dağlık Kilikia ile Ovalık Kilikia’nın sınırındaki Soloi kentini Pompeiopolis olarak yeniden adlandırır ve bölgede süren karışıklıkların önüne geçmek adına daha önceden korsanlık faaliyetlerinde bulunan Dağlık Kilikia halkını bu kente yerleştirir, (Kaya, 2009: 218). Roma döneminde Kilikia bölgesi için en önemli süreçlerden birisini ise Augustus başlatır. Kilikia’da Pax Romana’yı yerleştirmek için sistemli bir kolonileşme hareketi ve buna bağlı kentleşme politikası izler. Ovalık ve Dağlık Kilikia’da emekli Roma askerlerini yerleştirdiği koloniler kurar, (Sayar, 2004: 23). Bunun yanı sıra Augustus, bölgeyi Galatia Kralı Amyntas’a verir; ancak Amyntas’ın ölümünün ardından Batı Dağlık Kilikia Galatia Krallığı’na devredilirken Doğu Dağlık Kilikia ise İ.Ö. 25 yılında Kappadokia Kralı Arkhelaos’un denetimine bırakılır, (Spanu, 2003: 5; Kaplan 2009, 23-32). Tiberius, İ.S. 17 yılında Kappadokia Kralı I. Arkhelaos’un ölümü üzerine Kappadokkia’yı Roma eyaleti yapar. Daha sonra Orta ve Batı Dağlık Kilikia’yı, Kommegene Kralı IV. Antiokhos’un krallığına katar, (Durugönül, 2004:44; Lenski, 1999: 419). Antiokhos Anemurium’a kadar bütün bölgeyi İ.S. 72 yılına kadar yönetir. İ.S. 72 yılında ise Ovalık ve Dağlık Kilikia, Vespasianus tarafından kurulan Kilikia eyaletine dahil edilir, Bickerman, 1947: 355.

³²⁹ Bkz. Dipnot 269

³³⁰ Bkz. Dipnot 270

³³¹ Bkz. Dipnot 271

³³² Bkz. Dipnot 272

³³³ Bkz. Dipnot 273

³³⁴ Bkz. Dipnot 274

³³⁵ Bkz. Dipnot 275

³³⁶ Bkz. Dipnot 276

³³⁷ Bkz. Dipnot 277

³³⁸ Bkz. Dipnot 278

³³⁹ Kilikia Bölgesinde, farklı dönemlerde Roma egemenliğinin propagandasını yapma amacı güden ve Romalılaştırma politikasının en önemli ayaklarından birisini oluşturan yoğun imar etkinlikleri olduğu görülür. Bu hareketlilik epigrafik kaynaklarla da örtüşmektedir. Bölgedeki ilk imar hareketliliği dönemi İ.S. 1. yüzyıla rastlamaktadır. Bölgede İ.S. 1. yüzyılın ortasından sonraki tarihlerde kıyı şeridinde kentler kurulduğu ve erken dönemlerde kurulan kentlerde de hızlı bir gelişme görüldüğü bilinir. Vespasianus döneminde kıyı şeridinde bir yol ve Kalykadnos (Göksu) nehri üzerinde bir köprü inşa ettirilir. Aynı zamanda, Diokaesareia-Olba arasındaki yolda Vespasianus Dönemine tarihlenen bir mil taşı bulunmuştur (İ.S.75-76), (MacKay, 1968: 41; Spanu, 2003: 6). Bölgedeki bir diğer imar faaliyeti dönemi, İ.S. 2. yüzyılın sonlarında görülür. Bu dönemde çok sayıda yolun inşa edildiği ya da tamir edildiği görülmektedir. Olba-Diokaesareia arasında İ.S. 197/198 yılına tarihlenen iki mil taşı bulunmaktadır, (MacKay, 1968: 41). Korykos antik kentinden Canbazlı’ya giden yol üzerindeki bir başka mil taşı ise Ramsay tarafından İ.S.197 yılına tarihlenmektedir, MacKay, 1968: 50.

³⁴⁰ Waelkens, 198: 94 vd.; Dodge, 1987: 106 vd.

Roma İ mparatorluğunun bölgede hakimiyet kurması ile birlikte kırsal yerleşimlerde de kentsel mimari izleri taşıyan yeni yapıların ortaya çıktığı görülür. Bölgedeki kırsal yerleşimlerin sahip oldukları çiftlik evleri, mezarlar, konutlar, üretim ve depolama yapılarının varlığı, bu tarihsel süreç ile uyum içerisinde. Bu dönem içerisinde kentsel yaşamın genişlemesi ile birlikte kırsal yerleşimlerin de sayısında artış olduğu görülür. Aynı zamanda bu kırsal yerleşimlerin antik yollar ile kıyıdaki kentlerle bağlantılı oldukları ve kırsalda üretilen ürünün kentlerdeki limanlara bu yollar aracılığı ile ulaştırıldığı görülmektedir. Bu durum kırsal yerleşimlerin dönemin ekonomisinin vazgeçilmez unsurları olduklarının göstergesidir. Son yıllarda yapılan çalışmalarda bu çalışmanın araştırma alanını oluşturan bölgede, Roma Döneminde de yerleşim gördüğü anlaşılan bu tipe çok sayıda çiftlik yapılanması tespit edilmiştir. Sömek Vakıf³⁴¹, Gökkale³⁴², Eşkintepe³⁴³, Karakabaklı³⁴⁴, Esseler³⁴⁵, Üçayak³⁴⁶, Olba³⁴⁷, Gökören'de³⁴⁸ tespit edilen çiftliklerin bu özelliklere sahip oldukları görülür. Bu kırsal yerleşimlerde, Roma Döneminin özelliklerini yansıtan çiftlik evleri, atölyeler ve depolama mekanlarının yer aldıkları görülmektedir. Bunların yanı sıra lahit mezarlar, beşik tonozu aedikula mezarlar, beşik çatılı aedikula mezarlar, tapınak tipli anıt mezarların da bu kırsal yerleşimlerde buldukları görülmektedir. Bu yapılanmaların yanı sıra bu yerleşimlerde çok sayıda konutun yer aldığı da yapılan çalışmalar neticesinde ortaya koyulmuştur³⁴⁹.

---

³⁴¹ Bkz. Dipnot 34.

³⁴² Aydınöğlu, 2010: 248.

³⁴³ A.g.e., 2010:246.

³⁴⁴ Bkz. Dipnot 33.

³⁴⁵ A.g.e., 2010: 245.

³⁴⁶ Bkz. Dipnot 36.

³⁴⁷ Aydınöğlu, 1999: 158.

³⁴⁸ A.g.e., 2010:246.

³⁴⁹ Tespit edilen bu yerleşimler sahip oldukları yapılanmaların yoğunluğu ve çeşitliliği nedeniyle kompleks

Roma Dönemi ile birlikte bölgede oluşan güven ortamının yanı sıra dönem içerisinde değişen vatandaşlık hakları ve bununla bağlantılı olan toprak kullanımlarına yönelik düzenlemelerin de bölgedeki kırsal yerleşimlerin gelişiminde önemli bir paya sahip oldukları görülmektedir. Bu durum bölgede yaşanan Romalılaştırma politikası ve Romalılaşma süreci ile de yakından ilişkilidir. Bu politikanın ilk göstergesi ise eyaletleştirmedir. Eyalet sistemi içerisinde yer alan yeni bölgelerde bu politikayı sağlamlaştırmak amacıyla imar faaliyetleri yürütüldüğü görülmektedir. Romalılaştırmanın diğer bir ayağı ise bölgede oluşturulan İmparatorluk kültürleri³⁵⁰ ve İmparator portreleri taşıyan sikke darparıdır. Romalılaştırılma politikasının son ve en önemli aşaması ise bölgede yeni kentler kurmak ya da daha önce kurulan kentleri Roma kolonisi olarak adlandırarak kentleşmeyi teşvik etmektir³⁵¹. Kentleşmenin sağlanması ise hiç şüphesiz bölgeye Roma vatandaşlarının yerleştirilmesi ile sağlanmaktadır³⁵². Ancak bununla

---

çiftlikler olarak adlandırılmasıyla ilgili olarak bkz. Aydınoglu, 2010: 24

³⁵⁰ Bu süreç içerisinde Iudea bölgesindeki Samaria kenti, “Sebaste”, (Crowfoot ve diğerleri, 1957: 5; Winter, 1996: 218-219; Jacobson, 2001: 28; Tin Lee, 2003: 33-34; Mellor, 1978-1979: 182), ve Straton kenti ise “Kaisareia”, (Raban, 1992: 22; Oleson ve Branton, 1992: 51; Winter, 1996: 219-220; Jacobson, 2001: 28; Elliger, 2001: 1029; Tin Lee, 2003: 23-25), olarak yeniden adlandırılmışlardır. Mauretania bölgesindeki Iol kenti ise “Kaisareia” olarak adlandırılmıştır, (Alföldi, 1979: 70; Baldus, 1979: 196-198 Abb. 122.9; Fittschen, 1979: 230; Jacobson, 2001: 28). Kappadokia’da Mazaka kenti, “Kaisareia”, Megalopolis kenti ise “Sebaste” olarak adlandırılmıştır, (Hild ve Restle, 1981: 193-274). Iudea bölgesinde Kral Antipatros İmparator Tiberius tarafından vassal kral olarak atanmasının ardından bu bölgede “Tiberias” adında bir kent kurmuştur, (Barnett, 2007: 223-225; Kaplan, 2009: 27 vd.; Sullivan, 1977: 309; Alföldi, 1979: 69-74; Jacobson, 2001: 24-25). Kilikia bölgesinde ise Elaiussa kenti “Sebaste” olarak yeniden adlandırılmış, (Spanu, 2003: 5), ve imparator Augustus onuruna bir kült tapınağı inşa edilmiş olduğu önerilmiştir, (Kaplan, 2009: 23-32.) Yine benzer uygulamalara Kilikia bölgesinde yer alan diğer kentlerde de rastlamak mümkündür. İ.Ö. 19 yılında bölgenin yönetimini elinde bulunduran Tarkondimotos II’nin Ovalık Kilikia’daki Anazarbos kentinin adını Kaisareia olarak değiştirdiği bilinmektedir, Spanu: 2003: 5.

³⁵¹ Kaya, 2009: 196

³⁵² Bu açıdan eyaletlere yönelik ilk girişimler özellikle Caesar ve Augustus döneminde İtalya yarımadası dışındaki batı eyaletlerinde yürütülmüştür. İ.Ö. 48-14 tarihleri arasında özellikle İspanya, Dalmaçya, Afrika ve İmparatorluğun batı eyaletlerinde yer alan adalar başta olmak üzere bölgelerin Romalılaştırılması ve Roma yönetiminin sağlamlaştırılması adına özgür Roma vatandaşlarının bu bölgelere yerleştirildikleri bilinmektedir. Aynı zamanda bölgelerin korunmasını sağlamak amacıyla da çoğunluğu Romalı özgür vatandaşların askerlik görevinde bulunduğu Lejyonların da bölgeye gönderildikleri ve Lejyonlarda görev yapan Romalı askerlerin bölgenin Romalılaştırmasına katkıda bulunmaları amaçlanmaktadır, Scheidel, 2004:

birlikte, bölgenin Romalılaştırılması sürecindeki bu aşamanın diğer unsurlara da ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyacı karşılamak amacıyla da bölgedeki elitlere ve ordu görevini tamamlayan veteran askerlere vatandaşlık hakkı tanımak³⁵³ ve bu kişilere yapılan toprak bağışları bu aşamada büyük yer tutmaktadır. Bunun yanı sıra Romalılaştırma sürecinde yerel halkın yaşam biçiminde meydana gelen değişimler de Romalılaştırmanın bir diğer önemli göstergesidir³⁵⁴.

Roma imparatorluğunun eyaletlerinde yürüttüğü Romalılaştırma politikasının diğer bir önemli ayağı olan yerel halk üzerindeki Romalılaştırma çalışmalarının Kilikia bölgesinde de gerek yerel elitlere sağlanan haklar gerekse bölgeye Roma vatandaşlarının ve veteranların yerleştirilmesi ile yürütüldüğü epigrafik kanıtlarla ortaya koyulmuştur. Yerel elitlerin Roma'ya yakın durmak çabasıyla bölgede kentlerde ya da kırsal alanlarda

11.

³⁵³ Roma'da özellikle Cumhuriyet döneminde hak sahibi olmak ya da vatandaş olabilmek için bazı şartların oluşmuş olması gerekmektedir. Erken dönemlerde Roma vatandaşı olabilmenin tek şartı Roma vatandaşı bir babadan -özellikle- ve anneden doğmuş olmaktır. Roma'da özellikle iki türlü hak ve buna bağlı vatandaşlık kavramı olduğu görülmektedir. Özgür Roma vatandaşlarının hakları ikiye ayrılmaktadır. Bunlar; *Alieni iuris* (başkasının hukukundan) ve *sui iuris* (kendi hukukundan)'dir. *Alieni Iuris*'ler ailede yer alan çocuklar, torunlar, kadınlar ve gelinleri içermekteyken asıl hak sahibi olan ise *sui iuris* yani aile babası *pater familias* olanlardır. *Sui iuris*'ler tam anlamı ile hak sahibi olanlardır, (Umur, 1999: 156,168). Ancak, ilerleyen dönemlerde sadece Roma vatandaşı olan bir babadan doğan her erkek evlat da Roma vatandaşı sayılmaktaydı. Ancak, Roma'nın topraklarını genişletmesi ve bir Romalılaştırma politikasını ortaya çıkması vatandaşlık haklarında bir takım değişmelerin ortaya çıkmasını sağlar. Romalılaştırma sürecinde, özellikle yerel halk üzerinde Romalılaştırmayı etkili bir şekilde yerleştirmek amacıyla Roma hakimiyetinin yeni sağlandığı ve eyalet olarak adlandırılan bölgelerde Roma kolonisi statüsü verilerek yeniden adlandırılan kentler bulunduğu bilinmektedir. Bu kentlere yerleştirilen Roma vatandaşları, veteranlar ya da yerel elitlere verilen Roma vatandaşlık hakkı politikası Romalılaştırma politikasının yerel halk üzerindeki ayağını oluşturmaktadır. Roma İmparatorluğunun vatandaşlık hakkı bağışları özellikle bölgenin yerel elitlerine tanındığı görülmektedir. Bu şekilde amaçlanan bölgenin yerel elitlerinin yardımı ile Roma hakimiyetini sağlamlaştırmaktır. Bu şekilde yürütülen politikanın en yoğun yaşandığı süreçler ise Iulius Claudius'lar dönemine (özellikle İmparator Claudius İ.S. 41-54), (Thomas, 2004: 437), ve Caracalla'nın İ.S. 212'de ilan ettiği *Constitutio Antoniniana* ile imparatorluğun bütün özgür sakinlerine vatandaşlık hakkı verdiği dönemlere rastlar, (Dönmez Öztürk, 2009: 280-281; Sherwin White, 1939: 181). Benzer bir uygulamanın görüldüğü diğer bir süreçte Flaviuslar sülalesi dönemindedir. Hemen hemen benzer şekilde Roma kolonisi statüsü alarak yeniden adlandırılan -özellikle eyaletlerde- kentlerde yaşayan halka Roma vatandaşı olma hakkı verildiği görülmektedir, Sherwin White, 1939: 195.

³⁵⁴ Dönmez Öztürk, 2009: 278. Özellikle yerel halkların aristokrat kesimine mensup olan kişilerin Roma senatosuna girişlerinin sağlanması da bu politika ile yakından ilişkili olmalıdır.

yaptırılan bazı kamusal yapıların inşasını maddi olarak destekledikleri bilinmektedir³⁵⁵. Bunun yanı sıra bölgenin yerel elitlerinin özellikle İmparatorluk Döneminde *Senatus* sınıfına kadar yükseldikleri ve Roma Senatosu'nda görev aldıkları bilinmektedir³⁵⁶. Aynı zamanda Kilikia eyaletine yerleştirilen bir çok veteran askerinin bulunduğunu gösteren İ.S. 1. yüzyıldan 3. yüzyıla kadar uzanan bir sürece tarihlenen çok sayıda yazıt bulunmaktadır³⁵⁷. Yine Kilikia eyaletine İtalya kökenli vatandaşların da bölgeye yerleştirildikleri bilinmektedir³⁵⁸. Roma İmparatorluk Döneminde tarımsal üretimin yapıldığı küçük kırsal kesim yerleşimlerde dahil olmak üzere İmparatorluğun egemenliğindeki bütün toprakların mülkiyetlerinin Roma vatandaşlarına ya da İmparator'a ait olduğu düşünülebilir³⁵⁹. Bu durumda Roma topraklarının eyaletlere yerleştirilen halka

---

³⁵⁵ Silifke Müzesinin bahçesinde yer alan bir onurlandırma yazıtında bir köye hizmetlerinden ve bağışlarından dolayı onurlandırılan bir Seleukeia vatandaşından bahsetmektedir. Bu vatandaş köy halkı için bir stadion'un yedi sırasının oturma bölümlerinin yapımını kendi parasıyla üstlenmiştir, (Şahin, 2009: 269; Bean ve Mitford, 1970: 197 vd.) Aynı zamanda Diokaesareia kentinde yer alan tiyatro'nun yapımının Marcus Aurelius ve Lucius Verus dönemlerinde yaptırıldığı, (Hicks, 1891: no 71; Heberdey ve Wilhelm, 1891: no 56), ve yine Diokaesareia kentinde yer alan Tykhe tapınağının Obrimos'un ve karısı Leonidas'ın kızı Kyria'nın oğlu Oppius tarafından yaptırıldığı bilinmektedir, Hicks, 1891: no: 50.

³⁵⁶ Kilikia'dan çıkan bu senatörlerin tarımsal ya da pastoral ekonomiye yönelik geniş olanaklar sunan Ovalık Kilikia'dan çıktıkları görülmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde tarımsal üretim alanı açısından daha fakir olan Dağlık Kilikia'dan senatör çıkmamış olması bu durumla açıklanabilmektedir. Bunun en geçerli açıklaması ise Senatörlük için gerekli maddi imkanları ancak ticaretle ya da tarımla sağlanabilmesinden kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra bu Kilikia'lı senatörlerin hiçbirinin İtalya kökenli olmadıkları görülmektedir. Bu durum bölgenin yerel elitlerinin Romalılaştırma sürecindeki yerini ortaya koymaktadır, Ertekin, 2004: 165 vd.

³⁵⁷ Roma imparatorluk döneminde ortaya çıkan diğer bir durumda dönem içerisinde emekli olan askerlerin (*Veteran*) ikamet ve hayatlarını devam ettirme sorunudur, (Mattingly, 2006: 289). Bu dönem içerisinde Augustus, emekli olan askerleri için İtalya'da ya da Roma imparatorluğuna ait eyaletlerde geniş toprakları kendi parasıyla aldığını ve emekli olan askerlerine dağıttığı bilinmektedir, (Finley, 2007: 136). Dağlık Kilikia bölgesine yerleştirilen Veteran askerlerin büyük bir çoğunluğunun İmparatorluk döneminde yönetimde söz sahibi olan İmparatorların *gens* isimleri olan Aurelius ya da Iulius gibi *gens* isimleri aldıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra Kilikia kökenli olan ancak diğer eyaletlere yerleştirilen veteran askerlerinde var olduğu bilinmektedir ki bu veteranların da yine benzer *gens* isimleri aldıkları görülmektedir, Pilhofer, 2005: 244 vd.

³⁵⁸ Aynı zamanda Yapılıkaya'da tespit edilen ve İ.S. geç 1. Erken 2. Yüzyıla tarihlenen yazıtta Romalı isimlerine sahip olan ve dolayısıyla Roma vatandaşları olan Collina ailesinin bölgeye yerleştirildiklerini göstermektedir, Hicks, 1891: Inscriptions 237 Nr. 20; Durugönül, 1989: 15 vd.

³⁵⁹ Roma hukukuna göre; gayri menkuller İtalya yarımadasında yer alan kişisel araziler (*dominum ex iure Quiritium*) -ki bu araziler her türlü vergiden muaf sayılan arazilerdir- ve eyaletlerde bulunan ve *populus Romanus*'a ya da İmparator'a ait olan araziler olmak üzere ikiye ayrılmaktaydı. *Populus Romanus*'a ya da İmparator'a ait olan ve vatandaşlara toprağa işleme hakkı verilen topraklardan her yıl bir vergi alınır ve buna karşılık ta toprağın işletme hakkı tanınırdı, (Umur, 1999: 471). Roma imparatorluğunun ele geçirdiği topraklar ise *ager publicus* olarak adlandırılmaktadır ve *populus Romanus*'un malı olarak ifade edilmektedir. Roma topraklarına katılan her toprak parçası bu durumda parça parça Roma halkına paylaştırılarak

işletmek üzere verildiği bilinmektedir. Roma İmparatorluğu'nda Cumhuriyet Döneminde toprak sahibi olabilen kişiler sadece Roma doğumlu Roma vatandaşlarıdır. Ancak, Roma'nın İtalya yarımadasının dışına çıkması ve topraklarının genişlemesi ile Roma devletinde vatandaşlık haklarının değiştiği ve bunun Romalılaştırma sürecinin bir sonucu olduğu görülmektedir. Vatandaşlık hakkı, toprak sahipliğinin de aynı ölçüde etkileyen bir durumdur. Bu durum göz önüne alındığında eyaletlerdeki tarımsal üretime yönelik toprakların bölgeye yerleştirilen vatandaşların kullanımına bırakıldığı bilinmektedir.

Bölgede, Hellenistik Dönemden farklı olarak Roma Dönemi ile birlikte değişen toprak düzenlemelerinde bölgede yer alan tarımsal üretime müsait toprakların yerel elitlere, bölgeye yerleştirilen Roma vatandaşlarına ya da veteran askerlere bırakıldığı düşünüldüğünde bu kişilerin çiftliklerin üretime, ikamete ve kişisel ihtiyaçlara yönelik olarak geliştirdikleri yerleşimlere yeni yapılar ekledikleri düşünülmelidir. Buna ait bölgede ve Özköy yerleşiminde çok sayıda kanıt da vardır. Silifke Müzesinin bahçesinde yer alan bir onurlandırma yazıtında bir köye hizmetlerinden ve bağışlarından dolayı onurlandırılan bir Seleukeia vatandaşından bahsetmektedir. Bu vatandaş köy halkı için bir stadion'un yedi sırasının oturma bölümlerinin yapımını kendi parasıyla üstlenmiştir³⁶⁰. Aynı zamanda Diokaesareia kentinde yer alan tiyatro'nun yapımının Marcus Aurelius ve Lucius Verus

---

vatandaşlara işletme hakkı ile devredildiğini ya da *ager publicus* olarak kalmasının yanında kiralama ya da başka yollarla kişilere verildiği bilinmektedir. Bu şekilde toprak üzerinde *populus Romanus*'un hakları korunmakta fakat vatandaşların arazi üzerindeki sahiplik hakları ve vasiyet hakkı o toprağı işleten kişiye bırakılmaktadır. *Populus Romanus*'un toprak üzerinden senelik aldığı *vectigal* ismi altındaki ücretin haricinde toprak üzerinde herhangi bir mülkiyet hakkı bulunmamaktadır, (Umur, 1999: 469; Finley, 2007: 108). Bunun yanı sıra eyaletlerdeki durumlar İtalya yarımadasındaki toprakların durumundan oldukça farklıdır. Eyaletlerde bulunan toprakların Roma'nın hakimiyeti altına girmeden önce o toprağın sahibi kimse yine toprağın sahipliği ona bırakıldığı ve bunun neticesinde de nakdi ya da aynı bir bedelin toprağı işletenden vergi olarak alındığı bunun yanı sıra da toprağın vasiyetle aile bireylerine bırakılması hakkı da korunduğu bilinmektedir. Ancak toprağın eski sahibinin kullanımına tahsis edilmesi senato eyaleti olan topraklarda *populus Romanus*'a, İmparator eyaletinde olan topraklar ise İmparator'un kararına bırakılırdı. Bunun yanı sıra bazı durumlarda toprak *populus Romanus*'a ya da İmparator'a devredilirdi.

³⁶⁰ Şahin, 2009: 269; Bean ve Mitford, 1970: 197 vd

dönemlerinde yaptırıldığı³⁶¹ ve yine Diokaesareia kentinde yer alan Tykhe tapınağının Obrimos'un ve karısı Leonidas'ın kızı Kyria'nın oğlu Oppius tarafından inşa ettirildiği bilinmektedir³⁶². Bu süreç içerisinde Roma geleneğine uygun yapılan çiftlik evleri ve yine Roma geleneği gösteren çok sayıdaki mezar yapısının yanı sıra kırsal yerleşimlerde tespit edilen basit planlı konutların sayılarındaki artış bu görüşü destekler niteliktedir.

İ.S. 4. yüzyıl ve sonrasında yaşanan tarihsel sürecin, Dağlık Kilikia bölgesindeki mimari anlayışın değişmesinde önemli rol oynadığı görülür ve kentlerin gelişimindeki etkisinin yanısıra kırsal yerleşimlerin de gelişmesinde ve büyümesinde önemi bilinmektedir. Bölgenin İ.S. 359 yılında Sassaniler'in, arkasından da İ.S. 367–368 yıllarında İ saurialılar'ın saldırılarına maruz kalması mimari yapılanmalarda savunma amaçlı yapıların ortaya çıkmasına yol açar³⁶³. Aynı zamanda, dönemin değişen dini yapısı da yeni bir mimari hareketliliğin başlamasına neden olur³⁶⁴. İ.S. 5. yüzyılın sonu 6. yüzyılın başında sürekli olarak huzursuzluk yaratan İ saurialılar'ın kontrol altına alınmalarından sonra, Kilikia ve Isauria bölgelerinde İ.S. 5. ve 6. yüzyıllarda ekonomik bir hareketlilik yaşanır³⁶⁵. Bu dönem içerisinde kırsal yerleşimlerde hızlı bir artış ve büyüme görülür. Önceki dönemlerde yerleşim gören kırsal yerleşimlerin kullanımının devam ettiği ve önceki dönemlere ait yapıların kullanımlarının devam etmesinin yanı sıra yerleşimlere

---

³⁶¹ Hicks, 1891: no 71; Heberdey ve Wilhelm, 1891: no 56

³⁶² Hicks, 1891: no: 50

³⁶³ Aydın, 2004a:55.

³⁶⁴ İ.S. 391 yılında Doğu Roma İmparatoru I. Theodosius'un pagan dinleri yasaklayarak Hıristiyanlığı devletin resmi dini olarak ilan etmesinden sonra bölgede imparatorluğun diğer bölgelerinde olduğu gibi Dağlık Kilikia bölgesinde de kilise yapılarının yoğun olarak yapıldıkları görülmektedir. İ.S. 474-491 yılında Doğu Roma İmparatoru olan İ saurialı Zenon Döneminde yine Kilikia'da yoğun bir mimari faaliyetten söz etmek mümkündür. İmparator, Doğu Roma İmparatorluğunun bir eyaleti olan kendi ana vatanını ekonomik olarak destekler, (Aydın, 2004a: 54 Vasiliev, 1953: 23; Lenski, 1999: 427; Hill, 1996: 7). İ.S. 476'da Zenon'un yeniden İmparator olması ile birlikte Seleukeia Kalykadnos 'daki Hagia Thekla hac merkezine bir adet kubbeli kilise Dağpazarı'na bir adet kubbeli kilise yaptırdığı bilinir, Forsyth, 1957: 224; Aydın, 2004a: 58; Gough, 1972: 199.

³⁶⁵ Hellenkemper ve Hild, 1990: 42.

yeni yapıların eklendiği izlenebilmektedir. Bu dönem içerisinde yerleşimlere çok sayıda konutun eklendiği, bunların yanı sıra tarımsal üretim donanımlarının sayısında da yoğun bir artışın olduğu gözlenmektedir. Bunların yanı sıra neredeyse bütün kırsal yerleşimlerde görülen kilise yapıları bu yerleşimlerin Geç Antik Dönem içerisinde de yerleşim gördüğünün en önemli kanıtlarıdır. Bunların yanı sıra Roma Dönemine tarihlenen çok sayıda lahit mezarın da Geç Antik Dönem içerisinde değişen dini ihtiyaçlar çerçevesinde yeniden kullanıldıkları ve bu kullanım evresi sırasında da lahit mezarların üzerine Hıristiyanlık dininin sembollerinin eklendikleri görülmektedir. Gökkale³⁶⁶, Karakabaklı³⁶⁷, Çildiremez³⁶⁸, Esseler³⁶⁹, Üçayak³⁷⁰, Gacarlar³⁷¹, Sömek Örendibi³⁷², gibi kırsal yerleşimlerde bu döneme tarihlenen basit planlı konutların³⁷³ ve tarımsal üretim donanımlarının, sayısındaki artışın yanı sıra yerleşimlerde yer alan kiliselerin varlığı bu yerleşimlerin gelişerek büyüdüklerini göstermektedir. Bu durumlar Roma Dönemi ile başlayan gelişmenin Geç Antik Dönemde'de devam ettiğinin ve kırsal yerleşimlerin kompleks çiftliklerde küçük ya da orta boyutlu tarımsal üretime yönelik köy yerleşimleri haline geldiklerini göstermesi açısından önem taşımaktadır.

İ.S. 7. yüzyılın ortalarından itibaren ise Kilikia bölgesi dönem için yeni bir din olan İslamiyet ve bu dini kabul eden güçlü Arap devletlerinin akınlarına uğrar ve bölgede kaos durumu oluşur. Bu dönemden sonra bölge sık sık Araplar ile Bizans devleti arasında

---

³⁶⁶ Aydınoglu, 2010: 248.

³⁶⁷ Bkz. Dipnot 245.

³⁶⁸ Bkz. Dipnot 33.

³⁶⁹ Bkz. Dipnot 248.

³⁷⁰ Bkz. Dipnot 36.

³⁷¹ Bkz. Dipnot 35.

³⁷² Bkz. Dipnot 35.

³⁷³ İ.S. 4-7. yüzyıllar arasında kullanıldıkları bilinen benzer duvar işçiliklerine ve plan yapısına sahip kırsal konutların bölge ile yakın etkileşim içerisindeki Kuzey Suriye'de var olması bu tip yapıların bu tarih aralığında değerlendirilmelerini sağlamaktadır, Eichner, 2004: 78; Eichner, 2005: 204.

el değiştirir. Özellikle bu dönemden sonra gerek büyük kentlerin gerekse de kırsal yerleşimlerin kesintiye uğradığı arkeolojik kanıtlar ile ortaya koyulmuřtur³⁷⁴.

---

³⁷⁴ Elaiussa Sebaste kentinin İ.S. 7. yüzyılın ortalarından itibaren yerleşim görmediği bilinmektedir, Schneider, 2008:18-19.

SONUÇ

Çiftlikten Köye Özköy Yerleşimi: Özköy Yerleşimi Işığında Dağlık Kilikia'da Kırsal Yerleşimlerin Gelişimi

Özköy'de yer alan çiftlik yapılanmasının ilk evresi ve bu evreye ait mekânların tespit edilmesi, bu yerleşimin gelişim evrelerinin açıklayabilmek açısından önem taşıdığı görülmektedir. Yerleşimin sahip olduğu konumun, yerleşimin gelişimine etki ettiği ve dönemler içerisinde eklenen yapılarla bu alanın küçük boyutlu bir köy yerleşimine dönüştüğünün ortaya konması, bölgede bu tür örneklerin varlığını kanıtlanmasına yardımcı olması açısından önem taşımaktadır.

Özköy antik yerleşimi, Dağlık Kilikia bölgesinin doğusunda Olba Territorium'unun sınırları içerisinde yer almaktadır. Yerleşim, tarımsal üretim alanlarına hakim iki tepelik alan üzerinde ve yamaçlarında yayılmıştır. Aynı zamanda, konum itibari ile de antik yolların güzergahları üzerinde yer almaktadır³⁷⁵. Yerleşimin kurulu olduğu alanın coğrafi şartlarına bakıldığında, tarımsal üretime elverişli düzlük alanların ve yamaçların varlığı dikkat çekicidir. Bu alanlara hakim noktada yer alan tepelik üzerinde ise tarımsal amaçlı yapılanmaların yer aldığı görülmektedir. Özellikle, bugünkü Esenpınar

---

³⁷⁵ Dağlık Kilikia bölgesinin, denize paralel uzanan ve hemen kıyından yükselmeye başlayan dağlık yapısı göz önüne alındığında, özellikle Hellenistik dönemden itibaren, iç kesimler ile sahil kesimindeki yerleşimler arasında ulaşımın sağlanması amacıyla vadilerin içlerinden geçen yolların kullanıldığı görülmektedir. Aynı zamanda, bu yolların korunması için kurulan yerleşimlerin bölge yollarını koruyacak stratejik konumlara sahip oldukları görülmektedir. Özköy antik yerleşimi, bulunduğu konum itibari ile de bu önemli rotalar üzerinde yer almaktadır. Bu rotalardan en önemlisi, Sömek-Veyselli hattını birbirine bağlayan vadi hattıdır. Bunun yanında yerleşim, Sömek-Veyselli hattının diğer bir kolu olan Sömek-Hüseyinler-Canbazlı-Veyselli hattının birbirine bağlayan vadi içi yollara da hakim bir konuma sahiptir, Aydınöğlü, 2007: 23vd.; Aydınöğlü, 2004:168 vd.; Aydınöğlü, 1998:140.

kasabasının bulunduğu alandaki geniş tarımsal alanlara sahip çöküntü düzlük, Antik Dönem için burayı önemli bir tarımsal üretim alanı yapmaktadır. Aynı zamanda yerleşimin deniz seviyesinden yüksekliğinin Akdeniz iklimine uygun tarımsal ürünlerin yetiştirilmesine olanak sağladığı görülmektedir. Yerleşimin sahip olduğu yükseklik bu alanda üzümün yanı sıra zeytinin yetişmesinde olanak sağlayacak durumdadır. Yerleşimde tespit edilen zeytinyağı atölyesi ve şarap üretimine işaret eden açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres donanımlarının varlığı bu durumu destekler niteliktedir.

Özköy'ün ilk yerleşim evresine ait yapılanmaların kuleli çiftlikler olduğu düşünülmektedir. Dağlık Kilikia bölgesinde Hellenistik Dönem ile birlikte görülen kırsal yerleşim düzenlemesi ile paralel bir biçimde geliştiği görülmektedir. Özköy bölgede az sayıda arkeolojik kanıtı tespit edilmiş olan Hellenistik Dönem kırsal yerleşimlerden biri olması açısından önemlidir. Böylece, şimdiye kadar savunma ağırlıklı bir yerleşim düzenlemesinin Hellenistik Dönemde olduğu tartışılırken, artık, Hellenistik Döneme ait kırsal yerleşimlerden de bahsetmek mümkün olmaktadır ve bu kırsal yerleşimlerin bölgenin Hellenistik Dönem yerleşim düzenlemesinin karakteristik özelliklerinden biri olan tahkimli bir görüntüye sahip olduğu da anlaşılmaktadır. Kuleli çiftlik olarak adlandırılan yapıların konut bölümlerinin aynı zamanda kule işlev gördüğü ve sahip oldukları konum sebebiyle yerleşimin sahip olduğu tarımsal alanlara ve vadilere hakim oldukları görülmektedir. Aynı zamanda kuleli çiftliklerin inşasında polygonal duvar tekniğinin kullanılmıştır. Bunların yanı sıra Kuleli Çiftliklerin sahip oldukları avlu duvarları, sarnıçlar ve daha da önemlisi hemen yakınlarında yer alan açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres donanımları bu yapıların tarımsal üretime yönelik inşa edildiklerini ortaya koymaktadır. Bu veriler dikkate alındığında bölgede Hellenistik

Dönem içerisinde ortak bir yerleşim düzenlemesine sahip kırsal yerleşimler ile Özköy arasında yakın benzerlikler olduğu görülmektedir. Özköy kuleli çiftlikleri plansal açıdan, sahip oldukları konum açısından ve yapıların inşasında kullanılan duvar tekniği açısından değerlendirildiklerinde bölgede varlığı bilinen ve ortak bir amaca hizmet ettikleri anlaşılan yapılar ve bu yapıları bünyesinde barındıran çiftlikler ile büyük benzerlikleri olduğu görülmektedir.

Özköy'ün sahip olduğu konum ve tarımsal alanlar Roma Döneminde de burasının tarımsal üretime yönelik karakterini koruyarak geliştirdiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra yerleşimde bulunan ve gösterdikleri Roma Dönemi özellikleri ile bu döneme tarihlenen arkeolojik verilerin varlığı bu durumu kanıtlar niteliktedir. Özköy'e bu dönem içerisinde bir adet çiftlik evi eklendiği görülmektedir. Çiftlik evi plansal açıdan incelendiğinde iki katlı olduğu görülmektedir. Çiftlik evinin alt katının depolama amacıyla kullanıldığını ortaya koyan mazgal delikleri bulunmaktadır. Çiftlik evinin üst katı ise ikamet amacıyla kullanıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra yerleşime bu dönem içerisinde tapınak tipli anıt mezar, beşik tonozlu aedikula mezar ve çok sayıda lahit mezarın eklendiği bunların yanı sıra ikamet amacıyla kullanılan basit planlı konutların sayısının artmış olduğu görülmektedir. Aynı zamanda Özköy'ün sahip olduğu tarımsal üretim donanımlarının sayısında da artış olduğu anlaşılmaktadır.

Özköy'de Roma Dönemine tarihlenen yapıların sayısındaki artış bölgede bu dönem içerisinde yaşanan Romalılaştırma sürecinden Özköy'ün de etkilendiği ortaya koymaktadır. Özellikle Özköy'ün sahip olduğu ve Roma Dönemine tarihlenen Çiftlik Evi, tapınak tipli anıt mezar, beşik tonozlu aedikula mezarın bölgede yaşanan Romalılaştırma

sürecindeki imar hareketliliklerinden etkilendikleri düşünülmelidir.

Yine Roma Döneminde değişen toprak kullanım düzenlemelerinden Özköy'ün de etkilendiği düşünülmektedir. Özköy'de yaptığımız çalışmalar sırasında ele geçmiş bir adet yuvarlak sunak bulunmaktadır. Bu yuvarlak sunağın ön yüzünde 6 satırlık bir yazıt bulunduğu tespit edilmiştir. Yazıtta; “Inbios oğlu Eioulios (?) = Iulios³⁷⁶ (?) karısı Kuria³⁷⁷ anısı hoş olsun diye³⁷⁸ (bu sunağı diktirdi) yazmaktadır. Yazıt harflerinin sahip olduğu karakterlerin analizi neticesinde İ.S. 2. – 3. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir. Hellence harflerle yazılmış olan yazıtta³⁷⁹ adı geçen isimlerin Romalı isimleri olduğu görülmektedir.

Bütün bu durumlar göz önüne alındığında Özköy'de görülen Roma etkilerinin bölgenin Romalılaştırma süreci ile yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Özellikle eyaletlerin Romalılaştırılması sürecinde Roma imparatorluğunun eyaletlerinde bölgenin yerel elitlerine vatandaşlık hakkı verdiği, bölgeye Roma vatandaşlarını ya da veteranları yerleştirdiği bilinmektedir. Veriler dikkate alındığında Romanın bölgedeki hakimiyet kurması ile birlikte yerel elitlerin topraklarının kullanımını yine yerel elitlere bıraktığı, ya da bölgeye yerleştirilen İtalyan kökenli bir aileye buradaki toprağı işleme hakkı verildiği

---

³⁷⁶ Iulios gensi. Eioulios=Iulios isminin dönemler içerisinde farklı yazımları olduğu görülmektedir, Pape ve Benseler, 1911: 558

³⁷⁷ Pape ve Benseler, 1911: 745. Aynı zamanda Kuria ismi Diokaesareia kentine adanmış olan Tykhe tapınağının yazıtında da yer almaktadır. Ancak, Özköy'deki sunak ile Diokaesareia kentindeki yazıtlarda ismi geçen kişilerin aynı kişi olma ihtimalleri düşüktür. Ancak her iki ismin de bir Romalı ismi olması dikkat çekicidir.

³⁷⁸ Bkz. Dipnot 149.

³⁷⁹ Dağlık Kilikia' bölgesinin Roma hakimiyetine girmesinden önce yine bu bölgede yaşanan yoğun bir Hellen etkili akültürasyon süreci olduğu bilinmektedir. Roma hakimiyetinden önce yoğun bir Hellen kültür ile iletişim içerisinde olan ya da Lykia'da olduğu gibi baskın bir ana kültürü olan Doğu Eyaletlerinde ele geçen ve Roma dönemine tarihlenen yazıtların büyük bir çoğunluğunun Hellence yazıldıkları görülmektedir. Bu durum Romalılaştırma sürecinden önce buradaki yaşanan Hellenizasyon döneminin daha baskın olmasından kaynaklanmaktadır. Ancak, Batı eyaletlerinde –İspanya ya da Gallia gibi- yerleşmiş bir kültürün ve kent yaşantısının olmayışı bu bölgelerde çok yoğun biçimde Latince yazıtta rastlanmasına neden olmaktadır, Dönmez Öztürk, 2009: 277.

düşünülebilir.

Dağlık Kilikia bölgesindeki Roma Döneminde yerleşim görmüş olan kırsal yerleşimlerin sahip oldukları özellikler dikkate alındığında Özköy'ün de bu yerleşim düzenlemesinden etkilendiği görülmektedir. Hellenistik Dönemde ikamet gördüğü sırada bir çiftlik olan yerleşimin Roma Döneminde eklenen yapılar ile geliştiği ve büyüdüğü bu durumu ile de bölgede bu döneme tarihlenen kompleks çiftlikler olarak adlandırılan kırsal yerleşimler paralel bir gelişim sergilediği görülmektedir. Roma Döneminde değişen toprak kullanım düzenlemelerinin de bu gelişimde pay sahibi olduğu görülmektedir.

Özköy yerleşiminin sahip olduğu tarımsal alanlar ve yerleşimin konumu Özköy'ün Geç Antik Dönemde de yerleşim görmüş olmasının temel nedenleri arasında yer almaktadır. Özköy'de bu dönem içerisinde önceki dönemlerde yapılan yapıların yeniden kullanıldıkları görülmektedir. Özellikle kuleli çiftliklere eklenen yeni odalarla bu yapıların kullanımlarının devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu dönem içerisinde yerleşime eklenen kiliseler, çok sayıdaki konut ve yerleşimde tespit edilen ve Geç Antik Döneme tarihlenen seramik buluntular yerleşimin bu dönem içerisinde gelişerek varlığını sürdürdüğünü ortaya koymaktadır. Bunların yanı sıra Özköy'e bu dönem içerisinde eklendiği anlaşılan zeytinyağı atölyesi yerleşimin Geç Antik Dönemde yaşanan ekonomik canlanmadan etkilendiğinin ve tarımsal ürünlerin çeşitlendiğini göstermektedir. Bu durumlar dikkate alındığında Geç Antik Dönem içerisinde gelişen ve kompleks çiftliklerden küçük ya da orta boyutlu köy halini alan kırsal yerleşimler ile Özköy'ün benzerlikler gösterdikleri anlaşılmaktadır.

Özköy'ün gerek sahip olduğu stratejik konumu gerekse tarımsal üretime elverişli alanlara sahip olması burada yerleşimin en erken dönemlerden bu yana var olmasını sağladığı görülmektedir. Yerleşimin tarihsel süreç içerisinde bölgede tespit edilen diğer kırsal yerleşimler ile paralellik içerisinde olduğu görülmektedir. Bu durum yerleşimin Geç Hellenistik-Erken Roma Dönemi içerisinde bir çiftlik olarak kurulduğunu Roma Dönemi ile birlikte yerleşime eklenen diğer yapılar ile kompleks bir çiftlik halini alarak varlığını sürdürdüğünü ve Geç Antik Dönemde de daha da gelişerek küçük ya da orta boyutlu tarımsal üretime yönelik bir köy halini aldığını ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

ANTİK KAYNAKLAR

Plinius. *Naturalis Historia I-XXXVII*-(Volume X). (Çev. H. Rackam, Great Britain, 1986).

Cato. *De Re Rustica*. (Çev. W. D. Hooper ve H.B. Ash) Great Britain, The Loeb Classical Library, 1979.

Columella. *De Re Rustica*. (Çev. H.B. Ash I-III) Great Britain, The Loeb Classical Library, 1977.

Varro. *De Re Rustica*. (Çev. W. D. Hooper ve H. B. Ash) The Loeb Classical Library, 1934

Strabon. Strabon, *Geografika XII-XIII-XIV* (Çev. A. Pekman).1987

Vitruvius. (1998). *Mimarlık üzerine on kitap*. (Çev. S. Güven) İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası.

MODERN KAYNAKLAR

Ackerman, J. S. (1990). *The villa; form and ideology of country houses*. Great Britain.

Adam, J. P. (1994). *Roman building: Materials & techniques*. Hong Kong: Indiana University Press.

Akarca, A. (1987). *Şehir ve savunması*. Ankara.

Akçay, T. (2008). Olba'daki taş ustası mezarları ışığında yerel taş işçiliği. *Olba*, 16, 291-318.

Alföldi, M.R., (1979). Die Geschichte des numidischen Königreiches und seiner Nachfolger. H. G. Horn-C. B. Rüger (Ed.), *Die Numider* içinde (ss.43-75). Bonn.

- Amouretti, M. C., ve Brun, J. P.. (1993). Technical specifications for some north African olive presses of Roman date. *Oil and Wine Production in the Meditterreanean Area - Bulletin de Corrospondance Hellenique, Supp.* (Ed.), 26, 439-462. Paris.
- Arslan, M. (2003a). İ.Ö. 188 yılından İ.Ö. 67 yılına kadar Lykia, Pamphyia ve Kilikia Trakheia sahillerinde korsanlık faaliyetleri: Nedenleri ve sonuçları. *Adalya, 4* , 91-118.
- Arslan, M. (2003b). Piracy on the southern coast of asia minor and Mithridates Eupator. *Olba*, 8,195 – 211.
- Aşkın, E. (2006). *Kent planı ve mimari yapılanması açısından Cilicia ve Lycia bölgelerindeki Roma dönemi kentlerinin karşılaştırılması*. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Aşkın, E. (2010). Antik Çağda Korykos'taki zeytinyağı ve şarap üretimine yönelik yapılanmalar ve bunların yerleşim düzenlemesi içerisindeki yeri". Ü. Aydınoğlu ve A. K. Şenol (Ed.), *Olive Oil and Wine Production in Anatolia during the Antiquity*, içinde (ss. 33-52). Proceeding of the International Symposium in Mersin-Turkey, 06-08 November 2008. İstanbul: Ege Yayıncılık.
- Aydın, A. (1999). Die kirche II in Emirzeli. *Olba* , 2 Cilt 2,499-513.
- Aydın, A. (1999 - 2000). Kilikya'daki ayaklı kiliselere bir örnek; Hasanaliler kilisesi. *Adalya,4*, 243-259.
- Aydın, A. (2002). Çatıören kilisesi. *Olba*, 5, 105-112 .

- Aydın, A. (2003). Der ambon der kirche “a” in Tapureli. *Olba*, 8, 83-93.
- Aydın, A. (2004a). Ortaçağ tarihinde Mersin ve çevresi. *Sırtı dağ, yüzü deniz: Mersin içinde* (53-67). İstanbul.
- Aydın, A. (2004b). Boğsak adası'ndaki merkezi planlı yapı. *Adalya*,7, 263-278.
- Aydın, A. (2005). Kilikya ve Isaurya'daki trikonkhos planlı yapılar. *Adalya*,8, 241-262.
- Aydinoğlu, Ü. (1998). Olba bölgesi yol ağı. *Olba*,1,139-146.
- Aydinoğlu, Ü. (1999). Doğu Dağlık Kilikia'da villae rusticae. *Olba* , 2 Cilt 1 (Özel Sayı), 155-169.
- Aydinoğlu, Ü. (2002). *Dağlık Kilikia'da Hellenistik Dönem kentleşmesi: Olba tapınak devlet modeli*. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı . Yayınlanmamış Doktora Tezi . İzmir.
- Aydinoğlu, Ü. (2003). The settlement patterns of the Olbian Territory in Rough Cilicia in the Hellenistic Period. *Olba*, 8, 251-265.
- Aydinoğlu, Ü. (2005). Kilikia'da Hellenistik Dönemde kent kuruluş yöntemleri, kentler ve kurucuları. *Tarih İ çinde Mersin içinde* (ss. 13-21). *Tarih İ çinde Mersin Kolokyum ve Sergisi II*, Mersin.
- Aydinoğlu, Ü. (2004). Yerel irade dış baskı tartışmaları arasında Olba territoriumu'ndaki yerleşim düzenlemesi ve Hellenistik dünyadaki yeri. *Olba*,10,169-184.
- Aydinoğlu, Ü. (2005). Yerleşim modeli oluşturmak mümkün müdür? Dağlık Kilikia'dan iki yerleşim modeli denemesi. *Olba*,12,165-182.

- Aydınoğlu, Ü. (2007). Hellenistik Dönemde Olba bölgesinde yerleşimler ve yerleşim düzenlemesi. *Mersin Arkeolojik Kültür Envanteri içinde* (19–26). Mersin: Mersin Valiliği Yayınları. 1. baskı.
- Aydınoğlu, Ü., ve Alkaç, E. (2008). Rock-cut wine presses in Rough Cilicia. *Olba*,16, 277-290.
- Aydınoğlu, Ü. (2009). *Dağlık Kilikia bölgesinde antik çağda zeytinyağı ve şarap üretimi: Üretimin arkeolojik kanıtları*. İstanbul: Ege Yayıncılık.
- Aydınoğlu, Ü. (2010). The farms in rough Cilicia in the Roman and Early Byzantine Period. *Adalya*, XII,243-282.
- Baldus, H. R., (1979). Die Münzprägung der nümidschen Königreiche. H. G. Horn-C. B. Rüger (Ed.), *Die Numider içinde* (ss. 187-209). Bonn.
- Bean, G. E.-T. B. Mitford. (1970). *Journeys in Rough Cilicia 1961-1968*. Wien: Der Österreichischen Akademie Der Wissenschaften.
- Berger, A. (1999). Kilikes-Kilikia (κίλικες, κιλικία). *Der Neu Pauly*,6, 454-457.
- Bernett, M. (2007). *Der Kaiserkult in Judäa unter Herodiern und Römern. Untersuchungen und religiösen Geschichte Judäas von 30 v. bis 66 n.Chr.* Tübingen.
- Bickerman, E. J. (1947). Syria and Cilicia. *The American Journal of Philology* ,68 Cilt 4, 353-362.
- Bonifay, M., ve Pieri, D. (1995). Amphores du Ve au VIIe s. A Marseille: nouvelles donnees sur la typologie et le contenu. *Journal of Roman Archaeology* , 8, 94-120.

- Borgia, E. (2008), Notes on the Architecture of the Roman Temple at Elaiussa Sebaste. *Olba*, XVI, 249-276.
- Brun, J.P. (2004). *Archéologie du vin et l'huile De la préhistoire a l'époque hellénistique*. Paris.
- Bulut, S. (2005). Likya-Pamfilya-Pisidya sınır bölgesinden sıradışı iki zeytinyağı işliği. *Adalya*, VIII, 191-210.
- Bulut, S. (2007a). Beydağları çiftlik yerleşimleri ve işlikleri. *Silifke Müzesi Konferansları* içinde (ss. 23 -33). Silifke: Taşeli Metbaacılık.
- Bulut, S. (2007b). Gazelin İ ni: Trebenna teritoryumundan bir çiftlik evi. *Doğudan Yükselen Işık Atatürk Üniversitesi 50. Yıl Armağan Kitabı* içinde (ss. 417-431). İstanbul: Zero Prod. Ltd.
- Ceylan, B. (2003a). Spolia: Geç Antik Dönemde yapılar ve yapı elemanlarının ikinci kullanımları., *Eski Çağın Mekanları Zamanları İnsanları* içinde, (ss. 74 – 85). ODTÜ Mimarlık Tarihi Yüksek Lisans ve Doktora Programı Doktora Araştırmaları Sempozyumu III 2 -3 Haziran 2003 ODTÜ Ankara.
- Ceylan, B. (2003b). Temple-church in Olba and reuse of antique monuments in late antiquity. *Olba*, 8,73-82.
- Crowfoot, J.W., Crowfoot, G.M. ve Kenyon, M., Thr. (1957). *Objets from Samaria* London.
- Çakmak, Ü. (2010). *Dağlık Kilikia bölgesinde Karakabaklı antik yerleşimi: Arkeolojik buluntular, bölgesel yerleşim düzenlemesi ve tarımsal organizasyon açısından incelenmesi*. Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim

Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Çambel, H. (1989). Ein Villa Rustica in den südlichen Ausläufern des Antitaurus am Fusse des Domuztepe. *Festschrift für Jale İnan* içinde (ss. 191-316). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Çelgin, A. (1994). Termessos ve çevresinde nekropol ve epigrafya araştırmaları: 1975-1991 yılları arasında yapılan çalışmaların toplu sonuçlarına kısa bir bakış. *Anadolu Araştırmaları*,15,153-177.

Çevik, N. (1995). Antalya Hurma Köyü'nde bir çiftlik yerleşimi. *Lykia*,2, 40-62.

Çevik, N. (1997). An olive oil production center in Pamphylia: Lyrboton Kome. *Lykia*, 3, 79-101.

Çevik, N., Varkıvaç, B., Bulut, S., Kizgut, İ., ve Akyürek, E. (2003a). Surveys in Trebenna and its territorium. *Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri*,1, 51-53

Çevik, N., Varkıvaç, B., Kizgut, İ., ve Gülşen, F. (2003b). A settlement in Lycia: Darıözü/Kastabara. *Adalya*,6,189-232.

Çevik, N., Varkıvaç, B., Bulut, S., ve Kizgut, İ. (2005b). Roma Devri - Konutlar. N. Çevik, B. Varkıvaç, ve E. Akyürek (Ed.), Trebenna. Tarihi, Arkeolojisi ve Doğası / Trebenna. Its History, Archaeology and Natural Environment Adalya Supplementarry Series 1 içinde (ss. 36). AKMED Yayınları.

Çevik, N., Varkıvaç, B., Bulut, S., Kizgut, İ., Akyürek, E., ve Pedarros, I. P. (2005a). BeyDağları yüzey araştırmaları 2003: Neapolis-Kelbessos ve çevreleri. *Araştırma Sonuçları Toplantısı* , 22-Cilt 1,101-114.

- Çevik, N., Varkıvanç, B., Bulut, S., Kizgut, İ., Akyürek, E., Pedarros, I. P. (2006). Bey Dağları yüzey araştırmaları 2004. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*,23,141-154.
- Çevik, N., Bulut, S., Kizgut, İ., Akyürek, E., Pedarros, I. P., ve Kunze, M. (2007). Bey Dağları 2005. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*,24,85-98.
- Çevik, N. (2007). Antalya-Bey Dağları yüzey araştırmaları 1997-2006 ve yeni keşifler. *Atatürk Üniversitesi 50. Yıl Kitabı* içinde (ss. 17-36). İstanbul: Zero Prod. Ltd.
- Dayeh, A. S. (2004). Historical and archaeological study on olive oil production. *Studies in the History and Archaeology of Jordan*,8, 29-39.
- Dodge, H. (1987). Brick construction in Roman Greece and Asia Minor. S. Macready ve F. H. Thompson (Ed.) *Roman Architecture in the Greek World* içinde (ss. 106-116).
- Doğer, E. (2004). *Antik Çağ'da bağ ve şarap*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dönmez Öztürk, F. (2009). Likya örneğinde Romalılaştırma ve Romalılaşma, *Romalılar I* içinde (ss. 277-287). İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Durugönül, S. (1995). Olba: polis mi, territorium mu? *Lykia*, 2, 76-82.
- Durugönül, S. (1998a). Seleukosların Olba territoriumundaki “akkulturation” süreci. *Olba*,1,70-76.
- Durugönül, S. (1998b). Türme und Siedlungen im Rauhen Kilik ien, Eine Untersuchungen zu den archäologischen Hinterlassenschaften im Olbischen Territorium. *Asia Minor Studien*,28.Bonn: Dr. Rudolf Habelt GMBH

- Durugönül, S. (1999). Verwaltung Und Glauben Der Olbier Im Rauhen Kilikien. *Asia Minor Studien*, 34,110-124.
- Durugönül, S. (2002a). Die kaiserzeitliche Baupolitik im Rauhen Kilikien am Beispiel zweier Tempelbauten. *Beihefte der Bonner Jahrbücher*, 53,157-161
- Durugönül,S. (2002b). Development of ancient settlements in Cilicia. *Adalya*, 5, 107-121.
- Durugönül, S. (2004). Dağlık Kilikia bölgesinde (Mersin ve ilçelerinde) kent, mimari ve malzeme. *Tarih İ çinde Mersin içinde* (ss. 28-34). *Tarih İ çinde Mersin Kolokyum ve Sergisi II*, Mersin.
- Durugönül,S. (2004) Krallar rahipler ve korsanlar, başlangıcından Roma Dönemi sonuna kadar Eskiçağ'da Mersin bölgesi. *Sırtı Dağ Yüzü Deniz: Mersin içinde* (ss.27-53). İstanbul.
- Durukan, M. (1998). İ .Ö. 301 – 188 arasında Olba Territoriumunda yaşanan siyasi gelişmeler. *Olba,1*, 87-93 .
- Durukan, M. (1999). Hisarkale garnizonu ve bu merkezde polygonal teknikte inşa edilmiş olan Mezarlar, *Olba,2,1*,79-91.
- Durukan, M. (2001). Eine Studie zu Kultfiguren und Symbolen in Olba. *La Cilicie:Espaces et Pouvoirs Locaux Tabla Ronde Internationale içinde* (ss. 327-348).
- Durukan, M. (2003). Olba/Dicaesarea'daki piramit çatılı mezar anıtının tarihlenmesi üzerine yeni bir görüş. *Olba, 7* (Özel Sayı), 219-239.İstanbul.

- Durukan, M. (2004). Olba bölgesi ve bölgede kullanılan polygonal duvar tekniği. *Anadolu/Anatolia*,26, 39-63.
- Durukan, M. (2005a). Monmental tomb forms in Olba Region. *Anatolian Studies*, 55,107-126.
- Durukan, M. (2005b). Antik Dönemde Mersin coğrafyasının jeostratejik ve politik önemi. *Tarih İçinde Mersin içinde* (ss. 6–12). *Tarih İçinde Mersin Kolokyum ve Sergisi II*, Mersin.
- Durukan, M. (2006). Doğu Dağlık Kilikia’da (Olba bölgesinde) bulunan iki yeni anıt mezar. *TÜBA-AR*, 9,125 -138.
- Durukan, M. (2007). Dead cult in Olba Region during Hellenistic and Roman periods. *A.A. 15*,147-164.
- Eichner, I. (2004). Dağlık Kilikia’daki Erken Bizans Konutları Yüzey Araştırması 2003. *Anmed*, 2, 74-78.
- Eichner, I. (2005). Frühbyzantinische Wohnhäuser in Kilikien. Arbeitsbericht über die Kampagne 2003 und einige Ergebnisse des Projektes. *AST*,22, 201-212.
- Elliger, W. (2001). Kaisareia (in Palastina)”. *Reallexikon für Antike und Christentum*, XIX, 1026-1057.
- Ellis, S. (1988). The end of the Roman house. *American Journal of Archaeology* , 92-Cilt 4,565-576.
- Elton, H. (2002). Alahan and Zeno. *Anatolian Studies*,52, 153-157.
- Elton, H. (2003). The economy of Cilicia in Late Antiquity. *Olba*,8,173-181.

- Elton H, E. Equine Schneider ve Wannagat, D. (2007), *Temple to Church/Tapınaktan Kiliseye*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Empereur, J., ve Picon, M. (1989). Les regions de production d'amphores imperiales en Mediterranee orientale. *Anfore Romane e Storia Economica: Un Decenio Di Ricerche, Collection De L'Ecole Française De Rome, 114*, 224-248.
- Erten, E. ve Özyıldırım M. (2008). "Olba Yüzey Araştırması 2006". *AST*, 25,2,51-62.
- Ertekin, E. (2004). Principatus devri Kilikia kökenli Roma senatörleri. *Olba*, 9,163-180.
- Ferrazzoli, A. (2003). Instrumentum Domesticum: Tipologie dei reperti ceramici et aspetti delle produzioni e della circolazione dei materiali. Elaiussa – Sebaste II, Un porto tra oriente e occidente içinde (ss. 649-708), Volume 1, 2002, Roma.
- Ferrazzoli, A., ve Ricci, M. (2007). Elaiussa – Sebaste: Produzione e consumi di una citta della Cilicia tra V e VII Secolo. *BAR International Series 1662*, Cilt 2, 671 - 688.
- Ferrazzoli, A., ve Ricci, M. (2009). Cilician ceramic production from Roman to Byzantine age. *Olba*, 17, 33-44.
- Finley, M. I. (2007). *Antik çağ ekonomisi*. (Çev. Hatice Palaz Erdemir) İstanbul: Arkeoloji ve Sanat.
- Fittschen, K. (1979). Juba II. und seine Residenz Jol/Caesarea (Cherchel). H. G. Horn-C.B.Rüger (Ed.), *Die Numider* içinde (ss. 227-243). Bonn.
- Forsyth, G. H. (1957). Architectural notes on a trip through Cilicia. *Dumbarton Oaks Papers*, 11, Cambridge-Massachusetts, 223-236.
- Frankel, R., Ayalon, S., ve Avitsur, E. (1994). *History and technology of olive oil in the Holly Land*. Tel Aviv.

- Frankel, R. (1997). Olives. *The Oxford Encyclopedia of Archaeology in the Near Eastern*, Cilt 4,179-184.
- Frankel, R. (1999). *Wine and oil production in antiquity in Israel and other Mediterranean*. England.
- Georg, J. (1912). *Tagebuchblätter Aus NordSyrien - Johann Georg Herzog Zu Sachsen Tagebuchblätter Aus Nordsyrien*. Leipzig: Verlag Von B.G. Teubner.
- Gotter, U. (2001). Tempel und Grossmacht: Olba/Dickaisareia und das Imperium Romanum. *La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux Tabla Ronde Internationale içinde* (ss. 327-348). İstanbul.
- Gough, M. (1985). *Alahan an early christian monastery in southern Turkey*. Wetteren, Belgium: Pontifical Institute of Medival Studies, Printed by Universia.
- Gough, M. (1968). Alahan monastery: A masterpiece of Early Christian architecture. *The Metropolitan Museum of Art Bulletin, New Series*, 26,455-464.
- Gough, M. (1972). The emperor Zeno and some Cilician churches. *Anatolian Studies*, 22, 199-212.
- Gotter, U. (2001). Tempel und grosmacht: Olba/Diokaisareia und das Imperium Romanum. E.Jean, A.M. Dinçol ve S. Durugönül (Ed.) *Espaces et Pouvoirs Locaux Tabla Ronde Internationale içinde* (ss. 319-321). İstanbul.
- Güven, S. (2003). Evolution of colonaded avenues in the Roman city scape: Role of Cilicia. *Olba, 8 Özel sayı*, 39-54.
- Hadjisavvas, S. (1992). *Olive oil processing in Cyprus from the Bronze Age to the Byzantine*. Nicosia.

- Hayes, J. (1972). *Late Roman pottery*. London: The British School at Rome.
- Hellenkemper, H., ve Hild, F. (1986). *Neue Forschungen in Kilikien*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Hellenkemper, H. (1989). Ein Byzantinisches Baumass. *IstMitt*, 39,181-190.
- Hellenkemper, H., ve Hild, F. (1990). *Kilikien und Isaurien*,TIB 5.Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Hicks, E.L. (1891). Inscriptions from western Cilicia, *JHS*, 12, 225-273.
- Hild, F. ve Restle, M. (1981). *Kappadokien*, TIB 2, Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.
- Hill, S. (1985). Matronianus, "comes isauriae:" an inscription from an Early Byzantine basilica at Yanıkhana. *Anatolian Studies*, 35, 93-97.
- Hill, S. (1996). *The early Byzantine churches of Cilicia and Isauria*. Cilt 1, Variorum, USA: Centre for Byzantine, Otoman And Modern Greek Studies, Birmingham
Byzantine And Otoman Monographs,University Of Birmingham.
- Hirschfeld, Y. (1997). Farms and villages Byzantine Palestine. *Dumbarton Oaks Papers* 51, 33-71.
- Hugh, E. (2002). Alahan and Zeno. *Anatolian Studies*,52, 2002, 153-157.
- Jacobson, D. M. (2001). Three Roman client kings: Herod of Judea, Archelaus of Cappadocia and Juba of Mauretania, *Palestina Exploration Quarterly* 2001, 22-38.
- Kaya, M.A. (2009). Anadolu'da Roma egemenliği, *Romalılar I* içinde (ss. 277-287). İstanbul: Doğu Batı Yayınları

- Kaplan, D. (2006). Korykos antik kentinin ve Kilikia bölgesinin Korinth sütun başlıkları. *Olba, 14*, 89-112
- Kaplan, D. (2008). Korykos tapınağına ilişkin öneriler. *Olba, 16*, 227-248.
- Kaplan, D. (2009). Ein neuer Kultvorschlag für den Tempel in Elaiussa Sebaste (Kilikien). *Olba, XVII*, 23-32.
- Kehoe, D. P. (2006). Landlords and tenants. D. Potter (Ed.), *A Companion to The Roman Empire* içinde (ss. 297 - 311). Oxford: Blackwell Publishing.
- Keil, J., ve Wilhelm, A. (1931). *Denkmaler aus dem Rauh en Kilikien - MAMA III*. Manchester.
- Kırdemir Diler, N. (2000). Kilikia Çatıören’de Bir Gömüt Sunağı. *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi, 1*, 23-25.
- Kırdemir Diler, N. (2001). Silifke Müzesi’ndeki büst bezemeli yuvarlak sunaklar. *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi, 2*, 67-72.
- Koch, G. (2000). *Frühchristliche Sarkophage*. Münschen: Handbuch der Archäologie.
- Koch, G. (2001). *Roma İmparatorluk Dönemi lahitleri*. (Çev. Z. Zühre İlkelen) İstanbul.
- Koch, G. (2007). *Erken Hristiyan Sanatı*. (Çev. Ayşe Aydın) İstanbul: Arkeoloji ve Sanat.
- Kubinska, J. (1968). *Les monuments funeraries dans les inscriptions Grecques de L'Asia Mineure*. Warszawa.
- Lenski, N. (1999). Assimilation and revolt in the territory of Isauria, from the 1st Century BC to the 6th Century AD. *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 42 Cilt 4, 413-465.

- Machatschek, A. (1967). *Die Nekropolen Und Grabmäler Im Gebeit Von Elaiussa Sebaste und Korykos im Rauhen Kilikien*. Wien.
- Machatschek, A. (1974). Die Grabtempel von Dösene im Rauhen Kilikien. *Mansele Armağan* içinde (ss. 251-261).
- MacKay, T. S. (1968). *Olba in rough Cilicia* . Michigan : Bryn Mawr College.
- MacKay, T. S. (1969). Inscriptions from Rough Cilicia east of the Calycadnus. *Anatolian Studies*,19, 139-142.
- Mango, C. (2006). *Bizans Mimarisi*. (Çev. Mine Kadiroğlu) İstanbul: Rekmay Ltd. Şti.
- Mansel, A., ve Akarca, A. (1949). *Perge'de kazılar ve araştırmalar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Martin, F. (1996). Vestigios de la explotación del vino en la villa Romana De Torre Águila (Montijo, Badajoz): El Lagar. *Varia*, 4, 263-270.
- Mattingly, D. J. (1993). Maximum Figures and Maximizing Strategies of Oil Production? Further Thoughts on the Processing Capacity of Roman Oil Presses. S. Bulletin de Corrospondance Hellenique (Ed.), *Oil and Wine Production in the Mediterreanean Area* içinde (ss. 483-496) Paris.
- Mattingly D. ve Hitchner J.R.B. (1993). Technical Specifications for Some North African Olive Presses of Roman Date. M.C. Amouretti ve J.P Brun (Ed.) *Oil and Wine Production in the Mediterreanean Area* içinde (ss. 439-462). Bulletin de Corrospondance Hellenique, Supp. XXVI. Paris

- Mattingly, D. J. (2006). The Imperial Economy. D. S. Potter (Ed.), *A Companion to The Roman Empire* içinde (ss. 283-297) Oxford, United Kingdom: Blackwell Publishing.
- Mayerson, P. (1985). The Wine and Vineyards of Gaza in the Byzantine Period. *BASOR* 257, 75-80.
- McDonald, A. (1967). The treaty of Apamea (188 B.C.). *The Journal of Roman Studies* , 57,
- McKay, A. (1975). Houses, villas and palaces in the Roman world. Britain.
- Mellor, R. (1978-1979). A new Roman military diploma. The J. Paul Getty Museum Journal, 6,173-184.
- Mietke, G., ve Westphalen, S. (1999). Basilika 3 in Kanlıdivane (Kanytelis). *İstMitt*, 49, 517-526.
- Mitchell, S. (2001). Hellenistik Dönemde Anadolu. *Toplumsal Tarih*, 131, 36-40.
- Morris, S. P., ve Papadoupulos, J. K. (2005). Greek towers and slaves: An archaeological exploitation. *American Journal of Archaeology*, 109,155-225.
- Morrisson, C., ve Sodini, J. P. (2002). The sixth-century economy. *The Economic History of Byzantium, Part II, Dumberton Oaks Studies*, 39,175-220.
- Oleson, J. ve P. Branton, G. (1992). The technology of King Herod's harbour". R.L. Vann (Ed.) *Caesarea Papers Journal of Roman Archaeologie, Suppl. 5* içinde (ss. 49-67). Ann Arbor.
- Olshausen, E. (1987). Der König und Die Priester: Die Mithradatiden im Kamft um die anerkennung ihrer herrschaft in Pontos. E. Olshausen (Ed.) *Koloquum zur*

Historischen Geografica des Altertums I. 1980 Geografica Historica (4), 187-205.

Ormerod, H. A. (1922). The campaigns of Servilius Isauricus against the pirates. *The Journal of Roman Studies*,12, 35-56.

Özbay, F. (1998). Olba/Diokaisareia su sistemi. *Olba*, 1, 121-129.

Özbay, F. (2001). Elaiussa Sebaste ve Korykos su sistemi. *Olba*,4, 145-163.

Özbayoğlu, E. (2003). Notes on natural resources of Cilicia: A contribution to local history. *Olba*, 8(Özel Sayı),159-172.

Özsait, M. (1985). Anadolu'da Hellenistik Dönem. *Anadolu Uygarlıkları*, 2, 279-324.

Özyıldırım, M. (2003). İlkçağ ve Erken Hıristiyanlık kaynaklarında Olba sözcüğünün değişik kullanımları. *Olba*, 8 (Özel Sayı),145-157.

Pape, W. ve Benseler, G.E. (1911). *Der Griechischen Eigenomen*. Braunschweig.

Peschlow, A. B. (1975). Zur Säulenstrasse von Pompeiopolis in Kilikien. *Ist Mitt.* 25,373–391.

Pilhofer S. (2005). *Romanisierung in Kilikien? Das Zeugnis der Inschriften*. München.

Precival, J. (1976). *The Roman villas*. London - Cardif: Senior Lecturer in Classics.

Raban, A. (1992). In search of Straton's Tower. R.L. Vann (Ed.) *Caesarea Papers Journal of Roman Archaeologie*, Suppl. 5 içinde (ss. 7-23). Ann Arbor.

Rauh, K., Dillo, M. J., Dore, C., Rothaus,R. ve Korsholm, M. (2006). Viniculture, oleoculture and economic development in Roman rough Cilicia. *MBAH*, XXV 1, 49-98.

Raven, S. (1993). *Rome in Africa*. London: Routledge.

- Ricci, M. (2007). Elaiussa Sebaste: Context, production & commerce. *Byzas*,7, 169 -180.
- Riley, J. (1981). The Pottery from the cisterns 1977.1, 1977.2, 1977.3. J. Riley (Ed.), *Excavations at Carthage 1977 içinde* (Cilt 2). Michigan.
- Rivet, A. (1970). *The Roman villa in Britain*. Great Britain.
- Rodziewicz, M. (1999). Classification of wineries from Mareotis. *Commerce et artisanat dans l'Alexandrie Hellenistique et Romaine, BCH Supp.*,33,28-36.
- Rossiter, J. (1981). Wine and oil processing at Roman farms in İtaly. *Phoenix* ,35, 345-361.
- Sayar, M. H. (1992a). Doğu Kilikia'da epigrafi ve tarihi coğrafya araştırmaları. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 10, 175-197.
- Sayar, M. (1992b). Strassenbau in Kilikien unten den Flaviern nach einem neugefundenen Meilstein. *Epigraphica Anatolica*, 20, 57-62.
- Sayar, M. (2004). Mersin'de kayıp kentler-Mersin'in Antikçağ yerleşim coğrafyası. *Sırtı Dağ, Yüzü Deniz: Mersin içinde* (ss. 9-27). İstanbul.
- Er Scarborough, Y. (1998). Dağlık Kilikia-Lamotis mezarları. *Olba*, 1, 77-85.
- Scheidel, W. (2004). Human Mobility in Roman Italy, I: The Free Population. *The Journal of Roman Studies*, Vol. 94, 1-26.
- Schneider, E. E. (2003a). Sarkophagi. E. E. Schneider (Ed.), *Elaiussa Sebaste II içinde*(Cilt 1, (ss. 433-461).
- Schneider, E. E. (2003b). Some consideration on Elaiussa's north-eastern necropolis. *Olba*, 7 Özel Sayı), 261-273.

- Schneider, E.E. (2008). Doğu ile batı arasında bir liman kenti Elaiussa Sebaste. İstanbul.
- Schuler, C. (1998). *Ländliche siedlungen und gemeinden im hellenistischen un römischen Kleinasien*. München.
- Sherwin-White, A. N. (1977). Roman involvement in Anatolia, 167-88 B.C. *The Journal of Roman Studies*, 67, 62-75.
- Sherwin-White, A. N. (1939). *The Roman citizenship*. Oxford: Clarendon Press.
- Sivas, T. T. (2003). Wine presses of western Phrigia. *Ancient West-East* ,2, 1-18.
- Söğüt, B. (1999). Lamos'da bulunan bir tapınak. *Olba*, 2, 2, 399-409.
- Söğüt, B. (2006). *Dağlık Kilikya (Kilikia) bölgesindeki çokgen taş duvarlı mezarlar*. İstanbul: Ege Yayıncılık.
- Söğüt, B. (2005). Tombs with monumental columns in the Olba Region. *Olba*, 11, 103 - 154.
- Spanu, M. (1999). Some considerations on the theatre of Elaiussa. *Olba*, 2, 2, 411-424.
- Spanu, M. (2003). Roman influence in Cilicia through architecture. *Olba*, 8 (Özel Sayı), 1-29.
- Strube, C. (2000). *Die Totten Städte: Stadt und Land in Nordsyrien Während der Spätantike*. Mainz am Rhein: Verlag Phillip von Zabern.
- Sullivan, R. D (1977). The Dynasty of Judea in First Century. *ANRW*, II, 297-334.
- Şahin, H. (2009). Doğu Dağlık Kilikia kentlerinin territoriumları, yerleşme türleri ve değişimler. *Colloquium Anatolicum*, 8, 257-289.
- Şenol, A. K. (2000). *İskenderiye Kazılarında Ele Geçen Amphoralar Işığında Kentin*

Roma Dönemi Şarap, Zeytinyağı, Salamura, Balık ve Sos Ticareti. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir.

Şenol, A. K. (2001). Amphoras from the necropolis of Gabari. *Necropolis, 1*, 369-396.

Şenol, G. C., ve Şenol, A. K. (2003). Commercial ties of Cilicia by means of Hellenistic and Roman amphorae. *Olba, 7*(Özel Sayı), 119-143.

Thomas, C. (2004). Claudius and the Roman army reforms. *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte, 53*, 4,424-452.

Tırpan, A. (1994). Kilikia Tracheia'da Poligonal Taş Örgülü Duvarlar. *Kongreye Sunulan Bildiriler Cilt I* içinde (ss. 405-424). XI. Türk Tarih Kongresi. Ankara 5-9.Eylül.1990

Tin Lee, R. Y. (2003) *Romanization in Palastine. A Study of urban development from Herod the Great to AD 70.* Oxford.

Trampedach, K. (2001). Tempel und Grossmacht: Olba in Hellenistischer Zeit. *La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux Tabla Ronde Internationale* içinde (ss. 327-348). İstanbul.

Trombley, F. R. (1987). Korykos in Cilicia Trachis: The Economy of a Small Coastal City in Late Antiquity (Saec. V-VI)-A Precip. *The Ancient History Bulletin , 1*,16-23.

Ulansey, D. (1998). *Mitras gizlerinin kökeni: Antik dünya'da kozmoloji ve din.* (Çev. H. Ovacık) İstanbul.

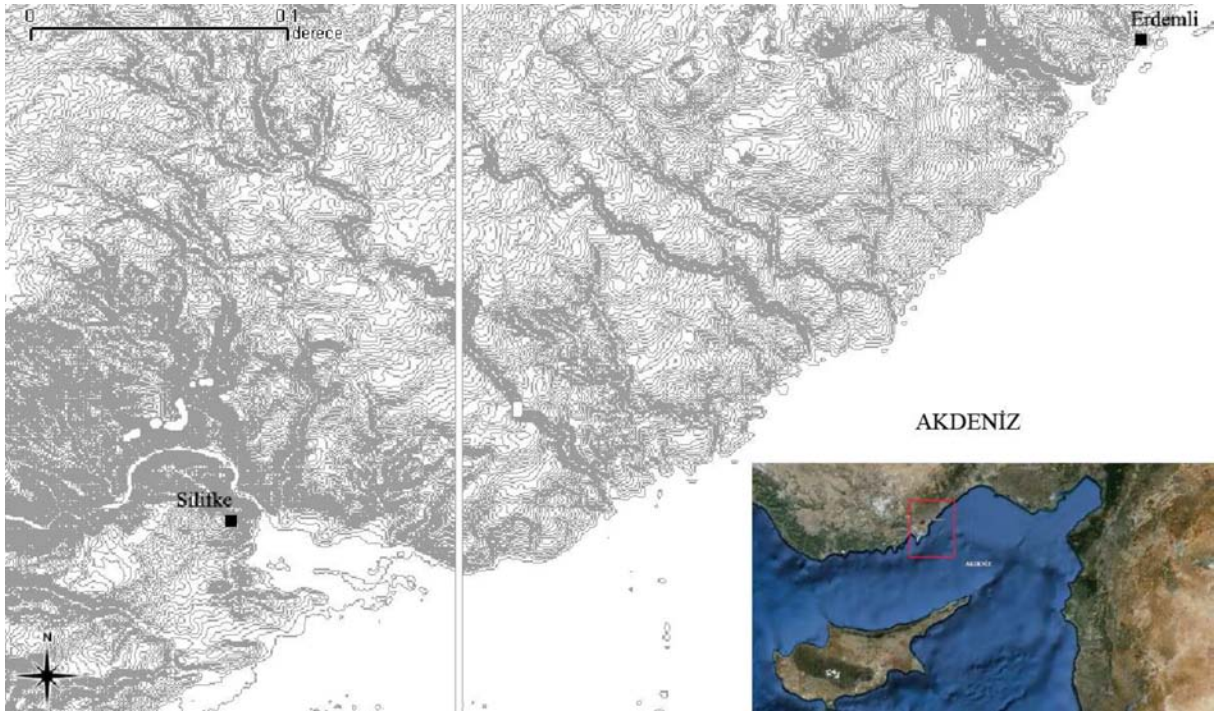
Umur, Z. (1999). *Roma Hukuku Ders Notları.* İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.

Vasiliev, A. A. (1952). *History of the Byzantine Empire.*

- Waelkens M. (1987). The Adoption of Roman building techniques in Roman Asia Minor: S. Macready ve F. H. Thomson (Ed.), *Roman Architecture in the Greek World* içinde(ss. 94-105).
- Wegner, M. (1974). Kunstgeschichtliche Beurteilung der Grabtempel von Olba/Diokaesereia. *Mansel Armağan* içinde, (ss. 575-583).
- Wheatley, P. (1998). The chronology of the third Diadoch War, 315–311 B. C. *Phoenix* , 52, 257–281.
- White, K.D. (1970). *Roman Farming*. Great Britain.
- White, K.D. (1975). *Farm equipment of the Roman world*. Cambridge: Cambridge University Press
- White, K.D. (1984). *Grek and Roman technology*. London
- Whittow, M. (1990). Ruling the late Roman and Early Byzantine city: A continuous history. *Past and Present*, 129, 3-29.
- Williams, C. (1989). *Anemurium: The Roman and early Byzantine pottery*. Belgium.
- Winter, E. (1996). *Staatliche Baupolitik und Baufürsorge in den römischen Provinzen des kaiserzeitlichen Kleinasien*, AMS 20, Bonn.
- Wulf, U. (2003). Akören, Zur Stadplanung und Whonarchitektur Zweier Siedlungen in Kilikien. *Spätantike – Frühes Christentum – Byzanz Kunst im Ersten Jahrtausend*, 11, 299-308.
- Young, J. H. (1956). Studies in South Attica: Country Estates at Sounion. *Hesperia*, 25.2, 122-146.

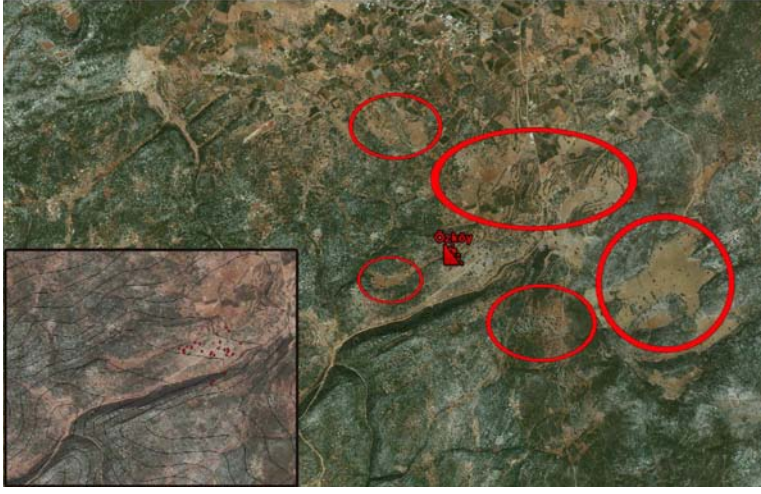
a

b

Fig. 1 a- Olba Territoriumu haritası b- Bölgenin coğrafi durumu

a

b

c

Fig. 2 a- Özköy antik yerleşiminin topografik durumu b-c-Tarımsal üretim alanları. (QGIS ve Google Earth programları kullanılarak hazırlanmıştır.)

Fig. 3 Özköy antik yerleşiminin topografik durumu, lokalizasyonu ve antik yol rotaları üzerindeki durumu. (Google Earth programları kullanılarak hazırlanmıştır.)

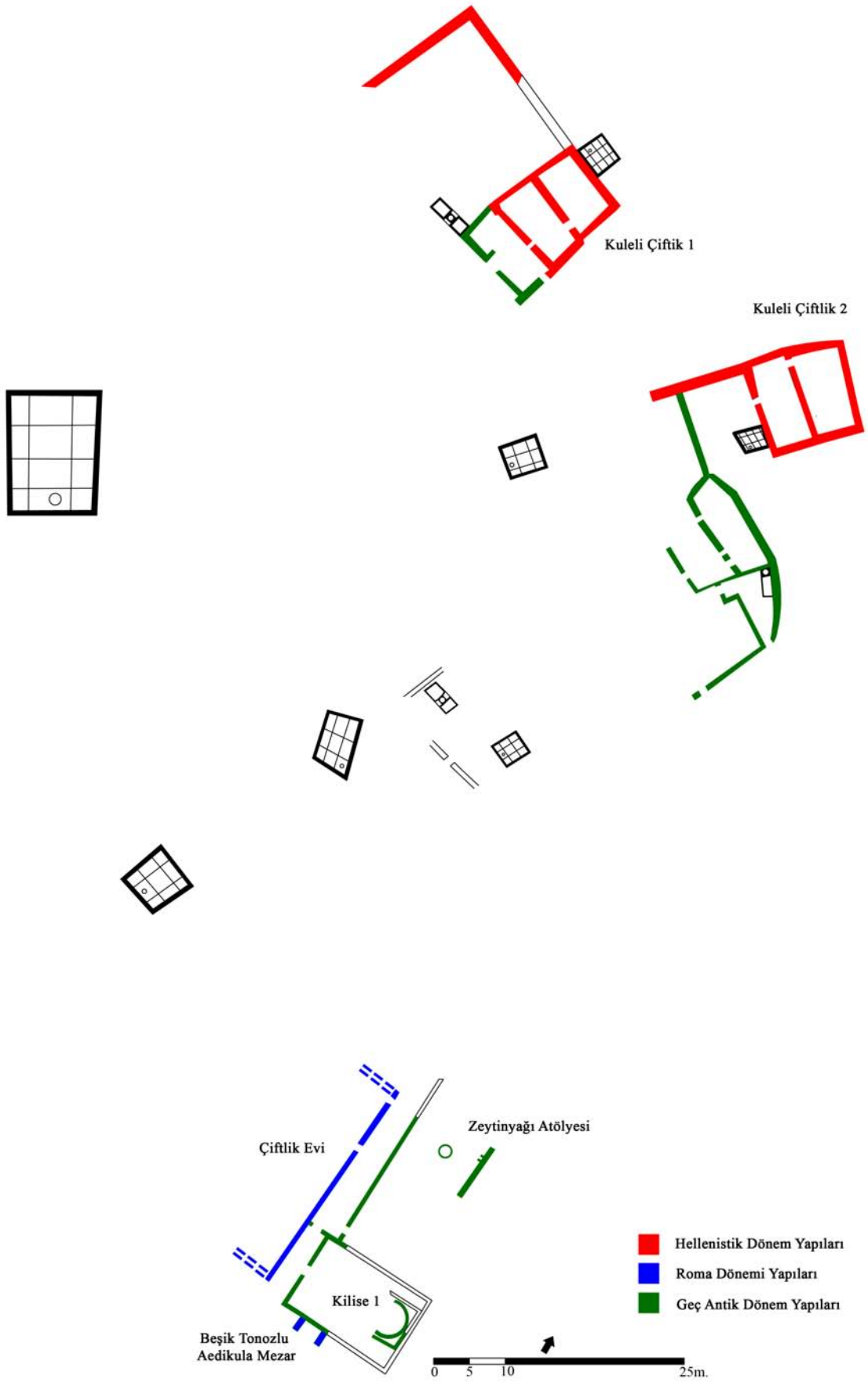

Fig. 4 Özköy antik yerleşiminde yapıların dağılımını gösteren plan çizim

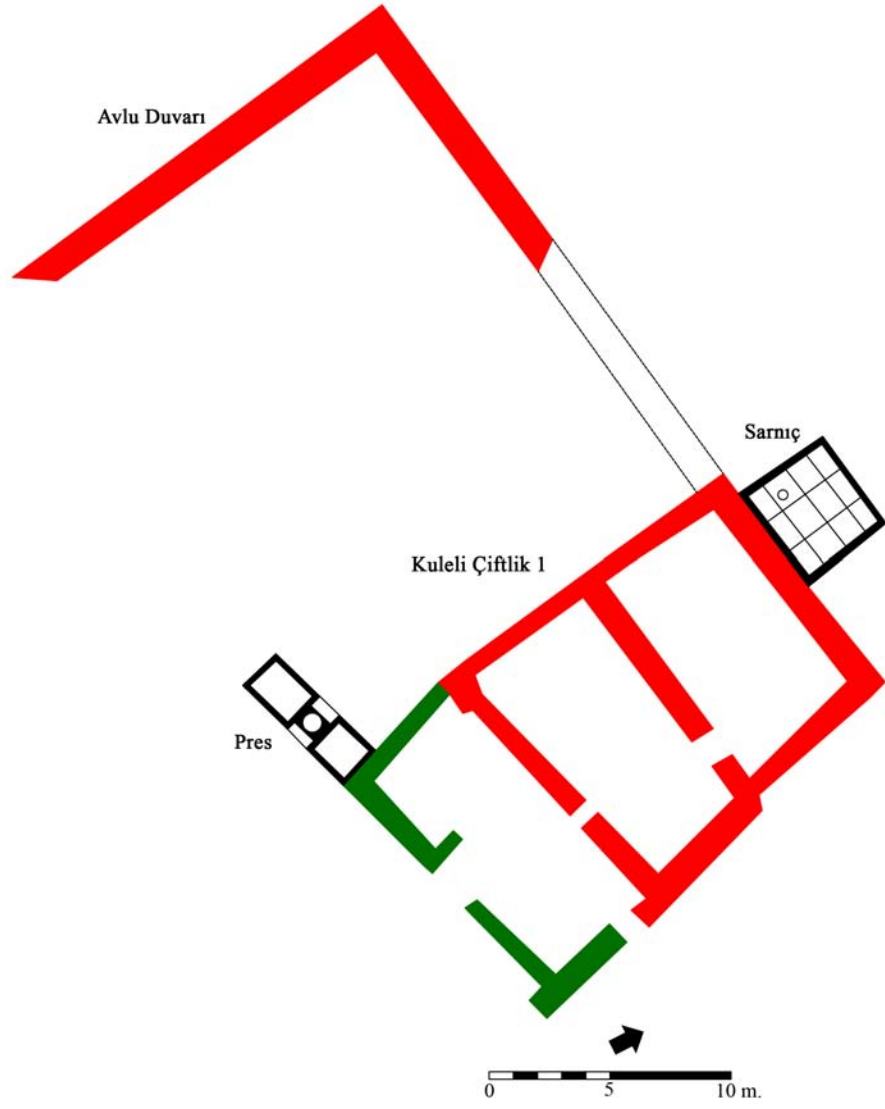

Fig. 5 Özköy Kuleli Çiftlik 1 plan

Fig. 6 Özköy Kuleli Çiftlik 1 pencere açıklığı

Fig. 7 Özköy Kuleli Çiftlik 1 kemerli üst kat destek parçası

Fig. 8 Özköy Kuleli Çiftlik 1 dıştan görünüm

Fig. 9 Özköy Kuleli Çiftlik 1 eklenti oda ve kemerli niş

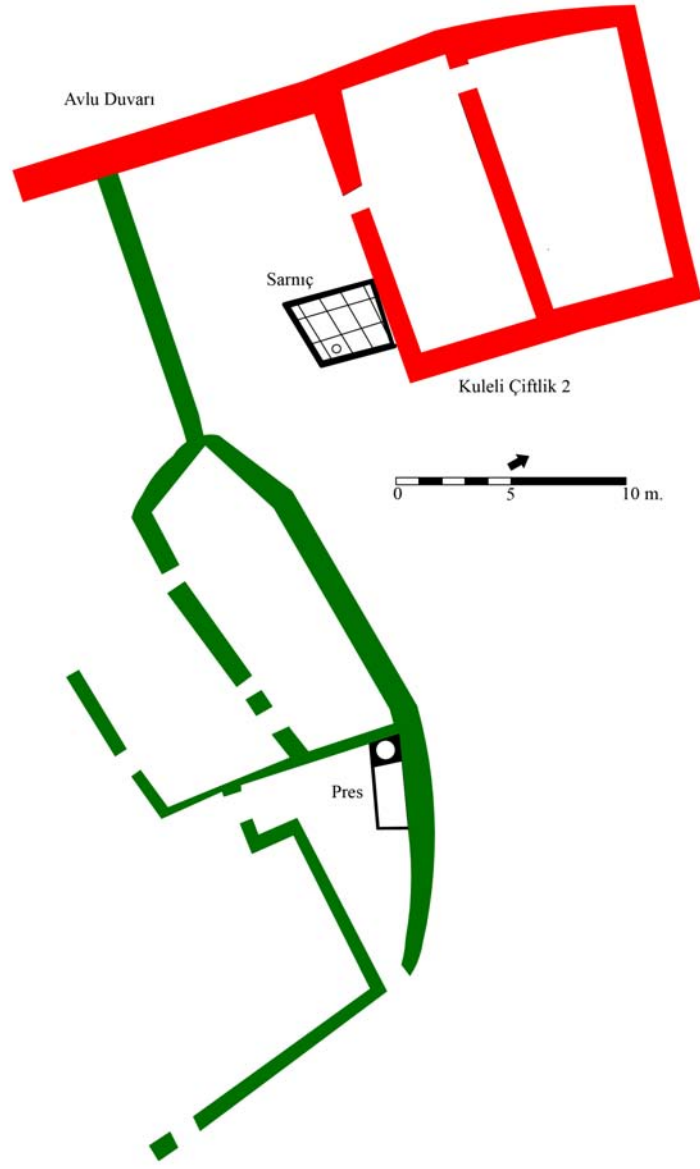
Fig. 10 Özköy Kuleli Çiftlik 1 avlu duvarı

Fig. 11 Özköy Kuleli Çiftlik 1 sarnıç

Fig. 12 Özköy Kuleli Çiftlik 1 tek toplama fiçili çift ezme düzlemlili açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres

a

b

c

Fig. 13 Özköy Kuleli Çiftlik 2
a- Plan çizimi b-Dıştan görünüm c-İçten görünüm

Fig. 14 Özköy Kuleli Çiftlik 2 mazgal deliği

Fig. 15 Özköy Kuleli Çiftlik 2 anakaya yükseltiden yararlanılan kısım

Fig. 16 Özköy Kuleli Çiftlik 2 sarnıç

Fig. 17 Özköy Kuleli Çiftlik 2 tek toplama fiçili çift ezme düzlemlı açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres

Fig. 18 Özköy Kuleli Çiftlik 2 ön kısımda yer alan yapı grubunun inşasında devşirme malzeme olarak kullanılan portatif ezme teknesi

Fig. 19 Özköy Çiftlik Evi dıştan görünüm

Fig. 20 Özköy Çiftlik Evinin ön cephesi ve giriş kapısının bulunduğu bölüm

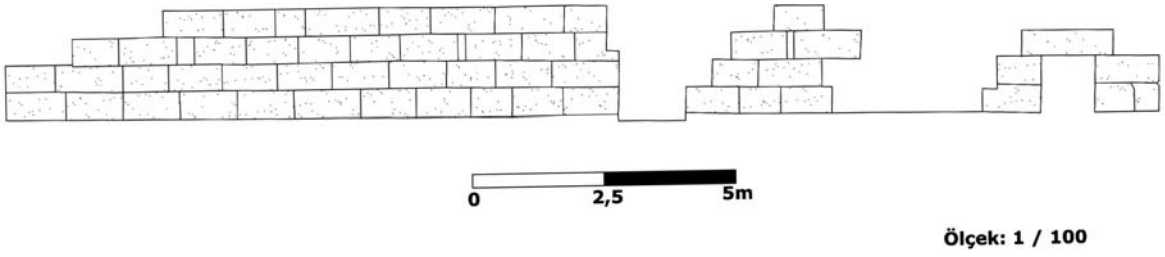

Fig. 21 Özköy Çiftlik Evi ön cephe röleve çizimi

Fig. 22 Özköy Çiftlik Evi ön cephe ve mazgal deliği

Fig. 23 Özköy Çiftlik Evi üst kat taşıyıcı kemer nişi

Fig. 24 Özköy Çiftlik Evi üst kat taşıyıcı kemer konsolu

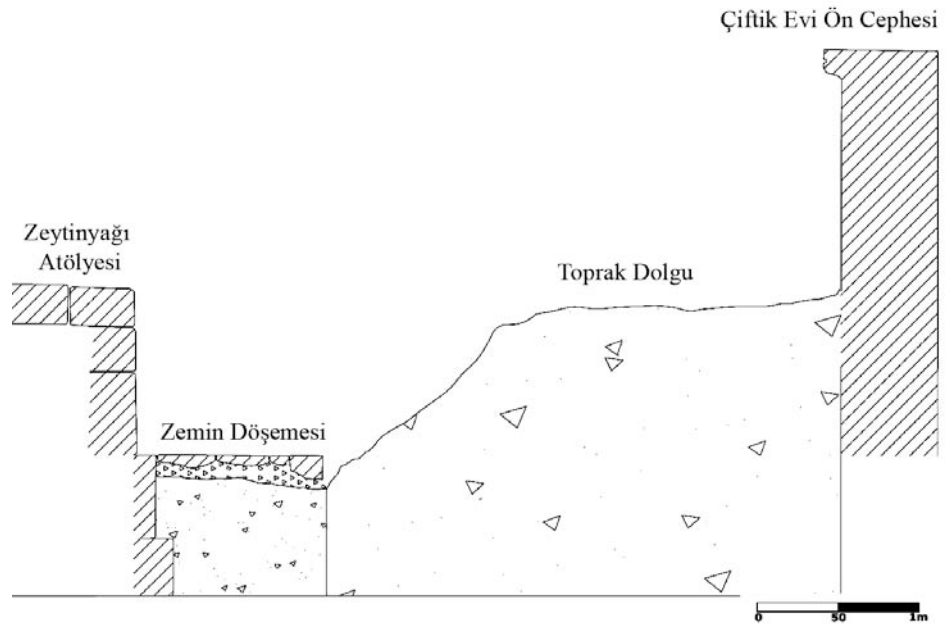

Fig. 25 Özköy Çiftlik Evi'nin doğusunda kaçak kazı yapılan toprak dolgu alan kesit çizimi

Fig. 26 Özköy Çiftlik Evi'nin doğusunda kaçak kazı yapılan toprak dolgu alan

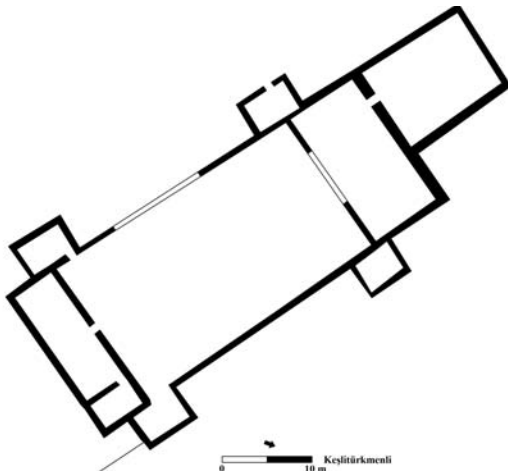

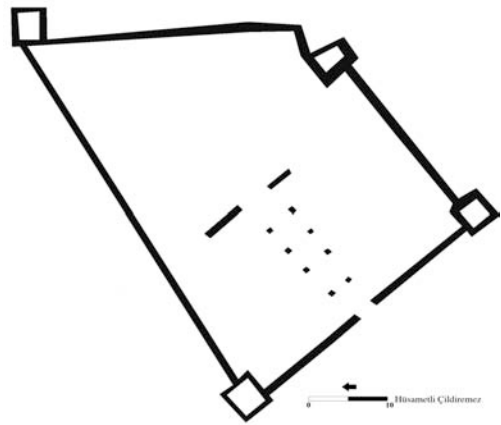
Fig. 27 Dağlık Kilikia Güçük Kule

Fig. 28 Hellen adalarında ve anakarasında kule - tarımsal alan ilişkilerini gösteren harita (Alıntı: Morris ve Papadoupulos, 2005:160 Fig 6)

a

b

Fig. 29 Dağlık Kilikia'daki tahkimli/kuleli çiftlikler
a- Keşlitürkmenli b- Çıldiremez (Alıntı: Aydınöğlu, 2010)

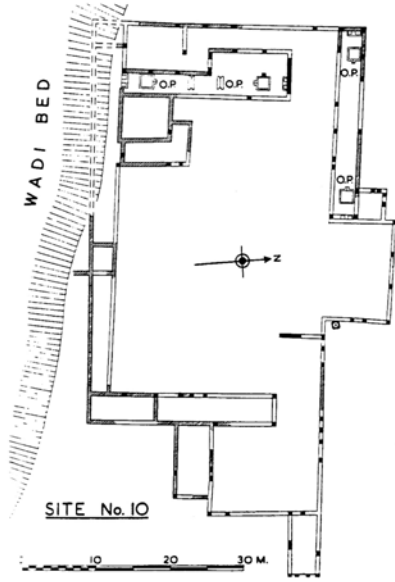

Fig. 30 Henscir Sidi Hamdan yerleşiminde tespit edilen villa yapısı (Alıntı: Percival, 1975:65)

Fig. 31 Tabarka yerleşiminden ele geçen bir mozaik üzerinde kuleli villa rustika betimlemesi (Alıntı: Percival, 1975:22)

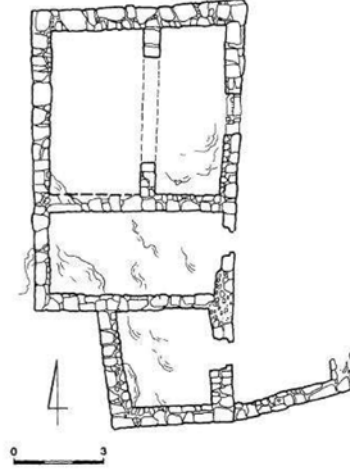

Fig. 32 Khirbet et-Tinat yerleşimindeki villa rustika yapısı (Alıntı: Hirschfeld, 1997:35)

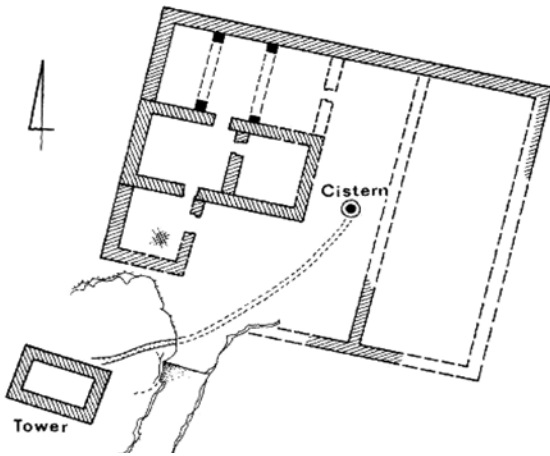

Fig. 33 Khirbet er-Rabi'a yerleşiminde bulunan villa rustika yapısı (Alıntı: Hirschfeld, 1997:36)

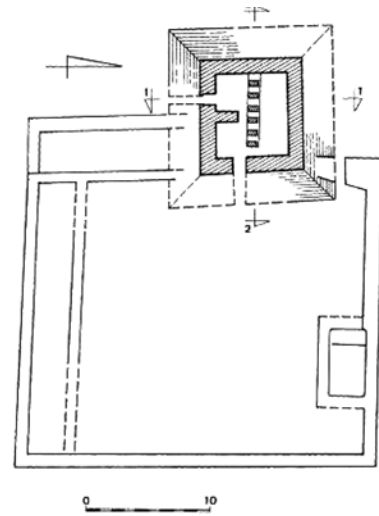

Fig. 34 Rujum el-Qasr yerleşiminde bulunan villa rustika yapısı (Alıntı: Hirschfeld, 1997:37)

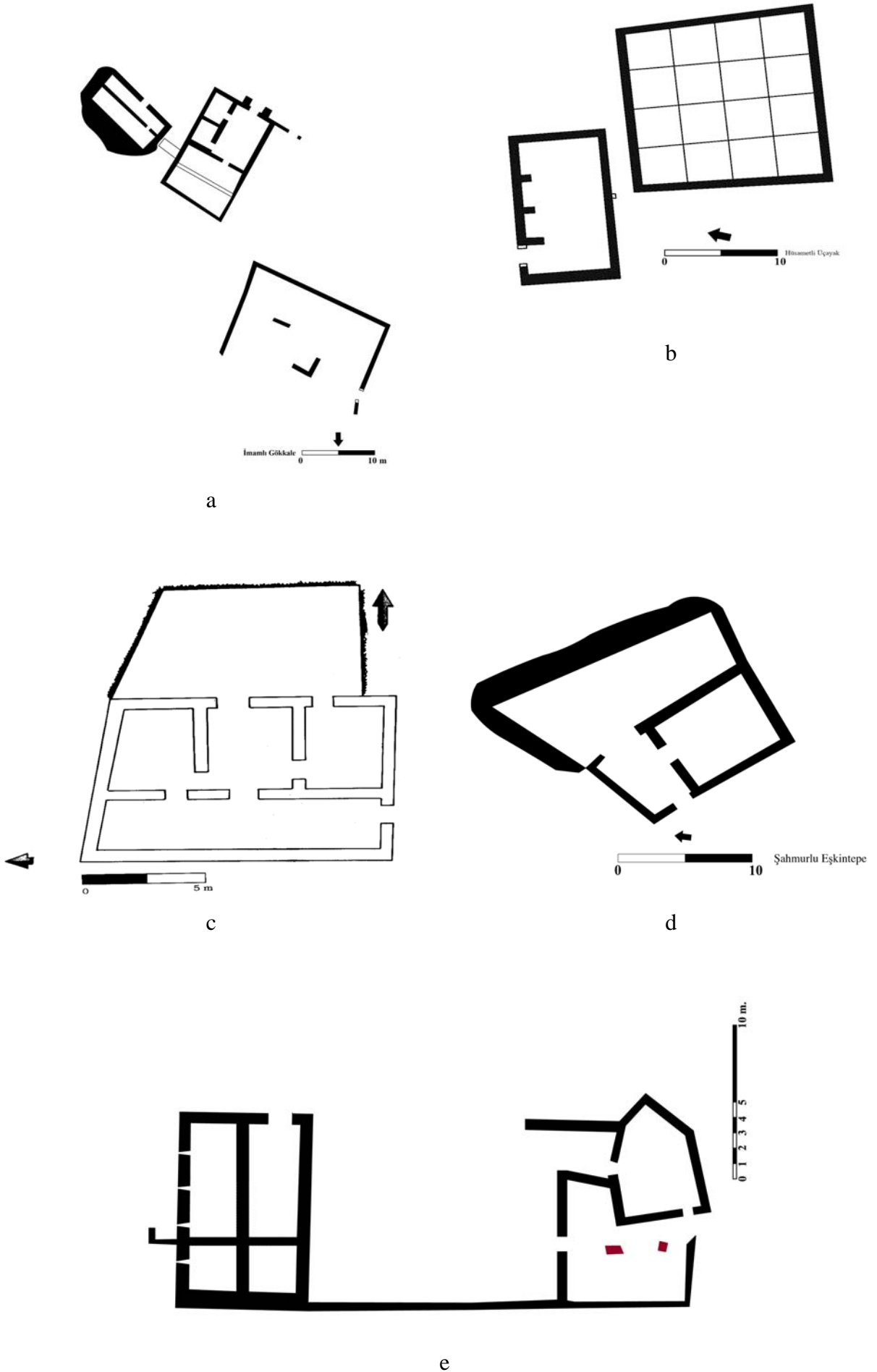

Fig. 35 Dağlık Kilikia'daki çiftlikler a-Gökkale b-Üçayak c-Olba d-Şahmurlu Eşkintepe e-Karakabaklı (Alıntı: Aydınöğlu, 2010)

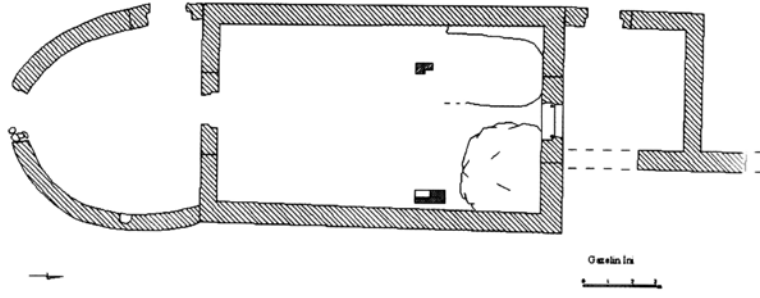
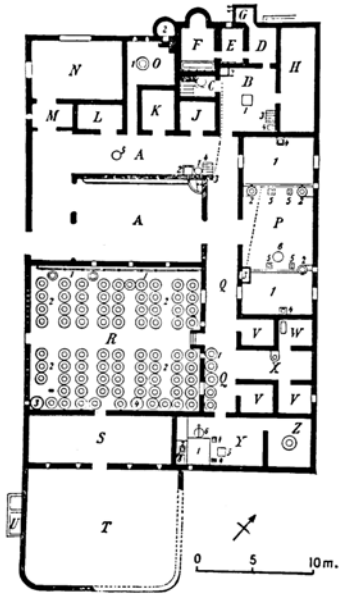

Fig. 36 Gazelin İni'nde bulunan villa yapısı (Alıntı: Bulut 2007b:419)

8 Boscoreale, S. Italy (Carrington, No. 13)

Fig. 37 Boscoreale'de bulunan villa yapısı
(Alıntı: Percival, 1975:55)

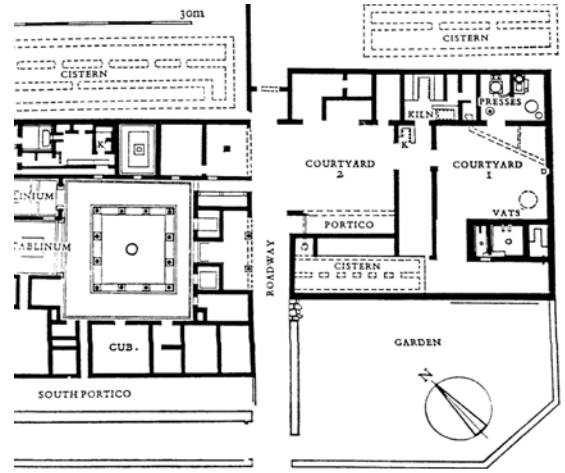

Fig. 38 Caserta yakınındaki San Rocco
villa rustikası (Alıntı: Percival, 1975:57)

Fig. 39 Özköy zeytinyağı atölyesi

a

b

c

d

e

f

g

h

Fig. 40 Özköy üretim donanımları

a-Mortar formlu kırma teknesi b-Tekerlek formlu kırma taşı c-Mortar formlu kırma teknesi
d-e-f-g-h Açıklanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres

a

b

c

d

e

f

g

Fig. 41 Özköy üretim donanımları
a-b Açıkanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres c-d-e-f-g Pres ağırlık taşı

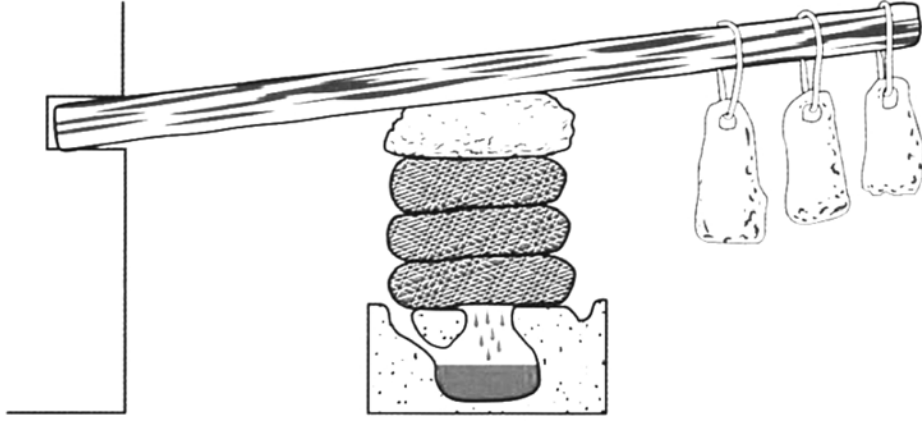

Fig. 42 Kaldıraç prensibine dayanan ezme düzeneği canlandırma

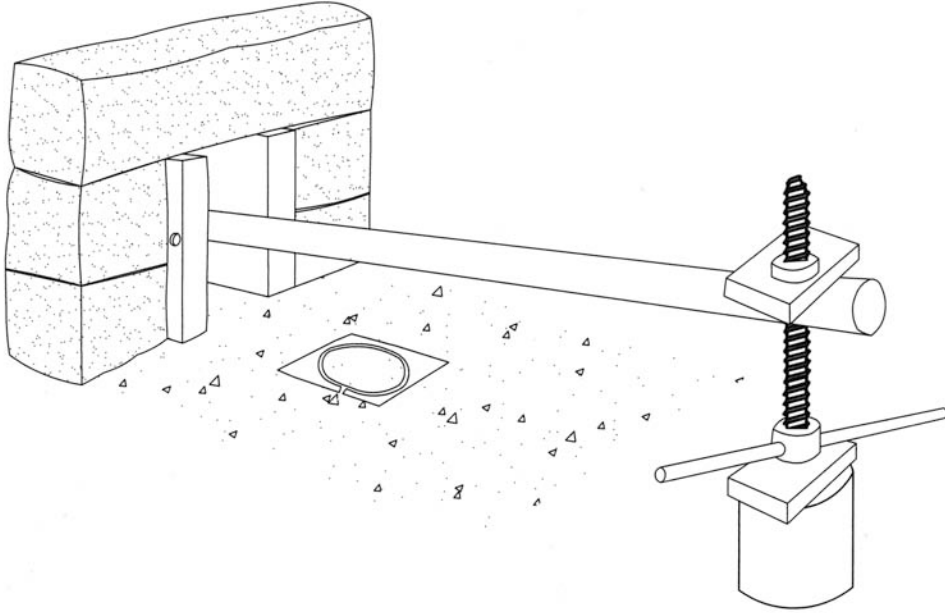

Fig. 43 Hellen tipi kaldıraç ve vida pres canlandırma

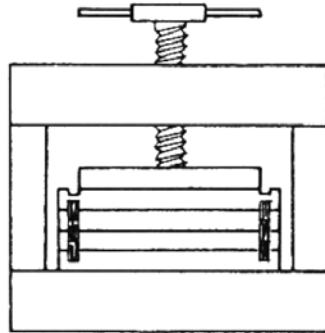

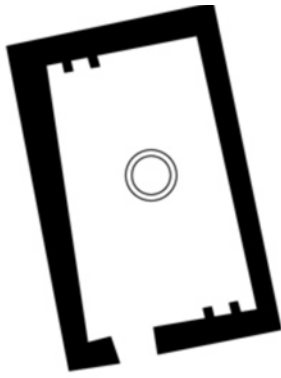
Fig. 44 Vida pres ezme düzeneği

Fig. 45 Dağlık Kilikia Öküzlü atölye

Fig. 46 Dağlık Kilikia Işıkkale atölye

0 1 2 3 4 5 10 m.

Fig. 47 Dağlık Kilikia Karakabaklı atölye

Fig. 48 Dağlık Kilikia Karadedeli
Bayamlıören kırma teknesi

Fig. 49 Dağlık Kilikia Erdemli Hayrat tekerlek formu kırma taşı

Fig. 50 Dağlık Kilikia Őahmurlu AkbaŐokađı aŐık alanda anakayaya oyulmuŐ Őift ezme dűzlemlı tek toplama fıŐılı baskı kollu pres donanımı

Fig. 51 Dağlık Kilikia Tabureli Sertavul aŐık alanda anakayaya oyulmuŐ tek ezme dűzlemlı tek toplama fıŐılı baskı kollu pres donanımı

Fig. 52 Dağlık Kilikia Ovacıkalanı Kepez Çan bıŐimli pres ağrılık taşı

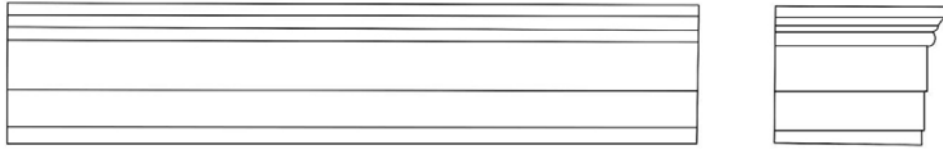
Fig. 53 Özköy tapınak mezar taşı İşareti kabartmalı konsollu korniş alınlık köşe parçası

Fig. 54 Özköy tapınak mezar çiçek rozeti kabartmalı konsollu korniş alınlık parçası

Fig. 55 Özköy tapınak mezar Çiçek rozeti kabartmalı konsollu korniş alınlık parçası boğa

0 50 1m

a

b

Fig. 56 Özköy tapınak mezar üç faskiyalı arştirav bloğu
a-çizim b- fotoğraf

Fig. 57 Özköy tapınak mezar "S"
Profilli friz parçası

Fig. 58 Özköy tapınak mezar Faskiyasız
profilli alt yapı parçası

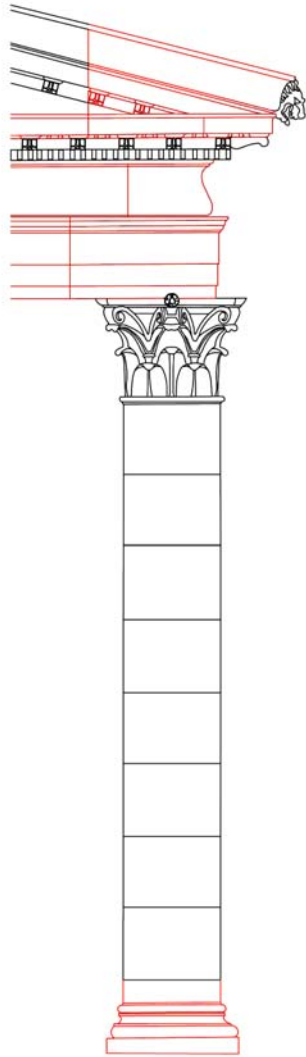

Fig. 60 Özköy tapınak mezar tespit
edilen parçalarla oluşturulan tapınak
mezarın rekonstrüksiyon çizimi

Fig. 59 Özköy tapınak mezar Attik - Ionik
plaster sütun kaidesi

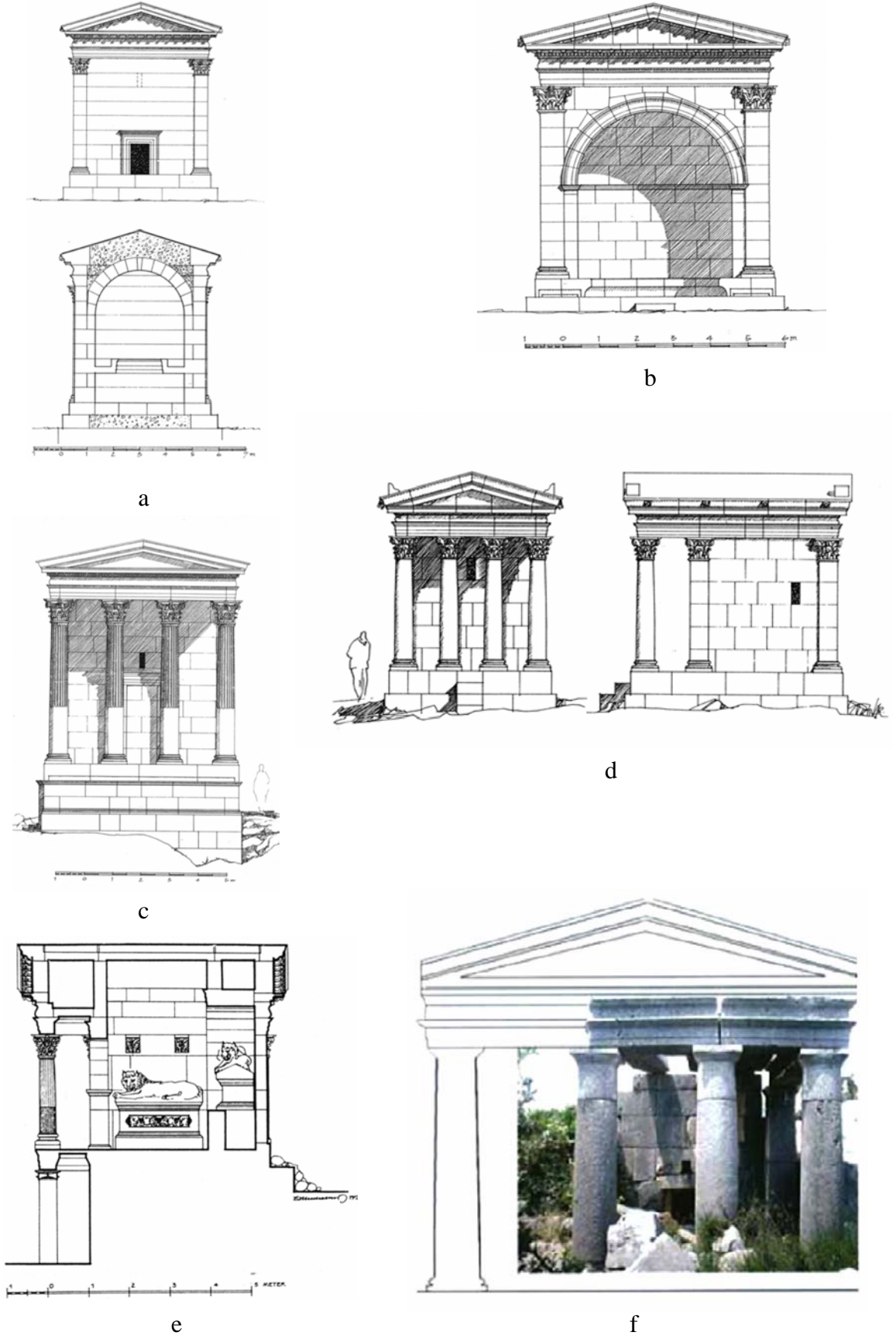

Fig. 61 Dağlık Kilikia bölgesi tapınak mezarları

a-b-c-d Elaiussa Sebaste T1-T6-T11-T10 (Alıntı:Machatschek, 1967) e- Imbriogon Kome (Alıntı: Machatschek, 1974) f- Hüseyinler (Alıntı: Durukan, 2006)

a

b

Fig. 62 a-b Diokaesereia anıtsal giriş kapısı üzerindeki taşçı işareti kabartmaları

Fig. 63 Özköy Beşik tonozlu aedikula mezar doğu duvarı

Fig. 64 Özköy Kilise 1 yapısının beşik tonozlu aedikula mezar yapısını tahrip ettiği bölüm

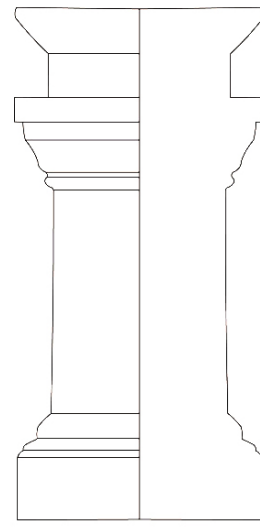
Fig. 65 Özköy Beşik tonozlu aedikula mezar "S" profilli kabartma bloğu

Fig. 66 Özköy Beşik tonozlu aedikula mezar Dor düzeninde sütun parçaları

a

b

Fig. 67 Özköy yuvarlak sunak
a-fotoğraf b-çizimi

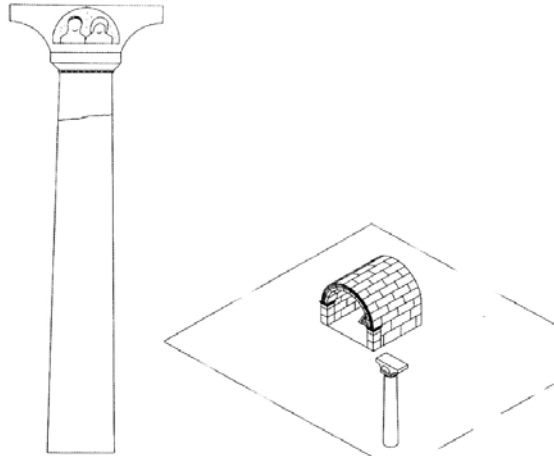

Fig. 68 Kumbet yerleşiminde yer alan tonozlu mezar

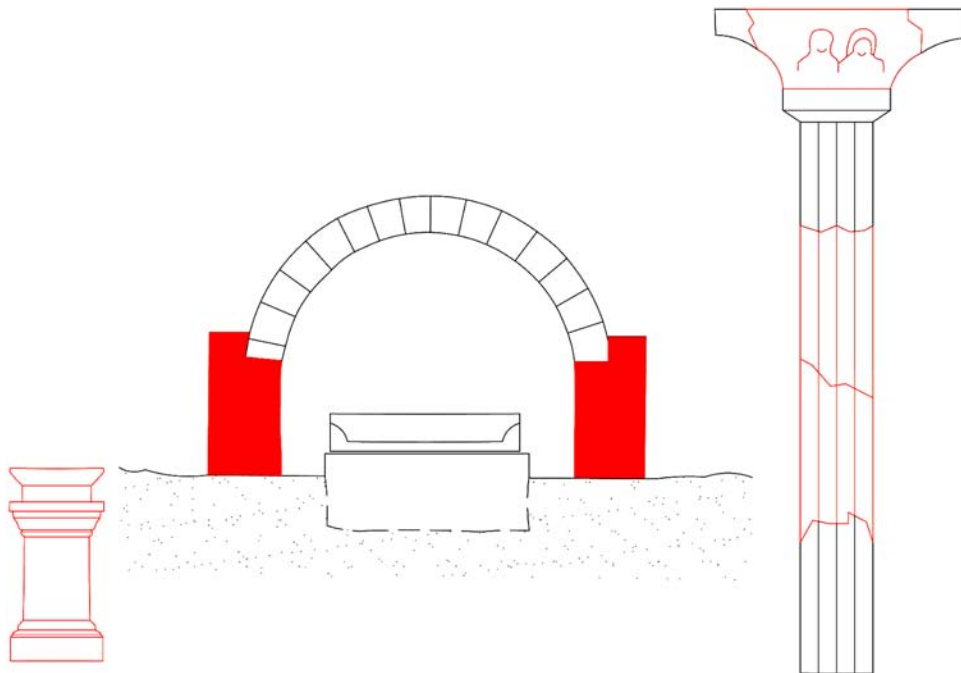

Fig. 69 Özköy beşik tonozlu aedikula mezarının rekonstrüksiyon

a

b

c

d

e

f

g

h

Fig. 70 Özköy lahit mezarlar
a-d Khamosorion lahitler e- Kaya lahiti f-h Serbest duran lahitler

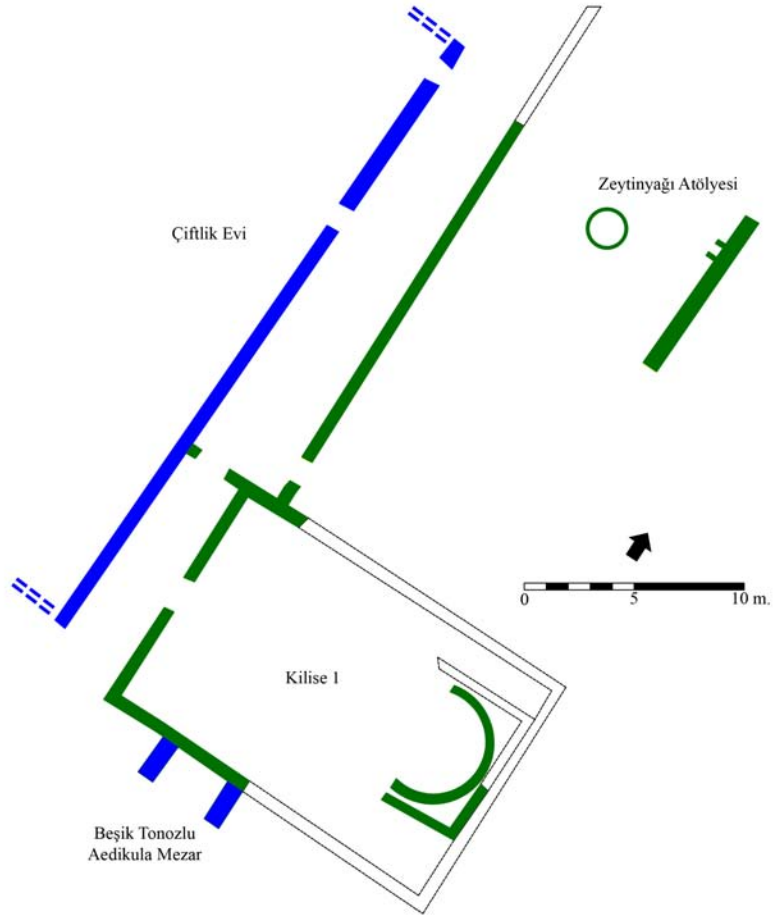

Fig. 71 Özköy Kilise 1, Çiftlik Evi, Beşik Tonozlu aedikula mezar ve Zeytinyağı atölyesi plan çizimleri

Fig. 72 Özköy Kilise 1 taban döşemesi

Fig. 73 Özköy Kilise 1 *ambon*

a

b

Fig. 74 Özköy Kilise 1
a-Sütun başlığı b-Sütun parçaları

Fig. 75 Özköy Kilise 1 devşirme malzeme
kullanılan giriş bölümü içten görünüm

Fig. 76 Özköy Kilise 1 güney duvar

Fig. 77 Özköy Kilise 1 profilli kapı lentosu
ve söveleri

Fig. 78 Özköy Kilise 1 *nartheks* bölümünde yer alan *kolymbion*

Fig. 79 Özköy Kilise 1 *Synthirion* bölümü parçası

Fig. 80 Özköy Kilise 1 ikiz pencere aralığı sütun parçası

Fig. 81 Özköy Kilise 2 *tribelon*

Fig. 82 Özköy Kilise 2 *apsis*

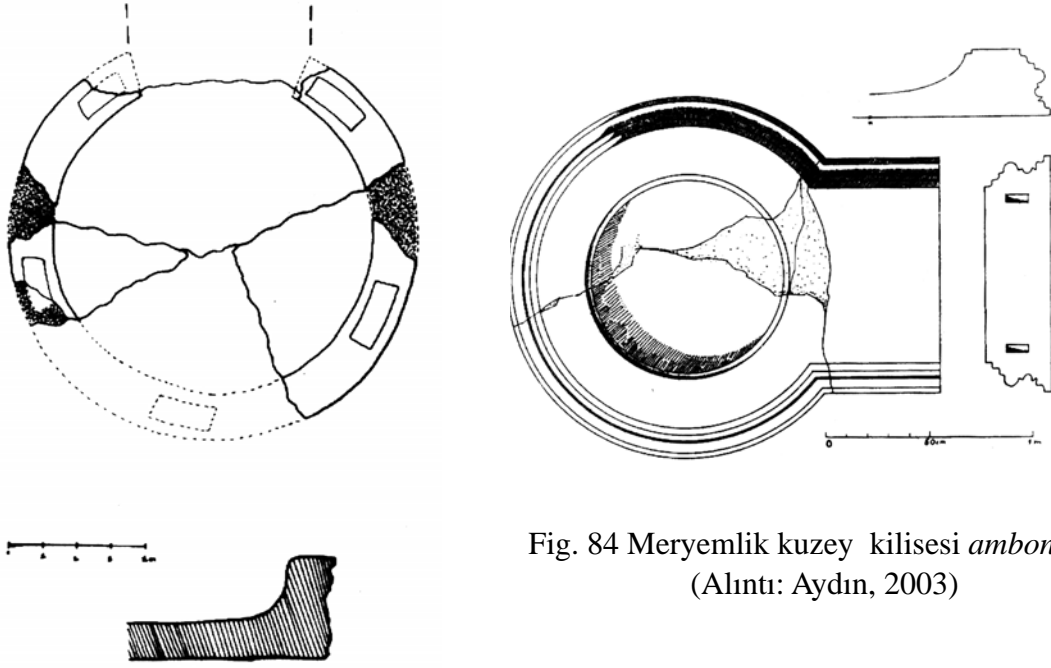

Fig. 84 Meryemlik kuzey kilisesi *ambon*
(Alıntı: Aydın, 2003)

Fig. 83 Tapureli A kilisesi *ambon* (Alıntı:
Aydın, 2003)

Fig. 85 Yanıkan Bazilika B *kolymbion* bölümü
(Alıntı: Hellenkemper ve Hild, 1986).

KATALOG

Katalog No: 1

Buluntu: Üretim Donanımı

Form: Pres Ağırlık Taşı

Tip: Tip 1 - Çan biçimli pres ağırlık taşı

Yayın Dizini: Aydınöğlu -Alkaç 2 008;
Aydınöğlu, 2009

Tanım: Ağırlık taşı yerel kireç taşı kullanılarak şekillendirilmiştir. Çan biçiminde bir form gösteren yapıya sahiptir. Bu forma sahip ağırlık taşlarının kullanım sırasında ağırlığını arttırmak amaçlanmaktadır. Ağırlık taşının kalasa bağlanmasını sağlayan deliklerden üst kısımda bulunanı dikdörtgen bir forma sahipken yan kısımlarda yuvarlak delikler bulunmaktadır.

Katalog No: 02

Buluntu: Üretim Donanımı

Form: Ağırlık Taşı

Tip: Tip 1 - Çan biçimli pres ağırlık taşı

Yayın Dizini: Aydınöğlu -Alkaç 2008;
Aydınöğlu, 2009

Tanım: Ağırlık taşı yerel kireç taşı kullanılarak oluşturulmuştur. Dikdörtgen prizması şeklinde bir forma sahiptir. Ağırlık taşının üst kısmı kareye yakın dikdörtgen bir form göstermektedir. Yan yüzlerde bulunan ve ağırlık taşının kalasa bağlanmasını sağlayan delikler yuvarlak formdadır.

Katalog No: 03

Buluntu: Üretim Donanımı

Form: Ağırlık Taşı

Tip: Tip 1 - Çan biçimli pres ağırlık taşı

Yayın Dizini: Aydınöğlu -Alkaç 2008; Aydınöğlu, 2009

Tanım: Ağırlık taşı yerel kireç taşı kullanılarak oluşturulmuştur. Dikdörtgen prizması şeklinde bir forma sahiptir. Ağırlık taşının üst kısmı kareye yakın dikdörtgen bir form göstermektedir. Yan yüzlerde bulunan ve ağırlık taşının kalasa bağlanmasını sağlayan delikler yuvarlak formdadır.

Katalog No: 04

Buluntu: Üretim Donanımı

Form: Ağırlık Taşı

Tip: Tip 1 - Çan biçimli pres ağırlık taşı

Yayın Dizini: Aydınöğlu -Alkaç 2008; Aydınöğlu, 2009

Tanım: Ağırlık taşı yerel kireç taşı kullanılarak oluşturulmuştur. Dikdörtgen prizması şeklinde bir forma sahiptir. Ağırlık taşının üst kısmı kareye yakın dikdörtgen bir form göstermektedir. Yan yüzlerde bulunan ve ağırlık taşının kalasa bağlanmasını sağlayan delikler yuvarlak formdadır.

Katalog No: 05

Buluntu: Üretim Donanımı

Form: Ağırlık Taşı

Tip: Tip 1 - Çan biçimli pres ağırlık taşı

Yayın Dizini: Aydınöğlu-Alkaç 2008; Aydınöğlu, 2009

Tanım: Ağırlık taşı yerel kireç taşı kullanılarak oluşturulmuştur. Dikdörtgen prizması şeklinde bir forma sahiptir. Ağırlık taşının üst kısmı kareye yakın dikdörtgen bir form göstermektedir. Yan yüzlerde bulunan ve ağırlık taşının kalasa bağlanmasını sağlayan delikler kare formdadır.

Katalog No: 06

Buluntu: Üretim Donanımı

Form: Açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres

Tip: Çift ezme düzlemlile tek toplama fıçılı

Yayın Dizini: Aydınöğlu-Alkaç 2008; Aydınöğlu, 2009

Tanım: Ezme düzlemlerinden batıda yer alanı doğu yanında bulunana oranla daha büyüktür. Büyük ezme düzleminin boyu 2.10 metre iken küçük ezme düzleminin boyu 1.38 metredir. Toplama fıçısı yaklaşık olarak 0.82 metre çapındadır. Ancak, Toplama fıçısının her iki yanında görülen kuzey yandaki 0.75 metrelik ve güney taraftaki 0.56 metrelik çıkıntıların çalışma sırasında hareket alanı olarak kullanılmak amacıyla yapıldığı anlaşılmaktadır.

Katalog No: 07**Buluntu:** Üretim Donanımı**Form:** Açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres**Tip:** Çift ezme düzlemlile tek toplama fıçılı**Yayın Dizini:** Aydınnoğlu-Alkaç 2008; Aydınnoğlu, 2009

Tanım: Tek toplama fıçısı ve çift ezme düzlemi olan presin baskı destek deliği görevi gören ana kaya blok presin kuzeyine doğru yıkılmış durumdadır. Presin doğuda yer alan ezme düzlemi 2.10 metre uzunluğunda 2 metre genişliğindedir. Batı tarafta yer alan ezme düzlemi ise 2.50 metre uzunluğunda ve 1,90 metre genişliğindedir. Ezme düzlemlerinin ezilen ürünün dışarı taşmasını önlemek amacıyla yükseltile yan kısımlarındaki engel yükseltilelerinin derinliği yaklaşık olarak 0.15 metre genişliği ise 0.22 metredir. fıçısı ise 90 cm çapındadır yoğun dolgu nedeniyle derinliği saptanamamaktadır.

Katalog No: 08**Buluntu:** Üretim Donanımı**Form:** Açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres**Tip:** Çift ezme düzlemlile tek toplama fıçılı**Yayın Dizini:** Aydınnoğlu-Alkaç 2008; Aydınnoğlu,

Tanım: Pres donanımının bulunduğu alandaki tahribattan dolayı batıda kalan ezme düzlemi ile doğuda kalan kalas deliği bulunmamaktadır. Ancak, toplama fıçısı üzerinde iki adet akıtma deliği bulunması ve batı tarafta in situ biçimde duran kalas deliğinin varlığı dolayısıyla pres donanımının çift ezme düzlemlile tek toplama fıçılı tip içerisinde değerlendirilebilmektedir. Pres donanımının doğuda kalan ezme düzlemi 2.80 metre uzunluğunda ve 1.35 metre genişliğindedir. Toplama fıçısı ise 0.86 metre çapındadır.

Katalog No: 09

Buluntu: Üretim Donanımı

Form: Açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres

Tip: Tek ezme düzlemlilik tek toplama fıçılı

Yayın Dizini: Aydınnoğlu-Alkaç 2008; Aydınnoğlu, 2009

Tanım: Ana kaya şekillendirilerek oluşturulmuş olan ve tek ezme düzlemi ve tek toplama fıçısına sahip olan presinin 1.90 x 2.10 metre boyutlarında bir ezme düzlemi ve yaklaşık olarak 0.70 metre çapında bir toplama fıçısı bulunmaktadır.

Katalog No: 10

Buluntu: Üretim Donanımı

Form: Açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres

Tip: Tek Ezme Düzlemlilik

Yayın Dizini: Aydınnoğlu-Alkaç 2008; Aydınnoğlu, 2009

Tanım: Presinin bulunduğu alan büyük ölçüde ana kaya kullanılarak oluşturulmuştur. Ana kaya üzerinde açılan kalas deliğinin tek parça bir ana kaya bloğu üzerinde yer aldığı ve ezme düzleminin uzun kenarına yerleştirildiği düşünölmektedir. Sadece kalas deliği bölümünün bulunduğu pres donanımının ezme düzlemi ve toplama fıçısı toprak altında olduğundan ölçülerinin belirlenmesi mümkün olmamaktadır. Pres donanımının bir adet kalas deliği bulunması tek ezme düzlemi olduğunu göstermektedir.

Katalog No: 11**Buluntu:** Üretim Donanımı**Form:** Açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres**Tip:** Tek ezme düzlemlilik tek toplama fiçılı**Yayın Dizini:** Aydınnoğlu-Alkaç 2008; Aydınnoğlu, 2009

Tanım: Açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres yoğun toprak dolgunun altında yer almaktadır. Bu nedende ölçüleri belirlenemeyen üretim donanımının kalas deliğinin konumu itibari ile ezme düzlemi doğu batı doğrultusunda uzanıyor olmalıdır. Kalas deliği oldukça büyük bir kaya kütleli ve bunun altında yer alan aynı zamanda presin ezme düzleminin bir kısmını oluşturan yükseltinin şekillendirilmesi ile oluşturulmuştur. Topark üzerinde görülebilen kalas deliğinin tek olması açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu presin tek ezme düzlemine sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, toplama fiçilerinin da toprak altında olması toplama fiçilerinin ölçülerinin ve sayısının belirlenmesini engellemektedir.

Katalog No: 12**Buluntu:** Üretim Donanımı**Form:** Açık alanda anakayaya oyulmuş baskı kollu pres**Tip:** Tek ezme düzlemlilik tek toplama fiçılı**Yayın Dizini:** Aydınnoğlu-Alkaç 2008; Aydınnoğlu, 2009

Tanım: Ana kaya şekillendirilerek oluşturulmuş olan ve tek ezme düzlemi ve tek toplama fiçısına sahip olan presinin 1.56 x 2.40 metre boyutlarında bir ezme düzlemi ve yaklaşık olarak 0.76 metre çapında bir toplama fiçisi bulunmaktadır. Baskı kolunu oluşturan kalas deliği tekparça anakaya bloğundan oluşmaktadır.

Katalog No: 13

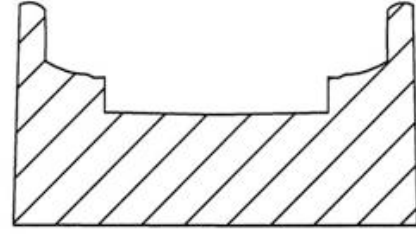
Buluntu: Üretim Donanımı

Form: Mortar formlu kırma teknesi

Tip: Merkezi düz kırma düzlemi

Yayın Dizini: Aydınöğlu, 2009

Tanım: Yaklaşık olarak 0.60 metre yüksekliğinde ve 0.80 metre çapındadır. Bölgede tespit edilen diğer kırma düzlemlerine oranla oldukça küçük boyutlu olduğu gözlenmektedir. İnce bir hat ile içe doğru profillendirilmiş düz bunun ardından da kırma taşının hareket alanı olan düzlük oluşturulmuştur.

Katalog No: 14

Buluntu: Tarımsal Üretim Donanımı

Form: Mortar formlu kırma teknesi

Buluntu Yeri:

Tip: Merkezi düz kırma düzlemi

Yayın Dizini: Aydınöğlu, 2009

Tanım: Zeytinyağı üretiminin ilk aşaması olan kırma işlemi için kullanılan donanımın iç kısmı düz bırakılmıştır. Mortar formlu kırma düzlemi 1.90 metre çapındadır.

Katalog No: 15

Buluntu: Tarımsal Üretim Donanımı

Form: Tekerlek formlu kırma taşı

Tip: Merkezi kare delikli

Yayın Dizini: Aydınöğlu, 2009

Tanım: 1,30 metre çapında olan Donanımın kırma düzlemi içerisinde zeytinlerin kırılması için kullanılmaktadır. Bu amaca hizmet etmesi için donanımın tam ortasında 0.20 metrelik kare bir oyuk bulunmaktadır.

Katalog No: 16

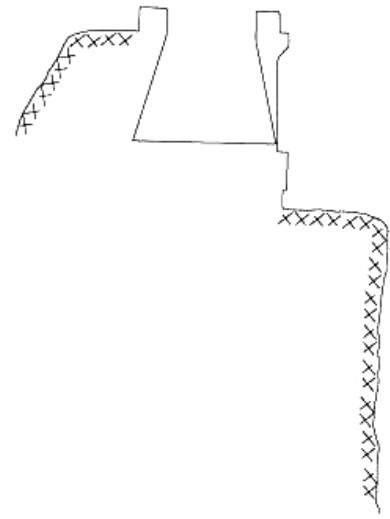
Buluntu: Mezar - Lahit

Arazide Duruşuna Göre: Kaya Lahiti

Bezemelerine Göre: Çeşitli Semboller ve Kabartmalar Taşıyan Lahitler

Tanım: Lahit anakayaya kullanılarak şekillendirilmiştir. Lahitin ön yüzünde bir adet *tabula ansata* ve bir adet sunak kabartması bulunmaktadır. Lahit teknesinin kuzey yüzü işlenmeden bırakılmıştır. Lahit teknesi çan biçiminde derinleşmektedir ve batı tarafında bir adet baş desteği bulunmaktadır.

Katalog No: 17**Buluntu:** Mezar - Lahit**Arazide Duruşuna Göre:** Serbest Duran Lahit**Bezemelerine Göre:** Çeşitli Semboller ve Kabartmalar Taşıyan Lahitler

Tanım: Lahit teknesi anakayadan kesilmiş ve bağımsız bir şekilde durmaktadır. Lahit teknesinin formu kaçak kazılardan dolayı oldukça zarar görmüştür. Lahit teknesinin kuzey tarafında arkasında lahit teknesinin kapağı bulunmaktadır. Kapak üçgen bir forma sahiptir. Kapak üzerinde yer alan çatı kiremiti kabartmaları kapağın sadece bir yüzünde işlenmiştir. Diğer yüz işlenmeden bırakılmıştır.

Genel olarak lahit teknelerinde karşımıza çıkan lahitin sergilenen yüzünün işlenmesi diğer yüzünün ise sade bırakılması durumu burada lahit kapağında da karşımıza çıkmaktadır. Dağlık Kilikia Bölgesi örneklerinin hepsinde lahit kapağının tamamı işlenirken bu lahit kapağında ise tek bir yüz işlenmiştir. Lahitin içinde tek bir ölünün yatırılacağı şekilde düzenlendiği batı kısımda yer alan tek baş yükseltisinden anlaşılmaktadır.

Katalog No: 18**Buluntu:** Mezar - Lahit**Arazide Duruşuna Göre:** Serbest Duran Lahit**Bezemelerine Göre:** Çeşitli Semboller ve Kabartmalar Taşıyan Lahitler

Tanım: Lahit teknesi ana kayadan bağımsız şekilde durmaktadır. Lahit teknesinin kuzeye bakan yüzünde insize teknikte bir tabula ansata işlenmiştir. Tabula ansatanın içerisinde herhangi bir yazıt bulunmamaktadır. Lahit teknesinin arka yüzü işlenmemiş oldukça düz bir şekilde bırakılmıştır. Lahit teknesinin üst kısmı içbükey ve dışbükey silme profillerle şekillendirilmiştir. Lahit teknesinin içinde yine bir adet baş desteği yer almaktadır.

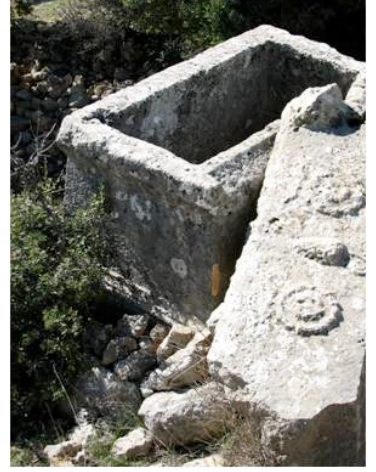
Katalog No: 19

Buluntu: Mezar - Lahit

Arazide Duruşuna Göre: Serbest Duran Lahit

Bezemelerine Göre: Çeşitli Semboller ve Kabartmalar
Taşıyan Lahitler

Tanım: Lahit teknesi ana kayadan bağımsız bir biçimde şekillendirilmiştir. Hemen kuzey yanında bir adet khamosorion lahit bulunmaktadır. Lahit teknesinin içinde baş yükseltisi doğu uçta yer almaktadır.

Lahit teknesinin üst kısmında lahit kapağının oturduğu alanlar izlenebilmektedir. Lahit kapağı üçgen formludur ve dört köşede de köşe akroterleri bulunmaktadır. Lahit kapağının güney yüzünde iki adet çelenk kabartması ve bu kabartmaların ortasında bir adet üzüm salkımı kabartması bulunmaktadır. Aynı zamanda lahitin teknesinin güney yüzünde bir adet sunak kabartması bulunmaktadır.

Katalog No: 20

Buluntu: Mezar - Lahit

Arazide Duruşuna Göre: Serbest Lahit

Bezemelerine Göre: Teknesinde ve
Kapağında Süsleme Olmayan Lahitler

Tanım: Lahit teknesi ana kayadan bağımsız şekilde durmaktadır. Lahit teknesinin ön ve arka yüzleri işlenmemiş oldukça düz bir şekilde bırakılmıştır. Lahit teknesinin üst kısmı içbükey ve dışbükey silme profillerle şekillendirilmiştir. Lahit teknesinin içinde bir adet baş desteği yer almaktadır. Lahit mezar, yerleşimde tespit edilen diğer lahit mezarlardan boyut olarak oldukça büyük yapılmıştır.

Katalog No: 21

Buluntu: Mezar - Lahit

Arazide Duruşuna Göre: Khamosorion

Bezemelerine Göre: Teknesinde ve Kapağında
Süsleme Olmayan Lahitler

Tanım: Ana kaya üzerinde yer alan lahit teknesi ana kayanın şekillendirilmesi ile oluşturulmuştur. Lahit teknesi 2,10 m uzunluğunda ve 0,90 m genişliğinde dikdörtgen bir forma sahiptir. Lahit teknesini çan biçiminde derinleşmektedir ve batı tarafında bir adet baş desteği bulunmaktadır. Lahit kapağı olarak düz kesme blok taşlar kullanılmıştır. Kısa kenarlar üzerinde kullanılan kapak taşları kilit mekanizması görevi görmektedir. Kısa kenardaki bu taşların kilit görevi görmesi amacıyla lahit teknesinin kapak yuvaları daraltılmıştır. Lahit teknesinin yağmur sularından zarar görmemesi amacıyla ana kaya üzerinde suyun tahliye edilebilmesi için kanal açıldığı gözlenmektedir.

Katalog No: 22

Buluntu: Mezar - Lahit

Arazide Duruşuna Göre: Khamosorion

Bezemelerine Göre: Teknesinde ve Kapağında
Süsleme Olmayan Lahitler

Tanım: Ana kayanın oyularak şekillendirilmesi ile oluşturulan lahit teknesi doğal sebeplerden dolayı oldukça yıpranmış bir haldedir. Lahit teknesi üzerinde yer alan kapak kaçak kazılar sonucunda zarar görmüş ve doğal sebeplerle aşınmış olmasından dolayı lahit kapağının büyük bir kısmı deformasyona uğramıştır. Lahit kapağının köşe akroterleri kırıktır.

Katalog No: 23

Buluntu: Mezar - Lahit

Arazide Duruşuna Göre: Khamosorion

Bezemelerine Göre: Teknesinde ve Kapağında
Süsleme Olmayan Lahitler

Tanım: Ana kaya yükseltisinin şekillendirilmesi ile oluşturulmuş mezar yapısının kapağı lahit teknesinin üzerinde durmaktadır. Ancak Lahit teknesinin kuzey yüzü ve lahit kapağının bir kısmı kaçak kazı neticesinde zarar görmüştür. Lahit kapağının dört köşesinde köşe akroterleri yer almaktadır. Lahit teknesi hafif şekilde çan biçimi alarak derinleşmektedir. Lahit teknesi içerisindeki baş desteği batıda yer almaktadır.

Katalog No: 24

Buluntu: Mezar - Lahit

Arazide Duruşuna Göre: Khamosorion

Bezemelerine Göre: Çeşitli Semboller ve

Tanım: Lahit teknesi toprak altında olmakla beraber lahit kapağı toprak üstünde yer almaktadır. lahit kapağının ön yüzünde bir adet kadın büstü kabartması bulunmaktadır. Büst kabartmasının sol yanında bir çelenk kabartması sağ yanında ise bir adet çiçek rozeti kabartması bulunmaktadır. Lahit kapağının dört köşesinde de köşe akroterleri bulunmakla beraber bazı akroterlerin tam olarak işlenmediği gözlenmektedir. Özellikle kabartmalı yüzde bulunan sol taraftaki köşe akroterinin hatları belirtilmiş olmasına rağmen işlenmeden bırakıldığı gözlenmektedir. Lahit kapağı üzerinde yer alan kadın büstü kabartmasının başına bir örtü bulunmaktadır. Büstün hemen altında ince uzun bir bant şeklinde bırakılan alanda yazıt olması ihtimaller arasında yer almakla beraber düşük kondisyonu nedeniyle okunamamaktadır.

Katalog No: 25

Buluntu: Mezar - Lahit

Arazide Duruşuna Göre: Khamosorion

Bezemelerine Göre: Çeşitli Semboller

Kabartmalar Taşıyan Lahitler

Tanım: Ana kayanın oyularak şekillendirilmesi ile oluşturulan lahit teknesi doğal sebeplerden dolayı oldukça yıpranmış bir haldedir. Doğal sebeplerle aşınmış olan ana kaya külesinden dolayı Lahit kapağının büyük bir kısmı deformasyona uğramıştır. Lahit kapağının üzerinde bir adet çelenk kabartması bulunmaktadır. Köşe akroterleri kırık olan kapağın boyu yaklaşık olarak 1.50 m.dir. Lahit teknesinin etrafında diğer khamosorion lahitlerde olduğu gibi yağmur suyunun mezara zarar vermesini önlemek amacıyla yağmur suyu tahliyesi için oyuklar bırakılmıştır.

Katalog No: 26

Buluntu: Mezar - Lahit

Arazide Duruşuna Göre: Khamosorion

Bezemelerine Göre: Teknesinde ve Kapağında

Süsleme Olmayan Lahitler

Tanım: Anakayanın oyularak şekillendirilmesi ile oluşturulan lahit teknesi doğal sebeplerden dolayı oldukça yıpranmış bir haldedir. Lahit teknesi üzerinde yer alan kapak kaçak kazılar sonucunda zarar görmüş ve kırılmıştır. Doğal sebeplerle aşınmış olan ana kaya külesinden dolayı Lahit kapağının büyük bir kısmı kırık durumdadır.

Katalog No: 27

Buluntu: Mezar - Lahit

Arazide Duruşuna Göre: Khamosorion

Bezemelerine Göre: Çeşitli Semboller ve Kabartmalar Taşıyan Lahitler

Tanım: Bölgede rastlanan tipik Chamosorion tipli bir lahit olmasının yanı sıra Bölge lahitlerinde sık rastlanmayan tepe akroteri bulunmaktadır. Lahitin bulunduğu ana kaya lahit teknesinin içe doğru genişleyen bir armut formu aldığı görülmektedir. Aynı zamanda yerleşimdeki tek örnek olarak temsil edilen lahit teknesinin *kline* bölümü ortasında bir yükselti oluşturularak iki adet *kline* oluşturulmuştur. Lahit teknesinin ilk kullanımında mı bu şekilde yapıldığı yoksa ikinci kullanımı sırasında mı klineleri ayıran bir yükselti eklendiği bilinmemektedir. Lahitin kapağının üzerinde dört köşede yer alan köşe akroterleri ve tepe akroterlerinden sadece bir kısa kenarda kalanlar korunmuş diğer kısa kenardakiler ise tahrip olmuştur. Lahit kapağı üzerinde tepe ve köşe akroterlerinin başladığı alan kazıma ile bir üçgen oluşturulacak şekilde belirtilmiştir.

Katalog No: 28

Buluntu: Mezar - Lahit

Arazide Duruşuna Göre: Khamosorion Bebek

Bezemelerine Göre: Teknesinde ve Kapağında Süsleme Olmayan Lahitler

Tanım: Lahit teknesinin boyu yaklaşık olarak 0.80 m. uzunluğunda ve 0.40 m. genişliğindedir. Boyutları açısından bakıldığında oldukça küçük olan bu Khamosorion tipli lahitin bir bebek mezarı olması olasıdır. Ana kaya şekillendirilerek oluşturulan lahit teknesi yoğun olarak toprakla örtülü olduğu için içyapısı hakkında bilgi sahibi olmak mümkün olmamaktadır.

Katalog No: 29

Buluntu: Mezar - Lahit

Arazide Duruşuna Göre: Khamosorion
Bebek

Bezemelerine Göre: Teknesinde ve
Kapağında Süsleme Olmayan Lahitler

Tanım: 0.70 m. uzunluğunda ve 0.30 m. genişliğinde ölçülere sahiptir. Boyutları açısından bakıldığında oldukça küçük olan bu Khamosorion tipli lahitin bir bebek mezarı olması olasıdır. Ana kaya şekillendirilerek oluşturulan lahit teknesi yoğun olarak toprakla örtülü olduğu için içyapısı hakkında bilgi sahibi olmak mümkün olmamaktadır.

Katalog No: 30

Buluntu Yeri: Sömek / Özköy

Ağız Çapı:6,5cm **Yükseklik:**3,2 cm, **Kaide**

Çapı:

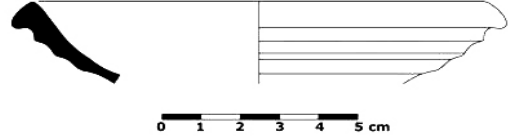
Hamur Rengi: Kötü Pişme

Katkı Maddeleri: Kalker, Kum, Taşçık

Form Tanımı: Kıbrıs Kırmızı Astarlı Ağız-
gövde parçası

Benzer Örnekler: Williams, 1989:28, Fig. 184

Tarih:İ. S. geç 6. Yüzyıl

Katalog No: 31

Buluntu Yeri: Sömek / Özköy

Ağız Çapı:14,4cm **Yükseklik:**2 cm **Kaide**

Çapı:

Hamur Rengi:2,5 YR-5/8 Red

Katkı Maddeleri: Mika

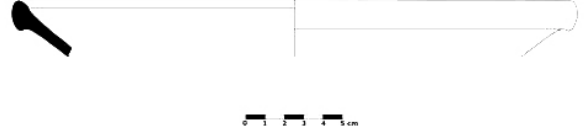
Form Tanımı: Afrika Kırmızı Astarlı 105

Ağız - gövde parçası

Benzer Örnekler: Hayes, 1972:166-169 Fig.

32-9

Tarih:İ. S. geç 6. yüzyıl

Katalog No: 32

Buluntu Yeri: Sömek / Özköy

Ağız Çapı:4,8cm **Yükseklik:** Kaide

Çapı:

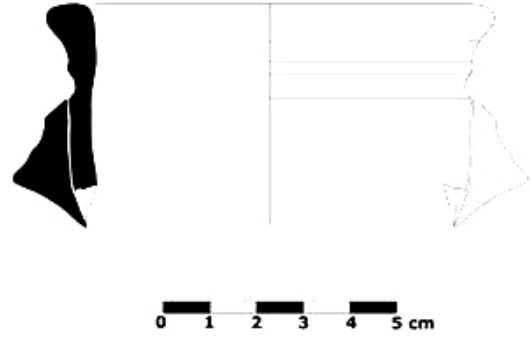
Hamur Rengi:Kötü Pişme

Katkı Maddeleri: Kalker, Kum

Form Tanımı: LR 1B Gövde - ağız parçası

Benzer Örnekler:

Tarih:İ.S. 6. yüzyıl

Katalog No: 33

Buluntu Yeri: Sömek / Özköy

Ağız Çapı: 5,2c **Yükseklik:** 7,4cm **Kaide Çapı:**

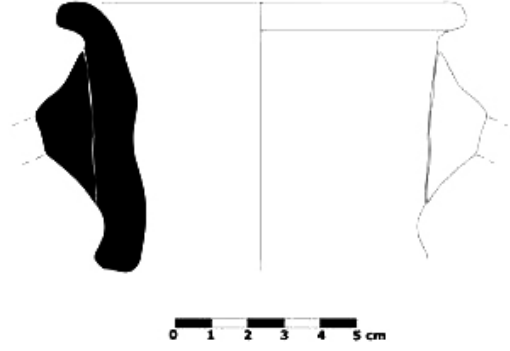
Hamur Rengi: 2,5 Y - 7/4 Pale Yellow

Katkı Maddeleri: Kum, Kalker

Form Tanımı: LR1 A Ağız - gövde parçası

Benzer Örnekler:

Tarih: İ. S. 6. yüzyıl

Katalog No: 34

Buluntu Yeri: Sömek / Özköy

Ağız Çapı: 13 cm **Yükseklik:** 5,5cm **Kaide**
Çapı:

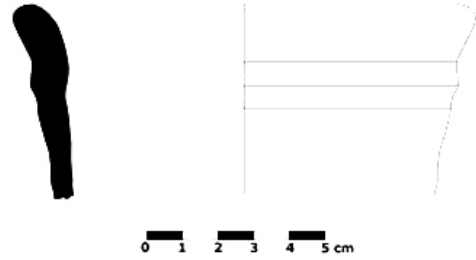
Hamur Rengi: 5Y- 7/3 Pale Yellow

Katkı Maddeleri: Kum, Kalker

Form Tanımı: LR 1 A Ağız - gövde parçası

Benzer Örnekler:

Tarih: İ. S. 6. yüzyıl

Katalog No: 35

Buluntu Yeri: Sömek / Özköy

Ağız Çapı: 5,7cm **Yükseklik:** 7,6 cm **Kaide**

Çapı:

Hamur Rengi: 2,5 Y - 6/3 Light Yellowish

Brown

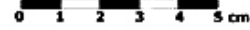
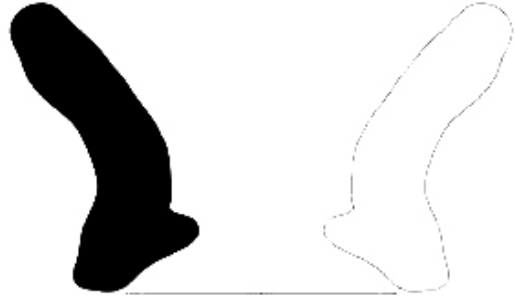
Katkı Maddeleri: Kum, Kalker

Form Tanımı: Ayaklık Parçası

Benzer Örnekler: Ferrazzoli ve Ricci,

2007:673, Fig. 2b; Ricci, 2007:171, Fig. 1,2

Tarih: İ. S. 5. ve 7. yüzyıllar arası

Katalog No: 36

Buluntu Yeri: Sömek / Özköy

Ağız Çapı: 19,6cm **Yükseklik:** 8,5 cm **Kaide**

Çapı:

Hamur Rengi: Kötü Pişme

Katkı Maddeleri: Kalker, Taşçık

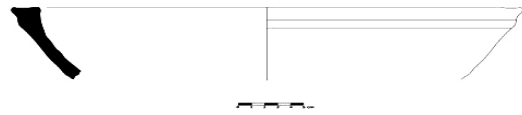
Form Tanımı: Geniş mutfak kabı Ağız -
gövde parçası

Benzer Örnekler: Ferrazzoli, 2002:677; Tav.

27; Ferrazzoli ve Ricci, 2007:674, Fig. 17,

85-86 ; Williams, 1989:78

Tarih: İ. S. 6. yüzyılın sonu - erken 7. yüzyıl

Katalog No: 37

Buluntu Yeri: Sömek / Özköy

Ağız Çapı: Yükseklik: Kaide Çapı:

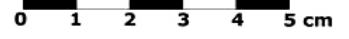
Hamur Rengi: 2,5 YR– 5/8 Red

Katkı Maddeleri: Kalker

Form Tanımı: Geniş mutfak kabı Ağız - gövde parçası

Benzer Örnekler: Ferrazzoli, 2002:677; Tav. 27; Ferrazzoli ve Ricci, 2007:674, Fig. 17, 85-86 ; Williams, 1989:78

Tarih: İ. S. 6. yüzyılın sonu - erken 7. yüzyıl

Katalog No: 38

Buluntu Yeri: Sömek / Özköy

Ağız Çapı: Yükseklik: Kaide Çapı:

Hamur Rengi: 5 YR - 5/8 Yellowish Red

Katkı Maddeleri: Kalker, kum, taşçık

Form Tanımı: Kıbrıs tipi pişirme kabı Ağız - gövde parçası

Benzer Örnekler: Ferrazzoli, 2002:677; Tav. 27; Ferrazzoli ve Ricci, 2007:674, Fig. 17, 85-86 ; Williams, 1989:78

Katalog No: 39

Buluntu Yeri: Sömek / Özköy

Ağız Çapı:8,9cm **Yükseklik:** **Kaide Çapı:**

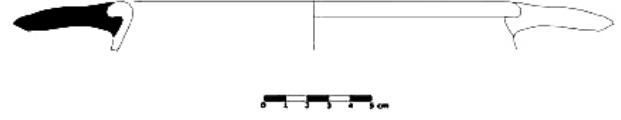
Hamur Rengi: 2,5 YR - 5/8 Red

Katkı Maddeleri: Kalker

Form Tanımı: Kıbrıs tipi pişirme kabı Ağız - gövde parçası

Benzer Örnekler: Ferrazoli ve Ricci, 2007: 673, Fig. 6; Ricci, 2007:172, Fig. 2, No. 10-11

Tarih: İ. S. 6. ve 7. yüzyıllar

Katalog No: 40

Buluntu Yeri: Sömek / Özköy

Ağız Çapı: 12 cm **Yükseklik:** 3 cm **Kaide Çapı:**

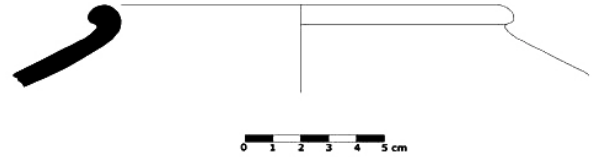
Hamur Rengi: 5 YR - 5/8 Yellowish Red

Katkı Maddeleri: Kum, kalker

Form Tanımı: Kıbrıs tipi pişirme kabı Ağız - gövde parçası

Benzer Örnekler: Ferrazoli ve Ricci, 2007: 673, Fig. 6; Ricci, 2007:172, Fig. 2, No. 10-11

Tarih: İ. S. 6. ve 7. yüzyıllar

Katalog No: 41

Buluntu Yeri: Sömek / Özköy

Ağız Çapı: 7,1cm **Yükseklik:** 3,2cm **Kaide**

Çapı:

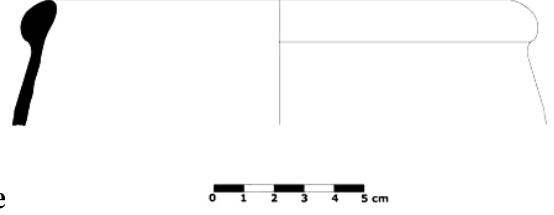
Hamur Rengi: 2,5 YR - 5/8 Red

Katkı Maddeleri: Kalker, kum

Form Tanımı: Kıbrıs tipi pişirme kabı Ağız -
gövde parçası

Benzer Örnekler: Ferrazoli ve Ricci, 2007: 673,
Fig. 6; Ricci, 2007:172, Fig. 2, No. 10-11

Tarih: İ. S. 6. ve 7. yüzyıllar

Katalog No: 42

Buluntu Yeri: Sömek / Özköy

Ağız Çapı: 7,9cm **Yükseklik:** 3,9cm

Kaide Çapı:

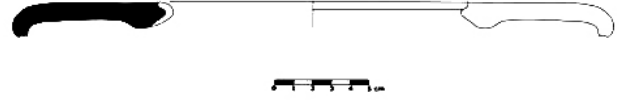
Hamur Rengi: 5 YR - 5/8 Red

Katkı Maddeleri: Kum, kalker, taşçık

Form Tanımı: Kıbrıs tipi pişirme kabı Ağız -
gövde, kulp parçası

Benzer Örnekler: Ferrazoli ve Ricci, 2007: 67
Fig. 6; Ricci, 2007:172, Fig. 2, No. 10-11

Tarih: İ. S. 6. ve 7. yüzyıllar

Katalog No: 43

Buluntu Yeri: Sömek / Özköy

Ağız Çapı: Yükseklik: Kaide Çapı:

Hamur Rengi: Kötü pişme

Katkı Maddeleri: Kalker

Form Tanımı: Kıbrıs tipi pişirme kabı Ağız - gövde, kulp parçası

Benzer Örnekler: Ferrazoli ve Ricci, 2007:

673, Fig. 6; Ricci, 2007:172, Fig. 2, No.

10-11

Tarih: İ. S. 6. ve 7. yüzyıllar

